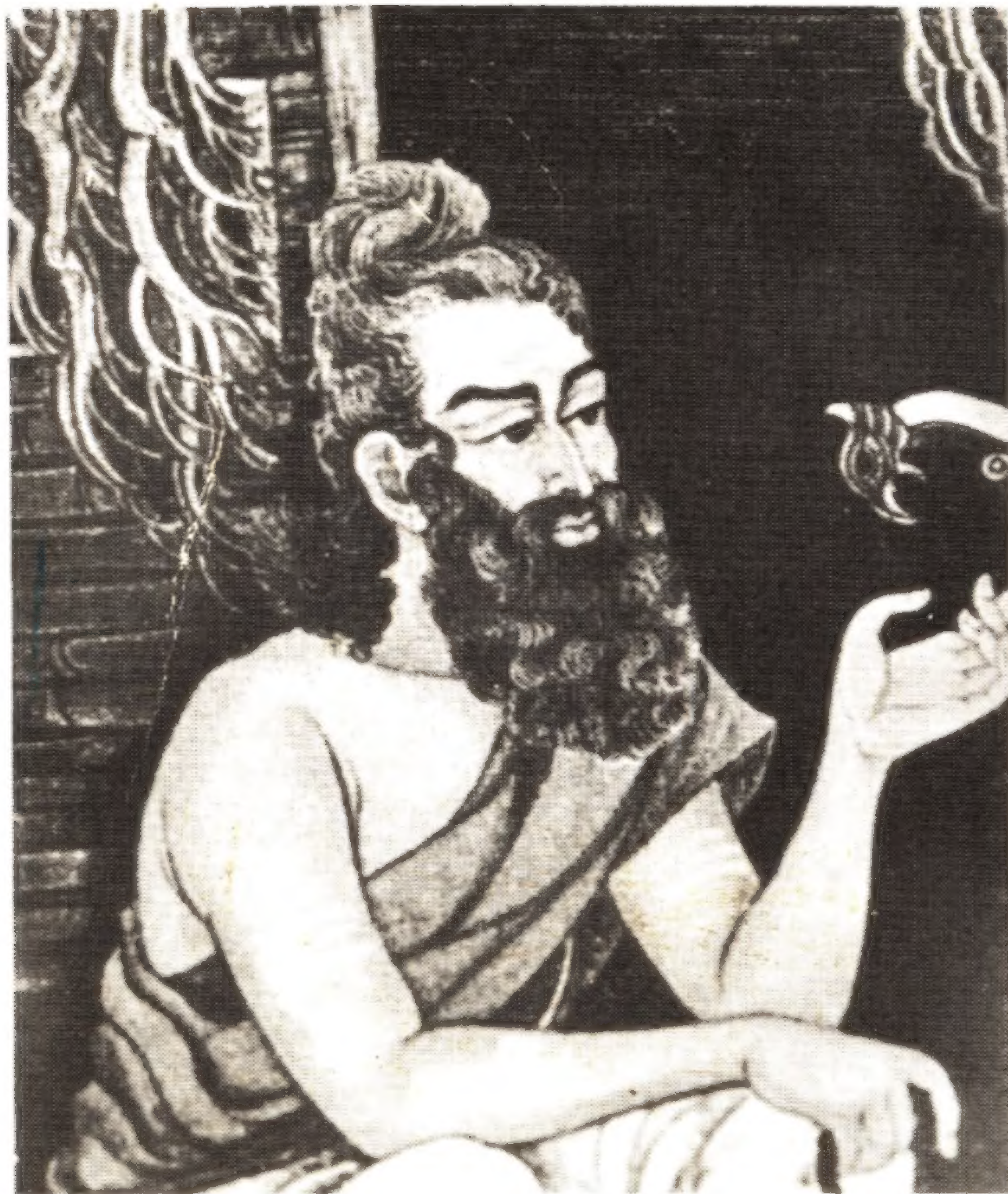
ramayana

VALMIKI

Versiune în proză a operei lui Valmiki, repovestită de C. Rajagopalachari, unul dintre cei mai mari savanți indieni în viață, *Ramayana* este mitologie limitată de condiția umană a eroilor. Rama, fiul regelui Dasaratha și încarnarea zeului Vishnu, petrece patrusprezece ani în codrul Dandaka, ca urmare a unei intrigi de curte. Supus vicisitudinilor, în lupta cu forțele răului, Rama realizează cea mai înaltă întrupare a posibilităților morale ale omului, sintetizate în *dharma*, concept de bază al eticii hinduse.

Vol. I și II lei 10

editura pentru literatură

464

ramayana

valmiki

ramayana

repovestită de c.rajagopalachari

★

Clubul cărții digitale 2024

Ilustrația copertei : *Damian Petrescu*

valmiki

ramayana

EPOPEE INDIANĂ

*

REPOVESTITĂ ÎN LIMBA ENGLEZĂ DE
C. RAJAGOPALACHARI

TRADUCERE, PREFAȚĂ, NOTE ȘI GLOSAR DE
SERGIU DEMETRIAN
TRADUCEREA VERSURILOR
G. COȘBUC și C. D. ZELETIN

1968

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

Bhavan's book university
RAMAYANA
by Rajagopalachari
1965
Bharatiya Vidya Bhavan
CHOWPATTY : BOMBAY

PREFAȚA AUTORULUI

la traducerea românească

A fost o mare cinste pentru mine, cînd, din România mi s-a cerut încuviințarea spre a se da tiparului versiunea românească a Ramayanei *mele. Cine o va citi, împreună cu* Mahabharata, *cartea ei soră, va cunoaște ceea ce ar fi putut afla locuind un an în India.*

Intr-adevăr, pentru noi indienii, Ramayana *este ceea ce a fost* Odiseea *pentru grecii vechi ; pînă și azi ea este considerată o carte sfîntă. Mai mult încă,* Ramayana *reflectă psihologia poporului indian, aceeași ca în vechime. Amintesc aceste lucruri întrucît sînt specifice poporului indian și necesare celor care, venind din afară, doresc să înțeleagă acest popor a cărui cultură prezintă în raport cu cele de tip european un ciudat amestec de modernism și o străveche și nemuritoare mitologie.*

C. RAJAGOPALACHARI
Madras (India), 3 iulie 1966

CUVÎNT ÎNAINTE

Pentru milioane de bărbaţi, femei şi copii din India,

Ramayana nu-i numai o poveste. Epopeea cuprinde pentru ei mai mult adevăr şi mai mult înţeles decît întîmplările propriei lor vieţi. Aşa cum plantele se înalţă sorbind lumina soarelui, poporul Indiei îşi trage forţa spirituală şi cultura, sorbind inspiraţie înflăcărată din *Ramayana.*

din *RAMAYANA*
povestită de Chakravarti Rajagopalachari

Dacă din întreaga literatură a subcontinentului indian, ce poate părea la început europenilor nefiresc de întinsă, profundă şi diversă şi ale cărei teme au fost extrase încă din vremuri imemoriale din ansamblul existenţei universale, ar trebui să alegem o imagine a concepţiei de viaţă a indienilor în tot ce are ea mai caracteristic şi mai apro-

piat inimii lor, o imagine cu valoare de chintesență a unei literaturi ce se bucură de o imensă influență asupra vieții și gîndirii generațiilor, alegerea s-ar opri, fără îndoială, la *Ramayana*, povestea vieții lui Rama, prințul din Ayodhya.

Alegerea s-ar opri asupra *Ramayanei* nu numai pentru că zugrăvește o societate ideală, scumpă indienilor, cu oameni ce reprezintă de mii de ani și pînă azi, în condițiile vieții celei mai frămîntate, un ideal de trăire a legii morale, *dharma*[1], în care indienii cred cu evlavie și a cărei realizare continuă să rămînă în India o problemă națională, ci și pentru că *Ramayana* este în primul rînd poezie adîncă, străveche și totuși proaspătă, cum nu se poate mai omenească, mai proprie tuturor oamenilor de oricînd și oriunde și astfel cum nu se poate mai adevărată...

Caligrafiate pe foi de palmier prin secolul VI. î.e.n., în limba sanscrită clasică, epopeile *Ramayana* și *Mahabharata* au în civilizația indiană întrucîtva aceeași situație pe care o au *Odiseea* și *Iliada*, în civilizația greco-latină și în culturile la baza cărora ea se află.

---

[1] *Dharma* înseamnă valoare morală, virtute, datorie sau legea datoriei morale; concept de bază al culturii indiene, *dharma* e legea ce menține universul pe calea virtuții sau a valorii morale, aceasta fiind la rîndul ei considerată drept cea mai însemnată datorie a vieții omenești și singurul mod de a cîștiga merit și salvare. Noțiunea era atît de familiară încît nu mai necesita precizarea conținutului. Existau mai multe liste de calități constituind *dharma*. Filozoful Yajanavalkya menționează următoarele: non-violență, sinceritate, cinste, curățenie, dominarea simțurilor, milă, autostăpînire, dragoste și iertare (*Yajnavalkya Smrti*, I, 122).

Într-adevăr, *Odiseea*, povestea lui Odiseu, ar putea fi asemănată cu *Ramayana*, povestea rătăcirilor sau aventurilor lui Rama, iar *Iliada*, care narează războiul Ilionului, cu *Mahabharata*, marele război al bharaților. Există și alte asemănări: *Odiseea* urmează *Iliadei* și nu poate fi înțeleasă fără cunoașterea ultimei; înțelegerea *Mahabharatei* este condiționată de cunoașterea *Ramayanei* în sensul că ambele epopei se completează reciproc, deși *Mahabharata* nu este o urmare a *Ramayanei*. Dintr-un studiu comparativ al celor două epopei, europene și indiene, se pot degaja și alte asemănări, de conținut.

Cele două grupe de epopei se deosebesc în primul rînd prin dimensiunile lor. *Ramayana* are cca. 50 000 versuri, iar *Mahabharata* cca. 215 000 versuri, față de cca. 12 000 și cca. 15 000 versuri pe care le numără respectiv *Odiseea* și *Iliada*.

Mai mult, dacă în privința varietății descrierilor, a povestirilor colaterale și a gusturilor pe care le satisfac, epopeile europene sînt întrucîtva comparabile cu cele indiene, în privința mesajului etic, epopeile indiene au o pondere incomparabilă; acest mesaj s-a păstrat nealterat timp de milenii, avînd și astăzi aceeași putere de a convinge și de a mulțumi pe cititor. Datorită aproape incredibilei capacități de a impresiona și de a apropia pe oameni unii de alții, cele două epopei au fost unul din factorii cei mai de seamă în făurirea unității culturale a unui subcontinent cu o populație gigantică, în care există actualmente în jur de 15 grupe de limbi, fiecare cu literatura și tradițiile ei culturale, unde *Ramayana* și *Mahabharata* sînt fundamentale.

Așa cum s-a întîmplat și cu epopeile civilizației greco-latine, *Ramayana* și *Mahabharata* au constituit o bogată sursă de inspirație literară: dramaturgii au reluat episoade și pornind de la substanța celor două epopei, poeții au scris imnuri și poeme, au împrumutat personaje, filozofii și reformatorii au prelucrat maxime și dizertații din care unele au rămas clasice; cele două epopei au devenit cunoscute, într-o măsură sau alta, în toate limbile civilizate ale pămîntului.

Destin sublim avea să aștepte fragilele foi de palmier, caligrafiate în limba sanscrită acum două milenii și jumătate: *Ramayana* și *Mahabharata* au ajuns să figureze printre acele puține Scripturi ale omenirii...

*

Ramayana a luat naștere în India, probabil în secolul VI. î.e.n. căpătînd înfățișarea sub care o cunoaștem azi poate un secol sau două mai tîrziu.

Împărțită în șapte *kandas* sau secțiuni, ea cuprinde 500 de capitole. Părți din prima și cea de a șaptea secțiune în întregime au luat naștere mai tîrziu. Iată numele celor șapte *Kandas*:

1. *Bala-kanda (Secțiunea copilăriei)* sau *Adi-kanda (Secțiunea de început)* cuprinde povestirea copilăriei și tinereții lui Rama;

2. *Ayodhya-kanda (Secțiunea Ayodhyei)*, întîmplările petrecute în orașul Ayodhya, culminînd cu surghiunirea lui Rama de către regele Dasaratha, tatăl său;

3. *Aranya-kanda (Secțiunea codrului)* viața dusă în codru de Rama însoțit de Sita, soția lui, și de Lakshmana, fratele lui, și răpirea Sitei de către Ravana;

4. *Kishkindya-kanda (Secțiunea Kishkindya)*, întîmplările petrecute în Kishkindya, capitala regelui Sugriva, aliatul lui Rama;

5. *Sundara-kanda (Secțiunea frumoasă)*, misiunea lui Hanuman în Lanka și traversarea oceanului dintre India și Lanka (Ceylon);

6. *Yuddha-kanda (Secțiunea războiului)* războiul oștilor lui Rama împotriva lui Ravana, eliberarea Sitei, întoarcerea la Ayodhya și încoronarea lui Rama;

7. *Uttara-kanda (Secțiunea ultimă)*, surghiunul Sitei, sacrificiul lui Rama, reîntoarcerea Sitei, dispariția ei și a lui Rama.

*

Vedele, acele colecții străvechi de imnuri ce constituie începutul literaturii indiene, sînt temelia pe care s-au ridicat mai apoi aproape toate celelalte monumente literare ale indiei.

La originea *Ramayanei* stau așa dar unele imnuri vedice, din *Rig Veda* mai ales, compuse în formă de dialog, alternînd cu secțiuni de povestire în proză; din acest gen particular de imnuri au evoluat apoi vechile balade. Se admite în general că epopeile indiene reprezintă dezvoltarea secțiunii de proză a acestor balade.

Poeţii şi cîntăreţii rătăcitori (barzi, trubaduri sau menestreli) care deseori erau şi vizitiii *(suta)* prinţilor şi regilor vremii, participînd la bătălii şi alte evenimente de seamă ale epocii lor, dezvoltau baladele introducînd relatări ale întîmplărilor la care fuseseră martori, asigurînd în plus transmiterea lor la mari distanţe.

Poemul, compus de marele poet Valmiki, a provenit din masa de balade în circulaţie la un moment dat, balade la care s-au adăugat legende ale vremii, toate centrate în jurul cîtorva întîmplări a căror valoare istorică este incontestabilă. Caracterul istoric al unor evenimente este atestat şi de faptul că Valmiki a păstrat în *Ramayana* evenimente ce ar fi putut duce la compromiterea morală a eroului său principal, Rama, cum ar fi uciderea pe ascuns a puternicului Vali. Transmiterea orală a favorizat interpolările care nu s-au oprit nici după ce epopeea a fost scrisă, adăugîndu-se, în timp, la fiecare transcriere. Se explică astfel repetările aceluiaşi incident, ale situaţiilor similare, ale unor descrieri ale naturii, se explică istorisirile ce se găsesc şi în alte scrieri mai vechi, dimensiunile ce le capătă unele evenimente, miraculosul menit să impresioneze, creşterea fragmentelor didactice. Prin această colaborare colectivă, atît de caracteristică poeziei populare în general, ţinînd seama desigur şi de preferinţele ascultătorilor, e probabil că s-au produs şi unele transformări ale modului în care fuseseră prezentate la început chiar personajele principale ale poemului. Rama de pildă, iniţial prinţul din Ayodhya, ajunge erou naţional şi apoi întrupare a lui Vishnu.

Ramayana a fost considerată iniţial o lucrare istorică *(kavya)* iar datorită dimensiunilor şi faptului că îndeplineşte toate condiţiile unui astfel de poem, aşa cum sînt consemnate în poetica sanscrită, este considerată *mahakavya*, un mare poem istoric. Cum unul din ţelurile acestui gen de poeme era instruirea, *kavya* trebuia să aducă în faţă ascultătorilor şi cititorilor situaţii concrete în care virtuţile personajelor sînt spontane, neinduse de altcineva, lucru în care *Ramayana* excelează. Fiind un text care expune *dharma* este şi o *dharma-sastra*.

Cuprinzînd şi elemente de politică şi administraţie, diplomaţie şi desfăşurarea războiului, *Ramayana* este considerată o *artha-sastra*, iar pentru că expunea înalte idealuri etice o *niti-sastra*.

Nu rezultă din cuprinsul epopeei că *Ramayana* ar fi putut reprezenta într-o formă alegorică procesul de răspîndire a culturii ariene în sudul Indiei, aşa cum s-a susţinut cîndva. În schimb, în *Ramayana* sînt exprimate foarte limpede caracteristicile sufleteşti ce fac tăria felului de a fi al arienilor din vechea Indie, anume spiritul de sacrificiu, asprimea-de-sine, respectul pentru adevăr dus pînă la extrem, dragostea pentru actul de cutezanţă, perseverenţa. Rama şi fraţii lui erau consideraţi ca întruparea celor mai nobile idealuri morale ale indienilor, iar Sita era idealul de femeie şi soţie. Slăbiciunile nu erau neglijate ; sînt descrise pe larg cedările unor personaje în faţa gingăşiei feminine, urmările dezastruoase ale poligamiei, superstiţiilor şi sistemului castelor.

Dintre personajele *Ramayanei*, cel mai de seamă este Rama. El are toate virtuțile pe care un bărbat le poate moșteni sau căpăta — este un bărbat și un soț ideal. Rama este însă întotdeauna un om. El știe despre sine că este fiu al regelui Dasaratha și nimic mai mult: deși marii înțelepți și ființe cerești îl adoră voind să-i amintească că-i Vishnu întrupat, Rama rămîne tot timpul un om, cu slăbiciuni și greșeli omenești. Toate calitățile lui Rama se datoresc eforturilor sale, studiului și meditației, dar mai ales practicării *dharmei*, pînă la limitele extreme. Există în Rama, și poate asta îl caracterizează, ceea ce am putea numi bucuria faptului moral. A se purta cinstit, a fi bun și nobil, pentru cinste, pentru bunătate sau pentru noblețe însăși, sînt pentru Rama rațiunea de a fi și izvor nesecat de bucurie.

Prinț ideal, dragostea lui Rama pentru poporul său găsea cald răspuns în dragostea cu care toți îl înconjurau:

Rama căuta mulțimea ca un tată pruncii săi,
Binecuvînta fecioare, case... Ochii lesne-i lăcrămau

Cînd umila-ne poveste i-amintea de chin, necazuri...
Plin de bunăvoie, Rama își pleca ușor urechea!

Dacă cinstea profundă, devenită natura lui Rama, este unul din firele de aur ce străbat *Ramayana* de la un cap la celălalt, al doilea fir e fără îndoială felul de a fi al Sitei, credința ei în Rama și dragostea de soție care fac din Sita femeia și soția ideală.

„Imaginația creatoare a indienilor nu a conceput pînă acum personaj mai nobil și mai desăvîrșit decît Sita;

nicăieri în literatura universală nu se află zugrăvit un ideal mai înalt de dragoste feminină, cinste și credință de soție", spune Romsh C. Dutt[1], unul din oamenii de cultură ai Indiei de la începutul secolului nostru și autor al unei antologii *Ramayana — Mahabharata* compusă din versuri traduse direct după original.

Încercările felurite la care este supusă nu fac decît să o întărească și mai mult așa încît Sita ne apare pînă la urmă ca o adevărată întrupare a neprihănirii; proba focului la care trebuie să se supună cea mai castă dintre femei e înfruntată fără umbră de ură, pentru Rama, cel care i-o cere. Cînd, spre sfîrșitul epopeei, Sita are de trecut printr-o altă probă, cea mai grea, aceea a surghiunului, ea pleacă fără să poarte nici un fel de ură lui Rama, domnul și stăpînul ei.

Rama, bărbatul și soțul ideal, Sita, femeia și soția ideală, sînt firele de aur care, împletite, formează idealul de viață indiană. Rama și Sita își păstrează neîntinată cinstea și neprihănirea în mijlocul celor mai grele încercări și tentații, îndurînd cu răbdare lipsurile și greutățile, și căutînd să trăiască după un ideal de viață desăvîrșită. Din viața de dreptate supusă în orice clipă *dharmei*, nu lipseso așadar supărarea, suferința și rezistența la rău.

E lesne de înțeles atunci de ce căsătoria era considerată o instituție sacră și de ce generația ce avea să urmeze părinților era crescută astfel încît să poată ameliora lumea, făcînd-o să evolueze pe o linie morală ascendentă.

[1] *The Ramayana and the Mahabharata Condensed into English Verses* by Romesh C. Dutt, London, 1963 și Renou Louis, *Anthologie sanscrite*.

Responsabilitatea celei care urma să devină soție și mamă era asumată cu gravitate și dăruire; aceasta explică și modul de a gîndi al Sitei:

Deseori învățătură tatăl datu-mi-a, și mama:
Legea cununiei spune: doamna lingă domnu-i șade,

Căci soția, ca și umbra după trup, de soț se ține,
Și de el nu se desparte decît numai viața dîndu-și...

„Dacă epopeile și cîntecele unei națiuni izvorăsc din nădejdile și gîndurile oamenilor obișnuiți sau dacă convingerile și ideile unei națiuni sînt produse de literatura ei, dacă o plantă se naște din sămînță ori sămînța se naște din plantă sînt întrebări ce pot duce spre abstracții dincolo de cuvînt sau idee și la care oricine poate să răspundă cum dorește.

Ploaia cade din văzduh, se transformă în rîuri iar rîurile, după ce curg la vale, ajung în mare. Apoi, din nou, apa mării, absorbită de soare, se ridică în văzduh, de unde se întoarce în chip de ploaie și curge la vale preschimbată în rîuri. Tot așa valori și simțăminte izvorăsc din popor, ating inima poetului și transformate într-un poem inspiră din nou și luminează poporul. Astfel, în fiecare țară, poet și popor se sprijină unul pe altul", spune Chakravarti Rajagopalachari în epilogul *Ramayanei.*

Sita avea să se dovedească mai apoi la înălțimea convingerii exprimate și avea să arate că are tăria de caracter dobîndită printr-o educație eroică ce nu excludea, ci presupunea, gingășie și dragoste.

Societatea ideală ai cărei membri erau crescuți în același spirit ca Rama și Sita, societate al cărei mitic sălaș se

află în cetatea Ayodhya, este societatea dedicată *dharmei*, valoarea supremă, capabilă să asigure celor închinați slujirii dezinteresate a oamenilor, o viață de fericire și dragoste, neprihănire și eroism.

*

În afară de *Ramayana* lui Valmiki, în mai multe versiuni, există în limba sanscrită și episodul *Ramopakhyana* din *Mahabharata*, apoi o epopee separată cu același subiect, *Adhyatma Ramayana*. Din *Ramayana* lui Valmiki, au derivat versiuni în limbile bengali, marathi, hindi și tamil. Din secolul trecut au început să apară în India și traduceri în limba engleză și povestiri mai reduse ale *Ramayanei*.

În literatura română, necesitatea de a face cunoscută epopeea *Ramayana* a fost simțită de George Coșbuc. Al lui este meritul de a fi tradus cel dintîi, din limba sanscrită, prin intermediul unor versiuni germane, două fragmente, *Rama* și *Dasaratas*, pe care le-a inclus în *Antologia sanscrită*, apărută în 1897, la Craiova.

Ediția actuală folosește povestirea în limba engleză a epopeii lui Valmiki, redată de unul din cei mai reprezentativi scriitori ai Indiei contemporane, Chakravarti Rajagopalachari [1], cunoscut și ca „C. R." sau „Rajaji".

C. Rajagopalachari este și autorul unei povestiri a celeilalte mari epopei indiene, *Mahabharata*; el este autorul

[1] *Ramayana* by C. Rajagopalachari, Bombay, 1965, editată de Bharatiya Vidya Bhavan în colecția Bhavan's Book University.

unor ediții comentate din *Upanișade* și *Bhagavad-gita*, cunoscute poeme filozofice indiene.

Povestirea lui C. Rajagopalachari, compusă dintr-un prolog și șaptezeci și cinci de scurte capitole și încheiată printr-un epilog, are o structură care permite o însușire în conținut a *Ramayanei*, dîndu-ne prilejul să înțelegem mesajul epopeii. Redarea integrală în limba română a *Ramayanei*, direct din limba sanscrită, rămîne o acțiune de viitor; este o întreprindere uriașă care așteaptă să i se dedice munca unei vieți.

*

Volumul de față conține prologul și toate capitolele povestirii lui C. Rajagopalachari. Cu îngăduința autorului, au fost introduse fragmentele *Rama* și *Dasaratas* cuprinse în *Antologia sanscrită* de George Coșbuc, înlocuind cu ele fragmentele corespunzătoare, în proză. La fel s-a procedat și cu celelalte fragmente în versuri pe care le datorăm tălmăcirii poetului C. D. Zeletin. Epilogul lui C. Rajagopalachari este înlocuit în felul acesta în întregime cu versiunea lui C. D. Zeletin, efectuată după însăși *Uttara-kanda* — secțiunea ultimă a *Ramayanei*, renunțînd la prezentarea prea rezumativă pe care C. Rajagopalachari o face finalului *Ramayanei*.

Conținutul unor comentarii ale autorului povestirii engleze, incluse în textul *Ramayanei*, a fost rezumat în note; alte comentarii care nu contribuiau direct la prezentarea acțiunii epopeii au fost excluse. Volumul conține în plus note ale traducătorului și un glosar al acestuia.

Traducătorul ține să mulțumească pe această cale Elenei Stamatescu, asistent universitar la Catedra de limbă și literatură engleză a Institutului de Limbi Germanice, de pe lîngă Universitatea din București, care a citit în întregime versiunea în limba română și lui Induprakash Pandey, profesor de limbă și literatură hindi la Secția de Limbi Orientale a Facultății de limbi romanice și clasice a Universității din București, pentru lectura notelor și glosarului.

*

Transliterația latină a caracterelor *devanagari* ale limbii sanscrite folosește o serie de semne diacritice; menționăm pe cele mai importante:

ā: a lung, ca în cuvîntul românesc mare;

ī: i lung, ca în cuvîntul românesc fire;

ū: u lung, ca în cuvîntul românesc sunet;

ṛ: ri, ca în cuvîntul românesc opri;

ṇ și ñ: n palatalizat, ca în cuvîntul francez *montagne*;

ś: și (românesc), ca în cuvîntul șipot;

ṣ: ș (românesc), ca în cuvîntul ștergar;

ṭ, ḍ: corespondentul palatalizat al consoanelor dentale t și d din limba română.

Valorile celorlalte litere sînt asemănătoare cu cele din limba română, cu excepția literei c, pronunțate ca în cuvîntul românesc ceas.

Pentru note și glosar au fost consultate între altele :

The Cultural Heritage of India, vol. I—IV, Calcutta, 1957—1964.

Indian Inheritance, vol. I—III, Bombay, 1959—1960.

Sanskrit-English Dictionary de M. Monier Williams, Oxford, 1963.

A Classical Dictionary of Hindu Mythology de John Dowson, Londra, 1961.

S. E. DEMETRIAN

RAMAYANA

PROLOG

...Povestea începe o dată cu sosirea înțeleptului Narada[1], într-o dimineață, la sihăstria poetului Valmiki. După obișnuitul salut de bun venit, Valmiki îl întrebă :

— O, atotcunoscătorule Narada, spune-mi care dintre eroii lumii e mai bogat în virtute și înțelepciune ?

Cunoscînd cu puterea lui mai presus de fire pentru ce Valmiki i-a pus întrebarea, Narada i-a răspuns :

— Rama este eroul de care mă întrebi. Coborîtor din dinastia solară, el domnește acum peste Ayodhya. Apoi înțeleptul Narada i-a spus pe scurt povestea lui Rama.

Adînc mișcat a fost Valmiki și povestea lui Rama îi pluti în minte multă vreme după ce Narada plecă; se mai gîndea încă la ea, în timp ce se îndrepta

[1] La sfîrșitul volumului al doilea se află un indice complet al principalelor nume indiene din *Ramayana*.

întro zi spre rîul Tamasa pentru abluțiunile[1] de dimineață. Pe cînd mergea de-a lungul malului, văzu într-un copac din apropiere două gingașe păsări *krauncha*, care se jucau cîntîndu-și dragostea și bucuria de viață. Deodată săgeata unui vînător zbîrnîi și bărbătușul căzu lovit. Văzîndu-și iubitul la pămînt, pasărea începu să plîngă de mai mare jalea.

Valmiki, mișcat de toate acestea, izbucni într-un blestem:

— O, vînător, de ce-ai ucis o pasăre bolnavă de iubire? Vei rătăci fără cămin toți anii lungii tale vieți!

Îndată însă înțeleptul își reveni întrebîndu-se cum de se lăsase în voia mîniei:

„Ce drept am avut oare să blestem pe vînător? De ce m-am lăsat dus de mînie?"

Reamintindu-și însă blestemul, *rişi* se miră de ritmul cuvintelor. Descoperi că mila sa luase forma unei frumoase *sloka*. Socoti atunci că toate acestea trebuiau să fi fost o parte din misteriosul *lila* al Divinului și se cufundă în meditație. Brahma cu patru fețe apărînd lui Valmiki în timpul meditației i-a spus:

— Nu te înspăimînta. Toate aceste lucruri s-au petrecut pentru a te îndemna să începi povestea lui Rama. Din supărare *(soka)* a țîșnit versul *(sloka)*; acesta-i metrul și ritmul în care vei povesti. Îți voi da puterea de a vedea, aievea, tot ce s-a întîmplat, să străvezi cum gîndeau și arătau personajele, limpede, cum le-ai vedea așezate în palmă. Și le vei cînta, prin binecuvîntarea mea, pentru binele lumii acesteia.

Valmiki și ucenicii lui repetară versul de mai multe ori, pînă-și întipăriră în minte forma acestuia. Apoi Valmiki alcătui *Ramayana* în metrul acela, învățîndu-i și pe ucenicii lui.

Așa se născu *Ramayana* lui Valmiki, cea sfîntă. Povestea Domnului și a Soției sale născuți în trup muritor, suferind necazuri pămîntești și întemeind *dharma* pe pămînt a fost cîntată de *rişi* în cuvinte de-o frumusețe desăvîrșită. Iar vorbele lui Brahma se dovediră adevăr:

— Cît vor fi munții și cît vor curge fluvii, *Ramayana*,
De om va fi iubită și ea-l va mîntui!

[1] Spălarea corpului, după datină, în scop de purificare exterioară.

Clubul cărții digitale 2024

Capitolul I

CONCEPȚIUNEA

La miazănoapte de Ganga, se întindea marele regat Kosala, udat de rîul Sarayu. Cetatea de scaun era Ayodhya, întemeiată de Manu, vestit domnitor al dinastiei solare.

Regele Dasaratha conducea regatul a cărui cetate de scaun era Ayodhya. Odinioară, luptase de partea zeilor și faima lui se răspîndise în cele trei lumi. Regele era deopotrivă cu Indra și Kubera. Poporul din Kosala trăia fericit, mulțumit și virtuos. Țara era apărată de oaste puternică și nici un vrăjmaș nu îndrăznea să se apropie de nicăieri. Pretutindeni se aflau întărituri înconjurate de șanțuri și alte mijloace de apărare, iar Ayodhya, credincioasă numelui ei, înfrunta toți dușmanii ; Ayodhya înseamnă ceea ce nu poate fi învins prin război.

În trecute vremi ferice, învățat al Vedei sfinte,
Dasaratha, bravul rege, își ocîrmuia regatul,

Preaiubit în Ayodhya, din solarul neam odraslă,
Înțelept în datorie și preasfînt în bunătate.

În bravuri măreț ca Indra, fiu al lui Kubera-n
daruri,
A supus viteaz dușmanii, și-a supus cucernic
mintea...

Ca și vechiul rege Manu, tatăl rasei omenești,
Cîrmuia și Dasaratha într-o dragoste de tată.

Potrivea în orice faptă Adevărul și Dreptatea,
Gîndul către datorie, dragostea către popor.

Iar mîndrețea-i de cetate, numai turnuri și cupole,
Geamănă cu a lui Indra, sta pe apa Sarayu.

În avere și virtute viețuia poporul pașnic,
Pieptul nu da pizmei casă, nici cuvîntul chip
minciunii.

În ogrăzi cirezi de vite, în hambare grîu de aur :
De Ayodhya străină era foametea și lipsa.

Binevoitori, vecinii se-ajutau în bogăție,
Nu vedeai hoți sau fățarnici, cerșetori neomeniți.

Trupul — cu podoaba perlei, pastă de santal,
ghirlănzi,
Brațele sunau brățare, nișka arăta grumazul...

Iar orașul n-avea oameni laudei dedați, hoției,
Nu ținea nici îngîmfații disprețuitori de vulg.

Cel bogat hrănea săracii nu prieteni să și-i aibă ;
Nimeni nu-mbia semețul cu minciuni și lingușire.

Soțul își ținea cuvîntul și credința ei soția,
Nu era în căsnicie gînd murdar și amăgire.

Fete cu senine chipuri și cu gingașe podoabe,
Aveau vrajă femeiască și aveau și-al minții aur

Sloboziți de orice patimi, cei născuți a doua oară,
Servi în cărți străvechi și rituri, cinste-aveau,
în orice faptă.

Focul licărea-n altare, daruri se iveau de-oriunde,
Nimeni nu mințea și nu se îndoia de voia bolții.

Se-nchinau la sfinții brahmani Kshatriya, *iar lor,*
vaisya ;
Sudra *se mîndreau cu munca și cu viața lor*
cinstită.

Spre strămoși, spre zei, spre oaspeți ce jertfeau
întru virtute,
Slujbe se-nălțau — poruncii din cărți vechi în-
deplinire.

Casta nu avea călcare, slujba nu avea prihană,
Neamul propăşea prin trudă, trudă neasemuită.

Iar bărbatul adevărul îl slujea, fiindu-i anii
Mulţi şi paşnici, cu nevasta şi cu fiii şi nepoţii.

Tot la fel cinstitul rege Manu cîrmuia cetatea,
Vechiul rege-al cutezanţei, în străbune vremi cețoase.

Oastea nu greşi vreodată în război ; ca focul aprig
Apăra cetatea mîndră — leu ce peştera-şi păzeşte.

Telegari cum are Indra, iuţi, de loc de prin Kamboja
Şi din Vahika, Vanaya, din muntoasa ţară Sindh,

Straşnici elefanţi din munţii Vindhia, sau din pădurea
Neagră ce-i întinsă-n jurul vîrfurilor Himalaya,

Fără seamăn în bravură, fără seamăn în iuţeală,
Mult mai nobili decît stirpea elefanţilor regali...

Astfel cîştigă cetatea zisă şi „fecioară“ faimă
Demnă de frumosul nume Ayodhya şi condusă

De curatul Dasaratha — cum nu s-a văzut cetate,
Cu turele şi cupole ca palatele din ceruri.

Opt sfetnici înţelepţi avea Dasaratha, gata întotdeauna să-l sfătuiască şi să-i împlinească poruncile. Înţelepţi de seamă, ca Vasishtha şi Vamadeva şi alţi brahmani învăţau pe oameni *dharma* şi îndeplineau riturile şi jertfele cuvenite. Birurile erau uşoare, iar pedeapsa unei fărădelegi era dreaptă şi dată după putinţa vinovatului de a o ispăşi. Înconjurat de cei mai buni sfetnici şi dregători, regele strălucea de splendoare ca soarele cînd răsare.

Ani mulţi au curs, astfel, pe nesimţite. În mijlocul acestei bunăstări un singur lucru îl necăjea pe Dasaratha ; nu avea nici un fiu.

Într-o zi, pe la începutul verii, pentru a căpăta urmaşi, se gîndi să îndeplinească jertfa calului. Sfătuindu-se cu învăţătorii lui spirituali, la îndemnul lor, însărcină pe înţeleptul Rishya-Sringa să îndeplinească *yaga*.

Yaga este un lucru foarte însemnat, iar printre oaspeţii poftiţi se aflau mulţi dintre regii vremii aceleia. Îndeplinirea unui *yaga* nu era un lucru uşor. Aşezarea şi ridicarea podiumului pentru sacrificiu trebuiau făcute întocmai după rînduieli hotărîte. Se aflau însă oameni pricepuţi ale căror îndrumări erau cerute pentru ca totul să fie după cuviinţă. Un adevărat oraşel urma să fie ridicat pentru găzduirea zecilor de mii şi pentru ospeţirea şi înveselirea musafirilor, printre care se aflau prinţi şi înţelepţi din toată ţara.

Cînd toate pregătirile au luat sfîrşit, ceremoniile începură, întocmai după *sastra.* O dată cu *yaga* de la Ayodhya, zeii se sfătuiau în ceruri. Ei se plîngeau lui Brahma că Ravana, regele demonilor, îmbătat de puterea căpătată printr-un dar al lui Brahma, năpăstuia şi făcea tuturor greutăţi. Zeii arătau lui Brahma :

— E peste puterea noastră să învingem, să supunem ori să omorîm pe Ravana. Apărat de darul tău, a ajuns un ticălos şi un obraznic : hărţuieşte pe toţi, pînă şi femeile. Vrea să-l dea jos de pe tronul său chiar pe Indra. Eşti singura noastră scăpare, trebuie să afli mijlocul prin care Ravana să fie ucis şi să se pună capăt împilării.

Brahma ştia că-i dăruise lui Ravana ceea ce îi ceruse, şi anume, de a nu putea fi vătămat şi rămîne învins de zei, *asura, gandarva* şi alte fiinţe de acest fel. Dar în trufia lui, Ravana nu se îngrijise să ceară totodată şi scut faţă de oameni. Cînd Brahma dezvălui sortita lui lipsă de grijă, zeii toţi se bucurară şi se îndreptară către Vishnu.

Încredinţîndu-se cu totul lui Hari, zeii îl rugară cu lacrimi în ochi să se nască om, să termine cu Ravana şi să pună capăt cruzimilor sale. Hari încuviinţă ; apoi încredinţă pe zei că se va naşte sub chipul celor patru fii ai regelui Dasaratha care tocmai îndeplinea sacrificiul pentru urmaşi.

Cînd untul topit a fost picurat în foc iar flăcările ţîşniră să-l întîmpine, în vîlvătaie se văzu un chip maiestos strălucitor ca soarele amiezii, ce ţinea o cupă de aur. Chemîndu-l pe nume pe Dasaratha, regele, chipul grăi :

— Zeii sînt mulţumiţi şi răspund rugii tale. Iată un *payasam* trimis de zei soţiilor tale. Vei fi binecuvîntat cu fii cînd ele vor sorbi această cerească băutură.

Cu negrăită bucurie, Dasaratha primi cupa, aşa cum ai primi un prunc şi împărţi din *payasam* celor trei soţii, Kausalya, Sumitra şi Kaikeyi. Dădu să bea lui Kausalya, jumătate ; un sfert, lui Sumitra ; din rest, jumătatea o bău Kaikeyi, iar Sumitra mai primi ce rămăsese.

Soţiile lui Dasaratha simţiră cum fericirea le umple inima, ca cerşetorul ce întîlneşte pe neaşteptate o comoară îngropată. Şi, la timpul cuvenit, simţiră toate că au devenit mame.

Capitolul II

ÎNȚELEPTUL VISWAMITRA

Curînd, fiii lui Dasaratha se născură, Rama din Kausalya și Bharata din Kaikeyi. Sumitra, fiindcă băuse divinul *payasam* de două ori, născu doi gemeni, Lakshmana și Satrughna. După măsura în care mamele sorbiseră din *payasam*, tradiția socotește pe fiii lui Dasaratha ca părți ale lui Vishnu. Astfel Rama era socotit jumătate-Vishnu. Dar socotelile nu au rost, e cu neputință să măsori aritmetic nemărginirea. *Sruti* ne spune că și o fărîmă din Ființa supremă este întreagă și completă prin ea însăși :

Întregul e acela, acesta e întregul,
Ce din întreg purcede întreg e ! Cînd întregul
Luat e din întreg, el tot întreg rămîne !

Celor patru fii ai lui Dasaratha li se dădu creșterea cuvenită prinților. Rama și Lakshmana se iubeau mai mult unul pe altul, tot așa Bharata și Satrughna. Am putea socoti înclinările deosebite venind de la felul în care divinul *payasam* fusese

împărțit între soțiile regelui. Și cît de fericit era Dasaratha văzînd cum fiii lui creșteau puternici, virtuoși, curajoși și plăcuți, înzestrați și cu alte însușiri princiare.

Într-o zi, pe cînd regele se gîndea la căsătoria fiilor săi, ușierii dădură buzna spunînd că marele înțelept Viswamitra venise să-l vadă. Viswamitra era venerat de toți ca fiind cel mai puternic *riși*. Viswamitra sosea la Ayodhya pe neașteptate. Regele Dasaratha coborî de pe tron și înaintă, cuviincios, cîțiva pași întru întîmpinarea înțeleptului.

Viswamitra fusese el însuși un rege și devenise sfînt prin *tapas* [1] îndelungat și înspăimîntător. Cu multă vreme înainte el își arătase puterile spiri-

---

[1] *Tapas* (echivalență relativă cu : asceză, penitență, asprime-de-sine), însemnînd literal „căldură creatoare“, este acea esență creatoare a căldurii prin care pasărea face să apară viața, clocind oul. *Tapas* este gîndire concentrată, forță creatoare. *Tapas* presupune un efort conștient de autodisciplină, în vederea stăpînirii complete a minții și trupului. Se tinde prin aceasta la cîștigarea unei desăvîrșite tării de caracter. Folosită în plăceri senzuale, în afara moralei, puterea cîștigată astfel dispare. Exercițiile (grecescul *askein*, de unde vine asceză, înseamnă a exersa) care duc la *tapas*, numite *tapasya* sau *tapascharia*, constau în dominarea tentațiilor lumii exterioare, îndepărtarea dorințelor, autoanaliză, castitate, sărăcie voluntară și mai ales concentrarea gîndirii.

Mortificările și în general suferințele, care erau strîns legate de *tapas* într-o perioadă mai veche a istoriei culturii indiene, perioadă căreia îi aparține *Ramayana*, și-au pierdut cu timpul importanța pînă la punctul de a dispărea. Astfel accentul a ajuns să se pună pe însușirile morale și pe ceea ce era considerat esențial, concentrarea gîndirii. În legătură cu aceasta, în poemul filozofic *Bhagavad-gita* se spune cu privire la asceza trupului, a vorbirii și a minții :

tuale începînd să creeze un alt Brahma și un alt univers ; mersese pînă la a face roiuri noi de stele, dar rugile stăruitoare ale zeilor în pradă grijei și spaimei îl siliseră să se oprească.

Viswamitra, pe cînd era încă rege, pornind odată însoțit de oastea lui, cercetă din întîmplare sihăstria lui Vasishtha. *Rişi* primi bucuros pe oaspetele regesc, cu tot alaiul său uriaș, și-i oferi o primire atît de strălucitoare încît regele se minună de unde putea să vină atîta belșug într-o sihăstrie din codru. Întrebat, Vasishtha își chemă vaca, Sabala, și spuse că aceasta e izvorul bogăției fără sfîrșit. Mulțumind înțeleptului pentru primire, regele Viswamitra adăugă :

Adorarea zeilor, născuților a doua oară, a gurului *, *a înțeleptului, neprihănirea, cinstea, nonviolența, castitatea — aceasta e asceza trupului.*

Cuvintele ce nu fac nimănui vreun rău,
adevărate și plăcute, ce binele fac numai,
citirea Vedelor cu stăruință —
aceasta e asceza vorbirii

Seninătatea minții, blîndețea și tăcerea,
de-sine-stăpînirea, neprihănirea gîndului —
aceasta e asceza minții.

(*Bhagavad-gita*, XVII, 14—16)

* *Guru* (învățător sau preceptor spiritual), cel care ajută și face pe ucenic să realizeze adevărul ; nu era vorba, așadar, de transmitere de cunoștințe. *Gurul* putea fi și un copil — „adevărul în gura copiilor", spunem noi. Astfel, *gurul* înțeleptului Narada fusese Sanatkumara, care în tradiția indiană era un veșnic copil de cinci ani ; nevinovăția și dragostea erau considerate de neînlocuit pentru realizarea adevărului.

— Dă-mi vaca aceasta, mie îmi va fi mai de folos. Astfel de mijloace ale puterii și bogăției se cuvin de drept regelui.

Dar Vasishtha nu se putu despărți de vaca divină. Arătă și alte pricini și rugă pe rege să nu mai stăruie în cererea lui. Cu cît Vasishtha se ferea mai mult să-i lase vaca, cu atît regele era mai doritor s-o capete. Neizbutind în strădania de a ispiti ori de a hotărî pe înțelept să se despartă de vacă, Viswamitra se mînie și porunci oamenilor lui să ia vaca cu sila.

Sabala nu putea înțelege pentru ce o căznesc și o bat și nu voia să plece nici de la înțelept, nici din sihăstrie. Vărsînd lacrimi, se întreba cu ce supărase pe Vasishtha, astfel că stă deoparte, uitîndu-se cum e tîrîtă de la el. Vaca puse lesne pe fugă ostașii și se adăposti la picioarele înțeleptului. Înduioșat de chemarea vacii sale dragi, ce-i era ca o soră, înțeleptul spuse :

— Adă ostași și apără-te de oamenii lui Viswamitra !

Într-o clipă, Sabala făcu ce i se poruncise, iar tîlharii fură pe dată învinși.

Nebun de furie, Viswamitra alergă la carul său, și, luîndu-și arcul, începu să arunce o ploaie de săgeți asupra ostașilor aduși de vacă ; dar aceștia erau de neînvins și armata regală suferi înfrîngere deplină. Fiii lui Viswamitra îl luară atunci drept țintă pe însuși Vasishtha, dar pulberea se alese de ei.

Învins și rușinat, Viswamitra încredință cîrmuirea regatului unuia din fiii lui și porni spre Himalaya, pentru a îndeplini *tapas*, îndreptîndu-și adorarea spre zeul Siva nădăjduind să capete astfel puterea de a învinge pe Vasishtha.

Îndeplinind *tapas*, Viswamitra fu atît de neclintit în hotărîrea sa încît zeul Siva i se arătă, mulțumit. Siva îl întrebă pe rege pentru ce îndeplinise *tapas*. Viswamitra îi răspunse :

— Dacă tu, Umapati, ești mulțumit de *tapas*, fă ca prin binecuvîntarea ta să capăt săgețile divine și să ajung stăpînul oricărei arme.

— Așa să fie, răspunse Siva, dînd lui Viswamitra toate armele ce se aflau la îndemîna zeilor, *gandharvașilor*, *rișilor*, *yakshașilor* și demonilor.

Plin de mîndrie, ca oceanul de valuri, Viswamitra îl și vedea pe Vasishtha învins. Porni, săgeată, spre sihăstria înțeleptului. Înspăimîntați de înfățișarea sălbatică a năvălitorului, ucenicii lui Vasishtha și animalele din sihăstrie alergau care încotro. Lovită cu lancea de foc a lui Viswamitra toată sihăstria lui Vasishtha arse cenușe.

Îndurerat de întorsătura lucrurilor, dar hotărît să termine cu îngîmfarea fostului rege, Vasishtha îl înfruntă liniștit, avînd în mînă doar toiagul sfînt, Brahmadarda. Turbat de mînie, Viswamitra începu să arunce în el cu toate armele divine ce le căpătase, dar, de îndată ce ajungeau în preajma lui, Vasishtha, se și topeau, sorbite de toiagul sfînt.

Din toate armele sale, Viswamitra rămăsese cu una singură, cea mai puternică, *Brahmastra*. Cînd o năpusti și pe aceasta asupra lui Vasishtha, o beznă învălui lumea întreagă ca într-o eclipsă uriașă ; pînă și nemuritorii tremurară de frică. Dar groaznica *astra* se topi și ea în toiagul înțeleptului, făcînd ca sfîntul și toiagul lui să strălucească în lumina de slavă pe care o absorbiseră. Viswamitra înmărmuri. Spuse, recunoscînd deschis înfrîngerea:

— Ce-i folosește unui *kshatriya* forța armelor ?! Numai cu un toiag în mînă, Vasishtha mi-a făcut armele de nimica. Zeul Siva m-a înșelat. Nu-mi rămîne altceva de făcut decît să ajung un Brahma-*rișî* ca Vasishtha. Spunînd așa părăsi locul bătăliei și, îndreptîndu-se spre miazăzi, începu un *tapas* și mai sever.

Ani și ani Viswamitra se dărui unor cumplite asprimi-de-sine. Mulțumit de stăruința lui, Brahma i se arată. Dînd de știre lui Viswamitra că se ridicase la starea de înțelept între regi, Brahma se făcu nevăzut. Dar Viswamitra era dezamăgit că toate silințele îi dăduseră numai starea de *Raja-rișî*. Străduindu-se să ajungă la starea cea mai înaltă — *Brahma-rișî* — se supuse la un *tapas* și mai greu pentru a putea fi recunoscut ca deopotrivă cu Vasishtha.

Capitolul III

TRISANKU

În vremea aceea, rege al dinastiei solare domnea Trisanku, care-și iubea frumosul său trup atît de mult, încît nu putea îndura gîndul să se despartă de el o dată cu moartea : dorea să urce la ceruri cu trup cu tot.

Vasishtha, *gurul* său, pe care-l rugase să-l ajute să-și împlinească dorința, îl sfătui să nu caute ceea ce-i cu neputință. Nemulțumit de răspunsul lui Vasishtha, re gele se rugă de fiii înțeleptului cerîndu-le ajutorul. Dar ei se arătară mînioși că li se cere ceva socotit a fi cu neputință de către tatăl lor, îi batjocoriră deșertăciunea și îl poftiră, tăios, să plece. Regele Trisanku nu voia să se lepede de gîndul acestă și le spuse că va căuta pe alții mai puternici, de vreme ce ei și tatăl lor sînt atît de sărmani în vrednicie. Fiii lui Vasishtha, mîniați din cale afară, îi meniră :

— Să fii un *chandala*.

Blestemul începu să se facă simțit și-n dimineața următoare Trisanku se trezi cu totul schimbat, un

paria hidos și în zdrențe. Sfetnicii și poporul lui nu-l mai putură recunoaște. Gonit din propriul său regat, înfometat și frînt de oboseală, rătăci pînă ursita îl duse la sihăstria lui Viswamitra. Felul cum arăta regele îl mișcă pe înțelept, care-l întrebă :

— Nu ești tu regele Trisanku ? Ce te-a adus în starea aceasta ? Cine te-a blestemat ? Povestind toată întîmplarea, regele căzu la picioarele înțeleptului :

— Am fost un rege bun și niciodată nu m-am îndepărtat de *dharma*. N-am făcut nici un păcat, n-am nedreptățit pe nimeni. *Gurul* meu și fiii lui m-au părăsit ; m-au blestemat, și, iată cum mă aflu înaintea ta. Lui Viswamitra i se făcu milă de regele preschimbat prin blestem în *chandala*. Aceasta era slăbiciunea cea mare a lui Viswamitra ; era prea iute, și lesne era mișcat, îmboldit de mînie și dragoste.

Făcu pe rege fericit cu blînde cuvinte :

— O, rege, știu despre domnia ta cea dreaptă. Îți dau adăpost ; nu fi îngrijorat. Voi face pregătiri pentru jertfa ce va îngădui să intri în ceruri cu trupul tău. În ciuda blestemului rostit de *gurul* tău, cu chipul acesta de *chandala* vei ajunge la ceruri. Poți fi deplin încredințat.

Și făcu tot ce era de trebuință pentru un *yaga* măreț și nemaivăzut. Viswamitra își trimese ucenicii să poftească pe toți înțelepții cu ucenicii lor la *yaga* ce se plănuia. Temîndu-se să zică „nu" la

ceea ce era mai mult sau mai puţin poruncă, toţi înţelepţii primiră să vină.

Doar fiii lui Vasishtha nu primiră chemarea, rîzîndu-şi de *yaga* unde preot-slujitor avea să fie un fost-*kshatriya* şi *yajamana* un *chandala* puturos. Răspunsul, redat în toate amănuntele, înfurie pe Viswamitra care-i blestemă să moară şi să renască timp de şapte generaţii într-un trib de mîncători de cîini.

Apoi înţeleptul începu *yaga*. Ridicînd în slăvi virtuţile înalte ale lui Trisanku, Viswamitra ceru şi sprijinul celorlalţi înţelepţi, pentru a săvîrşi trecerea lui Trisanku cu trupul lui cu tot, în ceruri.

Cunoscînd prea bine marile puteri şi firea cea iute la mînie a înţeleptului, de voie de nevoie oaspeţii dădură sprijin şi *yaga* îşi urmă cursul. Ajunseră la ceasul cînd zeii invocaţi urmau să coboare şi să primească darurile. Dar nu veni nici măcar un singur zeu. Era limpede că *yaga* lui Viswamitra nu izbîndea ; înţelepţii ce luau parte la slujbă rîdeau în sinea lor de zădărnicia strădaniilor lui Viswamitra. Cuprins de furie sălbatică, Viswamitra, ridicînd pocalul cu unt topit deasupra flăcărilor, rosti :

— O, Trisanku, priveşte acum puterea mea. Îţi trec toate meritele pe care le-am cîştigat. Dacă asprimea de sine la care m-am supus a avut vreun preţ, trupul tău pămîntesc te va ridica la ceruri.

Nu-mi pasă dacă zeii nu vor să primească darurile mele. O, rege Trisanku ! Urcă !

Miracolul urmă. Spre uimirea întregii adunări, Trisanku, în corpul său de *chandala*, începu să urce spre ceruri. Lumea văzu puterea pe care Viswamitra o dobîndise prin *tapas*.

Trisanku ajunse la Svarga. Dar Indra îl îmbrînci îndată jos :

— Cine eşti tu, cum vrei să intri în ceruri cu trup de *chandala* ? Nebune care ai meritat blestemul *gurului* tău, întoarce-te jos din nou !

Cu capul înainte, Trisanku se rostogoli din ceruri, ţipînd :

— O, Viswamitra ! Scapă-mă !

Văzîndu-l, Viswamitra, îşi ieşi din fire. Hotărît să dea o pildă zeilor, strigă lui Trisanku :

— Stai, acolo să stai ! Şi, spre uimirea tuturor, Trisanku se opri chiar atunci din coborîrea spre pămînt şi rămase în mijlocul văzduhului, lucind ca o stea. Viswamitra, ca un al doilea Brahma, începu să făurească la miazăzi un al doilea orizont de stele, un nou Indra şi alţi zei.

Temîndu-se să nu-şi piardă întîietatea zeii se învoiră şi umilindu-se îl rugară cu lacrimi pe Viswamitra să se oprească :

— Fie ca Trisanku să rămînă unde se află acum. Fie ca celelalte stele, pe care tu le-ai făurit, să lucească mereu, asemenea faimei şi cinstei tale. Stăpîneşte-ţi mînia, fii prieten cu noi.

Mulțumit de supunerea lor, și domolit tot atît de lesne pe cît era de iute la mînie, Viswamitra opri creația. Însă fapta lui de neînchipuit irosise toată forța căpătată prin *tapas* ; trebuia s-o ia de la început.

Viswamitra porni acum spre soare-apune, către Pushkara, reluînd asprimile-de-sine. Timp de ani, el urmă un *tapas* aspru, dar, din nou, cînd era gata să culeagă roadele, o întîmplare îi stîrni iar mînia ; pierzîndu-și firea își blestemă propriii fii. Revenindu-și îndată, hotărî să nu se mai lase niciodată pradă mîniei, și reluă încă o dată asprimile-de-sine. După mulți ani, Brahma și zeii i se arătară vorbindu-i :

— O, Kausika ! *Tapas* ce ai făcut a rodit. Nu te mai afli în rîndul regilor ; ai devenit un adevărat înțelept. Binecuvîntînd astfel pe Viswamitra, Brahma pieri.

Nouă dezamăgire. Voise să devină un Brahma-*rişi* asemeni lui Vasishtha, și era recunoscut doar ca un *rişi de rînd*. Recunoașterea aceasta era tot atît de nefolositoare ca și armele puterii pe care le înghițise *Brahmadanda* lui Vasishtha.

Se hotărî atunci să continue *tapas*, făcîndu-l și mai aspru ca înainte.

Dar zeilor nu le plăcea așa ceva. Ei trimiseră deci pe nimfa cerească Menaka să-l ispitească cu vrăjile și frumusețea ei cerească. Ea merse la Pushkara, unde Viswamitra se supunea asprimilor și încercă să-i atragă privirea cu nenumărate șiretlicuri ale farmecului și grației. Viswamitra o văzu și fu fermecat de frumusețea ei. Călcă făgăduiala și petrecu zece ani într-un vis de bucurie, uitînd înalta lui hotărîre.

Trezindu-se pînă la urmă, se uită supărat la Menaka, ce tremura înfricoșată, dar îi spuse că nu o blestemă, pentru că fusese propria lui nebunie și nu greșala ei ; ispitindu-l, ea îndeplinise doar poruncile stăpînului ei. Și, cu tristețe se îndreptă spre Himalaya, pentru a-și relua asprimile-de-sine întrerupte.

Acolo, timp de o mie de ani, stăpînindu-și simțurile, el îndeplini un aspru *tapas*. La cererea zeilor, Brahmá se ivi înaintea lui Viswamitra și îi vorbi cu blîndețe :

— Te salut ca pe un Maharişi, fiul meu. Sînt mulțumit de acest *tapas* al tău, făcut cu toată inima; te învrednicesc cu această cinste, cu întreaga sfințenie ce o cuprinde.

Viswamitra, pe care nici lauda, nici dezamăgirea nu-l mai clinteau, își împreună mîinile în semn de adorare și întrebă pe Creator dacă acest dar înseamnă și izbîndă asupra simțurilor.

— În nici un chip, răspunse Creatorul, dar luptă din răsputeri și vei ajunge să le stăpînești, o, tigru printre asceți !

Hotărît să ajungă și la izbînda cea mai înaltă Viswamitra începu un alt *tapas*, și mai aspru, timp de încă o mie de ani, ceea ce-i făcu pe zei să rămînă și mai uimiți.

Indra chemă atunci pe Rambha, nimfa cerească, și îi ceru să folosească tot meșteșugul pentru înlănțuirea lui Viswamitra în mrejele farmecului, întorcîndu-l de la gîndul lui. Rambha se înspăimîntă, dar Indra o încredință că nu va fi singură, ci Zeul Dragostei și Duhul Primăverii vor fi lîngă ea, ajutînd-o. Cu inima îndoită, ea porni și, cînd ajunse în vecinătatea locuinței pustnicului, codrul înflori cu frumuseți primăvăratice, zefirul de miazăzi adia încărcat de mirosul florilor și cucul zbucnea în cîntec. Dragostea și Primăvara se aflau acolo ajutînd Frumusețea. Tulburat de stări pe care de mult timp nu le mai încercase, Wiswamitra deschise ochii și o văzu : surîzătoare, zîna, de-o neîntrecută frumusețe, părea sufletul însuși al primăverii cu florile, mireasma și cîntecul ei. În fața acestei priveliști de voluptate, fiorul alb, mînia, îl străpunse, recunoscînd o altă ispită, pusă la cale de zeii invidioși, și blestemă pe ademenitoare :

— O, Rambha, fiindcă ai încercat să mă ademenești acum, cînd mă silesc să înving mînia și dorința, înghețată să fii în stană de piatră, zece mii de ani.

Dar izbucnirea îl făcu să vadă cît de îndepărtat era încă de împlinirea gîndului său, și, cu tristețe, părăsi codrii Himalayei, căutînd singurătățile de la soare-răsare. Acolo, stăpînindu-și respirația, lepădă orice gînd despre lucrurile lumești, îndeplinind un *tapas* atît de aspru încît, flacără și fum ieșindu-i din trup, învăluiră tot universul. La rugămintea zeilor cuprinși de spaimă, Brahma veni din nou în fața lui și-l salută ca pe un *Brahma-rișî* :

— Te bine-primesc, *Brahma-rișî*, sînt mulțumit de tine. Binecuvîntată fie viața ta. Viswamitra era fericit. Dar răspunse cu umilință :

— Cum pot fi în pace dacă nu aud rostit cu buzele lui Vasishtha că sînt un *Brahma-rișî ?*
Vasishtha zîmbi amintindu-și de lupta sa cu Viswamitra și îi spuse :

— Ai dobîndit roadele marilor tale asprimi-de-sine. Într-adevăr ești un *Brahma-rișî*, frate mie.

Și, în jur, a fost numai bucurie.

Aceasta e povestea înțeleptului care sosise pe neașteptate la curtea lui Dasaratha.

PLECAREA LUI RAMA

Regele Dasaratha primi pe Viswamitra așa cum Indra l-ar fi primit pe Brahma și, atingîndu-i picioarele, spuse :

— Fericit sînt cu adevărat între oameni, venirea ta se datorește numai virtuților strămoșilor mei. Cum soarele dimineții topește întunecimea nopții, fața ta aduce bucurie, ochilor mei. Inima mi-e prea plină. Născut rege, prin *tapas* ai ajuns un *Brahmariși*. Și tu însuți vii acum să mă cauți. Se află ceva în puterea mea pe care să-l pot face pentru tine ? De-i așa, poruncește ! Te voi asculta !

Auzind cuvintele lui Dasaratha, fața lui Viswamitra străluci de bucurie. Vorbi :

— O, rege, aceste cuvinte demne de tine sînt ! Ce puteai spune altceva, cînd, născut ești din Ikshvaku și-l ai drept *guru* pe Vasishtha. Mi-ai răspuns „da" chiar înainte de a-ți cere și asta îmi umple inima de bucurie. Viswamitra i-a arătat pe dată pricina venirii sale.

— Îndeplinesc chiar acum un sacrificiu, dar ori de cîte ori mă apropii de sfîrșit, doi demoni puternici, Maricha și Subahu, îl spurcă, aruncînd sînge necurat și cărnuri în focul cel sfînt. Aș putea să-i blestem și să-i nimicesc, cum fac alți *riși ;* dar asta ar însemna pierderea roadei tuturor asprimilor ce am săvîrșit pînă acum.

Tulburările noastre ar înceta dacă tu ai lăsa pe Rama, cel mai mare dintre războinicii tăi fii, să vină cu mine. Sub îngrijirea mea el va crește luînd înfățișare de prinț. Va ucide fără îndoială pe cei doi demoni și numele lui va căpăta strălucire. Încredințează dar pe Rama grijii mele, cîteva zile. Primește-mi cererea. Îndeplinește-ți făgăduința ce de la tine mi-ai făcut-o. Nu te-ngrijora pentru Rama. Vei cîștiga slavă nemuritoare în cele trei lumi. Vasishtha și sfetnicii tăi vor încuviința spusele mele.

Dasaratha însă tremura de frică și de grijă. Alegerea era greu de făcut ; trebuia fie să-și lase fiul drag omorît de cei doi demoni, fie să-și atragă furia îngrozitoare a lui Viswamitra.

Cîteva clipe, buimăcit și tulburat, Dasaratha rămase fără cuvînt. Venindu-și în fire, rugă cu lacrimi pe *riși* să nu-l silească cu o astfel de cerere :

— Rama n-are nici șaisprezece ani. Cum poate să lupte cu doi demoni ? Dacă-l trimet de ce folos îți poate fi ? Ce știe el de vicleniile celor doi ?

Clubul cărții digitale 2024

...Nu-i drept să trimet un băiețandru să se lupte cu demonii. În schimb sînt eu aci ; oastea mea e gata să pornească. Cum poate un băiețandru să-ți apere *yaga ?* Spune-mi dar totul despre dușmanii tăi. Voi merge eu însumi în fruntea oastei mele, îți voi îndeplini porunca și te voi sluji la nevoie. Spune-mi totul despre pîngăritori. Viswamitra îi zugrăvi pe Maricha și pe Subahu, ca și pe Ravana, stăpînul lor. Apoi ceru din nou ca Rama să fie trimes cu el. Dasaratha însă tot nu se învoia :

— Despărțirea de Rama înseamnă pentru mine moartea. Voi merge eu și oastea mea. Chiar pentru mine îmi pare o treabă destul de grea. Cum ar putea-o îndeplini băiatul ? Cu adevărat, nu pot să-l trimet. Dacă dorești, sînt gata eu cu oastea mea.

Încercarea lui Dasaratha de a-și lua înapoi cuvîntul dat mînie pe Viswamitra. Ulei turnat în focul mîniei sale erau pricinile și încercările regelui de a scăpa.

— Purtarea asta este nedemnă de neamul tău, tună înțeleptul. Să-mi spui care-i ultimul tău cuvînt. Acum, plec pe unde am venit. Ani mulți, ție și alor tăi, tu care te-ai abătut de la calea Adevărului !

Pămîntul se cutremură și zeii se înspăimîntară de urmările ce se puteau ivi ca urmare a mîniei înțeleptului. Vasishtha, apropiindu-se atunci de rege, îi vorbi cu blîndețe :

— Nu se cuvine, o, rege, să nu primești o dată ce-ai făgăduit. Născut din neamul lui Ikshvaku, nu te poți purta așa. O dată ce ai spus, „voi face aceasta“, nu mai ai de ales, trebuie s-o faci. De nu, ai pierdut meritul legat de darurile și faptele tale mărețe. Trimete pe Rama cu înțeleptul, trimete și pe Lakshmana. Să nu te temi pentru ei : păziți, așa cum vor fi de către Viswamitra, nu-i poate atinge nici un demon.

Așa cum roata cea de foc e scut băuturii zeilor, așa va fi Viswamitra pentru Rama. Nu cunoști puterea lui Viswamitra ; el este *tapas* însăși sub chip omenesc. Cel mai viteaz între viteji și cel mai înțelept între cei înțelepți el mînuie cu iscusință orice armă. În curaj și-n tăria duhului asemeni lui, în cele trei lumi, nu este nici nu va fi careva. Cînd era rege, Viswamitra a căpătat de la zei destoinicia de-a mînui orice armă. Vede ce-a fost, ce este, ce va să vină. Te poți întreba atunci pentru ce mai are nevoie de prinții noștri. Se poate îngriji și singur de *yaga ;* el a sosit însă pentru binele fiilor tăi, părînd să-ți ceară ajutor. Nu șovăi. Trimete-ți fiii cu el.

Ascultînd pe înțeleptul Vasishtha, Dasaratha văzu lucrurile cu limpezime și hotărî să trimeată pe Rama și Lakshmana. Prinții au fost aduși atunci în fața înțeleptului. Regele, reginele-mame și Vasishtha i-au binecuvîntat și i-au trimes cu Viswamitra.

Zefirul adia blînd iar cei din ceruri făceau să cadă o ploaie de flori. Se auzeau sunetele sorţilor prielnici. Cei doi flăcăi, cu arcurile în mînă, păşeau mîndri de-o parte şi de alta a înţeleptului. Cu săbiile victoriei atîrnînd la şold, cu arcuri şi cu arme pe umerii puternici, venind, păreau o cobră cu trei capete şi coama ridicată.

C a p i t o l u l V

RAMA UCIDE MONŞTRII

Viswamitra şi cei doi prinţi petrecură noaptea pe malul rîului Sarayu. Înainte de culcare, Viswamitra îi învăţă cele două vorbe tainice, Bala şi Atibala, ce aveau puterea să îndepărteze oboseala şi relele. Adormiră pe ţărmul înverzit şi sculîndu-se o dată cu zorile porniră din nou. Curînd au ajuns la Kamashrama, în Anga Desa. După ce înfăţişă pe cei doi prinţi înţelepţilor ce se aflau acolo, Viswamitra le povesti legenda acelei sihăstrii :

— Aici e locul unde zeul Siva s-a aflat odată, împlinind îndelungate asprimi-de-sine. Zeul cel nebun al dragostei, Manmatha, încercînd să-l atingă pe Siva cu săgeata, a fost preschimbat pe dată în cenuşă de blestemul lui : de aceea locul se numeşte Kamashrama.

Noaptea au rămas la înţelepţii din sihăstrie şi, în dimineaţa următoare, după ce au îndeplinit datinile obişnuite, Viswamitra şi ucenicii lui, pornind din nou, ajunseră curînd la Ganga. Au trecut

rîul pe o plută pregătită pentru ei de înțelepții din Kamashrama.

Pe cînd se aflau în mijlocul apei, prinții, auzind un zgomot, l-au întrebat pe Viswamitra ce putea să fie. Viswamitra le spuse că zgomotul e făcut de vărsarea fluviului Sarayu în Ganga. Cei doi prinți se înclinară în tăcere locului unde cele două rîuri sfinte se împreunau.

După ce au trecut rîul Ganga, Viswamitra și cei doi prinți începură un drum greu, de-a lungul unui codru des, unde se auzeau înspăimîntătoare răgete de fiare sălbatice.

— Sîntem în codrul Dandaka, le-a spus Viswamitra. Acest codru înspăimîntător a fost odinioară un ținut locuit. De mult, Indra, pîngărit de păcat după ce omorîse pe Vritra, a trebuit să plece surghiunit din lumea zeilor. Hotărînd să-l purifice, zeii au adus ape din rîurile sfinte și au început să-l îmbăieze în sunetul cuvintelor de vrajă. Apele ce-l curățiseră pe Indra, curgînd pe pămînt, făcură ținutul cum nu se poate mai roditor.

Toate mortăciunile, leșurile stricate ori gunoaie rău mirositoare, ajungînd în pămînt, sînt preschimbate în daruri ale frumuseții, ca fructe, flori și alte lucruri sănătoase ce duc viața mai departe. Aceasta este alchimia Pămîntului-Mamă. Viswamitra urmă : Oamenii au trăit multă vreme fericiți, pînă cînd Taraka, o *yaksha*, soția lui Sunda, și fiul ei Maricha jefuiră tot ținutul și-l preschimbară în codrul sălbatic pe care-l vedeți. Amîndoi se află

încă aici. Dar nimeni nu cutează să intre în el de teama lui Taraka. Puterea ei e cît tăria a douăzeci de elefanți. V-am adus ca să scăpăm codrul de acest mare dușman. Nu mă îndoiesc că veți nimici urîciunea care a făcut atîta rău înțelepților.

Rama, după ce ascultă pe Viswamitra, întrebă :

— Îmi spui că ea este o *yaksha*. N-am auzit că *yaksha* ar fi atît de puternici. Ba mai mult : Cum se face că o femeie are o putere atît de mare ?

Viswamitra îi răspunse :

— Întrebarea ta e dreaptă. Puterea ei vine de la un dar primit de la însuși Brahma. Trăia aici, odată, un *yaksha* pe nume Suketu. Pentru că nu avea copii, îndeplini *tapas* și cîștigă de la Brahma darul următor : „Vei avea o fiică frumoasă și foarte puternică dar nu vei avea nici un fiu." Fiica lui Suketu, Taraka, frumoasă și foarte puternică, luă de bărbat pe Sunda, un alt *yaksha*, iar copilul ei este Maricha.

După un timp, Sunda își atrase blestemul înțeleptului Agastya și muri. Furioși, Taraka și Maricha se năpustiră asupra lui Agastya care îi blestemă să devie monștri, trăind în schelete omenești. Așadar Taraka este acuma un monstru îngrozitor. De atunci, ea și cu Maricha, hărțuiesc pe locuitorii ținutului în care a trăit Agastya. Nu te feri să o nimicești sub cuvînt că datoria unui *kshatriya* îl împiedică să ucidă o femeie. Cruzimile ei sînt de neîndurat. Datoria regilor este să pedepsească pe ticălos, bărbat ori femeie. E drept de

aceea să ucizi pe Taraka aşa cum în apărarea oamenilor ai ucide un animal sălbatic ; e datoria cîrmuitorilor. Multe femei au fost pedepsite cu moarte pentru crimele lor. De aceea nu şovăi.

— Porunca tatălui nostru e să te ascultăm fără întrebare, răspunse Rama lui Viswamitra. Vom ucide pe Taraka pentru că tu ne-o ceri şi pentru că aceasta va folosi tuturor.

Spunînd, îşi încordă arcul făcîndu-l să zbîrnîie de sunetul cel ascuţit pînă răsună tot codrul, iar sălbăticiunile se răspîndiră îngrozite în cele patru vînturi. Zgomotul ajunse şi în bîrlogul lui Taraka umplînd-o de uimire faţă de îndrăzneţul care se încumetase să intre pe moşia ei. Furioasă, goni spre locul de unde venea zbîrnîitul şi se năpusti asupra lui Rama. Lupta începu.

La început, Rama gîndi să taie numai mădularele monstrului şi să-i cruţe viaţa. Taraka însă îi ataca cu sălbăticie şi ridicîndu-se în văzduh arunca cu pietre în Rama şi Lakshmana, silind pe cei doi prinţi să se apere. Lupta urma, dar Viswamitra îl povăţui pe Rama să nu amîne lovitura de moarte :

— Nu merită o îngăduinţă, soarele e gata să apună, aminteşte-ţi că noaptea orice demon e mai puternic. Grăbeşte-te s-o ucizi !

Ascultînd povaţa, Rama hotărî să omoare pe Taraka şi îi străpunse pieptul cu o săgeată ucigătoare ; hidoasă, matahala se prăbuşi fără viaţă. Zeii se înveseliră, iar Viswamitra, bucuros, îmbrăţişă pe Rama şi-l binecuvîntă.

O dată cu sfîrşitul lui Taraka, codrul, eliberat de blestem, se înfrumuseţă văzînd cu ochii. Cei doi prinţi îşi petrecură noaptea acolo şi-a doua zi dimineaţa porniră către sihăstria lui Viswamitra.

În zorii zilei următoare, Viswamitra chemă pe Rama la el, îl binecuvîntă şi spuse :

— Sînt într-adevăr fericit. Cum să te răsplătesc oare pentru cele ce ai făcut ? Am să te învăţ să foloseşti toate armele fermecate.

Spunînd acestea, Viswamitra dădu lui Rama armele cele divine pe care el le cîştigase prin *tapas*. Viswamitra învăţă pe Rama cum să le folosească, cum să le stăpînească, cum să le recheme, iar Rama învăţă la rîndul lui pe Lakshmana.

În timp ce-şi urmau călătoria, Rama, arătînd un deal înalt acoperit de un codru bogat, întrebă :

— E locul spre care ne îndreptăm ? Spune-mi cine sînt răii care-ţi împiedică sacrificiul ? Ce trebuie să fac să-i nimicesc ? Căci Rama era gata de luptă şi doritor să capete binecuvîntarea înţeleptului.

— Da, e locul spre care ne-ndreptăm, răspunse Viswamitra. Narayana, Domnul, îndeplinind acolo *tapas*, s-a născut ca fiind Vamana. Locul se numeşte Sidchashrama. Mahabali, fiul lui Virochana şi strănepot lui Prahlada, *asura* cel bun, a fost un domnitor atîta de puternic încît zeii înşişi îi ştiau de frică. Prin faptele sale, Mahabali căpătă chiar puterea lui Indra. Kashyapa şi soţia sa, Aditi, părinţi tuturor zeilor, se apropiară de Vishnu, şi-l ru-

gară cu lacrimi să se nască ca fiu al lor, să apere pe Indra și pe zei de Mahabali. Ascultîndu-le rugăciunile, Vishnu se născu din Aditi ca fiind Vamana. Vamana, luînd chipul unui tînăr ucenic merse la sacrificiul pe care-l îndeplinea Mahabali și unde oricine era bine primit și i se îngăduia să ceară orice voia. Cînd Vamana se arătă și el sub înfățișarea unuia care se roagă, Sukra, *gurul* lui Mahabali și *guru* pentru toți *asura*, îl recunoscu și povățui pe Mahabali să nu făgăduiască tînărului brahman îndeplinirea dorinței sale, căci el știa bine că cel venit pe ascuns e însuși Hari, Domnul, sosit pentru a nimici pe Mahabali.

Mahabali nu luă în seamă cele spuse de Sukra ; era în obiceiul lui să nu respingă nici o cerere. Afară de aceasta, în inima lui, el era adorator al Domnului și simțea că ar fi cu adevărat binecuvîntat dacă Domnul însuși ar fi voit să accepte darul său. Cu un zîmbet, Mahabali îl pofti să ceară tot ce dorea fără nici o șovăire :

— Înaintea ta se află totul, bani, giuvaeruri, pămîntul întins și tot ceea ce el moștenește. Vamana răspunse că bogăția nu-i folosește ; ceru însă numai atît pămînt cît ar cuprinde trei pași, măsurați de el. Suveranul zîmbi privind picioarele mărunțele ale ucenicului-întru-Brahma și spuse :

— Așa să fie, pășește și ia-ți pămîntul măsurat. Deodată ucenicul cel mic crescu și se preschimbă în Trivikrama ; dintr-un pas măsură pămîntul, din altul tot cerul. Și, pentru că nu mai rămăsese loc

pentru al treilea pas își puse piciorul pe capul cel dăruit al lui Mahabali. În ochii Domnului capul unui adorator *(bhakta)* e tot atît de mare cît cerul ori pămîntul. Iar Mahabali al cărui cap cunoscu fericirea atingerii piciorului lui Narayana, ajunse unul din cei șapte nemuritori ai lumii. După ce le povesti legenda lui Mahabali, Viswamitra adăugă :

— Aici e locul unde Narayana mai întîi, și apoi Kashyapa îndepliniră *tapas*, după care Vishnu se întrupă ca fiind Vamana. Aici e locul sfînt unde locuiesc. Însă demonii vin aici și ne împiedică în adorările și asprimile-de-sine ce săvîrșim. Venirea ta însă va pune capăt relelor.

— Așa să fie, răspunse Rama.

Sosirea lui Viswamitra și a celor doi prinți fu semn de bucurie pentru toată sihăstria ; după obicei înțelepții le oferiră apă și fructe. Rama îi spuse lui Viswamitra că poate începe imediat pregătirile pentru sacrificiu, iar Viswamitra începu juruințele chiar în noaptea aceea.

Trezindu-se foarte de dimineață, cei doi prinți merseră la Viswamitra și-l întrebară cînd trebuiau să aștepte pe vrăjmași, ca să se poată pregăti să-i primească cum se cuvine. Dar Viswamitra legat de juruința tăcerii nu le putu răspunde ; însă înțelepții, ucenicii lui, le spuseră că trebuie să vegheze neîncetat șase zile și șase nopți, de vor să păzească sacrificiul.

Înarmați pînă în dinți, cei doi prinți au stat de veghe șase zile și șase nopți. În dimineața celei de-a șasea zile, Rama îi spuse lui Lakshmana :

— Frate, e timpul ca vrăjmașul să sosească. Să fim cu băgare de seamă.

Nici nu sfîrși bine vorba și flăcările focului de sacrificiu se ridicară căci Agni, zeul focului, știa că demonii sosesc. În timp ce datinile erau îndeplinite, din văzduhuri începu să se audă un huiet din ce în ce mai mare.

Privind în sus, Rama văzu pe Maricha și pe Subahu cu toată hoarda lor, pregătindu-se să arunce gunoaie în focul de sacrificiu. Gloata demonilor, nor uriaș și întunecat, acoperea acum cerul.

— Privește Lakshmana, spuse Rama și aruncă cu Manavastra în Maricha. Arma divină nu trebuia să-l omoare pe Maricha, ci doar să-l învăluiască, țintuindu-l pe loc cu o forță căreia el nu i se putea împotrivi și să-l arunce la o sută de *yojana* lîngă mare. Cu Agneyastra, Rama omorî pe Subahu ; apoi cei doi prinți zdrobiră pînă la unul toată hoarda demonilor.

Cerul se lumină din nou.

Viswamitra era nespus de fericit o dată cu îndeplinirea sacrificiului.

— Sînt recunoscător regelui Dasaratha, spuse el celor doi prinți. Iar voi v-ați îndeplinit făgăduința ; de laudă-i curajul vostru. Sihăstria va fi din nou locul izbîndirii, Sidchashrama.

Ziua următoare, după rugăciunile de dimineață, Rama și Lakshmana au mers la Viswamitra întrebîndu-l dacă mai are să le dea vreo poruncă.

Înțeleptul cunoștea însă de ce se născuse Rama ; el cunoștea și forța armelor ce le dăruise lui Rama. Totuși, fapta îndeplinită depășește mult așteptarea. Înțeleptul Viswamitra era nespus de fericit iar chipul îi lucea ca flacăra. Se gîndi atunci la ceea ce mai avea de făcut pentru Rama. Era vorba de căsătoria prințului cu Sita. *Rișii* care se aflau acolo i-au spus atunci lui Rama :

— Pornim către regatul Videha, unde, în Mithila, cetatea de scaun, Janaka, vestitul rege-filozof dorește să îndeplinească un mare sacrificiu. Mergem cu toții acolo și bine ar fi dacă tu și fratele tău ne-ați întovărăși. Ar fi bine dacă prințul din Ayodhya ar vedea arcul cel minunat de la curtea lui Janaka.

Se hotărîră pe dată, și Rama, însoțit de Lakshmana, porni împreună cu Viswamitra spre cetatea lui Janaka.

SITA

Janaka, regele din Mithila, era un suveran desăvîrșit și prieten foarte apropiat al lui Dasaratha, care îi trimisese nu simpli soli, ci sfetnici spre a-l pofti la sacrificiul pentru urmași.

Janaka era nu numai un rege viteaz dar tot atît de bun cunoscător în *sastra* și în *Vede* ca orice alt înțelept; el era ucenicul mult iubit al lui Yajnavalkya, al cărui cuvînt privitor la Brahmajnana e cuprins în *Brihadaranykopanișad*[1]. În Bhagavad-gita[2], Srî Krishna vorbește despre Janaka ca fiind o pildă vestită de *karma-yoghin*[3]. Janaka era astfel demn a fi tată Sitei care urma să fie soție lui Vishnu, coborît pe Pămînt în chip omenesc.

Odată, Janaka, dorind să îndeplinească un sacrificiu, începuse să are cu plugul locul ales. Ca de obicei făcea acest lucru singur.

În vreme ce locul hotărît pentru sacrificiu era curățat și netezit, Janaka văzu printre brazde un copil de-o frumusețe divină. Neavînd copii Janaka primi copilul ca pe un dar făcut de zeița Pămîntului.

Luînd copilul în brațe se întoarse la scumpa lui soție, spunîndu-i:

— Iată comoara noastră. Am găsit copilașul pe locul sacrificiului; va fi copilul nostru. Soția lui primi cu bucurie.

Ochii muritorilor nu pot să vadă niciodată frumusețea zeiței Pămîntului în toată plinătatea ei, ci uneori prind doar slabe licăriri, privind cu inimi recunoscătoare verdele de smarald al primăverii, și bogăția de aur a cîmpurilor de toamnă, sau contemplînd cu respect și adorare măreția piscurilor și a văilor, a rîurilor și oceanelor. Toate aceste frumuseți erau Sita. Kamban spune că frumusețea Sitei întuneca însăși frumusețea lui Lakshmi cea apărută o dată cu Nectarul atunci cînd oceanul de

[1] *Brihadaranyaka Upanișad (Marea carte a pădurii)* e una dintre cele mai vechi și cunoscute *Upanișade*, poeme filozofice indiene.

[2] *Bhagavad-gita* este un poem filozofic indian care face parte din epopeea *Mahabharata*. *Bhagavad-gita* înseamnă *Cîntecul Domnului*, iar personajele principale sînt eroul Arjuna și zeul Krishna. Deși conține numai 1700 *sloka*, poemul este deosebit de important pentru cunoașterea gîndirii indiene.

[3] *Karma* înseamnă acțiune ori efectul acțiunii: mai poate însemna și efectul acțiunilor noastre trecute. Legea Karmei este deci legea cauzalității. Efectele acțiunilor făcute pentru răsplată ori cîștig pot fi dureroase; de aceea *Karma-yoghinul* este omul care acționează numai pentru binele altora, „cedînd cu totul roadele acțiunii" și fără a se simți legat nici măcar de gîndul unei recompense.

lapte fu bătut. Copilul acesta de-o frumusețe divină a fost crescut de regele Janaka și de iubita sa regină.

Cînd Sita ajunse la vîrsta măritișului, Janaka era mîhnit că va trebui să se despartă de ea. Deși încercase multă vreme nu izbutise să găsească prinț de seamă Sitei. Mulți au fost regii care au venit la Mithila, pețind mîna Sitei dar lui Janaka nici unul nu-i părea destul de bun. Regele se gîndea cu grijă la toate și pînă la urmă ajunse la o hotărîre.

Cu multă vreme înainte, Varuna, mulțumit de un sacrificiu făcut de Janaka, îi dărui arcul lui Rudra și două tolbe. Era un arc ceresc foarte vechi pe care oamenii obișnuiți nu puteau nici măcar să-l miște. Janaka îl păstra ca pe o moștenire venerată. Fiindcă numai un om cu totul deosebit era socotit demn de Sita, Janaka dădu următoarea înștiințare :

„Sita, fiica mea, va fi soție acelui prinț care va putea să ridice, să îndoaie și să încordeze arcul lui Siva, pe care Varuna mi l-a dăruit — aceluia și nimănui altul."

Mulți au fost prinții care auzind de frumusețea Sitei au venit la Mithila numai pentru a se întoarce fără nici o speranță. Nici unul n-a putut să treacă de încercările puse de rege. N-au izbutit decît să se întoarcă dezamăgiți : niciunul nu a putut îndeplini cele cerute de rege.

În frunte cu Viswamitra, *rișii* din Siddhashrama se îndreptau către Mithila însoțiți de care trase de bivoli, cu bagajele lor. Animalele și păsările de la sihăstrie voiseră să-l urmeze pe Viswamitra ; el însă le rugă cu blîndețe să rămînă și să-l aștepte.

Noaptea se lăsase cît ajunseră cu toții la rîul Sona. Se odihniră acolo peste noapte, iar Viswamitra povesti lui Rama și lui Lakshmana legenda acelui loc. Dimineața se treziră și văzîndu-și mai departe de drum, trecură încă un rîu, nu prea adînc, iar pe la amiază ajunseră la Ganga.

Se-mbăiară în rîul cel sfînt, îndeplinind, către strămoși, rînduieli pentru iertăciune. Făcîndu-și o sihăstrie acolo, se rugară și apoi pregătiră cina. După ce mîncară, șezînd în jurul lui Viswamitra au ascultat cu toții legenda rîului Ganga, pe care le-o spuse, rugat de cei doi prinți.

Himavan, regele munților, și soția sa, Manorama, aveau două fiice, din care Ganga era cea mai mare. Himavan o trimise în țara zeilor, ca răspuns la rugămintea lor ; Ganga rămase acolo. Uma, cea mai tînără, cîștigă bunăvoința lui Siva și-i deveni soție. Sagara, un rege din Ayodhya, nu avea copii. Însoțit de cele două soții ale sale, Kesini și Sumati, el merse în Himalaya și-ndeplini *tapas*. Înțeleptul Bhrigu, mulțumit fiind de rege, îl binecuvîntă :

— Vei avea copii și vei căpăta o faimă nemuritoare. Una din soțiile tale îți va naște un fiu, iar prin el neamul tău se va prelungi. Regina cea-

laltă îţi va naşte şaizeci de mii de fii, toţi bine înarmaţi.

Soţiile lui Sagara se-nclinară adînc în faţa înţeleptului şi-l întrebară care dintre ele va avea un singur fiu şi care cei şasezeci de mii de fii ; înţeleptul Bhrigu le întrebă pe fiecare ce dorinţă au.

Kesini spuse că ar fi mulţumită cu fiul care să înmulţească neamul : Sumati alese cealaltă cale.

— Aşa să fie, spuse înţeleptul Bhrigu.

Mulţumiţi, regele şi soţiile sale se despărţiră de înţelept şi se întoarseră la Ayodhya. După o vreme, Kesini născu pe Asamanjas. Născu şi Sumati ; născu ceva ce se împărţi în şaizeci de mii de sugari. Doicile se grijiră bine de întreaga armată de copii.

Anii se scurgeau ; dar, în timp ce cei şaizeci de mii deveniră cu toţii prinţi sănătoşi şi frumoşi, Asamanjas ajunse un nebun plin de cruzime. Îşi trecea timpul aruncînd într-un rîu copii mici şi rîdea plin de veselie văzîndu-i cum se chinuiau murind.

Fireşte poporul începu să urască pe nebun şi-l izgoni din ţară. Spre marea uşurare a tuturor, Amsuman, fiul lui Asamanjas, era cu totul deosebit de tatăl său : era curajos, plin de virtute, iubit de toţi.

După un timp, regele Sagara începu un mare sacrificiu-al-calului, iar prinţul Amsuman urma să aibă grijă de calul sortit sacrificiului ; Indra

însă, preschimbat în demon, fură calul. Zeii privesc sacrificiile făcute de muritori ca o ameninţare adusă puterii lor, şi nu scapă nici un prilej de a le pune piedici. Dacă toate piedicile sînt învinse şi sacrificiul este îndeplinit, primesc jertfele făcute de muritori. Atunci cel care îndeplineşte sacrificiul capătă răsplata cuvenită.

Regele se îngrijoră foarte cînd auzi că a fost furat calul sortit sacrificiului. Trimise îndată pe cei şaizeci de mii de fii ai lui Sumati să cutreiere pămîntul tot, în căutarea animalului, poruncindu-le să nu precupeţească nici o strădanie pentru a-l găsi.

— Pierderea calului, spuse el, nu-nseamnă numai o stavilă jertfei ; asupra tuturor cade păcat şi ruşine. De aceea, aflaţi calul oriunde ar fi ascuns.

Fiii lui Sumati începură să caute străbătînd lumea în lung şi-n lat dar nu aflară calul nicăieri. Începură chiar să scormonească pămîntul ca şi cum ar fi căutat o comoară ascunsă, iar în dorinţa de a-l găsi nu cruţau nici locuri, nici oameni, aşa încît pînă la urmă izbîndiră să cîştige doar ura tuturor pe care-i întîlneau. Şi totuşi calul nu era de găsit ; cînd se întoarseră şi spuseră regelui că nu l-au găsit el îi rugă să scotocească şi lumea-de-jos.

Prinţii făcură aşa cum li se poruncise şi în Patala văzură calul păscînd în colţul unei sihăstrii, nu departe de locul unde înţeleptul Kapila, Vishnu întrupat, se afla în meditaţie.

Prinţii crezură dintr-o dată că au aflat nu numai calul furat dar şi pe hoţ, şi se aruncară asupra lui Kapila, strigînd :

— Iată hoţul ce-şi zice *yoghin.*

Kapila, turburat, deschise ochii şi cei şaizeci de mii de prinţi se prefăcură în tot atîtea mormane de cenuşă. Indra, hoţul adevărat, plin de viclenie, lăsase calul acolo tocmai cu acest gînd.

BHAGIRATHA ŞI LEGENDA RÎULUI GANGA

Regele Sagara aşteptă în zadar întoarcerea fiilor săi plecaţi în căutarea calului de sacrificiu.

După cîteva zile îşi chemă nepotul, pe Amsuman ;

— Mă aflu îngrijorat. Nu ştiu ce s-a-ntîmplat cu prinţii plecaţi în Patala. Tu eşti viteaz ; te înarmează bine, mergi acolo, vezi ce s-a întîmplat, şi întoarce-te încununat de izbîndă.

Amsuman porni întocmai pe urmele prinţilor, ajunse în lumea-de-jos, văzu şi salută pe elefanţii uriaşi ce stăteau de strajă în cele patru colţuri. Paznicii îi spuseră cuvinte de încurajare şi-l încredinţară că va izbîndi în însărcinarea lui.

După ce, la timpul cuvenit, Amsuman intră şi ocoli Patala, fu deosebit de bucuros, aflînd calul de sacrificiu care păştea mulţumit acolo ; dar rămase înmărmurit şi apoi îndurerat văzînd mormane de cenuşă răspîndite în toate părţile. Atîta doar să fi rămas din vitejii săi unchi ?

Garuda, pasărea-rege, frate al lui Sumati, cea de a doua soţie a lui Sagara, aflat acolo din întîmplare, spuse lui Amsuman :

— Grămezile acestea de cenuşă sînt tot ce a mai rămas din cei şaizeci de mii de fii ai lui Sagara, care au fost arşi de privirea mînioasă a înţeleptului Kapila. Fiule, ia calul şi-ndeplineşte sacrificiul. Dacă cenuşa aceasta va fi stropită după obicei, sufletele prinţilor acestora vor odihni în pace ; de aceea, Ganga trebuie adusă din ţara zeilor aici, jos.

Amsuman, luînd calul, goni acasă şi spuse regelui tot ce găsise şi tot ce aflase.

Sagara era cufundat în durere gîndind la soarta fiilor săi. Totuşi, de îndată ce calul fu adus înapoi, îndeplini sacrificiul. Îngrijorat de fiii săi pierduţi şi nemaisperînd că Ganga ar putea fi adusă pînă în lumea-de-jos, muri nemîngîiat.

După Sagara, Amsuman ajunse rege în Ayodhya, şi, la rîndul lui, fu urmat de Dilipa. Bhagiratha urmă pe Dilipa.

Amsuman şi Dilipa, deşi fericiţi şi binecuvîntaţi în alte privinţe, muriră copleşiţi de necazul de a nu fi putut duce Ganga în Patala pentru salvarea strămoşilor lor.

Bhagiratha era un rege viteaz. Nu avea copii. Dorindu-şi urmaşi şi sperînd să aducă totuşi Ganga

jos, lăsă domnia în mîinile sfetnicilor săi şi plecă la Gokarna pentru a îndeplini *tapas*.

Bhagiratha îndeplini cumplite asprimi-de-sine : împresurat de foc, cu capul descoperit în soarele arzător, hrănindu-se doar o dată pe lună, stăruia în a face *tapas*. Numele lui Bhagiratha ajunse să-nsemne mare stăruinţă în slujba unei cauze nobile.

Brahma, mulţumit de *tapas*, apăru înaintea lui Bhagiratha şi-l întrebă :

— Care ţi-e dorinţa ?

Bhagiratha îi mărturisi cele două dorinţe ale sale :

— Dacă ai milă de mine binecuvîntează-mă cu un copil ca neamul meu să nu se stingă. Şi al doilea, strămoşii mei, blestemaţi de Kapilamuri, zac prefăcuţi în mormane de cenuşă în Patala. Cenuşa trebuie spălată de apele rîului Ganga, astfel ca sufletele lor să poată urca la cer. Binevoieşte dar să porunceşti ca rîul Ganga să-şi schimbe drumul în jos.

Brahma răspunse :

— Zeii sînt mulţumiţi de asprimile-de-sine ce ai făcut. Dorinţele ţi se-ndeplinesc. E însă o greutate. Pămîntul nu-i destul de trainic pentru puterea cu care Ganga ar coborî ; doar Siva ar putea să-l susţină. De aceea închină-i asprimile-de-sine şi rugăciunile tale. Bhagiratha îşi reînnoi strădaniile şi stărui atît de multă vreme fără hrană

și apă pînă cîștigă bunăvoința lui Siva. Apărîndu-i, Siva, spuse lui Bhagiratha :

— Îți voi îndeplini dorința. Voi primi rîul Ganga pe capul meu. Harul rîului să fie asupra ta.

Cînd Mahadeva făgădui ajutorul său lui Bhagiratha, Ganga și începu să coboare așa cum poruncise Brahma. Îndrăzneț, rîul socoti că, de va cădea pe capul lui Mahadeva, îl va lua cu totul ducîndu-l în Patala.

Dar zeul cel-cu-trei-ochi hotărî să dea rîului o învățătură de minte. Și, în clipa cînd vroi el, șuvoiul apelor ce îi cădeau pe cap fu reținut ca-ntr-un vas uriaș de părul său încîlcit. Ganga încercă zadarnic, dar nici o picătură nu putu să scape din țesătura încurcată a pletelor lui Siva.

Aceasta fu învățătură pentru Ganga dar zdrobitoare dezamăgire pentru Bhagiratha. Nu-i rămînea nimic alta de făcut decît să-ncerce a-l îndupleca pe Siva prin *tapas*. Bhagiratha făcu aceasta atît de bine, încît Siva se milostivi de el și cu blîndețe slobozi apele rîului Ganga în Bindu Saras, de unde ele curseră jos, sub forma a șapte rîuri despărțite.

Trei din ele au curs spre soare-apune, trei spre soare-răsare ; rîul al șaptelea urmă pe Bhagiratha, care era plin de bucurie în nădejdea salvării apropiate a strămoșilor săi.

Ganga urma carul de triumf al lui Bhagiratha ; înaintînd, apele rîului dansau și străluceau ca pîlpîirile fulgerului, iar zeii și *gandharvașii* adunați deasupra-i, în văzduhuri, erau martorii măreței priveliști. Cînd învolburat, cînd domol, alunecînd ori săltînd, rîul înainta jucînd în urma carului lui Bhagiratha, iar în drumul său popoarele cerurilor se bucurau de ceea ce vedeau.

În drumul său însă Ganga strică podimul de sacrificiu al unui înțelept pe nume Jahnu. Înțeleptul luă tot șuvoiul în palmă și-l sorbi. Ganga pierise din nou, iar Bhagiratha era nespus de întristat.

Atunci zeii și alți înțelepți se apropiară de Jahnu și îl rugară să ierte Ganga și să îngăduie lui Bhagiratha să capete roada marii sale austerități și a străduinței sale. Înțeleptul se-nduplecă și eliberă Ganga prin urechea lui dreaptă. Zeii se bucurară și binecuvîntară Ganga :

— Venind din trupul înțeleptului așa cum ai fi venit din pîntecele mamei tale, te vei numi Jahnavi, fiica lui Jahnu.

De acum înainte, nemaiîntîlnind în drumul său piedică ori întîmplare nefericită, Ganga străbătu oceanul și ajunse în Patala. Cu apa cea sfîntă Bhagiratha săvîrși datinile îngropăciunii pentru strămoșii lui, căpătînd intrarea lor în ceruri.

Rîului Ganga i se mai spune și Bhagirathi pentru că silințele lui Bhagiratha au adus Ganga, din lumea zeilor, jos, pe pămînt.

Clubul cărţii digitale 2024

După ce-și termină povestirea, Viswamitra binecuvîntă pe cei doi prinți.

— Soarele apune, spuse el. Să ne-ndreptăm rugăciunile de seară către apele rîului Ganga, pe care strămoșul vostru le-a adus jos, pe pămîntul acesta [1].

[1] În India există și azi credința că cei ce se-mbăiază în apele rîului Ganga, și citesc ori ascultă această povestire, vor fi curățați de păcat și înzestrați cu virtute, forță și zel neclintit.

AHALYA

După ce rămaseră o zi în cetatea Visala, Viswamitra și însoțitorii lui se îndreptară spre Mithila. Pe drum, nu departe de Mithila ei văzură o frumoasă sihăstrie ce părea nelocuită. Rama întrebă pe Viswamitra :

— A cui e sihăstria aceea cu copaci bătrîni ? De ce-i pustiu un loc atît de încîntător ?

— Sihăstria a fost blestemată, îi deslușí Viswamitra. Înțeleptul Gautama trăia aici împreună cu soția sa, Ahalya, iar zilele sale se scurgeau în pace și-n sfîntă meditație. Într-o zi, în lipsa înțeleptului din sihăstrie, Indra, plin de dorință păcătoasă pentru frumoasa Ahalya, veni la sihăstrie preschimbat în Gautama și se apropie de soția acestuia cu îndrăznețe stăruinți. Deși îl recunoscuse pe Indra sub înfățișarea de împrumut, totuși, plină de deșertăciune pentru frumusețea ei și mîndră de-a fi cîștigat dragostea stăpînului ființelor cerești, Ahalya își pierdu judecata și se supuse dorinței lui Indra. După ce păcatul fu să-

vîrşit, înţelegîndu-i josnicia, şi cunoscînd marea putere spirituală a soţului trădat, Ahalya îi atrase luarea-aminte lui Indra de primejdia ce-l ameninţa rugîndu-l să plece numaidecît. Indra o luă la goană, plin de frică vinovată ; din nefericire, se lovi de înţeleptul care tocmai se întorcea de la abluţiuni, îmbrăcat cu haine încă umede şi strălucind de o lumină spiritualizată. Indra nu mai putea nutri vreo nădejde în faţa înţelepciunii atotvăzătoare şi de aceea se umili în chip josnic, implorînd mila şi lăsîndu-se în voia înţeleptului. Privindu-l cu scîrbă şi mînie, Gautama îl blestemă : „Să-ţi piară forţa bărbătească, brută plină de pofte ce eşti, mort pentru adevăr şi orice virtute". Indra se preschimbă pe loc în eunuc şi se înapoie la zei într-o stare plină de ruşine.

Întorcîndu-se apoi către soţia vinovată înţeleptul îi hotărî lungă pedeapsă. Spuse : „Trăind cu aer să rămîi în aceste locuri, nevăzută de nimeni. După o vreme fiul lui Dasaratha va trece pe aici. Cînd va pune piciorul în sihăstrie, vei scăpa de blestem. Primeşte-l ca pe un oaspe. Îţi vei recăpăta atunci virtutea pierdută şi vei avea din nou vechea-ţi frumuseţe."

Înţeleptul îşi părăsi sihăstria întinată şi îndreptîndu-se către Himalaya începu acolo *tapas*.

— Să intrăm în sihăstrie, vorbi Viswamitra către Rama, vei aduce izbăvirea pentru Ahalya şi vei reaprinde în ea lumina, aşa cum a făgăduit-o înţeleptul.

Intrară în sihăstrie. În clipa cînd Rama puse piciorul acolo, blestemul fu ridicat şi Ahalya stătu în faţa lor, în toată frumuseţea ei. După ce, ani mulţi, ţinîndu-şi făgăduinţa, zăcuse ascunsă pe după frunze şi plante tîrîtoare, ea strălucea acum în faţa lui Rama, o spune poetul, ca luna care iese din nori, ca flacăra ce se iveşte din fum, ca raza soarelui ce se răsfrînge în undele apei.

Rama şi Lakshmana atinseră piciorul soţiei înţeleptului, neprihănită acum prin pedeapsa ispăşită. Ahalya primi pe cei doi prinţi divini cu toate obişnuitele rînduieli ale ospeţiei. Un nor de flori coborî din ceruri cînd Ahalya, curăţată de păcat, străluci ca o zeiţă ; întors la sihăstria lui, înţeleptul Gautama primi din nou în dragostea lui soţia căită şi neprihănită.

Capitolul IX

RAMA CÎȘTIGĂ MÎNA SITEI

O dată terminate pregătirile pentru sacrificiul dorit de Janaka, la Mithila au sosit mulțime de înțelepți și de brahmani din multe țări. Viswamitra și prinții au fost primiți cum se cuvine. Satananda, *gurul* lui Janaka, a fost cel dintîi care salută cu cinstire pe Viswamitra ; Janaka îl urmă. Regele spuse înțeleptului :

— Cu adevărat sînt fericit că vei lua parte la sacrificiul pe care-l fac. Arătînd către Rama și Lakshmana, Janaka întrebă pe Viswamitra :

— Dar cine sînt tinerii ? Par a fi zei ! Văd că seamănă unul cu altul și-și poartă armele cu mîndra ușurință a luptătorilor căliți. Cine-i fericitul tată al unor fii ca ei ?

Viswamitra spuse lui Janaka că Rama și Lakshmana sînt fiii regelui Dasaratha. Povesti cum au nimicit demonii și i-au apărat propriul sacrificiu.

— Prinții au venit aici, spuse înțeleptul, să vadă, dacă e cu putință, arcul cel mare al lui

Rudra, din palatul tău. Janaka înțelese ce voia să spună Viswamitra și se bucură.

— Cu dragă inimă arătăm prințului Rama arcul, răspunse regele ; de-l poate întinde, va cîștiga mîna Sitei. Mulți au văzut arcul și au făcut calea întoarsă, neputînd nici măcar să-l miște. Aș fi fericit de-ar izbîndi acolo unde atîția au dat greș, și astfel să-i pot da pe Sita de soție.

Janaka porunci atunci oamenilor lui să aducă arcul ce era ținut cu multă grije într-o ladă uriașă de fier. L-au adus, trăgîndu-l pe-un car cu opt roate, cum se trag carele în formă de templu la sărbători.

— Iată arcul lui Rudra, spuse Janaka, pe care l-am adorat și eu și străbunii mei. Rama poate să vadă arcul.

Căpătînd îngăduința de la Viswamitra și de la rege, Rama păși către lada de fier în care se afla arcul, în timp ce toți ochii erau ațintiți asupra lui, plini de așteptare și imbold. Deschizînd lada, ridică arcul fără nici o greutate, de parc-ar fi fost o ghirlandă de flori și, sprijinindu-l cu piciorul de pămînt, îl îndoi, îl încordă, și trase struna cu atîta putere, încît arcul cel uriaș trosni cu un zgomot ca o bubuitură de tunet. Din ceruri, coborî atunci un nor de flori. Iar Janaka dădu știre :

— Sita, fiica mea cea iubită, se va căsători cu prințul Rama.

— Trimite-ți solii cei mai iuți la Ayodhya și dînd aceste vești lui Dasaratha, spuse Viswamitra

lui Janaka, poftește-l aici. Solii lui Janaka au ajuns la Ayodhya în trei zile. Au găsit pe regele Dasaratha șezînd pe tron, ca Indra, și i-au spus :

— Înțeleptul Viswamitra și regele Janaka ne-au trimis la tine cu vești de bucurie. Fiul tău, venind la Mithila, a cîștigat mîna principesei Sita, căci a îndeplinit cele cerute de rege. Nu numai că a încordat arcul lui Rudra, pe care nimeni înaintea sa nu îl putuse măcar ridica, dar i-a-ndoit mîndria pînă l-a rupt. Regele Janaka așteaptă cu nerăbdare, pentru căsătorie, încuviințarea ta cea plină de bunăvoie, ca și venirea și binecuvîntarea ta, la serbări. Te roagă dar să binevoiești a porni spre Mithila cu tot alaiul tău.

Dasaratha, care trimisese pe Rama împreună cu Viswamitra, cu inima nu tocmai ușoară, în ciuda încredințărilor date de înțelept, tresări de bucurie la auzul acestor vești bune. Porunci sfetnicilor să se pregătească de călătorie și în ziua următoare porni spre cetatea de scaun a lui Janaka.

Dasaratha și alaiul său, ajunși la Mithila fură primiți cu multă însuflețire. După ce schimbară curtenitoare saluturi, Janaka spuse lui Dasaratha:

— Sacrificiul meu se va termina în curînd. Gîndesc că cel mai bine ar fi să facem căsătoria chiar după terminarea sacrificiului. Cerîndu-i-se și lui încuviințarea, Dasaratha răspunse :

— Ești tatăl miresei, fă lucrurile așa cum dorești.

În ziua și la vremea hotărîtă, încredințînd mireasa lui Rama, regele Janaka îi spuse :

Sita, fiica lui Janaka, lui mai scumpă decît viața,
Prințe, s-o păstrezi soție la virtuți egal părtașă.

Va-mpărți cu tine-oriunde bunăstarea și necazul,
Tu iubește-o, mînă-n-mînă și-n necaz și-n bucurie!

După domn soția merge precum umbra după trupu-i ;
Sita te-o urma și-n viață, cît și dincolo de viață...

Astfel dădu Janaka pe Sita lui Rama. Nu erau ei oare Îndrăgostiții-Veșnici, reuniți ? Și ei s-au bucurat ca îndrăgostiții ce se reîntîlnesc după o lungă despărțire.

ÎNVINGEREA LUI PARASURAMA

După ce înapoie lui Dasaratha, la Mithila, prinții pe care îi primise la Ayodhya, și după ce luă parte la serbările nunții, Viswamitra se despărți de cei doi regi și se îndreptă spre Himalaya. De acum înainte Viswamitra nu mai apare în povestea lui Rama.

Însoțit de alaiul său, regele Dasaratha s-a întors la Ayodhya. Pe drum însă au apărut semne rele ; îngrijorat, Dasaratha întrebă pe Vasishtha ce puteau să prevestească. Vasishtha răspunse că nu trebuie să se teamă, fiindcă deși păsările cerului vesteau apropiată tulburare, animalele pămîntului făgăduiau sfîrșit bun.

Chiar în vreme ce Dasaratha și Vasishtha vorbeau astfel, izbucni o mare vijelie ; copacii erau scoși din rădăcini, pămîntul se cutremura, nori de praf se ridicară acoperind soarele ; în plină zi, se făcu aproape noapte. Toți erau îngroziți. Curînd văzură și pricina acestei întîmplări neobișnuite. În fața lor se ivi chipul impunător al lui Parasurama, dușmanul-jurat al castei războinicilor, avînd un arc pe-un umăr, o secure de luptă pe celălalt, iar în mînă o săgeată ca fulgerul strălucitor. Înfățișarea lui era îngrozitoare : cu părul zbîrlit și ridicat în sus, arăta ca Rudra ce se bucură de distrugerea lui Tripura. Fața lui strălucea ca flacăra. Fiul înțeleptului Jamadagni răspîndea groaza printre războinici, căci de multe generații îi nimicea oriunde îi găsea. Vijelia și cutremurul umblau înaintea lui ; și casta războinicilor tremura de frică.

Brahmanii din alaiul lui Dasaratha vorbeau între ei :

— Parasurama a jurat să distrugă casta războinicilor fiindcă tatăl său a fost ucis de-un rege. Nădăjduiam ca jurămîntul de răzbunare să se fi stins în sîngele nenumăraților regi pe care i-a ucis. Să fi început oare din nou războiul lui cel crud ? Totuși, după obicei, îl cinstiră, ieșind înaintea lui cu apă. Primind-o, Parasurama vorbi către Rama :

— Fiu al lui Dasaratha, am auzit de vitejia ta. Am fost oarecum mirat să aflu că ai încordat arcul de la curtea regelui Janaka, că l-ai întins și l-ai rupt. Vezi arcul meu ? Este la fel cu cel pe care l-ai rupt. E arcul lui Vishnu, încredințat tatălui meu. De poți să-l încordezi ești demn să te lupți cu mine.

Tulburat de-ntorsătură, Dasaratha începu să se roage ca fiul său Rama să fie iertat de încercare. El spuse lui Parasurama :

— Ești un brahman. Auzisem că, sătul de răzbunare, ca urmare cuvîntului dat lui Indra și după ce ai renunțat la pămîntul cucerit de la Kashyapa, te-ai întors la *tapas*, așa cum se cuvine castei tale. Cuvine-se oare să-ți calci făgăduința încercînd să faci rău unui prinț atît de tînăr care nu ți-a făcut nimic și care ni-i mai drag decît însăși viața ?

Parasurama ascultă cu totul nemișcat și fără să se uite măcar la el și ca și cum ceilalți nici n-ar fi fost de față, vorbi numai lui Rama :

— Viswakarma a făcut din început două arcuri cu totul asemănătoare. Unul a fost dat lui Rudra, celălalt lui Vishnu ; iată pe cel dăruit lui Vishnu. Arcul pe care se spune că l-ai încordat și l-ai întins pînă l-ai rupt, a fost arcul lui Siva. Vezi, dar, de poți să-ntinzi arcul lui Vishnu ; de poți, va fi dovadă a priceperii și tăriei tale și te voi cinsti luptîndu-mă cu tine.

Parasurama vorbea cu glas tare și cu trufie. Cuviincios, dar în cuvinte hotărîte, Rama îi răspunse:

— Fiu al lui Jamadagni ! Te-ai dovedit răzbunător fiindcă tatăl tău a fost ucis de-un rege. Nu te învinuiesc pentru asta. Pe mine însă nu mă vei pune jos cum ai umilit pe alții. Dă-mi arcul tău, rogu-te.

Vorbind astfel, el luă arcul și săgeata de la Parasurama ; încordă arcul, puse săgeata, întinse coarda. Apoi, zîmbind, îi spuse lui Parasurama :

— Săgeata aceasta uriașă a lui Vishnu nu poate fi pusă-n coardă pentru a fi luată înapoi fără folos.

Ea trebuie să nimicească ceva. Spune-mi, vrei să-ți spulbere puterea de a te mișca ori roada asprimilor-de-sine ce-ai săvîrșit ?

Cînd fiul lui Dasaratha întinse arcul lui Vishnu văpaia feții lui Parasurama păli și, încetînd de a mai fi cuceritorul războinic, rămase un înțelept întru totul stăpîn pe sine însuși căci rostul întrupării lui Parasurama se sfîrșise. Cu voce îmblînzită, Parasurama vorbi prințului din Ayodhya :

— Acuma înțeleg cine ești. Și nu mă aflu supărat că mi-ai înfrînt trufia. Fie ca toată roada asprimilor-de-sine ce-am săvîrșit să meargă la tine. Dar după făgăduința pe care am făcut-o lui Kashyapa nu pot rămîne pe pămînturile lui și de aceea trebuie să mă-ntorc iute, înainte de apusul soarelui, în munții Mahendra. Lasă-mi, așadar, puterea cu care mă mișc numai pentru acest singur drum. Supus acestei făgăduinți, fie ca săgeata pe care-ai pus-o în arc să spulbere toate puterile pe care le-am cîștigat prin *tapas*.

Spunînd așa, Parasurama păși, cu toată cinstirea, jur împrejurul lui Rama, apoi plecă.

Cetățenii din Ayodhya au fost cuprinși de mare bucurie, auzind că Dasaratha și cei doi prinți regești se-ntorc în cetate. Orașul se-mpodobi de flori și strălucea ca lăcașul zeilor.

★

Rama și Sita trăiră fericiți în Ayodhya doisprezece ani. Rama își dăruise inima lui Sita. Ar fi

fost greu de spus dacă dragostea amîndurora creș-tea datorită virtuților sau era întemeiată numai pe frumusețea chipurilor. Inimile lor se împărtășeau fără cuvînt. Sita, bucurîndu-se de dragostea lui Rama, strălucea ca Lakshmi în ceruri.

Mult după aceea, cînd începuse viața lor din codru, Anasuya soția cea sfîntă a marelui înțelept Atri lăuda dragostea lui Sita pentru Rama. Dar Sita îi răspunse :

— Cum putea oare să fie altfel ? Rama este un om desăvîrșit. Dragostea lui pentru mine e cît a mea pentru el. Iubirea lui e întotdeauna neschimbătoare. Inima lui e curată, iar el și-a stăpînit simțurile.

Capitolul XI

PREGĂTIRI SĂRBĂTOREȘTI

Doisprezece ani fericiți petrecură Rama și Sita în Ayodhya. Acuma însă, Vishnu și soția sa în chipuri omenești aveau de trecut prin încercările greutăților, supărărilor și luptelor vieții pămîntești, spune Bhagavan :

Oricare întrupare aș lua,
va trebui să-mi treacă jocul
prin încercările și prin simțirea
ce-s rostu-acelei întrupări.

Dasaratha își iubea toți cei patru fii, dar totuși mai mult pe Rama, iar el o merita pentru calitățile sale regale și statornicia cu care era legat de *dharma*. Regina Kausalya, ca și Aditi, mama zeilor, era mîndră de-un fiu ca Rama.

Înfățișarea fermecătoare a lui Rama și frumusețea-i bărbătească, puterea lui, curajul, curățenia inimii, viața desăvîrșită, mila sa, blîndețea cuvîntului, seninătatea, adînca înțelepciune și darurile

sale de cîrmuitor erau lăudate de mulțime și toate făceau ca întreg poporul să și-l dorească rege.

Dasaratha știa acestea și se bucura în așteptarea acelei clipe. De aceea, ținînd seama de vîrsta lui înaintată, dori să-ncoroneze pe Rama ca prinț-moștenitor, și în fapt să-i dea astfel conducerea regatului. Își făcu dorința cunoscută sfetnicilor și chemă Sfatul cel mare al țării. Înțelepții și învățații, căpetenii de cetăți și regi din țări învecinate, au luat parte la Sfatul țării. După ce toți se așezară, fiecare la locul cuvenit, Dasaratha se ridică și vorbi ; vocea lui adîncă, bărbătească, ca sunetul unei trompete sau ca bubuitul norului de ploaie, umplu sala cea mare. O strălucire regească îi lumina fața. Vorbele sale erau pline de înțeles și fermecau pe ascultători :

— Asemenea tuturor înaintașilor m-am îngrijit de-acest regat așa cum mama se-ngrijește de copilul ei. Lucrat-am neîncetat pentru popor. Trupul meu, bătrîn acum, este neputincios. Doresc așadar să ung prinț-moștenitor pe fiul meu cel mai mare și să-i trec lui toată greutatea răspunderilor. Urmînd sfîntul obicei al strămoșilor, nădăjduiesc să-mi petrec restul zilelor în codru, săvîrșind *tapas.* Rama este întru totul potrivit pentru sarcina domniei. E priceput în cîrmuirea și-n gospodărirea țării iar în vitejie nu are seamăn. Pot să-i trec domnia fără grijă și nădăjduiesc că această cinstită adunare îmi va îngădui să fac precum mi-e gîndul.

Urale pline de bucurie izbucniră din marea adunare, iar prinții și dregătorii strigară într-un singur glas :

— Așa să fie.

— Încuviințați gîndul meu fără să-mi arătați pricina, vorbi însă regele. Nu e bine. Înțelepții să ne spună de ce încuviințează.

Mai mulți cuvîntători se ridicară atunci înșirînd virtuțile lui Rama și arătîndu-l cît e de potrivit pentru domnie :

...lumile-i dau nume Rama,
E stăpînitor pe sine, om ce nu cunoaște teama,
Nalt, puternic, plin de fapte, parcă-i soare răsărit,
Veșnic biruind dușmanii, înțelept și fericit.

Cu fălci țepene, cu oase tari ca fierul, cu braț tare
Și cu pieptul lat și zdravăn, dătător de-nfiorare.
Brațele-i voinice-atîrnă pînă de genunchi mai jos,
Sus își ține capul nobil ; e cuminte, virtuos
Și e plin de demnitate, totul plin de vrednicie,
E nepăsător și are ochii mari, culoarea vie ;
E clătinător la umblet, e voinic, întreg la stat,
Bun, de ți-e mai mare dragul că cunoști așa bărbat.

Și noroc el are-n toate, și cunoaște legea bine,
Și iubește adevărul, și-i neiubitor de sine.
Știe să-și aleagă arma, și-n mînie e tot treaz,
Gînditor adînc de lucruri și cu patimi de viteaz.
Om curat și blînd de suflet ; știe multe, multe poate

Şi e scutul şi-apărarea lumilor acestor toate.
E-ntemeietor de lege şi susţinător al ei,
Şi cunoaşte Veda-ntreagă, nu e lacom de femei.
Şi vorbeşte ca un tată, de stau lumile s-asculte.
Iar meşteşugiri istețe la război el ştie multe.
E-nvăţat, cunoaşte bine toate cele ce s-au scris.
Tîlcuieşte orice carte şi pricepe orice-ai zis;

E iubit de toată lumea, e blajin, voios din fire
Şi vorbeşte totdeauna limpede făr-ocolire.
Nici minciună-n el nu este, nici nu poartă defăimări,
Şi te pierzi în bunătate-i ca şi rîurile-n mări.

El e culme de virtute, darnic ca un nor de ploaie,
Şi ca munţii Himalaia de statornic în războaie,
Ca un trăsnet în mînie, mai grozav decît furtuna
Care zguduie pămîntul, dar frumos şi bun ca luna
Şi mai drept în toate cele decît Mahadeva sfîntul
Şi e răbdător ca piatra, şi e paşnic ca pămîntul. [1]

Inima regelui se umplu de bucurie la auzul laudelor îndreptate către Rama.

Pînă la urmă, întreaga adunare se ridică spunînd cu toţii :

---

[1] Tălmăcirea versurilor de George Coşbuc, *(Antologie sanscrită,* E.P.L., 1966, pp. 57—59).

— Să nu mai întîrziem. Rama să fie uns prinţ-moştenitor.

Regele le spuse cît era de fericit ; avea să îndeplinească pe dată dorinţa lor. Întorcîndu-se spre Vasishtha, Vamadeva şi alţi oameni sfinţi păstrători ai datinilor sfinte, grăi :

— Sîntem în luna prielnică, Chaitra, timp al anului cînd flori acoperă arborii pădurii. Preacinstiţi bătrîni, îndepliniţi toate cele de cuviinţă pentru ca Rama să fie uns prinţ-moştenitor.

Adunarea se bucură auzind poruncile hotărîte. La cererea regelui, Sumantra, sfetnicul, mai mare peste treburile curţii, merse după Rama. Neştiutor de toate cîte se-ntîmplau, Rama veni şi stătu în faţa tatălui său.

— Datoria mea este să ascult poruncile tale, oricare ar fi ele, grăi Rama, după ce auzi hotărîrea de a fi uns prinţ-moştenitor şi se plecă cu umilinţă în faţa regelui.

— Eşti un prinţ bun, iubitor de cetăţeni, binecuvîntă Dasaratha pe Rama, grija şi bunăcuviinţa ta să nu slăbească, ci să crească o dată cu prilejurile ce ai de-a face binele, şi a te acoperi de slavă nepieritoare. Apoi Rama se-ntoarse la locuinţa sa. Dar abia întors acasă, iată că Sumantra îl chemă în grabă, spunîndu-i că tatăl său vrea să-l vadă din nou. Întrebat pentru ce, Sumantra nu putu răspunde ; ştia numai că i se poruncise să cheme îndată prinţul.

— Regele trebuie să fi cerut sfat privind încoronarea și s-a ivit vreo greutate, gîndi Rama. Orice ar fi însă se va termina cu bine. Rama nu dorea să capete stăpînirea, o socotea numai ca pe o datorie ce trebuie îndeplinită. Dacă regele nu voia să i-o mai dea era gata să o lase. Iar dacă regele voia să i-o dea o primea cu tot atîta bunăvoie. Cu aceste gînduri, Rama merse la tatăl său.

MANTHARA, SFĂTUITOAREA VICLEANĂ

Regele îmbrățișă pe Rama, și-l așeză pe tron lîngă el :

— Sînt bătrîn ; m-am bucurat de viață ca om și ca rege. M-am plătit de toate datoriile pentru străbuni. Nu mai am nimic de făcut. Dorința mea este să te ridic pe tronul părinților noștri. Azi-noapte am avut vise rele. Cei care citesc viitorul îmi spun că o mare supărare, poate chiar moartea mă amenință foarte curînd. Doresc să facem încoronarea chiar mîine. Cititorii în stele spun că ziua de mîine e prielnică. Ceva îmi spune : „Fă totul îndată." Tu și cu Sita să vă pregătiți, așadar, pentru încoronarea de mîine postind în noaptea aceasta. Culcă-te pe-un pat de iarbă sfîntă iar prieteni de nădejde și cu luare-aminte să vegheze. Cred că acum, cînd Bharata este departe, e timpul potrivit pentru încoronarea ta. Și asta nu pentru că n-aș ști că Bharata e însuși sufletul dreptății în purtare și gînd, că el ți-e întru totul supus și cre-

dincios, ci pentru că minţile oamenilor se află schimbătoare şi deschise înrîuririlor neaşteptate.

Regele hotărî astfel ca-ncoronarea să aibă loc chiar în ziua următoare şi-i spuse lui Vasishtha gîndul lui. Visele rele se adăugaseră îndemnîndu-l să hotărască îndată ziua încoronării. Plecînd de la tatăl său, Rama merse în odăile Kausalyei pentru a-i împărtăşi noutăţile şi a-i cere binecuvîntarea. Regina auzise însă totul. Sumitra, Sita şi Lakshmana erau cu toţii la Kausalya, care, îmbrăcată de sărbătoare, în alb, înălţa rugăciuni pentru fiul ei. Rama spuse mamei sale şi de ultima poruncă a regelui.

— Am auzit şi despre aceasta, îi răspunse ea. Să trăieşti mulţi ani ; să fii un cîrmuitor bun. Să învingi duşmanii, să aperi supuşii şi pe ai tăi. Ai mulţumit pe tatăl tău iar pe mine m-ai făcut fericită.

Dorind bun rămas mamei sale şi mamei sale vitrege[1], Rama plecă spre cămările sale. Cum poruncise regele, Vasishtha veni la Rama : Rama îl primi în faţa uşii. Vasishtha învaţă pe Rama rugăciunile cuvenite postului dinaintea încoronării. Întorcîndu-se la rege, Vasishtha văzu pe calea regească oameni adunaţi, vorbind, plini de bucurie, despre sărbătoarea de a doua zi. Casele erau împodobite cu flori, ghirlande şi steaguri. Vasishtha îşi făcu drum, cu greu, prin mulţime, pînă la palatul regelui. Regele se bucură auzind că prinţul şi-a început postul, aşa cum se cuvine, şi că întreaga

[1] Sumitra, mama lui Lakshmana.

suflare a oraşului se pregătea pentru sărbătoarea apropiată. În adîncul inimii, nutrea însă teama ca nu cumva o întîmplare nefericită să-l despartă de îndeplinirea dorinţei sale.

Cetatea se afla cuprinsă de bucuria şi forfota aşteptării. În fiecare casă, pe fiecare uliţă, bărbaţi, femei şi copii, aşteptau încoronarea ca pe o mare şi fericită zi din viaţa lor şi o doreau cu însufleţire.

În locuinţa lor, Rama şi Sita au meditat îndelung asupra lui Narayana, au turnat *ghi* în focul de sacrificiu şi, sorbind apoi cu respect ceea ce rămăsese din untul topit, s-au culcat pe iarba răspîndită jos. A doua zi dis-de-dimineaţă, muzici îi treziră din somn şi cei doi se pregătiră să se îndrepte către palat aşteptînd chemarea prielnică.

Însă chemarea ce sosi fu cu totul alta.

*

După obiceiurile de la curte, regina Kaikeyi avea o cameristă care o însoţea şi îi era confidentă ; o cocoşată numită Manthara. Rudă îndepărtată cu regina, se ţinea a fi foarte aproape de ea.

În ziua cînd Dasaratha a chemat adunarea care hotărîse ca Rama să fie uns prinţ-moştenitor, s-a-ntîmplat ca Manthara, urcînd pe terasele de sus ale cămărilor femeilor, să stea acolo, uitîndu-se în jos spre oraş. Văzu că străzile sînt stropite cu apă şi bogat împodobite. Steaguri fluturau pe acoperişuri. Oamenii, îmbrăcaţi în haine noi, purtînd giuvaeruri scînteietoare, unşi cu pastă de santal şi

purtînd flori, pășeau în cete vorbind veseli. În temple cîntau muzici.

Manthara nu putea înțelege ce rost au toate ; nu știa ce hotărîse regele. Își închipui că se sărbătorește ceva, vreo zi însemnată.

Întorcîndu-se către o servitoare, Manthara întrebă :

— De ce ești îmbrăcată în mătase ? Ce se întîmplă în cetate ? Se pare că brahmanii primesc daruri de la Kausalya, care e o doamnă cumpătată și nu face nimic fără pricină. Văd că peste tot e sărbătoare și aud muzici. Nu știi de ce sînt toate acestea ?

— Cum, răspunse micuța servitoare, dansînd de bucurie, nu știi că scumpul nostru Rama urmează să fie uns prinț-moștenitor mîine de dimineață ?

Deci asta era noutatea ! Dintr-o dată, Manthara fu cuprinsă de mînie. Repede, poticnindu-se, coborî scările, și dădu buzna în iatacul lui Kaikeyi. Regina se odihnea în patul ei.

— Scoală, femeie nebună, scoală ! Potop de nenoroc se ridică să te înece, să te înghită ! Ești trădată, ești ruinată. Soarele tău apune. Femeie nebună, e timpul să dormi ? !

— Ce ți s-a-ntîmplat ? De ce ești atît de tulburată ? o întrebă Kaikeyi cu blîndețe, temîndu-se că vreo nenorocire a atins pe Manthara. Și Manthara cea vicleană se porni începînd să-și verse otrava :

— Prăpădul ne-amenință, fata mea. Dasaratha a hotărît să facă pe Rama prinț-moștenitor, cîrmuitorul adevărat al țării. Ce altă pricină mai trebuie ?

Iar acum cînd necazul a dat peste tine, pot eu să stau cu brațele încrucișate ? Am venit în goană la tine. Ai fost născută și crescută în familie regească. Ai fost măritată într-o familie regească. Acum însă, vai, totul s-a sfîrșit.

Ca o femeie simplă ce ești, ai fost înșelată. Regele te-a amăgit cu cuvinte mieroase. Aici e-o urzeală mai adîncă, o poate vedea oricine. Regele l-a-nlăturat din drum pe Bharata, trimițîndu-l departe, la unchiul său ; folosindu-se de lipsa lui, se grăbește să-ncoroneze pe Rama. Mîine totul va fi gata. Stai în pat și te uiți, fără să faci nimic, în timp ce tu și toți ai tăi pier văzînd cu ochii.

Astfel Manthara turna într-una otravă. Kaikeyi auzea cuvintele numai cu urechile fără să ia în seamă unde țințeau. Ca și ceilalți membri ai familiei regale, mintea îi era plină de așteptarea voioasă a încoronării lui Rama, fiindcă, la fel ca toți ceilalți, iubea și prețuia pe Rama.

— Manthara, mi-ai adus veste bună, spuse ea : fiul meu Rama va fi încoronat mîine ! Ce bucurie mai mare pot să am ? Iată, ține asta de la mine. Cere-mi tot ce voiești. Și, spunînd asta, Kaikeyi scoase de la gît un șirag și-l dădu lui Manthara. Exista un obicei regesc de a răsplăti pe loc, cu dar bogat, pe aducătorul oricărei vești bune și însemnate.

Kaikeyi credea că Manthara, ca și alți oameni din slujba ei, în dorința de a-i cîștiga favoarea, se dovedea geloasă atunci cînd era vorba de interesele

Clubul cărții digitale 2024

stăpînei ei. Cum putea oare această femeie să înțeleagă bunătatea lui Rama, sau cum putea să se priceapă în treburile cîrmuirii ? Kaikeyi gîndea că temerile ei nebune trebuiau să se spulbere văzînd că această întîmplare o face fericită pe stăpîna ei. Mintea lui Kaikeyi nu era încă atinsă de gînduri necurate. Avea creșterea unei alese familii și nu se cobora ușor la gînduri atît de josnice.

Aceasta spori necazul lui Manthara. Aruncă darul strigînd :

— Vai ție, femeie proastă ce ești. Totul e pierdut și, plină de bucurie, rîzi prostește. Cum poți oare să fii oarbă în fața nenorocirii ce vine asupra ta ? Să rîd ori să plîng de nebunia ta ? Potrivnica ta, mama lui Rama, a uneltit pentru a face rege pe Rama. Și tu, țopăi plină de bucurie. Femeie nebună ! Care va fi starea lui Bharata cînd Rama va domni ? Oare Rama nu se va teme și nu va ține pe Bharata de dușman primejdios ? Rama cunoaște firea omenească. El știe că, trăind, Bharata poate să fie mereu o amenințare pentru puterea lui și de aceea trebuie ucis numaidecît. Nu ucizi oare o cobră de frică ? De aceea viața lui Bharata va fi în primejdie. Mîine dimineață Kausalya va fi o femeie fericită iar tu te vei închina în fața ei ca o sclavă frumos îmbrăcată. Vei sta în fața ei cu mîinile împreunate în semn de supunere. De mîine fiul tău va fi doar un supus și un sclav. În cămările acestea nu va mai fi nici cinste, nici bucurie.

Se opri nemaiputînd să vorbească de supărare. Kaikeyi însă asculta toate și se mira. „De ce se teme atît Manthara ? Nu cunoaște ea pe Rama ? Nu este el *dharma* întrupată în formă omenească?“

— Manthara, vorbi ea, n-ai cunoscut și nu te-ai bucurat de cinstea lui Rama, de buna lui purtare, de cuviința lui ? E prințul cel mai mare în vîrstă, lui i se cuvine domnia. Bharata o va căpăta după fratele său. Ce e rău în toate acestea ? Scumpă prietenă, de ce te lași cuprinsă de necaz ? După Rama, Bharata va domni o sută de ani. Nu mai plînge. Știi bine cît de iubitor e Rama față de mine. Într-adevăr ține la mine mai mult decît la propria lui mamă. Oare Rama nu-și iubește frații mai mult decît însăși viața ? Din partea lui Rama nu-i drept să-ți fie teamă de vreun rău.

— Vai, vai ! se porni Manthara. Cum poți să fii atîta de nebună ? O dată Rama încoronat rege ce-i mai rămîne lui Bharata ? Tu nu știi oare rînduielile urmării la tron ? Dacă Rama e rege, pentru Bharata și urmașii lui toate nădejdile de a ajunge la tron s-au sfîrșit. După Rama va ajunge rege fiul lui Rama și după el va fi rege fiul fiului și astfel vor urma unii după alții. Fiul cel mai mare va urma fiului celui mai mare. Fratele mai tînăr nu mai are nici un prilej, oricît de bun și oricît de viteaz ar fi. Iubita mea, nu știi nici măcar aceasta ? Ce-ți mai dă mîna să faci ?

O dată Rama încoronat, urmă ea, el nu-i va da pace lui Bharata. Viața lui Bharata va fi în mare

primejdie. Dacă vrei ca Bharata să trăiască, sfătuiește-l să rămînă în surghiun cît mai departe de casă ; dacă se întoarce, vine la propria lui moarte. Ar fi mai bine să trăiască în casa unchiului său și să-și păzească capul în umbră, într-o țară cît mai depărtată.

Nici Kausalya nu-ți este prietenă ; te invidiază pentru că ești răsfățata regelui și ai îndepărtat-o pe ea. Acuma e sigur că se va răzbuna pe tine. Știi că ura unei soții potrivnice e foc care pîrjolește cînd are prilejul. Poți fi sigură că o dată Rama ajuns rege, Bharata e ca și mort. De aceea, gîndește-te bine. Fii tare. Hotărăște și rămîi la ce ai hotărît. Oricum ar fi, Bharata trebuie încoronat. Rama trebuie surghiunit din regat.

Frica începu să-și facă loc în inima reginei. Manthara cîștigase. Obrazul lui Kaikeyi se înroși ; răsuflarea-i se înfierbîntă. Neajutorată, ea se agăță de Manthara cerîndu-i sprijin și povață.

Dasaratha, urmînd obiceiurile vremii, fiindcă primele două soții, nu-i dăruiseră copii, se căsătorise cu Kaikeyi. Cu acest prilej, tatăl lui Kaikeyi căpătase făgăduința lui Dasaratha că fiul născut de fiica lui va deveni rege după Dasaratha. O astfel de făgăduință făcută de un rege fără copii nu avea nimic de mirare și nimic rău. Trecuse pe atunci multă vreme de cînd reginele sale nu aveau copii. Îngrijorat fiind de lipsa de moștenitori, regele luă o a treia soție. Dar nici aceasta nu-i dărui fiul pe care-l aștepta. Și anii treceau.

După sacrificiul cel mare, toate cele trei soții îi născură copii. Rama, fiul primei regine Kausalya, era cel mai vîrstnic dintre cei patru fii ai regelui. Virtutea lui era atîta de mare, încît toți îl socoteau demn de a purta sarcina cîrmuirii regatului ; de asemenea sfetnicii, cetățenii, și toți regii închinați lui Dasaratha îl doreau. Cum ar fi putut Dasaratha să strice obiceiul regesc și disprețuind dreptul lui Rama să ungă prinț-regent pe Bharata ?

Mai mult, atît Bharata cît și Kaikeyi, nu numai că nu voiseră, dar nici nu se gîndiseră măcar să ceară îndeplinirea acelei vechi și uitate făgăduințe. De atunci trecuseră ani și nu se rostise un singur cuvînt privitor la vechea făgăduință. De aceea regele chibzuia că nu va fi nici o greutate să încoroneze pe Rama prinț-moștenitor, așa cum o cerea obiceiul neamului și cum o aștepta poporul. Nici un gînd nu umbrea mintea lui Kaikeyi. Toate erau limpezi în purtarea ei. Apoi Bharata era prea nobil și prea bun ca să ridice vreo cerere.

Temîndu-se că amînarea încoronării ar fi putut aduce piedici neprevăzute, Dasaratha hotărîse ca totul să fie făcut înainte de întoarcerea lui Bharata în Ayodhya. Manthara folosi tocmai frica și graba aceasta pentru a o hotărî pe Kaikeyi să ia calea greșită.

— Dă-ți seama, o, regina mea ! De ce această grabă ? De ce silește regele ca ceremonia să se facă tocmai acum cînd fiul tău nu e aici ? Nu pentru a-l lipsi de ce i se cuvine lui ? Nu-i aceasta o pricină

foarte limpede ? Regele care zice că-i îndrăgostit de tine. Vorbe fățarnice !

Înșelată de toate acestea, Kaikeyi începu să gîndească la sfaturile lui Manthara. Slabă era Kaikeyi, ca orice femeie. Inima era bună, avea o creștere aleasă și o minte ascuțită. Dar cît de puțin cunoștea lumea ! Apoi era și grozav de îndărătnică. Lesne de înșelat, nu avea puterea să prevadă în întregime urmările faptei sale. Așa începe în *Ramayana* capitolul necazurilor.

KAIKEYI SE DĂ ÎNVINSĂ

Deși prețuia pe Rama ca pe fiul ei, Kaikeyi căzu prinsă în mrejele cuvintelor dibace ale lui Manthara, și se simți neajutorată :

— Simt că mi-e frică. Ce să fac, spune-mi ? S-ajung sclava lui Kausalya ? Nu, niciodată, Bharata trebuie să fie încoronat. Ai dreptate. Iar Rama trebuie trimes în codru. Dar cum să facem toate acestea ? Te rog, spune-mi. Ești deșteaptă și cunoști căile potrivite. Și ea se agăță de Manthara. În acele clipe, în ochii ei, Manthara cea cocoșată părea frumoasă.

— Asta-i într-adevăr ciudat, Kaikeyi, rînji Manthara. Eu să-ți spun cum să faci ? Ai uitat oare cu adevărat ? Sau, te prefaci numai ? Totuși, dacă vrei, am să-ți spun eu. Ascultă ! Apoi rămase un timp gîndindu-se.

— Spune-mi, spune odată, strigă nerăbdătoare Kaikeyi. Oricum ar fi, Bharata trebuie încoronat, iar încoronarea lui Rama trebuie oprită.

— Foarte bine, făcu Manthara, am să-ţi spun. Nu fii nerăbdătoare. Îţi aduci tu aminte, cum cu mulţi ani în urmă, soţul tău, Dasaratha, s-a luptat la miazăzi împotriva lui Sambara ? Ai fost cu el, nu-i aşa ? Soţul tău mersese să ajute pe Indra, nu-i aşa ? Sambara din Vaijayanti era prea puternic pentru Indra, şi Indra ceruse ajutor lui Dasaratha. Nu-i aşa că Dasaratha, rănit în bătălie, a căzut în nesimţire ? Atunci tu ai dus cu multă îndemînare carul de luptă de pe cîmpul de bătaie, i-ai scos cu blîndeţe săgeţile din trup, l-ai readus la viaţă şi l-ai scăpat de primejdie. Ai uitat toate acestea ?

...Şi ce ţi-a spus el atunci ? Ţi-a spus plin de recunoştinţă : „Cere-mi două daruri. Îţi voi da tot ce doreşti." Tu ai răspuns ; „Îmi voi cere darurile mai tîrziu. Acum nu-mi trebuie nimic." Nu ţi-a făgăduit el, atunci : „Îţi vei avea darurile cînd tu o vei dori ?" Tu însăţi mi-ai spus toate, mult după întîmplarea aceea. Tu poate ai uitat, eu nu. Iată, acum e timpul ca să-ţi ceri îndeplinirea făgăduinţii. Cere-i să-ncoroneze pe Bharata în locul lui Rama. Va fi primul din cele două daruri. Pentru al doilea dar, cere-i ca Rama să fie trimis în codru, pentru patrusprezece ani.

Să nu te temi. Nu te feri să-i ceri. Să nu crezi că ar fi păcat să ceri aceste lucruri. Fă doar ce-ţi spun. Numai dacă Rama este trimes în codru, trecerea ce-o are în faţa mulţimii va slăbi pînă ce cu timpul va pieri cu totul, şi astfel starea fiului tău se va întări.

...Mergi şi trînteşte-te jos în iatacul lacrimilor[1]. Aruncă de pe tine văluri de preţ şi giuvaeruri, îmbracă-ţi un *sari*[2] vechi şi-ntinde-te pe podea. Cînd regele va intra în odaie, să nu-i vorbeşti. Nici nu privi la el măcar. Sînt încredinţată că nu va putea îndura să te vadă supărată. Vei şti atunci ce să faci cu el.

În mînia ei, Kaikeyi crezu că Dasaratha a trădat-o cu adevărat. Şi chiar aşa cum se afla, întinsă pe pămînt, fără podoabe, cu chip întristat şi mînios, era nespus de încîntătoare. Atît era de mare frumuseţea ei. Gîndul păcătos aflase cuib în mintea ei ; întreaga ei fire fusese preschimbată. Teama că ar fi putut să ducă viaţa unei sclave, teama că viaţa lui Bharata se afla în primejdie puseseră stăpînire pe ea. Pentru întîia oară în viaţa ei, lăsa ruşinea la o parte ; păcatul îi împietrise inima. Ridicînd priviri îngrijorate, suspinînd, cu ochii închişi, Kaikeyi, frumoasă ca o zeiţă *Naga,* îşi desfăcuse părul şi zăcea pe podea despletită ; părea o pasăre lovită de săgeata unui vînător. Flori şi giuvaerurile scînteietoare care mai adineaori o împodobiseră, aruncate prin întuneric, luceau ca stelele pe cerul miezului de noapte.

Dasaratha, după ce ridică adunarea şi dădu porunci pentru cuvenita sărbătoare a încoronării, po-

---

[1] *Kopabhavan (hind.).* În gineceele din palatele regilor sau în casele dregătorilor, exista cîte o cameră anume, unde femeile mînioase se retrăgeau rămînînd acolo pînă se linişteau.

[2] Îmbrăcăminte naţională a femeilor indiene făcută dintr-o singură bucată de pînză.

tolindu-şi grija şi dorind să se odihnească, se-ndreptă spre odăile celei mai răsfăţate dintre soţiile sale. Hotărîse încoronarea lui Rama şi primind încuviinţarea tuturor celor ce trebuiau să fie întrebaţi era fericit şi se simţea slobod, ca şi cum ar fi scăpat de-o mare greutate.

Intră în odaia lui Kaikeyi, pentru a-i spune veştile cele bune şi pentru a petrece noaptea dinaintea încoronării, tăinuind. Locuinţa reginei celei tinere era un palat frumos, cu grădini plăcute şi ochiuri de apă, păsări ce se jucau pe unde, păuni ce-şi roteau cozile în evantai, copaci încărcaţi de flori înmiresmate. Beat de fericire cum era în noaptea aceea, toate îi păreau lui Dasaratha pline de un farmec mai deosebit ca altădată.

Ca o lună plină care se-nalţă strălucitoare înaintea unei eclipse, fără să ştie ce o aşteaptă, sărmanul bătrîn intră senin în locuinţa lui Kaikeyi. Vasele cu mirodenii şi băuturi erau la locurile obişnuite, dar nu o văzu pe regina pe care se aştepta s-o întîlnească. Dintre toate soţiile, Kaikeyi era aceea pe care o căuta de cîte ori voia să se liniştească cu bucurie de toate grijile cîrmuirii ; ea nu căuta niciodată să se amestece în treburile domniei şi aşteptîndu-l întotdeauna în faţa uşii, îl saluta îmbrăţişîndu-l cu dragoste. Tocmai astăzi n-o vedea nicăieri.

Regele se miră. Începu s-o caute prin toate locurile care ştia că-i plac, gîndind că poate se juca

copilăreşte de-a v-aţi-ascunselea. Dar n-o găsi nicăieri.

Aşa ceva nu se mai întîmplase niciodată! Întrebă atunci pe-o cameristă, unde era regina. Cu mîini împreunate, plină de respect, fata răspunse :

— Stăpîne, regina e supărată, ea se află în iatacul dinlăuntru.

Mirat, regele intră în iatac. Ce văzu îl uimi şi-l tulbură de-a dreptul, căci regina era întinsă pe podeaua goală, cu vălurile murdare, cu părul despletit, părînd cuprinsă de-o durere de moarte. Suferinţa ei părea atît de cumplită, încît nici nu luase în seamă că regele a intrat.

Bietul rege, ştiind că nu făcuse nimic care ar fi putut fi pricină de jignire, se purta cu duioşia peste măsură a unui soţ vîrstnic şi, aşezîndu-se lîngă ea pe podea, îi mîngîie părul şi încercă s-o îmbuneze cu dulci cuvinte şi mîngîieri :

— Ce ţi s-a-ntîmplat ? Eşti bolnavă ? Te doare ceva ? Avem în ţară cei mai buni tămăduitori ! Voi trimete îndată după ei ; pot vindeca oricare boală. Nu-ţi fie teamă.

Kaikeyi oftă adînc, dar nu scoase un cuvînt.

— S-a făcut vinovat cineva din palat de vreo purtare necuviincioasă ? urmă regele, spune-mi-l şi-l pedepsesc pe loc. Ţi-a arătat cineva dispreţ ori ai voit ceva şi nu ţi-am dat ? Spune-mi !

Astfel, aminti toate greşelile care s-ar fi putut ivi în gospodărirea unei case mari, şi-o-ntrebă ce s-a-ntîmplat şi de ce era atît de tulburată. Kai-

keyi, însă, nici nu-i lua în seamă întrebările și rămase mută ca stăpînită de un duh necurat.

— Spune-mi ce vrei ? începu regele s-o roage din ce în ce mai stăruitor, voi face totul. Vrei să pedepsesc pe cineva ? îl voi pedepsi. Vrei să iert pe cineva ? îl voi elibera, de-ar fi și-un ucigaș. Știi bine că am putere deplină. Pot da și pot lua după bunul meu plac. Oriunde și oricui pot face tot ce vreau. Cere-mi orice și vei primi negreșit. Atunci Kaikeyi se ridică. Regele se însenină. Dar ea începu :

— Nimeni nu m-a atins, nimeni nu m-a disprețuit. E însă un lucru pe care tu îl poți face și pe care trebuie să-l faci de dragul meu. Dă-mi cuvîntul tău că îmi vei îndeplini dorința. Apoi îți voi spune ce am să-ți spun.

Auzind, bătrînul, care nu bănuia nimic, fu cuprins de bucurie. Avînd puteri depline, nu se îndoia că va putea face orice i-ar fi cerut. Așa încît, pe dată, cu toată bucuria, îi spuse :

— Bine Kaikeyi, spune-mi numai ce dorești. O voi face chiar acum. Îți jur. Îți jur pe tot ce mi-e mai scump, pe tine, tu cea mai dragă dintre femei, și pe Rama, cel mai drag dintre oameni ! Jur pe numele lui Rama : Orice dorești voi face, îți făgăduiesc, îți jur.

Ticăloșia vicleană și nefericirea cea lesne încrezătoare ajunseseră la culme. Nepotrivită întîlnire ! Jurînd pe numele lui Rama, regele o făcu pe Kaikeyi să se simtă în culmea bucuriei. De-acum înainte era sigură că a izbîndit, fiindcă regele n-avea să calce niciodată o făgăduință legată de numele fiului iubit.

— Îmi făgăduiești ? Ce bine ! strigă ea. Jură-mi încă o dată pe numele lui Rama că vei face fără să șovăi ce-ți cer. Jură !

— Îți făgăduiesc, iubita mea regină, răspunse regele. Ți-o jur pe Rama. Voi face tot ceea ce vrei. Acesta-i cuvîntul meu jurat.

În clipa aceea Kaikeyi, dîndu-și seama de grozăvia cererii ei, își pierdu curajul și se temu că soțul, înspăimîntat, va striga : „Iartă-mă Doamne !“ Nu se află jurămînt ori făgăduință de ajuns de tare pentru a îndreptăți un păcat atît de cumplit, și s-ar fi putut ca regele să se ferească de ea cu scîrbă.

Kaikeyi se ridică atunci și, cu mîinile împreunate, întorcîndu-se spre cele patru vînturi, chemă în cuvinte grele puterile cerești, să fie martore și să-ntărească jurămîntul :

— O, voi, zei ! Ați auzit și martori ați stat la făgăduința ce mi-a făcut-o soțul meu. Soare, lună, stele, voi sînteți martorii mei cei sfinți. Voi, cinci elemente ![1] Ați auzit făgăduința. Regele care niciodată nu și-a călcat cuvîntul, el, soțul meu, a jurat să-mi îndeplinească dorința. Fiți martori la tot.

Curios și zîmbitor. Dasaratha o privea. Kaikeyi își cunoștea soțul și începu de-a dreptul :

— Îți aduci aminte, rege, sînt mulți ani de-atunci, pe cîmpul de bătaie era gata să-ți pierzi viața,

[1] Eterul, aerul, focul, apa, pămîntul.

cînd, în întunericul nopții, am dus carul înafara cîmpului de luptă, ți-am scos săgețile din trup, te-am întărit, te-am vindecat ? Cînd ți-ai venit în fire, mi-ai spus ceva, nu-i așa ?

...Ai spus : „Mi-ai redat viața pe care mi-o răpiseră dușmanii. Îți voi face două daruri, oricare le-ai voi.“ Ți-am răspuns : „Acum nu vreau nimic. Dejuns e bucuria că te văd trăind. Îți voi cere mai tîrziu darurile mele“. Îți amintești de asta ?

— Da, îmi amintesc de toate. Cere-mi cele două daruri. Ți le voi da acum, răspunse regele.

— Bagă de seamă că ai făcut o făgăduință, i-a spus atunci Kaikeyi. Ai dat chezășie. Ai jurat pe numele lui Rama. Zeii și cele cinci elemente au stat martori făgăduinții tale. Voi spune ce doresc. Strămoșii tăi nu și-au călcat niciodată cuvîntul. Dovedește-te vrednic urmaș al lor și ține-ți cuvîntul ce l-ai dat. Cu pregătirile pe care le-ai făcut pentru încoronare, să-ncoronezi pe fiul meu Bharata. Aceasta e prima mea dorință. Și darul al doilea este ca să trimeți pe Rama să trăiască în codrul Dandaka timp de patrusprezece ani. Adu-ți aminte de jurămîntul greu pe care nu-l poți călca. Bunul nume al marelui tău neam se află în mîinile tale.

Capitolul XIV

SOȚIE SAU DEMON ?

Dasaratha rămase ca lovit de trăsnet. Cînd fu în măsură să gîndească iar, la început se îndoi de adevărul celor întîmplate :

— Ce poate fi decît un vis hidos ? Ori fantasmele unui creier tulburat ? Ori întruparea neașteptată a vreunor păcate din alte vieți, venită să mă pedepsească. Firește, sînt jertfă unei năluciri. Nu pot crede să fie adevărat.

Neputincios să înfrunte chinul plin de tulburarea unor spaime fără chip, închise ochii și căzu în nesimțire. Cînd, ceva mai tîrziu, deschise ochii și privirea îi căzu pe Kaikeyi, tremura ca un cerb la vederea unui tigru. Gemînd, se ridică de pe podea clătinîndu-se neajutorat într-o parte și-ntralta, ca o cobră legată de lanțul unui blestem puternic. Apoi căzu din nou.

După mai mult timp, cînd își veni în simțiri, ochii se-ntoarseră spre aceea care îl chinuia și, ațîțat de mînia disperării, strigă :

— O, căpcăună ticăloasă ! Nimicitoare a neamului meu ! Ce rău ţi-a făcut ţie Rama ? Nu te iubeşte el ca pe propria lui mamă ? Credeam că eşti o femeie. Văd că eşti un şarpe veninos, pe care l-am adus din depărtări şi l-am încălzit la sîn doar pentru a mă muşca de moarte !

Dar Kaikeyi nu se mişcă şi nu scoase nici o vorbă.

— Cu ce pricină să trimet în surghiun pe Rama, urmă regele, cînd un popor întreg îl iubeşte, îl laudă ? Aş putea să pierd pe Kausalya şi totuşi să mai trăiesc. Pe Sumitra cea cu mintea prea curată, aş putea s-o pierd şi să nu mor. Pe Rama însă, dacă-l pierd, nu mai pot vieţui. Fără apă, fără soare, aş mai putea sufla o clipă, nu însă fără Rama. Scoate-ţi din minte gîndul acesta păcătos. Îmi plec capul la picioarele tale şi te rog, plîngînd. Nu mi-ai spus tu de atîtea ori : „Am doi fii iubiţi. Şi dintre ei, Rama, cel mai mare, mi-e cel mai drag“ ? Hotărînd să-ncoronez pe Rama, ce-am făcut oare decît să pun în faptă dorinţa ta nerostită ? De ce stărui acum pentru aceste crude daruri ? Nu, nu se poate ca tu să-mi fi cerut într-adevăr aceasta. Fără îndoială că mă încerci să vezi dacă-l iubesc pe fiul tău Bharata. Să nu nimiceşti cumva, printr-un păcat uriaş, vestitul nostru neam de regi.

Nici atunci Kaikeyi nu suflă o vorbă, dar ochii-i scăpărau plini de mînie dispreţuitoare.

— Pînă azi, începu regele din nou, n-ai fost niciodată, pentru mine, pricină de supărare, nu mi-ai spus niciodată un singur cuvînt nedemn. Cine te-a stricat ? Nu pot să cred că aceste gînduri ticăloase sînt ale tale. De cîte ori, tu însăţi, draga mea, nu mi-ai spus că dacă Bharata e nobil, Rama e mult mai nobil ? Şi pe acest Rama, tu vrei acum să-l trimeţi în codru ? Cum poate el trăi în codru ? Cum poţi să te gîndeşti măcar că poate pleca în sălbăticia unde mişună fiare sîngeroase ? Şi cu cîtă dragoste te-a-nconjurat Rama pe tine şi cum te slujea ? Cum poţi oare uita totul ? Cum poţi, cu inima împietrită, să rosteşti cuvintele : „Trimete-l în codru ?“ Cu ce ţi-a greşit ? Din sutele de femei ale palatului, a rostit vreuna un singur cuvînt împotriva cinstei şi a virtuţii lui Rama ? O lume întreagă îl iubeşte pentru însuşirile lui mari şi bune. Cum e cu putinţă ca tu singură între atît de mulţi să afli pricină să-l urăşti ? Nu-i Rama asemănător lui Indra însuşi ? Pe faţa lui nu înfloreşte oare blîndeţea şi lumina aceea a duhului ce-o au doar *rişii* ? Toată lumea îi laudă cinstea şi prietenia, învăţătura şi-nţelepciunea, curajul şi cumpătarea. O singură vorbă aspră nu s-a auzit de pe buzele lui. Pot eu, eu, tatăl lui, să-i spun : „Fiule, pleacă în codru în surghiun ?“ Aşa ceva nu poate fi niciodată. Ai milă de mine, sînt un om bătrîn, care se apropie de sfîrşitul zilelor. Kaikeyi, cere-mi orice vrei din regatul meu, cere-mi altceva, orice vrei, şi-ţi voi da. Cu mîini împreunate, te rog cu lacrimi în ochi, nu mă trimete la Yama. M-agăţ de picioa-

rele tale, și te rog, te rog, plîngînd cu umilință, scapă-l pe Rama ! Nu mă lăsa să cad în păcat !

Kaikeyi, nemilostivă, vorbi astfel în cuvinte crude regelui, care se chinuia, cufundat într-un ocean de durere :

— Rege, dacă, după ce ai făgăduit darurile, ai păreri de rău și-ți calci cuvîntul, ce fel de rege te mai poți numi și ce drept mai ai ca să vorbești de *satya*[1] și *dharma* ? Cum vei mai putea sta față-n față cu alți regi ? Nerușinat le vei mărturisi : „Da, Kaikeyi m-a scăpat de la moarte și i-am făcut o făgăduință. Pe urmă, după ce i-am făcut-o nu m-am ținut de cuvînt". Ce altceva ai putea să le spui ? Toți monarhii se vor feri de tine ca de-o rușine a regilor ! Poporul de rînd va rîde disprețuitor de cîrmuitorii săi și va spune : „Regii calcă făgăduințele, chiar atunci cînd le fac propriilor regine. Nu te-aștepta ca regii să-și țină cuvîntul." Nu-ți amintești că Saibya pentru a-și ține făgăduința făcută unei păsări și-a tăiat carnea de pe oase și i-a dat-o ? N-ai auzit oare de Alarka care și-a scos ochii pentru a-și ține cuvîntul ? Marea stă între malurile ei și nu inundă pămîntul pentru că se simte legată de încuviințarea ei. Nu strica marea ta făgăduință. Urmează calea strămoșilor tăi regești. O, mi-e teamă

[1] *Satya, (hind.)*, adevărul, cuprinzînd cinstea și sinceritatea, este unul din aspectele cele mai însemnate pe care le comportă *dharma*. Lumea întreagă se sprijină pe adevăr, izvorul fericirii. Chiar *Rta*, legile veșnice ale naturii, ce presupun ordinea și unitatea lumii, se întemeiază tot pe adevăr. *Satya* determină și unitatea societății, făcînd să se ivească între oameni încredere reciprocă și dragoste.

că tu, nedemnul lor coborîtor, vei părăsi *dharma* ; vei încorona pe Rama și vei linguși pe Kausalya. Ce-ți pasă ție de *dharma* ? Ce grije ai tu de *satya* ? Dacă tu mă lipsești de darurile făgăduite prin jurămînt, în noaptea asta chiar voi bea otravă și-mi voi sfîrși viața. Poți să ungi prinț-regent, și poți să pui pe Rama rege, în fața ta, însă, o, tu, cel ce-ți calci făgăduința, eu voi muri. Fii încredințat că eu îmi voi ține cuvîntul. Ți-o jur pe numele lui Bharata. Dacă îți ții însă cuvîntul și-l surghiunești pe Rama în codru, totul va fi bine. Altfel, viața mea s-a sfîrșit.

După aceste cuvinte tăioase, Kaikeyi se opri. Dasaratha rămase mut, uitîndu-se la nemiloasa lui soție. Oare ființa aceasta încîntătoare era într-adevăr Kaikeyi ? Nu cumva era un demon ? Apoi, asemeni unui copac uriaș, tăiat de securea pădurarului, regele se clătină, se prăbuși și rămase întins în nesimțire, ruină demnă de milă.

După o vreme, recăpătîndu-și simțurile, vorbi cu voce scăzută :

— Kaikeyi, cine ți-a stricat mintea de-ai ajuns să mă vezi murind, să vezi cum neamul nostru se prăpădește ? Care-i duhul necurat ce te ține în ghiară și acum te face să țopăi, nerușinată ? Îți nălucește că Bharata va primi să fie rege, după ce Rama a fost trimes în codru ? N-o va vroi niciodată. Și tu știi asta. Crezi că-i cu putință să-i spun lui Rama să plece în codru ? Oare regii pămîntului nu se vor scîrbi de mine zicînd : „Uitați-vă la el,

bătrînul neputincios și muieratic și-a trimis în surghiun fiul mai mare, cel mai bun dintre oameni ?“ Nu pricepi că vor rîde toți de mine ? E prea ușor să spui „Trimete pe Rama în codru“, dar crezi că Kausalya va putea să mai viețuiască după despărțirea de Rama ? Și te-ai gîndit la fiica lui Janaka ? Crezi că n-ar ucide-o vestea că Rama trebuie să plece în codrul Dandaka ?

...O, chipul tău m-a înșelat, te-am crezut femeie și te-am luat de soție ! Ca un om amăgit, ispitit de mirosul vinului otrăvit, frumusețea ta m-a ademenit și te-am făcut regină. Ca un cerb prins în cușcă de vînător, m-am prins în plasa ta și pier. Voi fi disprețuit de toți, ca un brahman beat, pe străzi. Ce daruri mi-ai cerut ? Daruri ce vor păta pentru totdeauna faima neamului nostru, cu rușinea căderii în desfrîu, ce-a împins pe un nebun bătrîn la surghiunul fiului iubit și fără asemănare. Dacă-i spun lui Rama să meargă în codru, sigur că va pleca, plin de bunăvoie. Eu însă, Kausalya și Sumitra, vom muri. Cum vei putea să te bucuri de un regat pe care l-ai căpătat în felul acesta, o, femeie păcătoasă și nebună !

Și crezi că Bharata va încuviința urzelile tale ? Dacă primește, el nu va săvîrși slujbele înmormîntării mele. O, femeie nerușinată, dușmană vieții mele ! Ucide-ți soțul, și o dată văduvă, bucură-te de regat cu fiul tău. O, ce păcătoase sînt femeile, cît de nemiloase ! Nu, nu ! Numai femeia aceasta e crudă. De ce să necinstesc alte femei ? Ce nenorocire că scumpul meu Bharata are mamă o astfel de urîciune ! Nu, niciodată nu voi face aceasta. La picioarele tale cad, Kaikeyi, și te rog cu lacrimi în ochi. Ai cît de puțină milă de rege !

Regele se rostogolea pe pămînt, zvîrcolindu-se în chinuri. Ce putem spune de o asemenea priveliște. Un mare împărat, vestit pentru îndelunga și glorioasa sa domnie, plîngînd și rostogolindu-se pe pămînt, cuprinzînd picioarele soției sale și rugînd-o cu lacrimi să-i fie milă. Priveliștea amintea de Yayati, atunci cînd meritele sale se sfîrșiseră, și, zvîrlit din cer, a fost alungat din Swarga.

Oricît de umil se ruga regele, Kaikeyi rămase nemișcată și îi întoarse, tăios, vorba :

— Te-ai lăudat că vorbești numai adevărul. Însă acum, după ce ai jurat în fața zeilor că ai făcut un dar, încerci să-ți iei făgăduința înapoi. Dacă-ți calci cuvîntul, fii sigur că mă voi omorî și asta nu va adăuga prea mult la gloria neamului tău, de care ești atît de mîndru !

— Foarte bine atunci, spuse Dasaratha, Rama va pleca în codru, iar eu voi muri. După ce m-ai nimicit, pe mine și neamul meu, tu, văduvă ce-ai izbîndit, vei ajunge să ai ce ți-ai dorit și-ți vei căuta bucuria vieții. Din nou, după o clipă, strigă bătrînul rege : Nu pot să înțeleg ce vei cîștiga dacă îl trimiți pe Rama în codru. Singurul sfîrșit — va fi că te va disprețui lumea întreagă. După ani mulți de rugăciune și *tapas,* prin bunăvoia Domnului, am căpătat pe Rama. Și-acum pe el îl surghiunesc în

codru, eu, cel mai ticălos dintre oameni! Şi ridicîndu-şi ochii către cer, începu să se roage. O, noapte! Stai în loc. Fiindcă atunci cînd vei trece şi zorii zilei vor veni, ce am să mă fac? Ce voi avea să spun mulţimii pline de dragoste pentru Rama, care, nerăbdătoare, aşteaptă serbările încoronării? O, ceruri! Staţi în loc, de dragul meu, cu stelele voastre cu tot! Nu, nu aşa. Să nu staţi, fiindcă astfel sînt nevoit să am în faţa ochilor femeia asta păcătoasă. O, noapte, dispari îndată, să pot scăpa de chipul ei!

Astfel, cînd aiurînd, cînd treaz, bietul bătrîn se zvîrcolea în chinuri, — un rege ce domnise şaizeci de mii de ani!

— Ai milă de mine Kaikeyi, spuse el din nou. Uită lucrurile grosolane pe care le-am spus la mînie, te rog cum nu se poate mai mult, în numele dragostei ce mi-ai purtat. Poartă-te ca şi cum ţi-am dăruit regatul. E al tău. Tu poţi să-l dai cu mîinile tale lui Rama, tu te vei îngriji să aibă loc încoronarea. Sfatul cel mare al ţării a hotărît şi bătrînii au fost înştiinţaţi, Rama, de asemenea, ştie că încoronarea va avea loc mîine. Nu-ngădui ca spusele mele să se dovedească minciună. Ai milă de mine. Dă regatul lui Rama ca din partea ta, iar faima acestui dar mărinimos va ţine cît va ţine şi lumea. Este voinţa mea, voinţa poporului, voinţa bătrînilor, voinţa lui Bharata — toţi vor ca Rama să fie încoronat. Fă aceasta, dragostea mea, viaţa mea. Şi, din nou, regele cuprinse picioarele lui Kaikeyi.

— Sfîrşeşte cu prostia aceasta, se repezi Kaikeyi, vezi numai să nu-ţi calci cuvîntul, să nu mă sileşti să mi-l ţiu pe-al meu şi să mă omor. Zadarnic încerci să scapi.

— Cu datini cuvenite, spuse atunci, rar, Dasaratha, în faţa focului, ţi-am luat mîna şi te-am numit soţie. Aici şi-acum, te alung, şi o dată cu tine, pe fiul născut de tine. Noaptea s-a sfîrşit. Zorile sînt aproape, dar ziua nu va vedea încoronarea lui Rama, ci îngropăciunea mea.

— Flecăreli zadarnice, îi întoarse vorba scurt Kaikeyi. Trimete chiar acum după Rama. Să vină pe dată aici. Spune-i că regatul este al lui Bharata, iar el trebuie să plece în codru. Ţine-ţi făgăduinţa şi nu mai pierde timpul.

— Foarte bine, gemu Dasaratha, cel puţin îmi voi mîngîia ochii pentru ultima dată cu chipul lui Rama. Moartea mea este aproape. Să vină Rama. Vreau să-i mai văd o dată chipul, înainte de a muri. Legat prin *dharma*, bătrînul nebun nu mai are scăpare.

Şi căzu din nou în nesimţire.

PRIVIȚI, O MINUNE!

Chinuit, nefericitul Dasaratha era la capătul puterilor; dragostea firească de părinte îl trăgea într-o parte; datoria de a îndeplini ceea ce făgăduise, în alta. Nădăjduise că, în cele din urmă, Kaikeyi se va îmblînzi și, într-un fel sau altul, se va găsi o ieșire în ciocnirea dintre cele două datorii. Își dădea seama acum că nimic nu mai era cu putință.

O slabă licărire de nădejde îi mai rămăsese totuși; „Rama nu-i legat în nici un fel de jurămintele și făgăduințele mele. Dragostea tuturor pentru el e puternică, iar vitejia lui fără asemănare, el poate așadar să nu ia în seamă făgăduința mea, ci numai drepturile lui; nu mă pot însă amăgi că va face așa, cea mai mică dorință a mea a fost întotdeauna sfîntă pentru el. Dacă totuși, din întîmplare, ar face-o, totul ar putea fi îndreptat."

În tulburarea și teama care-i stăpîneau inima, bătrînul rege se mîngîia cu nădejdi amăgitoare, uitînd că Rama nici n-ar fi putut gîndi măcar să disprețuiască făgăduința tatălui său, că supunerea de fiu era pentru el legea, temeiul vieții sale.

Nădejdile nu stăruiră mult. Regele simți că moartea era aproape. În lupta chinuitoare dintre datorii, moartea ar fi fost o ușurare, și scăparea de sfîșierile și necazurile ce aveau să urmeze.

În timp ce moartea se apropia, mintea-i revedea întîmplări de mult trecute. Regele și-aduse aminte deodată de un mare păcat făcut în tinerețe. Își dădu seama că abia acum culege tot ce semănase atunci: „Da, l-am ucis pe fiul unui *rişi*, și mult necaz am adus atunci bătrînilor săi părinți. Cum putea fi șters păcatul acesta altfel decît prin necazul pierderii fiului meu iubit?" Astfel Dasaratha se resemnă în fața sorții sale, care era doar răsplata dreaptă pentru răul ce singur îl făcuse odinioară. Hotărî că nu are alta de făcut decît să-ndeplinească făgăduința dată crudei soții și lăsă totul în seama lui Kaikeyi.

Se lumina de ziuă. Ceasul hotărît încoronării se apropia. Alaiul lui Vasishtha și al ucenicilor săi, purtînd vase de aur cu ape din rîurile sfinte, se-ndrepta către palat. Strada cea mare era împodobită și plină de-o mulțime nerăbdătoare, bărbați și femei. Cu toți se bucurau văzînd pe Vasishtha și pe ai lui pășind către palat cu apele sfinte și cu cele de trebuință pentru încoronare. Cînd oamenii văzură mierea, laptele prins, untul limpezit, orezul prăjit, iarba sfîntă, florile, fecioarele, elefanții, caii și carele, umbrela cea albă, taurul, calul și tronul

Clubul cărții digitale 2024

acoperit cu piele de tigru mișcîndu-se în sunetele multor muzici, izbucniră cu toții în urale puternice și pline de bucurie, care umplură văzduhul.

Vasishtha, apropiindu-se de poarta palatului, văzu pe Sumantra și-i spuse :

— Mergi, te rog, pe dată și spune regelui că poporul așteaptă, iar toate pregătirile sînt gata.

Sumantra se apropie de camera de culcare a regelui, și, cîntînd imnul dimineții, îi duse solia lui Vasishtha :

— O, rege, te scoală din somnul tău ușor, la imnul vizitiului, așa cum regele zeilor se ridică la cîntecele dimineții ale lui Matali. Fie ca zeii toți să-ți fie binevoitori. Bătrînii, căpeteniile, cetățenii de frunte te așteaptă să le cuvîntezi. Zeița nopții a plecat. Munca zilei așteaptă poruncile tale. O, rege al regilor, binevoiește și te scoală. Vasishtha sfîntul cu ai lui te așteaptă.

În acele clipe însă regele era amuțit de durere. Dar Kaikeyi răspunse cu-ndrăzneală lui Sumantra :

— Regele și-a petrecut noaptea vorbind despre încoronarea lui Rama, de aceea n-a dormit. Abia a ațipit. Mergi chiar acum și cheamă pe Rama.

Astfel, femeia vicleană trimise pe Sumantra după Rama pentru a-i aduce la cunoștință porunca regelui. Știa prea bine că Dasaratha, deși se învoise, nu mai avea puterea să sfîrșească ceea ce trebuia făcut. De aceea Kaikeyi hotărî să facă ea ceea ce trebuia dus pînă la capăt.

Sumantra merse la palatul lui Rama. Sita și Rama erau gata de încoronare. De aceea, cînd Sumantra îi duse cuvîntul că regele și regina Kaikeyi doresc să-l vadă, Rama se grăbi să se supună.

Amînarea neașteptată și aceste întîmplări neobișnuite stîrniră oarecari îndoieli, dar nimeni nu-ndrăznea să vorbească despre ele. Oamenii aveau încredere că într-un fel oarecare lucrurile se vor întoarce spre bine și fiecare își îndeplinea însărcinarea hotărîtă. Străzile erau împodobite în culori vesele ; ceasul cel mare se apropia. Între timp, în camera reginei, se petreceau lucruri ciudate, prevestind nenorocire.

— De ce se-ntîrzie atît de mult ? se-ntrebau oamenii. Poate că datinile premergătoare sînt mai multe decît credeam. Pe străzi, mulțimea creștea din ce în ce mai mult și devenea mereu mai nerăbdătoare.

Sumantra însoți pe Rama la palatul lui Kaikeyi, croindu-și anevoie drum prin mulțime, Rama intră în locuința reginei. Dar cum păși pragul se opri înmărmurit, ca și cum ar fi călcat pe un șarpe, căci îl văzuse pe tatăl său zăcînd în chinuri pe podeaua goală. Era limpede că regele fusese lovit de o cumplită supărare. Fața lui era ca floarea de *parijata*, veștejită de soare.

Rama atinse piciorul tatălui său și se înfățișă și lui Kaikeyi, cu aceeași dovadă a cinstei pe care fiul o poartă părinților. Cu voce înceată, Dasaratha rosti

numele lui Rama și apoi se opri. Nu mai putea vorbi. Nu-l mai putea privi în față pe Rama.

Rama rămase uluit și cu inima plină de îngrijorare, văzînd cum tatăl său zace acolo, fără a putea nici măcar să-i vorbească, pradă unui chin fără margini și a cărui pricină Rama nu putea nici măcar s-o ghicească. Se-ntoarse spre Kaikeyi :

— Mamă, e într-adevăr ciudat. Oricît de supărat ar fi fost, tatăl meu mi-a vorbit întotdeauna cu blîndețe. Oare fără să știu l-am jignit într-un fel ? Sau vreo boală neașteptată l-a doborît la pămînt ? I-a vorbit cineva cu grosolănie ? Spune-mi ce s-a întîmplat ? Nu mai pot îndura așteptarea.

— Regele nu-i supărat pe nimeni, folosi prilejul Kaikeyi. Nu-i nimic rău cu sănătatea lui. În mintea lui însă se află ceva de care se teme să-ți vorbească. Asta-i tot. Se teme să ți-o spună ca nu cumva să te simți jignit. De aceea tace. E mult de atunci cînd, mulțumit de mine, mi-a făcut două daruri ; eu le-am primit. Acuma însă, ca un om lipsit de creștere, regelui îi pare rău de fapta lui. E purtarea aceasta vrednică de regele Dasaratha ? Se cuvine oare ca un rege să-și dea cuvîntul și apoi să-i pară rău ? Tu însă ai puterea să-i îndeplinești făgăduința, numai că el se teme să ți-o spună. Se gîndește doar să-și calce făgăduința. Crezi că asta ar fi un lucru bun ? Dacă tu însă îl vei încredința că nu trebuie să-și țină cuvîntul cu orice preț, îi vei da tăria care-i trebuie ca să se poarte cu dreptate. Trebuie să-i dai ajutorul de care are nevoie. Totul

e în mîinile tale. Îți voi spune despre ce e vorba, după ce-mi făgăduiești că vei ajuta pe rege să-și țină cuvîntul dat.

Rama, îngrijorat la gîndul că el putea să fie într-un fel oarecare pricina nenorocirii tatălui său, răspunse lui Kaikeyi :

— Mamă, sînt eu într-adevăr pricina tuturor acestor tulburări ? Nu se cade să vă îndoiți de mine. Dacă tata îmi cere să sar în foc, nu voi șovăi s-o fac. Dacă îmi cere să beau otravă, o beau fără a sta pe gînduri. Știi bine aceasta. Știi bine că de mi-o cere m-aș arunca în mare. Iată, mamă, îți jur că voi îndeplini ceea ce regele ți-a făgăduit și nu-mi voi călca niciodată cuvîntul.

Cînd Rama rosti aceste vorbe, inima lui Kaikeyi, se umplu de bucurie, acum știa, cîștigase. Regele, pe de altă parte, căzu în neagră desnădejde văzînd că nu mai e nici o scăpare.

Atunci, nemiloasă, Kaikey, scoase aceste cuvinte îngrozitoare :

— Rama, spusele tale sînt vrednice de tine. Pentru un fiu, ce datorie poate fi mai mare decît să ajute la împlinirea cuvîntului dat de tatăl său ? Acum vei ști ce mi-a făgăduit tatăl tău. Cînd fu rănit în bătălia cu Sambara, eu l-am scăpat, eu i-am redat viața. În semn de mulțumire tatăl tău mi-a făgăduit două daruri, pe care eu urma să le cer atunci cînd voi hotărî. Le cer acum, și le înfățișez astfel : doresc ca Bharata să fie uns prinț-moștenitor, și doresc ca tu să pleci, în ziua asta chiar,

în codrul Dandaka, într-un surghiun de patrusprezece ani. Ai jurat cu tărie să-ndeplinești ceea ce mi-a făgăduit tatăl tău. Și-acum e datoria ta să te dovedești cinstit față de cuvîntul tău. De crezi că dreapta purtare e prea grea, așa cum a crezut-o tatăl tău, atunci lucrul se schimbă. Ascultă, așadar, ce-ți spun : ce-ți mai rămîne acum de făcut e să părăsești îndată ceremonia încoronării și să pleci în surghiun, cu părul vălvoi și haină de sihastru, lăsînd tot ce s-a pregătit pentru tine să slujească la încoronarea lui Bharata.

Cînd regina termină, regele se chirci de durere. Rama însă o ascultă netulburat. Kaikeyi văzu cu ochii ei minunea. Pe fața lui Rama nu se vedea nici urmă de supărare ori dezamăgire. Zîmbind, prințul grăi :

— Mamă, asta-i tot ? Sigur, cuvîntul regelui trebuie îndeplinit. Îmi voi încîlci părul, voi îmbrăca veșminte din scoarță de copac, și astăzi chiar voi pleca în codru. Rama vorbea lui Kaikeyi cu totul liniștit. Nu sînt îngrijorat nici cîtuși de puțin. N-aș fi eu oare fericit să dau totul lui Bharata ? I-aș da bucuros totul, chiar dacă nu mi-ar cere-o nimeni. Și cum pot oare chiar și pentru o clipă, să mă dau îndărăt cînd tatăl meu îmi poruncește ? Ce mă doare totuși puțin, este că tatăl meu a putut să se îndoiască cîtuși de puțin în ce privește bunăvoința mea. De ce a șovăit să-mi spună el ce vrea, de ce te-a lăsat pe tine să mi-o spui ? Nu sînt eu fiul său, legat a-ndeplini vrerea sa ? Ce slavă și ce bucurie pot să nădăjduiesc, decît aceea de-a îndeplini cuvîntul său ? Ce am făcut pentru a fi vrednic ca tatăl meu să-și întoarcă fața de la mine și să nu binevoiască a-mi spune vorbe blînde ? Supărarea mea, dacă este vreuna, e că nu m-a chemat de-a dreptul ca să-mi dea porunca lui. Voi pleca în codru chiar azi, fără nici o părere de rău. Trimete-ți pe dată solii cei mai iuți, să cheme acasă pe Bharata.

Și fața prințului strălucea, ca focul de sacrificiu cînd se picură untul topit și flăcările se înalță. Kaikeyi se bucura de izbînda ei părelnică. Nu putea cunoaște viitorul și necazurile pe care avea să le aducă, căci ce durere mai mare poate fi pentru o femeie decît disprețul propriului ei fiu ? Lăcomia o adusese la nebunie. Nu putuse să înțeleagă cum se cuvine mintea lui Bharata, propriul ei fiu.

Ca un elefant prins, înconjurat din toate părțile, Dasaratha zăcea în chinuri. Cu zadarnică asprime, Kaikeyi grăbi pe Rama :

— Nu aștepta să mai vorbească regele și nu mai lungi treaba.

— Mamă, mi se pare că nu mă cunoști, răspunse Rama. Nu prețuiesc nici o bucurie mai mult decît aceea de a cinsti făgăduiala tatălui meu. Răspunderea domniei s-o ia Bharata și să îngrijească pe bătrînul nostru tată. Aceasta mi-ar aduce cea mai mare mulțumire.

Dasaratha, care pînă aici tăcuse, deși ascultase totul cu luare-aminte, scoase deodată un geamăt

puternic. Atingînd picioarele tatălui său şi ale lui Kaikeyi, Rama se grăbi să iasă din iatac.

Lakshmana rămăsese afară tot timpul. Ştia ce se întîmplase şi cu ochii roşii de mînie urmă pe Rama. Întorcîndu-se, Rama văzu vasele cu apa cea sfîntă pregătită pentru încoronare. Le înconjură în semn de adorare. Plin de măreţie calmă, lăsă în urma lui umbrela albă şi celelalte însemne ale regalităţii şi sfătui apoi mulţimile să se răspîndească. Prinţul, în care dorinţa nu-şi mai avea de mult locul, merse la casa reginei Kausalya, pentru a-i da veştile şi a-i cere binecuvîntarea înainte de a pleca în codru.

FURTUNĂ ŞI LINIŞTE

Rama merse la locuinţa reginei Kausalya. Acolo se aflau adunaţi mai mulţi oaspeţi, aşteptînd cu nerăbdare încoronarea. În odăile cele mai dinlăuntru, regina, îmbrăcată în mătase albă, stătea în faţa focului de sacrificiu, rostind binecuvîntări pentru fiul ei. Cum intră Rama, îl îmbrăţişă şi îl duse pe cel care, după cum credea ea, urma să fie prinţ-moştenitor, spre un scaun anume, mai înalt.

— Scaunul acesta e prea înalt pentru mine, mamă, spuse Rama. Sînt un sihastru şi trebuie să stau pe iarba întinsă pe podea. Am adus veşti care poate te vor supăra. Ascultă, şi dă-mi binecuvîntările tale. Rama îi spuse pe scurt tot ce se întîmplase. Regele doreşte să dea coroana lui Bharata. Porunca sa e să plec, să petrec patrusprezece ani în codrul Dandaka. Mamă, trebuie să plec chiar astăzi şi vin să-ţi cer binecuvîntarea înainte de-a porni.

Cînd regina auzi aceste vorbe, căzu la pămînt ca un platan retezat dintr-o dată. Lakshmana și Rama o ridicară cu blîndețe. Regina cuprinse pe Rama, strigînd :

— Mi-e inima de piatră ori de fier, că mai trăiesc încă ?

Văzînd cum se chinuiește, Lakshmana nu mai putu îndura. Supărat, izbucni :

— Regele acesta bătrîn aruncă asupra lui Rama o hotărîre păstrată anume pentru cel mai ticălos dintre răufăcători. Ce păcat, ce nelegiuire a făcut Rama ? Nici dușmanul cel mai rău n-ar putea afla vreo greșeală lui Rama. Acest bătrîn slăbănog și-a pierdut judecata de dragul unei soții tinere ; nu mai e demn să fie rege.

...Cum poate, oare, un rege să asculte o femeie și să calce *dharma* ? O, Rama, înșiși dușmanii tăi, cînd te privesc, încep să te iubească, pe cînd acest slăbănog de tată te trimete în codru. Uite, frate, știi ce, hai să izgonim pe rege și să luăm noi răspunderea regatului. Cine ar îndrăzni să se împotrivească ? Pulbere fac pe oricine ar îndrăzni. Dă-mi numai voie și pot s-o fac eu singur.

S-ajungă rege un frate mai tînăr și tu să mergi în codru ! Toată lumea ar rîde ca de ceva de necrezut. Nu trebuie să te învoiești la așa ceva. În ce mă privește, eu nu primesc. Voi zdrobi orice împotrivire. Și voi avea grijă să cîrmuiești regatul fără opreliște și fără piedică. Am putere s-o fac, n-ai grijă. În locul răsăritului de soare, o mare

întunecime a coborît în dimineața aceasta peste țară ; cînd toți așteptau încoronarea ta, regele-ți hotăra surghiun. În fața unei nedreptăți ca asta, nu trebuie să fii nici blînd, nici cuviincios. Eu nu pot să îndur. Trebuie să-mi fac datoria. Mamă, vei vedea acum tăria brațului meu, și o vei vedea și tu, frate.

Cuvintele lui Lakshmana aduseră puțină mîngîiere lui Kausalya. Totuși, aceste vorbe stranii, privind înlăturarea regelui și luarea tronului, o înfricoșau.

— Rama, ia seama bine la vorbele lui Lakshmana, spuse ea. Nu pleca în codru. Dacă pleci, cum pot să mai rămîn aici singură între dușmani ? Voi pleca și eu cu tine.

Rama ascultase în tăcere izbucnirea lui Lakshmana, fiindcă este cuminte să lași patima zăgăzuită să răsufle în cuvinte. Apoi, întorcîndu-se către Kausalya, vorbi :

— Mamă, nici vorbă ca altcineva să meargă în codru cu mine. Datoria ta e să stai aici să slujești pe rege, împărțind cu el necazul căzut asupra lui, acum, la bătrînețe. Cum poate regina încoronată a unui împărat să rătăcească cu mine, ca o văduvă, în codru ? Asta nu se poate întîmpla. După ce timpul surghiunului se va fi scurs, mă voi întoarce din codru.

...Datoria mea este să-ndeplinesc cuvîntul tatălui meu. Mie mi-e tot una, dacă e drept, ori nedrept, dat de bună voie ori smuls cu sila, ori prin

vicleşug. Dacă nu-ndeplinesc această cea mai de seamă datorie, nu pot cîştiga nici mulţumire nici nume bun, prin oricîtă bogăţie sau putere. Lakshmana, îndemnurile tale sînt de-a dreptul rele. Cunosc marea ta putere şi n-am nici o îndoială că poţi învinge şi spulbera pe toţi ce s-ar împotrivi ; ştiu că poţi să cîştigi regatul pentru mine. Cunosc de asemenea iubirea pe care mi-o porţi. Dar felul în care mă îndemni să mă folosesc de ea, nu-i vrednic de neamul din care facem parte. Datoria noastră cea mai înaltă e să îndeplinim cuvîntul tatălui nostru. Dacă nu putem s-o facem, nici o înfăptuire nu mai are însemnătate.

Rama încercă să-şi mîngîie mama şi fratele, dar mînia lui Lakshmana nu putea fi potolită uşor. Poate s-ar fi liniştit mai lesne, dacă el, şi nu Rama, ar fi fost cel care suferea. Rama era însă jertfa acestei crude nedreptăţi. Aşa că Lakshmana se zvîrcolea de mînie ca o cobră rănită. Rama îl luă atunci de-oparte, îl rugă să stea jos şi-ncercă să-l liniştească.

— Lakshmana, ascultă-mă. Nu eşti tu celălalt eu al meu ? Nu eşti chiar sufletul meu în alt trup ? Ascultă-mă : eşti curajos şi puternic. Stăpîneşte-ţi mînia şi întristarea de dragul meu. Nu-ngădui duhurilor rele să te stăpînească. Cinstind *dharma* să preschimbăm urgisirea în care ne aflăm acum într-o mare bucurie. Hai să uităm totul despre încoronare, şi să nutrim doar gînduri demne, aşa cum se cuvine neamului nostru.

...Gîndeşte-te la starea tatei. Inimile noastre trebuie să se îndrepte cu înţelegere spre el. Necazul mare a dat peste el. Oricare ar fi pricina, el a făcut o făgăduinţă şi dacă o calcă, săvîrşeşte un păcat ruşinos care ar întina şi ar preface în nimic toate faptele lui mărete şi demne de slavă. Inima lui e zdrobită la gîndul răului pe care crede că mi l-a făcut ; eu, însă, nu simt nici un rău, fiindcă regele trebuie să-şi ţină cuvîntul, iar fiul trebuie să-şi asculte tatăl. Şi tu trebuie să arăţi că nu socoteşti aceasta ca pe o nedreptate. Numai astfel putem să aducem uşurare minţii lui.

El ne-a dat viaţa pe care o avem ; noi să dăm pace inimii lui. Tata e-ngrijorat gîndind la lumea de dincolo. Să-l eliberăm de această teamă. Pînă acuma nu i-am dat niciodată pricină de supărare ori de nemulţumire. Dar acum am ajuns ca din cauza noastră să se teamă de ce i s-ar putea întîmpla în lumea de dincolo. Putem să-l alinăm cu uşurinţă. Şi-n loc s-o facem, noi să-i sporim necazul ? De aceea mi-am luat gîndul de la încoronare, în minte n-am decît drumul codrului.

...Acum, tot ce doresc e să merg în codru şi să mă îngrijesc de încoronarea lui Bharata. Lucrul acesta m-ar mulţumi cel mai mult. Dacă zăbovesc, Kaikeyi va deveni bănuitoare. De aceea trebuie să plec în codru chiar azi şi să aduc pace minţii ei. Scăpat de teama păcatului de a fi încălcat o făgăduinţă şi încredinţat că primesc de bunăvoie şi cu dragă inimă porunca sa, tata va fi fericit.

Nici pe Kaikeyi nu trebuie să fim mînioși. N-a fost oare ea atît de blîndă cu noi toți în anii aceștia ? Și dacă dintr-o dată în mintea ei s-a putut zămisli un astfel de gînd, e fără îndoială mîna sorții. De aceea să n-o învinuim. Omul gîndește într-un fel, soarta hotărăște într-altul. În toate, Kaikeyi e doar o unealtă fără voință în mîna sorții.

Biata noastră mamă vitregă va avea de îndurat povara dureroasă a disprețului întregii lumi ; însă dragostea noastră pentru ea trebuie să rămînă întotdeauna neschimbată. Dacă ar fi nutrit și mai înainte vreun gînd rău, purtarea ei ar fi arătat-o. E ne-ndoielnic că o putere mai mare decît ea a făcut-o să spună dintr-o dată și cu asprime : „Rama pleacă în codru." Cum se poate altfel înțelege că o femeie atît de nobilă, care pînă acuma ne-a privit ca pe propriii ei copii, să se poarte cu atîta nerușinare în fața soțului ei ? Cine se poate împotrivi sorții ? Chiar înțelepții cei mai neclintiți se pot abate uneori de la îndatoririle lor. Biata Kaikeyi, cum ar fi putut nădăjdui ea oare să stea împotriva sorții ?

Haide, să preschimbăm cu hotărîre supărarea ta în bucurie ; Lakshmana, asta ar fi o dovadă a nobleței și a curajului nostru. Cu binecuvîntările mamelor și ale bătrînilor, voi merge în codru. Adu-mi aici apa, apa din Ganga pregătită pentru încoronare. O voi folosi pentru abluțiunile dinaintea plecării mele în codru. Nu, nu așa, apa aceasta este a țării, ea a fost pregătită pentru încoronare. Cum pot oare s-o ating ? Vom merge singuri la fluviul cel sfînt și singuri vom lua apă pentru abluțiuni. Frate, nu mai fii supărat gîndindu-te la regat ori la bogăție ; viața în codru va fi pentru mine cea mai mare bucurie.

Și astfel, Rama descoperi fratelui său gîndurile sale cele mai ascunse.

Cuvintele lui Rama îl liniștiră pentru un timp pe Lakshmana. Curînd, însă, mînia începu din nou să clocotească :

— Foarte bine atunci. E mîna sorții ; primesc. Soarta e pricina nebuniei ce-a cuprins dintr-o dată pe mama noastră vitregă. Nu sînt supărat pe ea. Bine, dar pentru asta, vom sta cu brațele încrucișate fără să facem nimic ? Nu-i oare de datoria castei războinicilor să-nvingă răul și să întărească dreptatea ?

Viteazul nu se pleacă în fața ursitei. După ce a vestit cu tobe, în cetate și-n țară, încoronarea lui Rama, regele trădător, sprijinindu-se pe un dar de mult uitat, îți poruncește să pleci în codru. E oare bărbătește să numești asta soartă și să i te supui fără împotrivire ? Doar lașii se supun sorții. Eroii trebuie să i se împotrivească și s-o învingă. Nu sînt un slăbănog să mă supun sorții. Și astăzi vei *vedea* puterea unui erou ridicîndu-se împotriva sorții. Am să îmblînzesc elefantul cel nebun al ursitei și îl voi pune să mă slujească.

Voi surghiuni în codru pe acei ce-au uneltit să surghiunească. Dacă vrei să mergi în codru, ca să schimbi felul tău de viață, poți s-o faci mai tîrziu. Timpul cel mai potrivit va fi după ce vei fi domnit, ca rege, mulți ani și după ce vei fi încredințat coroana fiilor tăi. Așa a fost obiceiul strămoșilor noștri. Dacă cineva pune la îndoială dreptul tău la tron, aici sînt și-l voi face fărîme.

Crezi că acești doi umeri mi-au fost dați doar de dragul frumuseții ? Crezi că arcul, săgețile și sabia de la șold, sînt numai podoabe ? Sau crezi că sînt bune numai la serbări, menite a lua ochii ? Mă aflu la porunca ta. Poruncește și pune-mi vitejia la-ncercare.

Rama liniști cu blîndețe furia lui Lakshmana, care amenința să ia foc :

— Atîta vreme cît părinții noștri trăiesc, datoria noastră este să-i ascultăm. Nici prin gînd nu-mi trece să nu-mi ascult tatăl. Prima noastră datorie este să-ndeplinim dorința lui și să-i dăm putința să-și țină făgăduința. Ce bucurie am putea avea căpătînd o domnie după ce ne vom fi batjocorit părinții și vom fi ucis pe Bharata, *dharma* întrupată ?

Și, cu mîna sa, Rama șterse lacrimile din ochii lui Lakshmana. În clipa aceea, Lakshmana se liniști. Mîna vrăjită și plină de dragoste a lui Rama făcea minuni.

HOTĂRÎREA SITEI

Poporul din oraș nu cunoștea încă cele ce se petreceau în cămările dinlăuntru ale palatului. Rama, însă, nu-și pierdu timpul ; se pregăti pentru viața în codru.

Merse la regina Kausalya să primească binecuvîntarea ei înainte de a părăsi cetatea. Kausalya îl întrebă din nou :

— Cum pot să mai rămîn în Ayodhya după ce tu ai plecat ? Mai bine să merg cu tine în codru. Știa, desigur, că datoria ei era să-și slujească soțul, acum la bătrînețe, și rămînînd în Ayodhya, să împartă necazul cu el. Totuși mintea îi era atît de tulburată de durere încît nu mai gîndea limpede.

Rama nici nu voi să audă, și îi aminti că datoria ei era să rămînă lîngă bătrînul rege, care, cu inima zdrobită, se afla acum în grea singurătate.

Regina recunoscu că povața era dreaptă și-l binecuvîntă cu dulci cuvinte „topite în lacrimile sărate ale hohotelor de plîns“.

— Fă ceea ce tatăl tău ți-a poruncit și-ntoarce-te plin de izbîndă.

Rama o încurajă cu-n zîmbet.

— Patrusprezece ani vor trece repede și mă vei vedea din nou. Și, primind binecuvîntările mamei sale, fața lui Rama strălucea și mai puternic.

Am văzut că Rama, răspunzînd soliei adusă de Sumantra și plecînd la rege lăsase pe Sita să-l aștepte. Sita credea că Rama se va întoarce în carul de sărbătoare, cu umbrela regală, urmat de mare alai. Dar îl văzu pe Rama întorcîndu-se singur, fără a fi însoțit de vreunul din însemnele regale. Fața lui era înseninată ca de o mare hotărîre. Venind spre ea, Rama se gîndea cum să spună dragei lui că regele îi poruncise să plece în codru. „Mintea stăpînului meu e tulburată de ceva, gîndi Sita. Dar orice ar fi, n-are însemnătate, cît timp dragostea se află între noi!" Ea-l întrebă :

— Ce s-a întîmplat? De ce arăți atîta de ciudat?

Rama îi povesti totul pe scurt și adăugă :

— Principesă, dragostea mea, pot să înțeleg prea bine supărarea ta gîndind că va trebui să te desparți de mine și să rămîi aici, dar fiica lui Janaka nu mai are nevoie de sfatul meu, ea își cunoaște datoria. Ai grijă de cele trebuincioase regelui și celor trei regine, mamele tale. Nu aștepta mai multă cinstire ca celelalte principese din palat. Cinstește pe Bharata, care va fi rege, și ferește-te să îi jignești mîndria cu ceva. Sînt sigur

că în lipsa mea dragostea ta pentru mine nu se va micșora. După patrusprezece ani, mă voi întoarce din codru. Pînă atunci, nu uita sărbătorile și datinile obișnuite. În supărarea ei, mama Kausalya are nevoie s-o îngrijești cu băgare de seamă. Bharata și Satrughna îmi sînt dragi ; socotește-i ca pe frații tăi. Te poartă așa cum se cuvine neamului tău regesc și firii tale. Ferește-te să mă lauzi peste măsură pentru a nu jigni cumva alți oameni buni. Trebuie să plec în codru chiar astăzi. Stăpînește-ți mintea și fii liniștită.

Cînd Sita auzi cuvintele acestea neașteptate, dragostea ce i-o purta lui Rama se vădi în mînia care izbucni la gîndul că soțul ei a putut crede, fie chiar și pentru o clipă, că s-ar putea învoi să se despartă de dînsul și să trăiască în tihna vieții de palat, în timp ce el ar rătăci lipsit de un cămin, în codrul fără de poteci.

— Frumos cuvînt am auzit acuma de la tine, tu care cunoști *dharma*. Ciudată învățătură este aceea că soția ar fi deosebită de soțul ei, că datoria lui nu este și a ei, că nu ar avea dreptul s-o împartă cu el. Nu pot să primesc așa ceva. Soarta ta e și a mea, așa cred eu, iar dacă Rama trebuie să meargă în codru, porunca o privește și pe Sita, care-i doar o parte a lui. Voi merge pe cărările codrului înaintea ta, voi scoate ghimpii și voi netezi pămîntul cel tare, făcîndu-l moale pentru piciorul tău. Nu mă crede încăpățînată. Tatăl meu și mama m-au învățat *dharma*. Dar ce-mi spui

acum este cu totul împotriva celor ce am învățat. A merge cu tine oriunde mergi tu e singurul meu drum. Dacă azi trebuie să mergi în codru, chiar astăzi plec cu tine. Nu-i loc pentru nici un fel de îndoială. Să nu crezi că n-aș putea îndura viața din pădure. Cu tine alături, totul va fi o veselă sărbătoare. Nu te voi încurca în nici un fel. Voi mînca fructe și rădăcini, ca și tine; cînd vom umbla, nu voi rămîne în urmă.

De mult voiam să merg în codru cu tine și să mă bucur de priveliștea piscurilor mărețe și a rîurilor. Printre păsări și flori, scăldîndu-mă în rîuri și-ndeplinind rînduielile zilnice, îmi voi petrece timpul plină de bucurie. Departe de tine, nu mi-ar păsa nici de ceruri. Aș muri fără îndoială, dacă m-ai lăsa aici. Te rog plîngînd, ia-mă cu tine, ai milă de mine. Nu mă părăsi.

Începuse să vorbească mînioasă. Acum își sfîrșea cuvintele într-un hohot de plîns. Dar Rama îi arătă Sitei lămurit că viața în codri nu era atît de ușoară pe cît credea; îi arătă pe larg greutățile și primejdiile și stărui din nou ca nici măcar să nu gîndească că l-ar putea însoți. Ochii Sitei se umplură de lacrimi:

— Tigrii, leii, urșii, șerpii, nici unul nu se vor apropia de mine. Cu toții vor fugi cînd te vor vedea. Soarele, ploaia, vîntul și foamea, spinii și arbuștii țepoși de care vorbești, pe toate le voi îndura cu bunăvoie.

— Nu mi-e teamă cîtuși de puțin, iar pe de altă parte, spuse ea, poți fi sigur că viața va părăsi trupul acesta dacă mă lași aici și pleci. Cînd eram încă în Mithila, brahmani și cititori în stele au spus mamei mele că sînt sortită a trăi în codru pentru un timp. Pot oare să îndeplinesc această prevestire, singură în codru? Iată prilej să o îndeplinesc o dată cu tine, și asta va face din codru o grădină a bucuriei. Pentru cine-i oare neplăcută viața din codru? Doar pentru bărbații și femeile care nu și-au stăpînit simțurile. Tu și cu mine putem fi stăpînii simțurilor noastre și astfel să nu ducem lipsă de nimic. Te rog cu lacrimi în ochi, nu mă-ndepărta de tine, fiindcă despărțirea ar fi mai crudă decît moartea.

Sita trimese atunci după sărmani și dărui tot ce avea, pregătindu-se apoi pentru viața în codru. Lakshmana hotărî să meargă și el cu Rama și să-l slujească în codru, iar Rama nu putu decît să încuviințeze. Cei trei merseră atunci să-și ia ziua bună de la bătrînul rege.

Pe străzi, în balcoane, mulțimea aștepta privind. De la ferestre și de pe terasele palatelor, bărbați și femei văzură pe Rama și Lakshmana însoțiți de principesa Sita, mergînd pe jos, ca și cei mai sărmani dintre sărmanii țării.[1]

[1] Vestea rea despre intrigile lui Kaikeyi și despre hotărîrea smulsă lui Dasaratha se răspîndise cu iuțeală în tot orașul.

Plini de-o nemărginită supărare şi indignare, oamenii spuneau unul altuia :

— Ce fel de rege e acesta, care trimete un prinţ cu o inimă atîta de aleasă în codru ? Iar Sita merge pe jos, o principesă care ar trebui să se afle numai în care regeşti. Va putea ea oare să îndure căldura şi ploile din codru ? O, ce lucru cu totul nefiresc !

Vom merge cu toţii în codru. Haideţi să strîngem tot ce avem şi să plecăm în codru cu prinţii noştri. Codrul în care Rama locuieşte să fie pentru noi Ayodhya. Casele, pustii să ne rămînă, pline de şerpi şi şobolani, Kaikeyi să domnească peste ruinele Ayodhyei. Fiarele şi vulturii codrului să vină şi să stea aici. Codrul va veni aici, iar pădurea va deveni Ayodhya.

Rama auzi oamenii vorbind aşa, însă nu-i luă în seamă. La intrarea în palatul lui Kaikeyi, Rama văzu pe Sumantra, stînd plin de supărare într-un colţ. Rama îi vorbi cu blîndeţe :

— Noi trei trebuie să-l vedem pe rege. Sumantra, cere-i îngăduinţa să ne înfăţişăm lui.

Sumantra merse şi vesti pe rege. Dar ce-i văzură ochii ! Ca un soare în eclipsă, ca un cuptor plin de cenuşe, ca un eleşteu secat, regele era întins pe pămînt ; lumina sa de slavă pierise, faţa îi era zbîrcită, strînsă de supărare. Sumantra, cu vocea tremurînd de întristare şi cu mîinile împreunate, vesti :

— Prinţul aşteaptă la intrare şi cere îngăduinţa să vadă pe rege pentru a primi binecuvîntările sale, înainte de-aşi împărţi avutul brahmanilor şi a pleca în cadrul Dandaka.

Regele porunci lui Sumantra să-l cheme pe prinţ. Venind, Rama se înclină de departe în faţa regelui. Văzîndu-l, regele se ridică dintr-o dată şi se aruncă cu braţele întinse să-l îmbrăţişeze, dar căzu fără simţire înainte de a ajunge la fiul său. Rama şi Lakshmana îl ridicară cu blîndeţe şi-l aşezară pe un pat.

— Stăpîne al meu, spuse Rama, am venit să-ţi cerem îngăduinţa de-a pleca în codru. Vaidehi şi Lakshmana vor să meargă cu mine, deşi am încercat tot ce am putut ca să-i fac să rămînă. Te rugăm, dă-ne binecuvîntările tale şi îngăduie să plecăm.

Atunci Dasaratha îi spuse :

— Rama, sînt legat de făgăduinţele făcute lui Kaikeyi. Tu însă nu eşti legat. De ce nu mă dai la o parte şi nu iei regatul cu sila ?

De mult gîndea regele că aceasta ar fi cea mai bună şi singura scăpare din încurcătura dureroasă, şi acum cuvintele-i spuneau limpede gîndul.

Rama însă îi răspunse :

— N-am nici un fel de dorinţă, nici pentru regat, nici pentru putere, tată. Fie să mai domneşti încă o mie de ani. M-am hotărît din toată inima să merg în codru şi iată sînt gata să plec chiar acum, după ce am primit binecuvîntarea ta. Cînd

vor trece cei patrusprezece ani mă voi întoarce şi voi fi din nou la porunca ta.

Era limpede că şi această slabă nădejde a regelui se spulbera.

— Fiul meu! Adu glorie neamului nostru de regi. Mergi, însă întoarce-te nevătămat. Orice primejdie să se îndepărteze din drumul tău. Rămîi legat de *dharma*. Văd bine că eşti neclintit în hotărîrea ta. Voinţa ta e sigură şi neschimbată. Totuşi nu pleca chiar astăzi. Rămîi în noaptea asta lîngă mine.

Vreau să-mi umplu ochii de chipul tău; poţi pleca şi-n zori. Da, am pus mîna pe un cărbune aprins acoperit cu viclenie de cenuşă şi, făcînd făgăduieli lui Kaikeyi, n-am ştiut ce mocneşte în mintea ei. Nu mai am nici o speranţă acum, sînt prins în plasa ei. Iar tu spui: „Voi îndeplini făgăduinţa tatălui meu. Nu voi lăsa necinstea să păteze numele tatălui meu. Voi părăsi regatul şi voi pleca în codru." Unde oare în lumea toată se mai poate afla un fiu ca tine? Ţi-o jur, nu am voit această mare nedreptate.

Astfel vorbea regele într-un chip vrednic de milă. Dorinţa lui Dasaratha era, chiar în aceste ultime clipe, să moară fără a pierde dragostea fiului său.

— Tată, trimete îndată după Bharata, şi-ndeplineşte făgăduinţa făcută mamei mele, Kaikeyi, grăi Rama. Nu fi tulburat de gîndul că-mi faci nedreptate, nu mi-am dorit tronul, nici nu mă simt nedreptăţit de nu-l primesc. Netulburat de întristare, ori de îndoială, încoronează pe Bharata şi dă-i binecuvîntările tale. Îndepărtează aşadar orice întristare. Nu mai plînge. Poate fi secat oceanul? Aşa şi tu, părintele meu mare, nu trebuie să-ţi pierzi niciodată cumpătul.

Singura-mi dorinţă e să adeveresc cuvîntul ce l-ai dat. Dacă, schimbînd cuvîntu-ţi în minciună, aş căpăta toată bogăţia pămîntului, crezi c-ar mai fi vreo bucurie pentru mine? Voi petrece fericit în codru. Unde în altă parte decît în codru poate cineva să găsească frumuseţea ori bucuria? Tată, eşti Dumnezeul meu. Gîndesc că Dumnezeu mă trimete în codru. Cînd cei patrusprezece ani se vor sfîrşi, mă vei vedea din nou. Nu te întrista.

Ce folos, să mai stau încă o noapte şi să plec mîine? Timpul e făcut dintr-un şir de „mîine", iar zilele îşi seamănă întocmai. Supărarea de care nu poţi scăpa nu se preface în bucurie cînd o amîni.

— Bine, trimete atunci după dregătorii mei, spuse regele lui Sumantra, porunceşte-le să pregătească care, elefanţi, cai şi pedestraşi, să meargă toţi cu Rama în codru. Iar împreună cu armata, trimete toate cele trebuincioase vieţii pe care Rama o va duce cu *rişii* din codru. Nimic să nu-i lipsească, nici oameni, nici bani, nici lucruri.

Sărmanul Dasaratha îşi închipuia că va putea face din surghiunul lui Rama în codru o plimbare regească, o plăcută schimbare a rînduielilor obiş-

nuite la curte, înviorată prin grațioase schimbări de ospeție cu locuitorii pădurii.

În timp ce vorbea, Kaikeyi păli de furie. Îl fulgeră cu privirea pe rege spunînd, disprețuitoare, cu glasul tremurînd de mînie :

— Ce domnitor bun și mărinimos ! Vrei să dai regatul lui Bharata după ce l-ai golit de toate bunurile, cum ai oferi, în batjocură, o cană goală unui om ce moare de sete ! Ce plăcere și ce glorie ar mai putea să aibă fiul meu domnind peste o țară pustie ?

Dasaratha gemu desnădăjduit, mirîndu-se de cruzimea ce putea să lovească într-un biet om zdrobit sub greutatea unei poveri nimicitoare. Cuvinte de mînie ieșiră din gura celor din jur ; curtenii găseau că neomenia arătată pe față era mult mai mult decît puteau să rabde în tăcere. Rama puse capăt tuturor dojenilor și spuse că nu poate primi alai și pregătiri nepotrivite pentru ceea ce se-nțelege prin viața în codru.

— Preacinstit stăpîn, spuse el, ce nevoie am, acum cînd plec în codru, pentru a trăi din ceea ce îmi dăruiește firea în pădure, de o armată și de strălucirile unui alai domnesc ? După ce te-ai despărțit de un elefant, n-ar fi nebună lăcomie să te-ncarci cu lanțul lui cel greu ? După ce m-am lipsit cu bucurie de tron, ce folos îmi mai pot aduce încurcatele rînduieli de la curte ? Tată, m-am lipsit cu bucurie de orice stăruință pentru domnie, de dragul lui Bharata și a mamei sale,

și cu aceasta de tot ce se leagă de regalitate. Pentru cei patrusprezece ani de viață în codru, nu-mi trebuiesc decît straiele de scoarță ce le poartă înțelepții și cele cîteva lucruri care-ți fac trebuință în codru, cum sînt sapele și coșurile.

De-abia apucă Rama să termine aceste cuvinte, cînd Kaikeyi, netulburată, se grăbi să aducă straiele pentru codru pe care le și pregătise, și le întinse fără să roșească lui Rama. Rama se îmbrăcă chiar atunci în scoarță. Îmbrăcat în straiele acelea, strălucea ca un *rişi*. Lakshmana se îmbrăcă și el în straie de scoarță, în vreme ce Dasaratha privea plin de o mînie desnădăjduită.

Kaikeyi aduse atunci straie de scoarță și pentru Sita. Ea le primi și rămase încurcată, nu știa cum să le îmbrace, niciodată nu purtase așa ceva. Apropiindu-se de Rama, înconjurat de o slavă divină, Sita spuse rușinoasă :

— Spune-mi, te rog, cum se îmbracă lucrurile acestea ? Cînd Rama, luînd straiul de scoarță de copac și acoperind vestmîntul de mătase al Sitei îi făcu un nod pe umăr, doamnele-de-onoare începură să bocească iar Dasaratha căzu pierzîndu-și firea.

Venindu-și în simțiri, strigă vorbe aspre lui Kaikeyi dar ea se mulțumi să zîmbească disprețuitoare. Nu era vina ei că Sita pleca în codru. Prințesa pleca în codru cu bărbatul ei, de buna ei plăcere și nu putea fi împiedicată. În timp ce pleca, coborînd privirea, Rama spuse :

— Tată, las în urmă pe Kausalya, mama mea, doamna cea neprihănită, suflet al blîndeţei, părăsită acum la bătrîneţe de fiul ei. Soarta aceasta amară, care a lovit-o, e mai rea ca moartea ; doar pentru tine se învoieşte totuşi să trăiască mai departe, ca să împărţiţi necazul şi să te mîngîie. Mama mea nu poate nutri un singur gînd de ură, faţă de oricine ar fi, şi pînă acuma n-a suferit niciodată durerea sfîşietoare a unei despărţiri atît de crude. Cînd voi fi departe, fii bun cu ea, ca atunci cînd mă voi întoarce după lungul meu surghiun, nădăjduind să-mi pun capul la picioarele ei, să nu aud că a murit de supărare.

Astfel cuvîntă Rama, neputînd să îndure gîndul că-şi lăsa mama supărată. Cu aceste vorbe, Rama plecă, iar Dasaratha, prea slab să îndure ceea ce vedea, îşi acoperi faţa cu mîinile.

Capitolul XVIII

SPRE CODRU

După ce Rama se despărţi de tatăl său cu aceste cuvinte, regele se prăbuşi zdrobit sub povara unei dureri ce-i lua graiul ; abia ceva mai tîrziu fu în stare să-şi adune puterile pentru a putea măcar să gîndească.

Redobîndind puţină tărie, începu să şoptească pe jumătate treaz ; „Fără îndoială, într-o viaţă trecută am pricinuit groaznice suferinţe unor inimi blînde. Poate că am smuls viţei de la mamele lor, copii de la părinţi, soţi de la soţii. Cum altfel aş putea suferi atît ? Şi moartea, de ce oare nu vine atunci cînd avem atîta nevoie de ea. Trebuie să-ndur chinul de a vedea în faţa ochilor chipul fiului meu, chip de zeu, pe fiul meu lipsit de dreptul cuvenit prin naştere şi silit să poarte straiele de scoarţă ale pustniciei. O, viaţă, cum te-ncăpăţînezi să te agăţi de cine vrea să scape de tine ! Rama a plecat în surghiun şi eu mai trăiesc încă ! Rama... Rama... Ai plecat ?..." Ceva mai tîrziu, cu mintea puţin mai limpede, regele adăugă :

— Sumantra, ia carul și du fiii mei și pe Janaki pînă la granița regatului.

Lakshmana atinse picioarele mamei sale Sumitra și spuse doar atît :

— Mamă !...

Ea îl îmbrățișă, îl sărută pe frunte spunîndu-i :

— Credința ta pentru Rama umple de bucurie și mîndrie pieptul mamei tale. E datoria ta, copilul meu, să păzești și să slujești lui Rama. În codru, să stai mereu de veghe alături de Rama și să-l păzești întotdeauna. Fratele tău mai mare îți este și învățător și rege. Aceasta-i *dharma* neamului nostru. Du-te cu binecuvîntarea mea, Lakshmana. În codru, privește la Rama ca la tatăl tău, iar la Janaki, ca la mine ; codrul să fie pentru tine Ayodhya. Du-te cu voie bună, fiul meu drag, și zeii să te binecuvînteze. Sumitra era femeia cuvintelor puține, a înțelepciunii coapte, a unei nesfîrșite și cumpănite cutezanțe, femeie plină de credință, și în care nădejdea lucește ca o flacără, atunci cînd în alții s-a stins cu totul.

Atunci Sumantra vorbi :

— Suie-te-n car, o, prințule ! Dumnezeu să te binecuvinteze. Spune-mi unde să te duc fiindcă cei patrusprezece ani au început, prințul meu.

Sita sui veselă în car. Kausalya îi dădu o legătură cu cele trebuincioase. Scuturi, arcuri, săgeți și alte arme ale celor doi frați, fură așezate în car împreună cu tîrnăcoape și coșuri. Tîrnăcoapele și coșurile sînt de mare trebuință în codru. Rama și

Lakshmana s-au urcat și ei în car. Sumantra dădu bici cailor.

Pe străzi, mulțimile strigau vizitiului :

— Mai încet, mergi mai încet. Vrem să vedem chipul lui Rama. Vai, vai, cine a putut să trimită astfel de copii în codru ? Cum pot mamele lor să îndure durerea aceasta și să mai trăiască ? Uitați-vă la fața lui Vaidehi ; într-adevăr, e binecuvîntată. Și Lakshmana e fericit să aibă un asemenea frate căruia să-i poată sluji cu credință. Într-adevăr, e un viteaz, el cunoaște *dharma*. Astfel, oamenii cetății vorbeau între ei și se țineau după car, iar supărarea lor se umfla ca o revărsare de ape.

Și în timp ce Rama striga bunului său vizitiu :

— Mai repede, mai repede, mulțimea îl oprea : Mai încet, mai încet. Iar mulțimea sporea. Sumantra făcu ce făcu de scoase carul din mijlocul orașului cernit, în care casele erau pline de femei și de copii ce cu plînsul lor sporeau zarva, și se îndepărtă de mulțimea supărată de pe străzi.

Regele ieși din cămările lui Kaikeyi și privi la carul ce se pierdea în zare. Stătu mult timp acolo privind la norul de praf ca și cum ar fi văzut în el chipul iubit al lui Rama. Cînd și acesta nu se mai văzu, se prăbuși jos gemînd. De-o parte și de alta, se aflau Kausalya și Kaikeyi.

— Nu mă atinge — spuse Dasaratha lui Kaikeyi. Urăsc privirea ta, femeie păcătoasă ! Nu te mai recunosc. Piei ! Dacă Bharata încuviințează

ceea ce ai făcut și primește regatul, spuse Dasaratha din nou — să nu se mai îngrijească de îngropăciunea mea, și chiar dacă o va face, sufletul meu înălțat nu-i va primi jertfa de apă. Cum va putea oare Rama să trăiască în codru? Va dormi pe pămîntul gol, cu piatră sau buștean drept căpătîi? Poame va mînca, boabe?

Și regele plîngea desnădăjduit.

*

Uneori întorcîndu-se spre Kaikeyi, spunea:

— Să trăiești fericită cu izbînda ta! Mulți ani să trăiești, văduvă fericită.

Cu inima zdrobită și pustiu ca omul întors acasă de la incinerare, Dasaratha intră din obișnuință în odăile lui Kaikeyi. Deodată se feri:

— Nu aici. Duceți-mă în locuința lui Kausalya.

Curtenii așa făcură, iar Dasaratha rămase acolo zăcînd și așteptîndu-și sfîrșitul.

La miezul nopții întrebă:

— Kausalya, ești aici? Atinge-mă cu mîna. Vederea mi-a pierit o dată cu Rama.

Biata Kausalya făcu ce putu pentru a întări pe rege, dar ce sprijin mai putea dărui o inimă rănită? Fiindcă, în timp ce orele încărcate de durere se tîrau încete din strajă în strajă, noaptea răcoroasă părea văpaie dogoritoare, iar luna blîndă ardea ca soarele amiezii.

Atunci Sumitra vorbi celei ce suferea, astfel:

— Soră, ai ascultat învățătura sfîntă, cunoști *dharma*, de ce să te întristezi atît? Rostul tău e să dai tărie altora, nu să-ți pierzi tu însăți firea. Rama a plecat în codru ca să păzească cinstea regelui. Între femei cu adevărat ești fericită, ești mamă a unui viteaz care a disprețuit un regat alegînd mai degrabă să păzească cinstea tatălui său. De ce să te îngrijorezi pentru un fiu care îndeplinește pînă la desăvîrșire o datorie atît de grea? Nu trebuie să fim supărați pentru cine merge pe cărarea străbunilor și cîștigă o faimă fără de moarte. Sînt mîndră că Lakshmana a însoțit pe Rama. Janaki, deși cunoaște prea bine greutățile ce-i stau în față, a plecat și ea cu soțul ei. Gloria lui Rama va străluci ca o lumină ce nu se va stinge niciodată. Nu-i nici o pricină de supărare. Neprihănirea lui, virtutea lui, vor fi scut și armura pentru ei toți.

Rama e atît de mare și sfînt, încît razele soarelui nu-l vor arde, mînia vîntului îl va mîngîia doar, răcorindu-l. Noaptea cît va dormi, trupul său curat va fi îmbrățișat și ocrotit de vălul razelor de lună ca de o mamă care-și iubește pruncul. Cînd te gîndești la fiul tău cel viteaz lasă deoparte orice griji. Nici un dușman nu-i poate sta împotrivă lui Rama; dacă i se împotrivește nu mai scapă cu viață. Rama al nostru e înzestrat cu însușiri norocoase. Viteazul tău fiu se va întoarce negreșit la Ayodhya și va urca pe tron. Stăpînul lumii este Rama și nimeni altul. Sita e cu el, iar

Sita nu-i alta decît zeița Lakshmi. Rama se va întoarce și urcîndu-se pe tron va umple de bucurie regatul care astăzi îi plînge surghiunul. Ai văzut doar jalea cetățenilor care-l priveau plecînd.

Viteazul meu fiu, Lakshmana cel credincios, înarmat cu arc și sabie, îl însoțește păzindu-l. Nici un rău, nici o primejdie nu se poate apropia de Rama. Vei vedea cu ochii tăi întoarcerea lui Rama, după ce își va fi îndeplinit făgăduința. Crede-mă, Rama se va întoarce, frumos ca luna plină, și-ți va atinge picioarele cu bucurie și credință. Atunci vei plînge nu de întristare, ci de bucurie. Scumpa mea, scumpă Kausalya, nu mai fi îndurerată. Pe toți trei îi vei vedea întorcîndu-se. Tu trebuie să mîngîi și să întărești pe celelalte femei din palat, nu să stai cu inima zdrobită. Cine altul decît Rama cinstește mai neclintit *dharma* în lumea aceasta ? Este asta pricină de supărare ? Nu, cu nici un chip ; fii mîndră de fiul tău, Kausalya !

Ascultînd cuvintele lui Sumitra, Kausalya își află puțină mîngîiere.

Mulțimea uriașă a cetății urma carul lui Rama. Încercară să-l oprească, strigînd :

— Nu pleca în codru, întoarce-te în cetate !

— Plec în codru să întăresc cuvîntul tatălui meu, spuse Rama, nu-i nici o pricină de supărare în asta, iar voi nu trebuie să încercați să mă opriți.

Dar mulțimea nu-l asculta ; cete numeroase strigau în gura mare :

— Nu pleca în codru, nu pleca în codru !

Rama opri carul, și le vorbi, cu ochii plini de dragoste :

— Cetățeni din Ayodhya, știu cît de mult mă iubiți ; o veți dovedi însă mai bine trecînd dragostea din partea mea și la porunca mea scumpului meu frate Bharata. Nimic nu mă va bucura mai mult. Bharata e bun și nobil, el are toate însușirile regești și merită pe deplin dragostea noastră. De aceea purtați-vă astfel ca să-l bucurați. Tînăr de ani, el e bătrîn în înțelepciune, iar inima lui este vitează și blîndă totodată. El are puterea de a vă apăra. Vă este rege și îi datorați credință și dragoste. Plec în codru pentru a îndeplini cuvîntul tatălui meu, iar regele a hotărît ca prințul Bharata să-l înlocuiască. Bharata e în toate privințele demn de acest lucru. Și voi, și eu trebuie să ascultăm poruncile regelui. Trebuie să vă întoarceți și să încercați a alina durerea pe care despărțirea noastră a trezit-o în inima tatii.

Astfel le vorbi Rama cu vorbe blînde. Dar ei îl iubeau și mai mult, tocmai pentru aceste cuvinte, și nu se lăsau mîngîiați. Unii brahmani, bătrîni de ani și bogați în virtute, privind la carul ce trecea începură să plîngă și să strige :

— O, cailor, de ce duceți pe Rama al nostru în codru ? Caii au urechi foarte bune, se spune. Ascultați-ne dar, aduceți-l înapoi pe Rama.

Auzind aceste cuvinte de rugă ale bătrînilor brahmani, Rama opri carul. Coborînd, cei trei porniră mai departe pe jos.

Oamenii de rînd, cetățenii de frunte și bătrînii înțelepți, cei închinați asprimilor-de-sine, pînă și păsările înaripate încercară să-l oprească pe Rama de a pleca în codru. Rîul Tamasa, spune poetul, părea că-i sprijină, fiindcă ieșise peste maluri tăindu-i calea. Carul se opri la țărm. Sumantra deshămă și adăpă caii, lăsîndu-i să pască liberi.

— Lakshmana, vorbi Rama, e prima noapte a vieții noastre în codru. Să o petrecem pe țărmul acestui rîu sfînt. Viața în codru nu are greutăți, așa cum tu și eu o știm prea bine. Privește, păsările, animalele și chiar arborii ne par prieteni. Nu ne îndurerează decît gîndul la necazul părinților noștri din Ayodhya ; totuși, mă simt liniștit cînd mă gîndesc la frumusețea lăuntrică și bunătatea lui Bharata. Nu mă îndoiesc că se va îngriji de părinții noștri cu dragoste adevărată. Sumantra, du-te și îngrijește caii.

După aceasta, stînd pe țărm, Rama înălță rugăciunile de seară :

— Să postim această primă noapte a vieții noastre de codru, Lakshmana. Dacă te afli alături de mine, nu am nici o grijă.

Lakshmana întinse puțină iarbă pe pămînt pentru ca Rama și Sita să poată dormi, iar el își petrecu toată noaptea stînd de veghe și vorbind cu Sumantra.

Mult înainte de zori, Rama se trezi din somn și spuse lui Sumantra :

— Cetățenii care ne-au urmat dorm adînc, obosiți de drumul lung. Sînt tare mișcat de dragostea lor ; dar nu pot îngădui ca aceasta să mă silească să mă întorc. Să plecăm așadar chiar acum, în timp ce ei încă dorm.

Caii fură înhămați și carul trecu încet rîul Tamasa. Stînd pe malul de miazăzi, Rama spuse lui Sumantra :

— Dacă vei duce carul pe celălalt mal unde poporul doarme încă și vei înainta puțin către Ayodhya iar apoi te vei întoarce pe malul unde ne aflăm, ne vom putea urma călătoria, înainte ca ei să se trezească. Văzînd urma carului mergînd înspre cetate și gîndind că ne-am întors acasă, se vor întoarce și ei. Pînă nu faci asta, mulțimea ne va urmări.

Sumantra făcu întocmai și, la întoarcerea carului, cei trei se urcară și se îndreptară către miazăzi.

RĂMAȘI SINGURI

Mulțimea ce dormise pe malul rîului Tamasa se trezi dimineața și privi în jur. Oamenii văzură mirați că Rama și carul său nu mai erau acolo. Mergînd pe urmele roatelor fură dezamăgiți, văzîndu-le cum se pierd pe drumul mare care ducea spre Ayodhya.

Întorcîndu-se și ,mergînd spre casele lor, găsiră oarecare mulțime ocărînd pe Kaikeyi. Fără Rama, cetatea era lipsită de farmec și învăluită în negură.

Sumantra și prinții, care trecură Tamasa mult înaintea zorilor, călătoreau acum departe prin codru. După ce trecuseră mai multe ape, se apropiau de hotarul de miazăzi al țării Kosala. În timp ce mergeau, Rama îi spuse lui Sumantra :

— Mă-ntreb dacă voi mai vîna vreodată în codrii de pe rîul Sarayu. E oare vînătoarea bună pentru prinți ? Poate că da — însă cu măsură.

Vorbind așa despre lucruri felurite, înaintau într-una. Cînd ajunseră la hotarul de miazăzi al

regatului, Rama opri carul și întorcîndu-se spre miazănoapte, spre Ayodhya, își plecă capul în rugăciune, spunînd :

— O, giuvaer printre cetăți ! O, străveche cetate de scaun a neamului Ikshvaku ! Trăi-voi oare ca să-mi sfîrșesc canonul în codru și să ajung să-mi văd din nou părinții și pe tine ? O, dăruiește-mi această cea mai înaltă bucurie.

Carul ajunse pe malul rîului Ganga iar ei merseră de-a lungul malului, admirîndu-l. Găsind un loc deosebit de-ncîntător, Rama spuse :

— Vom petrece noaptea aici.

Deshămînd caii, s-au așezat sub un copac. Între timp, Guha, domnitor în ținutul acela, care auzise de la oamenii săi că Rama urma să vină acolo, sosi cu alai să întîmpine pe Rama și pe Lakshmana. Guha nutrea o dragoste nețărmurită pentru familia regală și pentru Rama. Fiind căpetenia triburilor ce locuiau pe malurile rîului Ganga, era un om cu mare vază și putere. Rama și Lakshmana se ridicară pentru a saluta pe Guha, chiar mai înainte ca el să se fi apropiat bine. Cu o îmbrățișare plină de dragoste, Guha le ură bun venit, spunînd :

— Priviți acest ținut ca pe al vostru. Locurile acestea-s ale voastre ca și Ayodhya. Cine poate nădăjdui să aibă oaspeți ca voi ? Într-adevăr, sînt norocos. Guha făcuse pregătiri bogate pentru găzduire. El spuse :

— Simțiți-vă cu totul acasă și fiți fericiți în regatul meu. Puteți petrece toți cei patrusprezece ani aici. Mă pun chezaș că nu veți duce lipsă de nimic. Va fi o plăcere și o înlesnire pentru mine să mă-ngrijesc de voi. Fiți așadar binevoitori și primiți să vă găzduiesc.

— Frate, știu cît de adîncă e dragostea ta pentru mine i-a răspuns Rama. Dorința ta e tot așa de bună ca și găzduirea însăși. Dar sînt legat de făgăduințele mele și n-am voie să-ți primesc ospeția. Am venit să locuiesc în codru și nu să mă bucur de viața de oaspe al unei căpetenii. Iată însă, aceia sînt caii cei răsfățați ai tatălui meu ; te rog hrănește-i bine. Noi vom fi mulțumiți cu puțină hrană și odihnă pe noapte. Și ei se-ntinseră pentru noapte sub copac. Guha și Lakshmana rămaseră priveghind, de vorbă cu Sumantra.

— Frate, mergi și te odihnește, spuse Guha lui Lakshmana. Iată un culcuș pregătit pentru tine. Oamenii mei vor face de veghe cu băgare de seamă. Nimeni nu îndrăznește să facă ceva în codru fără știrea mea. Nu te teme pentru Rama. Mergi și te culcă.

— Cum aș putea să-mi aflu somnul, Guha, i-a răspuns Lakshmana. Aici, întinsă pe pămîntul gol e Sita, fiica marelui Janaka și noră a marelui Dasaratha. Însuși marele Purushottama, ce-ar putea învinge cele trei lumi, se află întins pe iarbă. Cum pot să dorm cînd văd așa ceva ?

...Mă întreb, oare, cum îndură Ayodhya aceste întîmplări ? Reginele plîng, iatacurile lor trebuie să răsune de bocete. Mă îndoiesc chiar dacă în clipa aceasta Kausalya și mama încă mai trăiesc. E adevărat că tata a mai găsit tăria să-i spună lui Rama : „Pleacă în codru“, dar mă îndoiesc dacă i-a mai rămas putere să trăiască după ce Rama a plecat cu adevărat. Iar dacă a murit, fără îndoială că mamele noastre s-au lepădat de viață. Iar noi ne aflăm aici, lipsiți pînă și de mîngîierea de a face ultimele slujbe celor morți.

Cu greu mai putem nădăjdui că părinții noștri vor mai fi în viață pentru a ne primi, cînd ne vom întoarce la Ayodhya, atunci cînd șederea noastră în codru se va fi sfîrșit.

Așa vorbea Lakshmana, plin de supărare ; Guha plîngea. Tăinuind astfel mîhniți, noaptea trecu.

A doua zi dis-de-dimineață, Rama îi spuse lui Lakshmana :

— Acuma trebuie să trecem rîul. Roagă pe Guha să ne pregătească o barcă destul de mare pentru a trece această apă largă. Guha porunci oamenilor săi să pregătească o barcă mare și apoi înștiință pe Rama.

Sumantra se înclină adînc și, stînd în fața lui Rama, aștepta porunca lui. Rama înțelese întristarea fără glas a lui Sumantra și punîndu-i mîinile pe umeri, îi spuse :

— Întoarce-te la Ayodhya, Sumantra, cît poţi de repede, şi fii alăturea de rege. De acum înainte datoria ta e să îngrijeşti de el.

— O, Rama, strigă Sumantra, cinstea, învăţătura şi buna creştere nu par să aibă preţ. Tu, fratele tău, şi cu Vaidehi veţi trăi în codru. Ce ne aşteaptă oare ? Cum vom trăi sub domnia lui Kaikeyi ? Şi începu să plîngă ca un copil.

Ştergînd lacrimile de pe ochii lui Sumantra, Rama îi spuse :

— Familia noastră n-a cunoscut prieten mai nobil decît tine. Menirea ta va fi să mîngîi pe tata. Inima lui e sfîşiată de mîhnire. Orice-ţi poruncește, tu să îndeplineşti cu credinţă. Nu te-ntreba dacă vrea ceva pentru el, sau numai ca să placă lui Kaikeyi. Fereşte-te să-l faci să sufere. Despre noi n-ai nici o grijă.

Iar bătrînului meu tată, lovit de-o mîhnire pe care nu, n-a mai cunoscut-o niciodată, să-i vorbeşti din partea mea astfel : Atinge-i picioarele, aşa cum ai văzut că fac şi eu, şi spune-i de la mine că nici unul dintre noi, nici eu, şi nici Lakshmana, nici Sita, nu ne simţim nici înjosiţi, nici supăraţi de a fi fost trimeşi departe de Ayodhya. Aşteptăm ca cei patrusprezece ani de viaţă în codru să treacă pe aripi fericite, şi atunci, nu încape îndoială că ne vom întoarce, aşteptînd la picioarele lui să ne binecuvînteze. Du dragostea noastră mamei noastre Kausalya, şi spune-i că,

apăraţi de binecuvîntările ei, sîntem bine ; du acest cuvînt şi mamelor vitrege, mai ales lui Kaikeyi, ca nu cumva să creadă că am plecat mînioşi. Spune-i lui *Maharaja* că rugămintea mea cea mai stăruitoare e să grăbească încoronarea lui Bharata, aşa încît acesta să-i fie sprijin în timpul lipsei noastre.

Sumantra însă izbucni, neputîndu-şi stăpîni întristarea :

— Cum mă pot oare întoarce şi cu ce cuvinte îi pot întări ? Şi, privind la carul gol, plînse spunînd : Cum voi putea să duc înapoi carul acesta ce stă deznădăjduit fără voi ?

Încă o dată Rama îi spuse lui Sumantra cuvinte de mîngîiere şi încurajare şi, îndemnîndu-l să-şi facă datoria cu răbdare, îl trimese acasă.

— Guha, spuse Rama, aş putea, de bună seamă, să petrec cei patrusprezece ani în regatul tău, aşa cum doreşti. Ar fi însă aceasta îndeplinirea făgăduinţei mele ? Am părăsit Ayodhya pentru a îndeplini făgăduinţa tatălui meu. Trebuie să duc de aceea viaţa unui om ce-ndeplineşte *tapas*. Nu trebuie să mă ating de mîncăruri alese pregătite şi servite cu grijă. Trebuie să trăim numai cu fructe, rădăcini şi felurile de carne îngăduite, aşa cum le oferim în timpul sacrificiului.

Îmbărbătînd astfel pe Guha, fraţii îşi încîlciră pletele cu lapte de *banyan*. Ei ajutară pe Sita să

intre-n barcă și apoi se urcară și el. Guha rugă luntrașii să-i treacă rîul. Luntrașii îi purtară repede spre malul celălalt. În mijlocul apei, Sita înălțînd rugăciune zeiței rîului, spuse :

— *Devi,* ajută-ne să ne-ndeplinim făgăduința și să ne întoarcem cu bine în țara noastră.

Vorbind între ei, își urmară drumul. Curînd au ajuns pe celălalt mal al rîului Ganga. Acolo, pentru prima oară, cei trei rămaseră singuri, fără ajutorul vreunui prieten !

— Lakshmana, de-acum tu ești singurul meu paznic înarmat, spuse Rama. Tu vei merge întîi. Sita te va urma. Iar eu voi merge în urma voastră. Trebuie să ferim pe Sita, atît cît este cu putință, de greutățile vieții în codru. De-acum înainte, nimeni nu ne va mai însoți, nu vom mai glumi și nu ne vom mai înveseli.

Gîndurile lui Rama se îndreptară spre Kausalya, mama sa.

— Lakshmana, urmă Rama, n-ar trebui tu oare să te-ntorci la Ayodhya și să te îngrijești de Kausalya și de Sumitra Devi, mamele noastre ? Mă voi descurca eu, într-un fel, aici, în codru.

— Iartă-mă, frate, răspunse Lakshmana, dar nu mă-ntorc la Ayodhya. Rama, de fapt, nici nu se aștepta la alt răspuns.

În timp ce Rama era cu gîndul la mamele lui, lăsate în urmă, Lakshmana se-ngrijea de el, cu vorbe blînde, dătătoare de încredere și nădejde.

Își petrecură noaptea sub un *banyan* și a doua zi de dimineață plecară spre sihăstria lui Bharadwaja unde ajunseră la apusul soarelui.

Bucurîndu-se de găzduirea înțeleptului, îl rugară să le spună unde puteau să-și petreacă în liniște anii cît urmau să stea în codru, și, la sfatul său și cu binecuvîntările sale, se îndreptară spre Chitrakuta.

CHITRAKUTA

Rama petrecu noaptea în sihăstria lui Bharadwaja.

Dimineața, după ce se treziră, salutară plini de cinstire pe marele înțelept, iar apoi, despărțindu-se de el, se îndreptară spre dealul Chitrakuta.

Bharadwaja care îi primise cu dragoste, ca pe copiii săi, îi binecuvîntă la plecare, după ce le arătă drumul pe care trebuiau să apuce prin codru.

Cei trei urmară întocmai îndrumările sale amănunțite și la timpul cuvenit ajunseră la rîul Kalindi. Își făcură o plută din trunchiuri, bambuși și liane din codru, iar Lakshmana pregăti pe ea un scaun din rămurele și frunze, pe care Sita se așeză. Trecerea rîului s-a terminat cu bine. În mijlocul apei, Sita se închină zeiței rîului, rugînd-o ca Rama să-și poată îndeplini făgăduința și cu toții să se poată întoarce cu bine acasă.

După ce mai trecură alte cîteva rîuri, au ajuns la un mare *banyan*, copac despre care Bharadwaja le vorbise. Și sub acest copac Sita înălță din nou rugăciuni :

— Îngăduie, o, tu, copacule sfînt, ca soțul meu să-și îndeplinească făgăduința și să poată din nou vedea reginele, pe Kausalya și pe Sumitra !

Rama rugă pe Lakshmana să meargă înainte. Sita venea apoi, iar Rama era cel din urmă.

— Orice fruct sau orice floare ți-ar cere pe drum, spuse el, să i le dai ; ai grijă să fie mereu veselă.

Sita se arătă tot drumul foarte curioasă, întrebînd despre copacii din codru și despre toate lianele ; era pierdută, minunîndu-se de frumusețile, atît de felurite, ale vieții din pădure. Se bucurară mult de călătorie iar în timpul nopții se odihniră pe malul unui rîu.

În dimineața următoare, Rama trezi pe Lakshmana :

— Ascultă, păsările au și început să cînte soarelui de dimineață. E timpul să plecăm.

După abluțiuni și adorare, porniră din nou pe calea arătată de Bharadwaja. Era vară ; copacii și toate ierburile erau cuprinși ca de o vîlvătaie de flori multicolore. Crengile se îndoiau de povara fructelor și a florilor. Din cînd în cînd, Rama îi arăta Sitei frumusețea pădurii, spunîndu-i pe cînd mergeau :

— Ce încîntătoare e pădurea neatinsă de mînă omenească! Uită-te la fagurii care atîrnă acolo! Vezi pămîntul acoperit peste tot de un covor de flori căzute! Ascultă păsările! Ce dulce-și cîntă una alteia și cum trăiesc în bucurie! Viața ar fi într-adevăr plăcută dacă am putea întotdeauna să ne bucurăm în felul acesta privirea și auzul.

Apoi, văzură în depărtare dealul Chitrakuta. Se bucurară și începură să meargă vioi într-acolo.

— Ce fermecătoare sînt locurile acestea! strigă Rama. În pădure se află rădăcini și fructe bune de mîncat. Apa e limpede și dulce. Răspîndiți prin codru, *rișii* trăiesc în sihăstriile lor: e mai mult ca sigur că vom trăi aici fericiți în sfînta lor vecinătate.

Începură să-și dureze o sihăstrie. Lakshmana era foarte priceput. Făcu repede o colibă trainică, prin care apa nu putea pătrunde și o făcu plăcută și lesne de folosit. El singur făcu colibei de pămînt ferestre și uși din bambus și din ierburi din junglă.

După ce Lakshmana termină totul, Rama îl îmbrățișă plîngînd și-l întrebă:

— Cînd și cum ai învățat toate acestea? Picioarele plăpînde ca florile ale prințesei din Mithila au călcat pămîntul tare al codrului. Dacă picioarele ei au făcut o minune, Lakshmana, mîinile tale au făcut lucru nemaivăzut ridicînd o

casă! Am văzut astăzi cîștigul care se află în nenorocire.

Aici, lîngă fermecătoarea colină Chitrakuta, pe malul rîului Malyavati, cei trei tineri trăiră în coliba lor, fără grijă, îndeplinind în fiecare zi datinile de adorare. Uitaseră că se află în surghiun și își petreceau timpul în fericire, ca Indra în ceruri, înconjurat de zei.

DUREREA UNEI MAME

Sumantra și Guha rămăseseră privind în urma celor trei atît cît le fu cu putință. Cînd nu-i mai putură vedea, se-ntoarseră înapoi adînciți în supărare, la așezarea lui Guha. După un timp, Sumantra plecă spre Ayodhya. Apropiindu-se de cetate, vizitiul regelui găsi orașul deznădăjduit și lipsit de forfota veselă obișnuită vieții unui oraș. Îndată ce trecu poarta dintre ziduri și intră în cetate, carul său a și fost înconjurat de o mulțime care-l întreba curioasă :

— Unde-ai lăsat pe Rama ? Ce făcea cînd l-ai părăsit ?

— Iubiți cetățeni din Ayodhya, răspunse Sumantra, Rama și Lakshmana au trecut Ganga. Mi-au poruncit să mă întorc acasă și au intrat în codru pe jos.

Strigăt uriaș plin de întristare izbucni din mulțime iar unii se blestemau singuri, punînd nenorocirea pe seama propriilor lor păcate. De o parte

și de alta a străzilor femeile strigau, în timp ce carul se îndrepta spre palat :

— Uitați-vă cum se-ntoarce gol carul plecat cu prinții noștri și cu Sita !

Sumantra, rușinat, mîna carul înainte, acoperindu-și fața cu poala hainei. Opri carul în fața palatului lui Dasaratha și coborî. O mare mulțime de oameni se adunase acolo. Femeile spuneau :

— Cum va merge Sumantra la Kausalya, cum îi va spune că a lăsat pe fiii ei în codru ? Va putea ea să mai trăiască auzind aceste cuvinte ?

Din ce în ce mai îngrijat și tulburat, Sumantra intră în cămările reginei. Văzu acolo pe rege, mai mult mort decît viu. Cu voce scăzută spuse regelui cuvintele lui Rama ; regele le ascultă în tăcere deplină.

Atunci Kausalya, neputînd să-și mai stăpînească furia, se întoarse către rege :

— Nu vezi pe sfetnicul tău, întors din codru, după ce mi-a lăsat copilul acolo, pentru a-ți îndeplini porunca ? De ce taci ? A fost ușor și plăcut să faci daruri lui Kaikeyi. Acuma de ce te rușinezi ? Nu știai că aceasta va fi urmarea faptei tale. Ți-ai cinstit cuvîntul ? Poți fi bucuros de asta. Dar cine poate să împartă supărarea cu mine ? Trebuie s-o îndur eu singură pe toată. Necazul meu nu scade durerea ta.

...Cuviința nu te silește să te simți sau să pari întristat pentru ceea ce ai făcut anume. De ce taci ? Nu te sfii să-ți arăți supărarea ; n-ai teamă

că ai putea-o jigni pe Kaikeyi, ea nu-i aici. Se cuvine fără îndoială să întrebi pe Sumantra despre Rama. N-ai omenie în tine ? De ce încerci să îţi înăbuşi chiar simţămintele fireşti ?

Întristarea şi dragostea pentru Rama o făceau să nu înţeleagă starea în care se găsea trupul şi mintea regelui. În loc să-l uşureze, îi îngreuna suferinţa.

Dasaratha deschise ochii şi Sumantra îi spuse întocmai cuvintele lui Rama, cum le auzise. Sumantra făcu ce putu pentru a mîngîia pe Kausalya. Dar ea nu mai contenea.

— Ia-mă şi du-mă unde e Rama. Sita, copila, este cu el şi înfruntă greutăţile codrului. Nu mai pot îndura chinul. Lasă-mă să merg în Dandaka şi să fiu cu Sita.

— Regină, fii curajoasă, răspunse Sumantra. Uită întristarea. Rama îşi petrece timpul mai bucuros în codru şi e mai vesel decît era în Ayodhya. Nu-i de loc supărat. Lakshmana îşi află bucuria în slujba cea mai înaltă, servindu-şi plin de supunere fratele pe care-l iubeşte ; e foarte fericit. Iar Sita, în codru, ca şi în palat, trăieşte cu fiecare suflare doar pentru Rama şi nu cunoaşte nici frică, nici supărare. Îşi petrece timpul ca o zeiţă a pădurii şi e tot atît de fericită cum s-ar juca în crîngurile şi grădinile din Ayodhya. Frumuseţea chipului ei e cum o ştiţi, ca luna ce răsare. E ca o zînă a pădurii ; drăgălaşă, fără griji, trăieşte petrecînd ceasuri de aur cu Rama lîngă

ea. Orice vede şi aude e alt izvor de bucurie pentru ea şi nouă pricină de vorbă cu Rama şi Lakshmana.

Mergînd cu piciorul gol, tălpile îi sînt roşii ca lotusul şi nu mai au nevoie să fie unse cu *henna*. Merge prin pădure cum ar dansa ; îi lipsesc numai brăţările de la glezne cu sunete de clopoţei. Tot ce-ţi spun e-adevărat. De aceea nu trebuie să te întristezi.

Cei trei îşi îndeplinesc datoriile prea sfinte şi dau astfel pildă lumii. Cu toţii adeveresc cuvîntul regelui. Viaţa lor va fi întotdeauna lăudată şi nu va fi uitată niciodată. De ce atunci să ne-ngrijorăm pentru ei ?

Auzind aceste cuvinte, Kausalya se mîngîie pentru un timp. Curînd îşi pierdu iarăşi firea, şi-ncepu să plîngă :

— Vai, vai, Rama, copilul meu ! Durerea ei părea acum de două ori mai adîncă, văzînd că Sumantra s-a întors lăsîndu-l pe Rama în codru.

Capitolul XXII

JOC NECUGETAT, URMĂRI ÎNGROZITOARE

În vreme ce Dasaratha zăcea în agonie pe patul de suferință, în culmea deznădejdei și plin de remușcări, Kausalya îi spunea cuvinte pline de dojană.

Vorbele usturătoare prin care Kausalya își vărsa focul, pricinuiau dureri cumplite lui Dasaratha ; totuși ea părea să găsească o oarecare ușurare, dînd frîu în chipul acesta simțămintelor ei :

— Ai fost mîndru că ți-ai ținut cuvîntul și te-ai bucurat de încuviințarea și mulțumirea lui Kaikeyi cea tînără, dar te-ai gîndit tu, oare, măcar o dată, la alții ? Pentru mine, ai fost lumea întreagă, ai fost zeul meu, mi-ai fost bucurie pe lumea aceasta și nădejdea pentru lumea de dincolo, cînd, iată, acum m-ai părăsit. Copilul meu, lumina vieții mele, e smuls de lîngă mine și surghiunit. Singură și bătrînă, trăiesc acuma, femeie neajutorată, lipsită de dragostea stăpînului meu și de chipul singurului meu fiu. Fost-a vreodată femeie părăsită într-o mai mare întristare ? Dar ție, nu-ți pare bine de ce-ai făcut ?

...E de ajuns pentru tine că Bharata și Kaikeyi sînt fericiți. Nu mai ai nici o grije că Rama ar putea să tulbure această fericire chiar dacă se va întoarce din codru după patrusprezece ani. Nici nu se va mai atinge de regat o dată ce Bharata a domnit. Tigrul nu atinge niciodată rămășițele prăzii ucise de alt animal. Ca un pește, care-și mănîncă urmașii, ți-ai ucis propriul copil.

Atins în carne vie, regele chinuit astfel se-ntoarse către soția sa, cu mîinile împreunate într-o umilă rugăciune de iertare :

— Ai milă de mine, Kausalya, gemu el. Ai fost întotdeauna atît de blîndă și iertătoare chiar cu străinii. Ai puțină milă și pentru soțul tău, care întotdeauna te-a iubit și te-a cinstit, și-a cărui inimă-i zdrobită acum de-o supărare ce nu cunoaște leac !

Jalnicele cuvinte și înfățișarea soțului ce-o ruga plîngînd, amintirea unor ceasuri și unor timpuri mai fericite, pătrunseră inima nobilei regine și ea căzu la picioarele regelui, cerîndu-i iertare pentru vorbele nepotrivite, pe care i le smulsese întristarea.

Și, în vreme ce orele grele se tîrau încet una după alta, Dasaratha își aminti de-un lucru petrecut de mult și aceasta îi înrăutăți chinul inimei. Se-ntoarse spre Kausalya, întrebînd :

— Ești încă aici, draga mea ? Nimeni nu poate scăpa de roadele faptelor sale. Îndur astăzi urmările unui mare păcat ce l-am făcut în zile de mult trecute. Oamenii, în neștiința lor, fac uneori păcate mari de dragul unor trecătoare clipe de plăcere. Dar, cînd timpul vine, prețul trebuie plătit.

Cînd eram tînăr, știam să arunc săgeata în ținte nevăzute, numai după zgomot. Din plăcerea de a-mi arăta priceperea, am ucis odată un om nevinovat, am făptuit mare păcat. Ascultă, am să-ți povestesc această tristă întîmplare [1] :

Tu erai nemăritată, eu eram copil p-atunci —
Începuse toamna, dragă. Soarele, grăbit pe lunci
Și pe dealuri, tot mai grabnic scobora mereu spre țara
Celor morți, la Iama [2]-n brațe. Cît d-aprinsă vine vara
Topind florile, iar toamna cît de dulce-i pe pămînt !
Florile-și înalță capul, arborii șoptesc în vînt
Și prin rîu se joacă peștii și pe mal flamingii saltă
Și, cu aripile ude, prin întinderea cea-naltă
A văzduhului aleargă păsările ciripind ;
Iar pe munte, ca o mare, șiruri negre se întind
De păuni, pe care-i face sclipitori de tot ca luna
Ploaia care multă cade, și tot cade, cade-ntr-una
Din afundături de munte, zgomotoase, mări de ploi

[1] Dasaratha istorisește acum Kausalyei povestea morții lui Shravankumar.
[2] Yama.

Curg izvoarele grăbite, galbene de praf și foi,
Și ca șerpii se-ncovoaie după stînci cu frunte lată.

Era toamnă. Eu pe malul rîului ieșind odată
Ca să-ncerc să dau la țintă, rătăceam p-un loc umblat,
Așteptam să-mi iasă-n cale elefantul însetat.
Taurul sălbatec care vine noaptea să s-adape —
Și era tăcere-adîncă pe pămînt, pe munți, pe ape.
În tufiș, atunci, deodată, auzii sunînd ceva,
Nu puteam să văd prin noapte ce fel de-animal era,
Dar mi s-a părut că sună ca urciorul cînd se împle.
E un elefant ! Iau arcul — de știam ce-o să se-ntîmple ! —
Trag săgeata sclipitoare, ca un șarpe, ochii mei
Cată țintă după sunet, și săgeata-n zborul ei
Vîjîie, se duce, piere, n-aveam teamă că greșește,
Ah, și n-a greșit !
Deodată tot tufișul clocotește
D-un lung vaiet și de plînset, și-am rămas încremenit.
„Cine-i cel ce azi ucide p-un biet om nenorocit ?
Am venit să-mi umplu vasul dintr-această apă sfîntă —
Pentru-a cui săgeată oare am fost eu, sărmanul, țintă ?
Ah, cum arde, mor ! În codri am trăit și eu flămînd,
Gol și slab de pocăință, calea Vedelor urmînd,
Cui am făcut rău vreodată, cui pricinuiesc durere ?
Cui îi folosește moartea unui om fără putere ?
Cine-i cel care ucide fără teamă de păcat ?

Ah, și nu mă plîng de mine că mor tînăr, săgetat,
Pe părinți îi plîng eu numai, că sînt orbi, slăbiți cu anii,
Și bucata lor de pîine eu le-o cîștigam! Sărmanii!
Cum vor mai trăi d-acuma fără hrană? Eu murind,
Vor muri și ei în lipsuri și pe fiul lor jelind,
Ah, și cît va plînge mama, biată oarbă și bătrînă!"
Și era un gemet jalnic! Arcul mi-a căzut din mînă,
Tremuram de multă spaimă și-amețit, șovăitor,
Am plecat acolo. Doamne, simt și-acum acel fior!
Un băiat frumos și tînăr zăcea-ntins pe iarba moale;
El cădea gemînd în zgomot, cu-ncercare să se scoale,
Picura din rană sînge, și de sînge-i era plin
Tot obrazul, haina toată; și mușca-n pămînt de chin;
Și frumoasele lui plete ca mătasa răsfirată
Erau umede de apa din ulcior pe cap vărsată.

El m-a cunoscut. Cu ochii mari și jalnici m-a privit,
Și turbat ca fierbințeala frigurilor m-a lovit
Plînsetu-i: „O, fiu de rege, ce rău ți-am făcut eu oare?
Simți plăceri tu, Dasaratas, ca să vezi un om ce moare?
Ah! părinții mei m-așteaptă să duc apa; lor mereu
Li se va părea prin tindă c-aud pasul, glasul meu.
Vai, și nu mă voi întoarce niciodată, niciodată;

În zadar e toată ruga pocăinții tale, tată!
Tu te-nchini într-o odaie, și eu mor rănit aci,
Și tu nu știi! Dar poți oare să-mi ajuți chiar dac-ai ști?
Tu d-abia te miști, bătrîne, cum s-ajuți cînd n-ai putere?
Cum ajută elefantul altui elefant ce piere?
Dar tu du-te, Dasaratas, spune-le ce s-a-ntîmplat,
Mîngîie pe biata mama; ca să nu mori blestemat
De durerea ei nebună, ca să nu mori, Dasaratha,
Gol în noapte și furtună, blestemat fiind de tata.
Uite, pe poteca asta poți s-ajungi mai în curînd
Și te rog să-mi scoți săgeata, că o simt în piept arzînd,
Și mă mistuie, mă rupe, ca un rîu umflat zăgazul!"
Ce dureri erau acestea și cum suferea viteazul!
Tremurînd nu știam însumi de visez ori sînt deștept.
Ce era să fac! Săgeata, dacă i-o scoteam din piept,
El ar fi murit, și bietul a-nțeles de ce mi-e teamă.
„Nu mă-nfricoșează moartea, principe! Și bag de seamă,
Că de moartea mea tu tremuri — zise el abia mișcînd
Buzele — dar nu te teme; ia-mi săgeata mai curînd,
Nu te-nfiora! Omorul unui preot, știi tu bine,
Este-o crimă răsplătită! tu pe el, iar noi pe tine,
Dar să nu te temi! Războinic este tatăl meu, iar mama
E din neamul unui Sudras, nu sînt preot al lui Brama!"

Și m-a mai rugat o dată să-i scot fierul. Și l-am scos,
Și-a murit privind la mine. Rîul s-arunca spumos
Și vuia, ca plînsul jalnic dintr-un suflet care moare.
Zăpăcit stam eu în noaptea tristă și-amenințătoare
Pentru mine, vinovatul! Nu știam ce-i de făcut;
Am luat în urmă vasul și cu apă l-am umplut
Și-am plecat încet spre casa bieților părinți. În casă,
Ei ședeau vorbind de fiul care atît de mult îi lasă
Așteptînd, vorbeau de dînsul cu nespus de mare drag.
Auzindu-mi pașii-n curte, Muni a ieșit în prag,
A-ntins brațele slăbite: „Unde-ai stat atîta vreme?
Te-ai jucat la rîu prin trestii? Biată maică-ta se teme
Să nu caz o dată-n apă... O! dar ea se teme-așa!
Și se plînge biata-ntr-una, tremurînd de grija ta.
Tu, lumina casei noastre, tu ești sprijinul vieții,
Tu ești singur mîngîierea și-ajutorul bătrîneții
Tată-tău și-a mamei tale, și ești bun, că ne iubești,
Dar ce ai de nu te-apropii? Doamne, ce-i de nu vorbești?"
Și cu glasul stins aproape, gîngăvind, în încordarea
Gîndurilor tulburate, căutînd acum scăparea,
Spus-am trista mea poveste, adevăr din fir-a-păr
De m-am îngrozit eu însumi de-acest prea mult adevăr.

Auzind bătrînul Muni vorbele-nfiorătoare,
A rămas trăsnit o clipă; nu se mai ținea-n picioare,

Și-am văzut argint curgîndu-i peste veștedul obraz.
„Ți-aș crăpa-ntr-o mie capul, te-aș da cîinilor mîncare!
Însuși Indra de pe tronu-i a căzut pentr-un omor,
Dar tu, fiule de rege, tu erai neștiutor,
N-aveai gîndul rău! D-aceea să trăiești; și mergi cu bine,
Ca să nu apuie neamul raguizilor cu tine!"
Și și-a pus în palme capul și-a plîns mult, și-a zis apoi:
„Te rog, du-ne, Dasaratas, du-ne să-l vedem și noi!"
Și i-am dus pe malul apei. Și-amîndoi, pierduți cu gîndul,
Au căzut peste cadavrul fiului, îmbrățișîndu-l.
Mamă-sa n-avea nici lacrimi ca să-l plîngă, n-avea glas
Ca să-l plîngă, n-avea gînduri limpezite ca să-l plîngă,
N-avea ochi să-și vadă fiul, n-avea brațe tari să-l strîngă,
N-avea buze să sărute îndajuns pe mortul fiu.
Iar bătrînul tată-n plînset: „Ah, el minte, tu ești viu,
Tu ești viu, odorul tatei! De ce nu vorbești cu mine?
Ori ești supărat? Dar iartă, că eu te iubesc, știi bine;
Ori ridică-te și vino! Uite mamă-ta, n-o vezi?
Nu-i vorbești nici ei? Copile, nu vrei tu să-mbrățișezi

Nici pe mamă-ta? O, spune-i un cuvînt măcar, răspunde-i!
Că de mult, de mult întreabă: Unde-i fiul mamei, unde-i?
Ah! mai auzi-voi oare glasul tău, ca mai demult,
Cînd citeai în nopţi tăcute Vedele? mai am s-ascult
În viaţa mea vreodată ruga zeilor, pe care
O ziceai tu după mine, ca s-o-nveţi? Cu ce răbdare
Te-am crescut, odorul tatei, şi-acum tu te-ai dus pe veci!
Nu ne părăsi, iubite! Nu pleca, de ce să pleci?
Cine să-mi mai facă seara focul sfînt? Cine să-mi deie
Vasul legii cu agheasmă? Cine, cine-o să mai steie
Lîng-altar, ca să-mi ajute jertfa Domnului s-o fac?
Cine va veni să-mi şadă pe genunchi, ca să-l împac
Dup-o vorbă de dojană? Cui îi va fi dor de mine,
Milă cui d-a mea durere? Cine-o să-mi aducă, cine,
Rădăcini şi roduri coapte, apă de băut d-acum?
Cine să-mi conducă paşii însoţindu-mă pe drum?
Oh! şi-această biată oarbă, care prin suspin te cheamă,
Tu te duci, mă laşi pe mine să hrănesc pe biata-ţi mamă,
Şi eu însumi fără tine nu puteam să mă hrănesc!
Fie-ţi milă, nu te duce! Doar tu ştii că te iubesc!

Iama e stăpîn al morţii; dus la el pe veci rămîne
Cel ce-a mers la el!... aşteaptă, dragul tatii, pînă mîine
Ca să mergem împreună; am să te-nsoţesc şi eu
Şi-o să te-nsoţească mă-ta, şi ne vom ruga mereu,
Şi vom plînge la genunchii zeului cel mare, Iama,
Şi-i vom zice: Eu sînt tata, iar femeia asta-i mama
Fiului răpit de tine! Multă este mila ta!
Dă-ni-l îndărăt, o, rege, şi atunci el ni te va da!
Dacă nu ne-aştepţi, iubite, du-te singur, du-te, du-te!
Ai murit ucis de altul, faptele-ţi sînt cunoscute,
Şi la Iama tu afla-vei locul ce ţi-e cuvenit,
Unde locuiesc vitejii cei ce-n taberi au murit,
Unde locuiesc voinicii cei ce n-au ştiut ce-i fuga
Din război, acolo-ţi fie locul tău! Şi-asculte-mi ruga
Zeii cerului, să-ţi facă parte d-acel sfînt hotar
Unde e Janamejaia, Sagaras şi Dundumar[1]!"

Astfel se bocea bătrînul, vreascuri adunînd pe-aproape
Pentru rug, aici pe malul apei sfinte să-l îngroape.

Şi-atunci mortul, în făptură de lumină a venit
Şi plutind peste cadavru, geniu-spirit a vorbit:
„Pentru sfînta voastră viaţă, Brama m-a primit la sine,
Şi-n curînd veţi fi acolo, fericiţi şi voi ca mine!"
Şi s-a ridicat la ceruri. Iar bătrînul: „Rege-acum
Poţi să mă ucizi, totuna! Ba mai bine! Sînt pe drum

[1] Janamejaya, Sagara, Dhundumara.

Către fiul meu! Și-ascultă! Pentru fapta-ți Dasaratas,
Tu să simți în ceasul morții tot ce simte astăzi tata
Fiului ucis de tine.“ Și-atunci rugul l-a aprins
Și pe trei iubiți de-odată flăcările i-au încins[1].

[1] Versurile tălmăcite de George Coşbuc, *Antologie sanscrită*, E.P.L., 1966, pp. 62—72.

Capitolul XXIII

ULTIMELE CLIPE

Omorul cel vechi mă ucide acum. Cum hrana oprită de doctori, folosită prostește de omul bolnav, îl omoară, cele spuse atunci de bătrînul tată, în jalea lui de neîndurat, se adeveresc acuma. Mi-am trimis copilul nevinovat în codru, nu mai pot să rabd durerea; intru acum în tărîmul lui Yama.

Cum ar fi putut să se ivească altfel întîmplări atît de neobișnuite? Cum altfel aș fi putut fi trădat și înșelat? Chiar dacă am poruncit lui Rama să plece în codru, de ce a trebuit să asculte porunca mea nedreaptă? De ce a stăruit să fie surghiunit? Blestemul celor doi orbi bătrîni, și nimic alta.

...Kausalya, nu te mai văd. Vederea mi-a pierit. Moartea se apropie iute. Vino mai aproape și lasă-mă să te ating. Totul s-a sfîrșit. Trimișii lui Yama mă cheamă. Rama va mai veni oare? Îl voi mai vedea înainte de a muri? O, iată-mă, mor.

Untdelemnul s-a terminat cu totul și lumina mea se stinge ! O, Kausalya ! O, Sumitra !

Viața lui se scurgea încet, iar în noaptea aceea, nebăgat de seamă de nimeni, regele suflă pentru ultima dată.

...Dasaratha stăpînea toate *Vedele* și toate scrierile științei sfinte, era clar-văzător, erou al multor bătălii, îndeplinise multe sacrificii, urmase cu credință *dharma*, era un rege vestit pînă departe, cu mulți prieteni și fără dușmani, unul dintre acei care-și stăpîniseră simțurile. Puterea lui semăna cu a lui Indra. Bogăția lui cu a lui Kubera. În priceperea de a guverna semăna lui Manu. Soarta hotărîse ca un astfel de om să-și alunge în surghiun fiul iubit și să moară cu inima zdrobită, neavînd lîngă el în ultimele clipe pe nimeni altcineva decît două femei credincioase, pe care tot el le lovise, prin aceeași supărare.

Fiindcă regele își pierduse simțirea de multe ori și-și revenise, moartea lui n-a fost cunoscută îndată nici de Kausalya, nici de Sumitra. Obosite amîndouă de întristare și de veghe, adormiseră istovite într-un colț al iatacului. În zori, muzicienii și cîntăreții, a căror datorie era să trezească pe rege din somn, veniră lîngă camera de culcare cîntîndu-i imnurile obișnuite. Regele nu se trezea însă. Odăiașii domnești, care îl ajutau pe rege dimineața la cele trebuincioase, așteptară

mult și se întrebau de ce doarme atît. Intrînd pînă la urmă în iatacul regelui, îl văzură mort. Vestea se răspîndi îndată și umplu palatul de întristare. Văduvele marelui Dasaratha strigau ca niște copii rămași orfani, îmbrățișîndu-se una pe alta, cu bocete desnădăjduite.

Capitolul XXIV

BHARATA SE ÎNTOARCE

— Vreau să merg cu regele în împărăția lui Yama, striga Kausalya, cuprinzînd trupul regelui. Cum pot trăi fără fiu și fără soț ?

Bătrînii și dregătorii palatului o îndepărtară de regele mort și o duseră în cămările ei. Apoi se sfătuiră cu privire la îngropăciune. Datinile nu puteau fi îndeplinite chiar atunci căci Rama și Lakshmana erau în codru iar Bharata și Satrughna la unchiul lor. Hotărîră să trimeată după Bharata și între timp să păstreze trupul regelui în untdelemn. Rămășițele marelui rege au fost astfel ținute pînă la întoarcerea lui Bharata. Ayodhya, Cetatea splendorii, era cufundată în plîns și întuneric. Ici-colo se vedeau cete de femei, blestemînd pe Kaikeyi. În inimile oamenilor teama începu să se strecoare. Prințul moștenitor era plecat în codru. Bharata era și el departe. Tuturor le era frică de neorînduială, fiindcă, în acele vremuri, nimeni nu și-ar fi putut închipui că un popor poate trăi fără rege.

Dimineața, cînd noaptea cea lungă se sfîrșise, sfetnicii, dregătorii și bătrînii, se adunară în sala cea mare. Markandeya, Vamadeva, Kashyapa, Katyayana, Gautama, Jabali și alți oameni învățați, cu Sumantra și alți sfetnici, se înclinară în fața lui Vasishtha și cuvîntară :

— Stăpîne, noaptea care a trecut a fost cît un veac. Regele nu mai este. Rama și Lakshmana sînt în codru. Bharata și Satrughna se află în depărtata Kekaya, în casa bunicilor. Cineva dintre noi trebuie să-și ia numaidecît răspunderea de a cîrmui. O țară fără rege nu poate supraviețui. Așezarea după cuviință va pieri, fiul nu va mai asculta de tată, soția de soț. Ploile se vor opri. Hoți și tîlhari vor colinda fără teamă. Nu va mai fi încredere între oameni. Plugăria și negoțul nu vor mai înflori. Fără rege, țara își va pierde bunăstarea. Izvoarele milei vor seca. În temple nu se vor mai ține sărbători și slujbe. Știința sfîntă *(shastra)* și epopeile nu vor mai fi cîntate, nici nu se vor mai afla ascultători. Oamenii nu vor mai dormi cu ușile deschise. Desăvîrșirea prin deprinderi și fapte alese se va împuțina și va pieri curînd. ***Tapas,*** făgăduințele, bucurările, învățătura, toate atîrnă de ocrotirea regelui. Frumusețea femeilor se va șterge. Simțămîntul de încredere se va pierde. Oamenii se vor mînca unii pe alții, așa cum fac peștii între ei. Cruzimea, sărăcia vor crește repede și vor pustii țara. Pentru ca binele

să sporească și răul să fie ținut în frîu, regele este de neînlocuit.

Astfel, mai marii acelei adunări înfățișară pe larg primejdiile neorînduielii.

— E ca și cum o mare întunecime ne-a învăluit țara, urmară ei. *Dharma* e în primejdie. Vrem să avem numaidecît un rege.

Vasishtha trimise atunci după soli încercați, poruncindu-le :

— Porniți chiar acum. Mergeți drept și repede la Kekaya. Aveți grijă ca nu cumva pe chipul vostru să se vadă semne de supărare, nici purtările voastre să nu vădească nimic. Bharata nu trebuie să știe că regele a murit. Spuneți-i doar că învățătorul familiei și sfetnicii doresc să vie îndată la Ayodhya ; aduceți-l, cu toată iuțeala de care sînteți în stare. Să nu-i spuneți că Rama și Sita au plecat în codru iar regele a murit de supărare. Pentru a îndepărta orice bănuială luați cu voi darurile obișnuite de giuvaeruri și veșminte scumpe, pentru a le dărui regelui din Kekaya.

Solii primiră cele trebuincioase, și pregătiți în grabă de lungă călătorie, cu darurile regești, încălecînd cai iuți și puternici, trecură rîuri și codri, urcară dealuri, coborîră văi și ajunseră la Kekaya, care se află cam la soare-apune de Punjabul de astăzi, intrînd în Rajagriha. cetatea de scaun, unde prinții neamului Ikshvaku se aflau în palatul unchiului lor după mamă. Hotărîră să se înfățișeze prinților în dimineața următoare.

În noaptea cînd sosiseră solii, Bharata avu vise rele și se trezi dimineața plin de-ngrijorare, întrebîndu-se ce puteau prevesti. Pe fața i se citea îngrijorarea. Prietenii încercară să-l înveselească cu dansuri și glume pentru a-l face să uite, dar nu izbutiră. Își spunea : „E ca și cum moartea se apropie de frații mei, Rama ori Lakshmana, sau de mine. Se spune că visele ce apar dimineața, devreme, nu greșesc niciodată. Am avut un vis înspăimîntător. Sînt plin de teamă. Nu știu ce să fac."

Tocmai atunci, au fost înștiințați de sosirea solilor. Regele din Kekaya și fiul său Yudhajit primiră solii cu cinstea cuvenită. Solii se înclinară adînc în fața regelui și a prinților și privind către Bharata vorbiră :

— Preoții și sfetnicii îți trimit binecuvîntările lor și-ți cer să te întorci pe dată la Ayodhya. Ei doresc să-ți spunem că trebuie să te înfățișezi cum nu se poate mai grabnic. Te rugăm să atingi în semn de primire veșmintele și giuvaerurile ce urmează a fi date unchiului tău și regelui, ca daruri venite de la palatul din Ayodhya.

Bharata întrebă solii despre cei de acasă. Felul cum întrebă ni-l arată bănuind că această chemare stăruitoare acasă ar putea fi în legătură cu firea plină de năzuințe mîndre și-ncăpățînată a mamei sale :

— Dar mama mea, mîndra și supărăcioasa regină Kaikeyi, care se crede atotînțeleaptă și face numai după capul ei, este și ea sănătoasă ?

Trimișii trebuie să fi fost într-o mare încurcătură în privința unui răspuns. Cel mai bun pe care putură să-l găsească a fost :

— O, tigru între oameni, toți cei a căror bună stare îți este dragă sînt bine. Lakshmi, zeița domnitorilor, al cărui sălaș se afla în lotus ți-e prielnică. Urcă-te în carul tău fără a mai pierde timpul. În acest salut se afla un gînd ascuns, fiindcă, după ei, Bharata urma să urce pe tron.

Prințul își luă rămas bun de la unchi și de la bunic și făcu pregătiri pentru plecare acasă. Regele cel bătrîn și Yudhajit strînseră lucruri rare și de preț din țara lor, pentru a fi trimese în dar la Ayodhya regelui Dasaratha și lui Rama. Bharata și Satrughna urcară în carele lor și porniră numaidecît cu un mare alai către Ayodhya. Neluînd în seamă oboseala, silindu-se, călătoriră repede, și ajunseră la Ayodhya în dimineața zilei a opta.

Apropiindu-se de cetate, mintea lui Bharata începu să se umple de presimțiri rele. Nimic nu mai era ca înainte, iar aerul părea îngreunat de un prăpăd. Bharata întrebă pe vizitiu :

— De ce are cetatea o înfățișare atîta de ciudată ? Nu văd mulțimile obișnuite nici intrînd, nici ieșind. În grădinile dinafara orașului se vedeau de obicei tineri și tinere, toți veseli, plini de bucurie. Îmi par acum toți întristați.

Carul lui Bharata intră în cetate prin Poarta victoriei. Străzile, casele și templele erau pustii și lipsite de podoabe. Chipurile oamenilor erau zbîrcite și înfometate.

— De ce tac instrumentele muzicale ? întrebă el. Cetățenii — de ce nu sînt împodobiți cu flori și pastă de santal ? Acestea sînt semne rele. Nu pot să-mi stăpînesc îngrijorarea.

Semne rele se vedeau în tot locul. Bharata înțelese că o mare nenorocire a cuprins cetatea și aceasta-i pricina pentru care fusese chemat atît de repede. Intră în palatul lui Dasaratha. Regele nu era nicăieri. Îngrijorarea lui Bharata crescu.

Intră atunci în palatul lui Kaikeyi. Aceasta, cînd îl văzu, după o lipsă atît de îndelungată, sări din patul ei aurit, ca să-l îmbrățișeze. Bharata se înclină și-i atinse picioarele, iar Kaikeyi îl sărută pe cap urîndu-i bun venit, binecuvîntîndu-l ca o mamă.

— Ai călătorit bine ? întrebă ea. Unchiul și bunicul tău sînt bine ? Povestește-mi despre ei.

— Călătoria a ținut șapte zile, răspunse el. Toți ai noștri din Kekaya sînt fericiți și bine. Bunicul și unchiul îți trimit multă dragoste. Ți-au trimes și daruri bogate, dar acestea vor sosi mai tîrziu. Eu am venit înainte. Trimeșii m-au îndemnat spunînd că treburi grabnice cer înfățișarea mea aici. Ce s-a întîmplat ? Am fost la palatul regelui, ca

să-l salut. Nu l-am găsit, iar patul lui e gol. Poate că este la una din mamele mele mai vîrstnice. Trebuie să merg să-l văd, ca să-i arăt cinstea ce i-o port.

Cînd Bharata, cu inima curată, neştiind ce se întîmplase, vorbi aşa, regina cea nesăbuită îmbătată de simţămîntul cel nou al puterii, îi răspunse :

— Copilul meu, tatăl tău s-a bucurat pe deplin de partea lui din binecuvîntările vieţii. Faima lui a fost mare. A îndeplinit toate sacrificiile poruncite de datini. A fost ocrotitor pentru cel bun. El a intrat acum într-o lume mai înaltă şi se află împreună cu zeii.

Auzind aceasta, Bharata scoase un strigăt, şi întinzînd braţele-i lungi, se prăbuşi. Apoi, ridicîndu-se, se uită la patul gol al tatălui său şi plînse în hohote, simţindu-se părăsit ca un orfan. Eroul cel puternic lepădase chipul zeiesc şi plîngea ca un copil, cuprins de nestăpînită întristare. Privindu-şi fiul care zăcea la pămînt, copac uriaş lovit de secure, Kaikeyi spuse :

— Ridică-te, o, rege ! Stai drept. Nu se cuvine ca un rege să geamă aşa şi să se rostogolească pe pămînt. Cinstea şi slava aşteaptă să le primeşti. Trebuie să sprijini *dharma*, să-ndeplineşti sacrificiile aşa cum au făcut-o strămoşii tăi regeşti. Priceperea ta luminează ca soarele amiezii. Nici o nenorocire nu-ndrăzneşte să se apropie de tine. Fiule, braţele îţi sînt puternice şi inima curajoasă. Ridică-te !

Mintea lui Bharata era neprihănită, de-o curăţenie desăvîrşită ; de aceea el nu văzu tot ceea ce Kaikeyi vroise să spună în chemarea ei.

După ce se tîngui îndelung, se ridică şi spuse.

— Cînd am plecat la unchiul meu, nădăjduiam că încoronarea lui Rama ca prinţ-moştenitor se va întîmpla repede şi la-ntoarcere aveam să văd mari serbări. Cum s-au întors lucrurile ! Cum voi îndura nenorocirea aceasta ? N-am să mai văd niciodată faţa tatălui meu. De ce a murit ? Cum de s-a-mbolnăvit ? Şi eu, care n-am fost lîngă el, cînd era bolnav ! I-a fost dat lui Rama să fie lîngă el, în ultimele lui clipe. Şi cît de bun a fost regele cu mine ! Dacă puţin praf era pe mine, cu mîna lui regele mi-l ştergea. Cît de uşoară şi plăcută era atingerea lui ! Nu mi-a fost dat şi mie să-l pot sluji la nevoie. Mamă, dar unde e Rama ? De acum încolo el îmi este şi tată şi-nvăţător ; trebuie să-l văd numaidecît şi să-i sărut picioarele. El e acum singura mea ocrotire. Care au fost ultimele cuvinte ale tatălui meu pentru mine ? Vreau să cunosc ultimele lui cuvinte.

Răspunsul lui Kaikeyi trebuia să ţină seama şi de adevăr şi de gîndurile ei. Regina era prinsă între creşterea pe care o primise, pe de-o parte, şi mîndrele ei năzuinţi pe de altă parte.

Găsi cuvinte care să arate că regele nu s-a gîndit la Bharata în ultimele lui clipe. Voia astfel să-l pregătească pe Bharata pentru celelalte veşti. Spuse :

— Tatăl tău a răsuflat pentru ultima dată strigînd : „O, Rama, o, Lakshmana, o, Janaki". Acestea au fost ultimele lui cuvinte. El a murit spunînd : „Nu mi-a fost dat să trăiesc pentru a vedea întoarcerea lui Rama, Lakshmana și a Sitei. Fericiți sînt cei care le vor vedea întoarcerea." Auzind acestea, Bharata înțelese că și Rama și Lakshmana au lipsit de lîngă rege. Îngrijorarea lui crescu. Întrebă pe Kaikeyi :

— Dar unde-au fost ? Ce treabă a putut să-i țină departe de tatăl nostru în ultimele lui clipe ?

— Fiul meu, Rama, și-a pus veșminte de sihastru și luînd cu el pe Lakshmana și pe Sita au plecat în codrul Dandaka, spuse Kaikeyi crezînd că-l va liniști.

Uimirea lui Bharata nu mai cunoscu margini. Întrebă :

— Nu-nțeleg nimic din ce-mi spui. Ce păcat a făcut Rama de-a trebuit să-și ia astfel de ispășire ? A tîlhărit vreun brahman, a lovit cu îndrăzneală om nevinovat, a dorit soția altcuiva ? De ce a trebuit să meargă în codru ? Cine l-a silit la astfel de ispășire ?

— Rama n-a făcut nici o ticăloșie, n-a furat pe nimeni, n-a făcut rău nimănui, vorbi Kaikeyi, spunîndu-i adevărul și sperînd nebunește că pînă la urmă totul va ieși bine. Și nu era nici în firea lui Rama să arunce priviri doritoare asupra soțiilor altora. Lucrurile s-au întîmplat așa : văzînd pregătirile ce se făceau pentru înscăunarea lui

Rama ca prinț-moștenitor și ca regent, m-am dus la rege și, de dragul tău, i-am cerut două daruri ce mi le făcuse mai de mult ; el m-a încredințat că le va îndeplini. Am cerut ca regatul să-ți fie dat ție și Rama să fie surghiunit în codru. Legat de vechea făgăduință, regele a primit. Rama a plecat astfel în codru împreună cu Sita și Lakshmana. Neputincios să îndure despărțirea, tatăl tău a murit de întristare. Nu te pierde acum în tînguiri nefolositoare. Gîndește ce-i de făcut. Cunoști *dharma*. Datoria ta este să primești răspunderea regalității. Am făcut toate de dragul tău și trebuie să primești roada faptei mele, în gîndul în care am făcut-o. Orașul și regatul sînt ale tale, fără să le dorești și fără să lucrezi pentru aceasta. Urmînd îndrumările lui Vasishtha și a celorlalți învățați, îndeplinește cum se cuvine îngropăciunea tatălui tău și apoi te pregătește pentru încoronare. Ești un *kshatriya*. Ai moștenit regatul tatălui tău. Îngrijește-te de acest regat, ca de o datorie ce ți se cuvine.

UNELTIREA-I DEJUCATĂ

Abia acum Bharata înțelese totul. Într-o străfulgerare, își dădu seama de răul neînchipuit de mare făcut de mama lui.

Copleșit de tristețe și furie, nu se mai putu stăpîni. La gîndul că roada uneltirilor reginei și a faptei de necinste avea să-l urmărească veșnic, în furia ce-l cuprinse umflîndu-se sălbatic, îi azvîrli cuvinte crude.

— Ce-ai făcut ? strigă, cum ai putut nădăjdui că mă vei face să primesc regatul ? Lipsit de un astfel de tată și de un astfel de frate, crezi că mai îmi pasă de putere ? După ce tu ai adus moarte regelui și surghiun lui Rama, mai și îndrăznești să-mi ceri să le iau locul și să cîrmuiesc țara ? Înseamnă că torni untdelemn în focul întristării mele. Nenorocos a fost tata cînd te-a ales soție. Kausalya și Sumitra vor muri și ele de tristețe. O, cum ai putut fi în stare să faci așa ceva lui Rama, el care-ți era atîta de supus ! ? Mama Kausalya, pe care o cinstesc, te iubea ca pe sora ei de

sînge. Cum ai putut să uneltești împotriva fiului ei iubit ? Nu știai cît de mult îl iubesc eu pe Rama ? Lăcomia ți-a spulberat înțelegerea. Cum altfel ai fi putut să-ți faci o socoteală atîta de nebună, pentru fericirea mea ? Chiar marele rege avea încredere în Rama și Lakshmana. Cum poți să crezi că în lipsa lor aș putea să cîrmuiesc regatul ? Și chiar dacă aș putea, crezi că aș primi ? Cu voia mea dorința ta nu se va îndeplini nicicînd. Nu mai poți fi mama mea. Mă rup de orice legătură cu tine și nu te mai socotesc mamă.

...Cum de ți-a venit în minte să nesocotești rînduiala și obiceiul și să încerci a da coroana unui fiu mai tînăr ? Oare nu vom ajunge pentru totdeauna de ocara lumii ? Legea, aceeași tuturor regilor, și datina neamului nostru nu pot fi stricate. Nu mă-nvoiesc dorinții tale. Voi merge în codru și voi aduce înapoi pe Rama. Îi voi așeza pe cap coroana și mă voi bucura să-i fiu servitor credincios.

Ridicînd vocea, Bharata vorbi din nou :

— Să surghiunești pe Rama ! Tu trebuiai surghiunită, femeie crudă, tu care te-ai depărtat de *dharma*. În ce te privește, mă poți socoti mort ; mai degrabă aș vrea să fiu mort decît copilul unei ucigașe !

Omorîtoare a soțului tău ! Nu ești fiica bunului rege Asvapati. Ești un demon-femeie. Oare în ce iad te vei înfunda, tu care ai surghiunit pe singurul copil al mamei mele Kausalya ? Ce pedeapsă

va fi de ajuns de mare pentru întristarea ce i-ai adus-o ?

...Kamadhenu, vaca, avea sute de mii de copii și ea a lăcrămat văzînd suferințele a doi tăurași înjugați la plug, iar lacrămile ei au ars pe Indra, pe tronul lui din cerurile înalte. Iar tu ai trimes în codru pe singurul copil al lui Kausalya, crezînd astfel că eu și cu tine am putea fi fericiți !

Voi îndeplini îngropăciunea și voi pleca în codru. Voi cădea la picioarele lui Rama și-l voi aduce în regatul său. Apoi, pentru a mă curăța de păcatul și de rușinea pe care ai adus-o asupra mea, mă voi pustnici în codrul Dandaka. Ce șuvoi de supărare ai mai iscat pe acest pămînt ! Care vor fi suferințele, prin ce chinuri vei putea să-ți ispășești păcatul ? Voi merge îndată la Rama și mă voi spăla de vină punîndu-l pe tron.

Negăsind ușurare pentru chinul său nici prin aceste cuvinte mînioase, suspinînd ca un pui de elefant, abia prins, cu lacrimi fierbinți picîndu-i din ochi, simți că nu mai putea îndura să-și vadă mama și alergă în palatul lui Kausalya, căutînd acolo un loc mai bun ca să-și răcorească necazul.

Astfel, închipuirile lui Kaikeyi se făcură fum. Plîngînd, zăcea acuma pe podea. Gîndul cel mai dureros e gîndul ticăloșiei săvîrșite fără de folos.

Curînd, vestea sosirii lui Bharata se răspîndi în palat. Kausalya, copleșită încă de întristare, aflînd, se bucură și spuse lui Sumitra :

— Haide, să mergem și să vedem pe Bharata.

Abia făcuseră cîțiva pași, cînd văzură pe Bharata fugind, nebun, spre ele, pentru a le cere cu lacrimi mila.

Auzind de sosirea lui Bharata, primul gînd al Kausalyei fusese că s-a grăbit să vină să-și ia în primire norocul ce dăduse peste el. Nu hotărîseră bătrînii și sfetnicii, în frunte cu Vasishtha, că Bharata urmează să-ndeplinească îngropăciunea tatălui său și apoi să fie încoronat rege ? De aceea, văzîndu-l pe Bharata, Kausalya, cu inima zdrobită de pierderea soțului și fiului, spuse cu voce scăzută :

— Bharata, domnia te așteaptă, Kaikeyi a căpătat-o pentru tine. Să n-ai grijă de vreo piedică sau vreo opreliște din partea noastră. Stăpînește regatul și să ai parte numai de fericire. Singurul dar pe care-l vreau de la tine e să-mi îngădui să însoțesc pe tatăl tău pe rugul funerar.

Otravă usturătoare au fost cuvintele acestea pentru urechile lui Bharata. Căzu la picioarele ei și le cuprinse, neputincios să mai vorbească :

Kausalya vorbi din nou :

— O, Bharata, du-mă cel puțin lîngă Rama !

Neputincios să mai îndure cuvintele jalnice ale reginei și neputînd să mai vorbească, Bharata căzu pierzîndu-și simțirea. După un timp, trezindu-se, vorbi :

— Mamă, de ce mă chinuiești așa ? Sînt nevinovat. Știi foarte bine că nu am fost acasă și

n-am ştiut nimic de cele ce se-ntîmplau aici. Nu cunoşti dragostea ce-o port lui Rama? Crezi c-aş fi putut să-i fac eu aşa ceva? O, fie ca toate păcatele lumii să se prăvălească asupra mea, dacă am avut cea mai mică cunoştinţă de răul care se urzea aici! N-am avut nici o legătură cu toate acestea. N-am nici o dorinţă să folosesc roada acestui păcat.

Apoi, ridicînd mîinile, înşiră toate groaznicele păcate pe care le-ar putea săvîrşi cineva şi chemă asupră-şi toate pedepsele cuvenite acelor păcate, dacă a avut vreo parte în uneltire.

Sinceritatea lui înfocată convinse pe Kausalya de neadevărul bănuielilor ei şi inima ei se întoarse către el. Cu blîndeţe, îl ridică de la pămînt, îi luă capul în poală şi-l mîngîie ca şi cum ar fi fost Rama.

— Fiul meu drag, întristarea mea e de două ori mai mare văzînd durerea ce bîntuie inima ta neprihănită. Dar ce să facem, copilul meu? Sîntem jucării ale ursitei. Răsplata bunătăţii fie asupra ta în lumea aceasta şi-n cealaltă!

Kausalya nu credea că Bharata ar fi putut lua parte la uneltire; se temea însă că ar fi putut primi, ispitit de roada uneltirii. Era încredinţată acum că inima lui Bharata era cu totul neîntinată. Deşi Rama al ei se afla plecat în codru, era bucuroasă acum că un astfel de fiu se afla în locul lui Rama.

Vărsînd lacrimi de bucurie pentru Bharata, regina Kausalya îl îmbrăţişă, închipuindu-şi că Rama însuşi s-a-ntors din codru; şopti printre lacrimi:

Strămoşii tăi ce s-au umplut de slavă-s mulţi
Tu, neprimind regatul pe toţi i-ai întrecut
Cu-adevărat eşti „Regele" printre alţi regi.

Îngropăciunea regelui mort a fost îndeplinită după datină. Vasishtha, alţi oameni învăţaţi şi bătrînii se înfăţişară lui Bharata şi lui Satrughna cu îmbărbătările cuprinse în *sastra*. Patrusprezece zile după moartea regelui, sfetnicii chemară Sfatul cel mare al ţării şi vorbiră lui Bharata aşa:

— Regele a plecat în lumea de dincolo. Rama şi Lakshmana se află în codru. Ţara nu are rege. E drept ca tu să fii cîrmuitor, la cererea pe care noi ţi-o facem. Pregătirile pentru încoronare sînt gata şi te aşteaptă. Cetăţenii şi sfetnicii aşteaptă încuviinţarea ta. Acesta e regatul tău, lăsat prin lege de străbunii tăi. Trebuie să fii uns rege şi să domneşti cu dreptate asupra noastră.

Bharata, în semn de respect, cu mîini împreunate, merse în jurul celor adunate pentru încoronare şi apoi vorbi în cuvinte solemne bătrînilor din adunare:

— Gîndesc că nu e bine să mă rugaţi astfel să primesc regatul. După obiceiul casei noastre tronul se cuvine fiului celui mai mare. Cu toată cinstirea pentru voi, am hotărît să merg în codru şi să aduc pe Rama şi pe Lakshmana înapoi la

Ayodhya, să văd pe Rama încoronat. Vă rog așadar pregătiți oameni și cele trebuincioase, după gîndul meu. Pregătiți drumul pentru călătorie. Adunați toți muncitorii trebuincioși. Hotărîrea de pe urmă, pe care nu mi-o voi călca, este să nu primesc coroana.

Auzind cuvintele prințului întreaga adunare izbucni în urale ; toți încuviințară plini de bucurie, lăudînd gîndul lui Bharata.

Oastea și un alai măreț au fost pregătite pentru a însoți pe Bharata în codru. Mulțime de lucrători cu sculele lor porniră repede, înainte, să pregătească drumul. Oameni ce cunoșteau pădurea, alții ce știau să facă fîntîni și canale, plute sau bărci, dulgheri și meseriași lucrau cu înflăcărare, fiindcă toți voiau să aducă înapoi pe Rama cel iubit. Au fost săpate canale, au fost doborîți copaci, și repede se așternu drum lat pentru prinț și alaiul său. Coline și văi au fost netezite, mlaștini secate ; se pregătiră repede locuri de odihnă pentru oștire, fîntîni cu apă de băut, și alte lucruri trebuincioase.

Pe cînd se făceau pregătirile pentru călătoria lui Bharata în codru, Vasishtha și alți sfetnici vorbiră din nou Sfatului. Nu-i părăsea dorința de a face pe Bharata să primească coroana. Au trimes soli la palatul lui Bharata și l-au chemat din nou în sala Sfatului. Au venit la el cu muzici multe. Toate însă îl făceau să sufere.

Bharata opri pe muzicanți să cînte și trimese solii înapoi, spunînd lui Satrughna :

— De ce oare mă chinuiesc cînd le-am spus că nu-mi trebuie regatul ? Iată roadele uneltirilor mamei noastre. Tata a plecat la ceruri, lăsîndu-mă să-ndur toate singur. Țara are nevoie de rege ; țara fără rege și corabia fără pînze plutesc la voia întîmplării. Trebuie să aducem repede înapoi pe Rama.

Sfatul țării se afla nerăbdător, așteptînd să se ivească prințul cel fără de prihană. Bharata intră în sala Sfatului cum luna plină urcă pe cer. În fața bătrînilor se înclină, apoi șezu. Vasishtha cuvîntă :

— Tatăl tău și fratele tău Rama ți-au dat regatul ; primește-l și ocrotește-ne după rînduiala moștenită.

Dar inima lui Bharata era departe, la Rama ; lacrimi îi cădeau din ochi. Și tînărul prinț începu să plîngă în hohote, în mijlocul Sfatului regesc, apoi, cu un glas ce se lupta cu plînsul, vorbi învățătorilor lui folosind cuvinte pline de blîndă învinuire :

— Cum puteți voi să cereți cuiva din neamul meu și avînd creșterea ce am primit-o, să uzurpe avutul unuia cu mult mai nobil și mult mai vrednic ca mine ? Poate oare un fiu al lui Dasaratha să gîndească măcar la o astfel de nedreptate ? Regatul, eu însumi, și toate din regat îi aparțin lui Rama. El este fiul cel mai mare, e cel mai nobil

dintre noi, iubeşte *dharma*, e deopotrivă cu Dilipa şi cu Nahustha din vechime. Rama este regele legiuit. El e vrednic să domnească peste cele trei lumi. Aflîndu-mă aici salut pe Rama, acolo în codru. El este regele, nu eu !

Auzind pe Bharata vorbind aşa, tot Sfatul plînse. Bharata urmă :

— De nu voi putea schimba hotărîrea regelui Rama, voi rămîne acolo îndeplinind *tapas*. Este datoria voastră, o, voi, bătrînilor, să folosiţi orice mijloace pentru a aduce pe Rama înapoi. Voi face totul ca să hotărăsc pe Rama să se întoarcă la Ayodhya şi să primească coroana de rege.

Bharata porunci apoi lui Sumantra, care era alături, să grăbească pregătirile de plecare în codru. La gîndul întoarcerii lui Rama, tot oraşul se bucura mai dinainte ; erau încredinţaţi cu toţii că tăria iubirii pline de supunere a lui Bharata poate învinge orice piedică.

Capitolul XXVI

BHARATA ESTE BĂNUIT

Privind peste rîul Ganga, Guha, regele-vînător, băgă de seamă o forfotă neobişnuită pe malul celălalt. O oaste mare îşi aşezase acolo tabăra. Arătînd-o rudelor sale, spuse :

— Cine-i acela şi de ce a venit aici cu o armată atît de mare, voind parcă să treacă rîul ? După steag pare a fi Bharata, fiul lui Kaikeyi, şi armata lui. Da, văd steagul fluturînd deasupra carului, văd bine arborele zugrăvit pe steag. E steagul regelui din Ayodhya.

Dar Bharata, duşmanul lui Rama, nu-i oare acum regele din Ayodhya ? După ce pe nedrept a căpătat domnia, prin mama sa Kaikeyi, pare că urmăreşte pe Rama ca să-l ucidă. Să chemăm toţi luptătorii, şi rudele, şi prietenii. Să fim pregătiţi pe malul acesta. Adunaţi toate bărcile şi încărcaţi-le cu oameni înarmaţi, gata de luptă. Să aşteptăm şi să vedem. Dacă noii veniţi au gînduri bune faţă de Rama îi vom ajuta să treacă Ganga

și să ajungă pe malul acesta. Dacă au gînduri dușmănoase îi vom opri.

După ce făcu toate pregătirile, Guha, urmînd regulile curteniei, luă cîteva daruri și, urcîndu-se într-o barcă, porni să întîlnească pe Bharata. Între timp, pe celălalt mal, Sumantra îi spuse lui Bharata :

— Privește ! Guha, regele-vînător, prietenul credincios al lui Rama și domnitor acestor ținuturi vine cu oamenii lui să ne ureze bun sosit. El și cu ai lui cunosc orice ascunziș și orice colț al codrului. Ne pot spune unde-i Rama și ne pot duce repede și fără primejdii la locul acela.

Între timp, Guha trecuse rîul și apropiindu-se de Bharata se înclină și spuse :

— Deși ne aflăm luați pe nepregătite de sosirea voastră neașteptată, toate ce sînt ale mele și se găsesc aici socotiți-le ca pe ale voastre și porunciți-mi. Gîndesc că este o mare cinste să vă pot ura bun venit și să vă găzduiesc pe voi și oștirea voastră.

— Este frumos din partea ta, o, prieten al fratelui meu, să dai găzduire unei armate atît de mari, răspunse Bharata. Doresc să merg la sihăstria lui Bharadwaja. Dar nu cunoaștem drumul și trebuie să trecem și rîul acesta larg.

— Stăpîne, răspunse Guha, înclinîndu-se cuviincios, cei care mă slujesc și eu însumi sîntem gata să mergem cu tine și să-ți fim călăuze. Să mă iertați însă, dacă mă aflu bănuitor, cînd văd

oștirea atît de mare care te însoțește. E fără nici o îndoială că nu ai gînduri dușmănoase față de Rama ?

Îndurerat de vorbele acestea, dar cu inimă limpede ca cerul de vară fără nici un nor, Bharata îi răspunse :

— Vai mie, ce rușine mai mare poate să se abată asupra mea decît aceea că oamenii care-l iubesc pe Rama mă bănuiesc și le e teamă de mine ? N-ai nici o îndoială, Guha, de acuma înainte Rama e tatăl meu, căci el a luat locul tatălui ce l-am pierdut. Am venit aici să-l rog cu lacrimi să se întoarcă la Ayodhya. Îți jur că acesta e singurul gînd pe care îl am în minte.

Auzindu-l, Guha se bucură văzînd și pe chipul lui dragostea cea mare pe care-o purta lui Rama și întristarea pentru tot ce se întîmplase.

— Stăpîne, cine pe lume se poate asemăna cu tine, cînd ai făcut o jertfă ca aceasta ? Cine altul decît tine s-ar fi putut lipsi de atîta bogăție și putere ce ți-au venit fără să le fi căutat ? Slava ta va străluci pentru totdeauna.

Regele-vînător aduse oștirii lui Bharata toate cele trebuincioase. Apoi, gazde și oaspeți merseră să se culce. Întîlnirea cu Guha nu făcu decît să crească supărarea lui Bharata. Bharata avea o inimă cum nu se poate mai curată. Suspină :

— Vai, cum s-au putut întîmpla acestea toate ? Și Bharata se rostogolea fără somn pe pămînt. Trupul îi ardea la gîndul faptei de necinste, ce

coborîse ca un nor asupra lui, la gîndul morții tatălui și al despărțirii de Rama. Guha îi spuse cuvinte de mîngîiere, încercînd să-l aline.

— Rama, cînd a fost aici ce a mîncat ? întrebă Bharata. Unde a stat ? Unde a dormit ? Ce a spus ? Și ce-a mai făcut ? Cu drag, Guha răspunse la fiecare întrebare și-i arătă locul unde dormise Rama. Iar cînd Bharata întrebă :

— Unde a dormit Lakshmana ? Guha răspunse :

— Lakshmana, a spus : „Cînd Rama și cu Sita stau întinși pe pămîntul gol, cum pot eu oare să dorm ?" și-a plîns, apoi el și cu mine am stat de pază toată noaptea, cu arcurile în mînă.

Închipuindu-și întîmplarea, Bharata nu mai putea îndura. Se uită la locul unde Rama și cu Sita dormiseră în noaptea aceea, apoi îl arătă reginelor care plîngeau și ele. Întrebat ce mîncase Rama, Guha răspunse :

— Stăpîne, au postit în noaptea aceea. Lakshmana a adus puțină apă, Rama a băut și i-a dat și lui Lakshmana să bea. Hrana care le-o aduse-sem s-a întors neatinsă. În dimineața următoare, și-au despletit părul și au intrat în codru.

Bharata, care aflase puțină ușurare în supărarea sa, pornind să-l caute pe Rama și să-l hotărască să vie înapoi, după ce vorbi cu Guha și după cele ce văzu, fu copleșit de un nou val de durere.

— De dragul meu, o, Rama, ai dormit pe iarbă. Am văzut locul unde ai stat și încă mai trăiesc.

Și, pe deasupra, vor să mă facă să port și o coroană ! Bharata plîngea nemîngîiat.

„Oricum ar fi, voi aduce pe Rama înapoi și-l voi așeza pe tron, își spuse el. Dacă vrea ca făgăduința lui să fie îndeplinită, voi sta eu în locul lui, în codru, toți cei patrusprezece ani. Va primi aceasta pentru că așa e drept și așa se cuvine." Astfel Bharata se mai liniști. Devreme, în dimineața următoare, Bharata trezi pe Satrughna :

— Cum ? Încă mai dormi ? Zorile s-au și ivit. Oștirea trebuie să treacă rîul. Să trimitem repede după Guha și să facem pregătirile de călătorie.

Satrughna răspunse :

— Nu dorm, frate, ca și tine am petrecut toată noaptea gîndindu-mă la Rama.

În timp ce vorbeau, Guha sosi și salutîndu-i curtenitor îi vesti că avea gata o întreagă flotă de bărci. Oștirea cu toate ale ei se urcă în bărci. Vasele încărcate trecură rîul cel lat. Convoiul plutea cu strigăte voioase ca la o mare sărbătoare. Oamenii nu vedeau supărarea din inima lui Bharata fiindcă erau încredințați, chiar din clipa plecării lui Bharata, că Rama se va întoarce negreșit. Se bucurau astfel la gîndul că Rama se va afla curînd în mijlocul lor, rege încoronat, iar toate necazurile încă proaspete vor trece ca un vis rău.

După ce toată oștirea a trecut rîul, trecu și Bharata într-o barcă pregătită anume pentru el.

Bharata și alaiul său s-au îndreptat cu toții către sihăstria lui Bharadwaja. Ajungînd în pădurea

Prayaga, văzură în depărtare un crîng frumos și o colibă în mijloc. Aflînd că acolo e sihăstria lui Bharadwaja, Bharata lăsînd în urmă alaiul, însoțit doar de Vasishtha și cîțiva bătrîni, merse într-acolo cu umilința cuvenită. Fără veșminte de mătase și arme, însoțit numai de sfetnici, umbla pe jos în urma lui Vasishtha. Ceva mai departe, el lăsă și pe sfetnici și împreună cu Vasishtha ajunse la sihăstrie.

Cînd Bharadwaja văzu pe Vasishtha, se ridică de jos și păși să întîmpine oaspetele vestit, spunînd ucenicilor săi să aducă, după obicei, apă pentru picioarele musafirilor.

Bharata salută cu umilință pe Bharadwaja. Aflînd cine-i Bharata, *rișii* îl primiră cu cinstea cuvenită unui rege și-l întrebară despre sănătate. El se feri cu grijă să vorbească despre soarta tristă a lui Dasaratha.

După ce îi puse obișnuitele întrebări despre bunăstarea lui, Bharadwaja întrebă pe Bharata:

— De ce ți-ai părăsit datoriile regalității? De ce ai venit aici? N-ai fi trebuit să stai la Ayodhya? Ascultînd de tînăra lui soție, Dasaratha a poruncit lui Rama să trăiască patrusprezece ani în codru, iar ca urmare prințul a părăsit orașul cu fratele său și cu Sita. Crezi cumva că drumul tău pentru domnie nu e destul de sigur și de aceea ai venit, pentru a sfîrși ceea ce a început Dasaratha, voind chezășie de două ori întemeiată?

Auzind acestea, Bharata izbucni în plîns. Lacrimile îi curgeau, de-abia putea vorbi.

— Moartea, spuse, ar fi mai bună decît o viață ca asta. De ce te îndoiești de mine, învățătorule? Nu mă învinui pentru cele făcute de mama în lipsa mea, fără cunoștința și fără încuviințarea mea. Am venit să fac tot ce voi putea și să hotărăsc pe Rama să vină cu mine la Ayodhya și acolo să fie încoronat rege. Dorința mea e să-i fiu toată viața un sclav umil. Am venit aici să te întreb unde sălășluiește Rama; vreau să merg și să-i cerșesc întoarcerea acasă. Și tu mă bănuiești!

— Bharata, îți știu firea ta cea adevărată, îi răspunse Bharadwaja, ești un vlăstar al neamului lui Raghu. Te-am întrebat fiindcă am vrut să am dovada dragostei și a credinței tale și astfel să-n-temeiez și să răspîndesc faima ta. Nu te întrista. Prințul se află pe dealul Chitrakuta. Astăzi rămîi însă aici. Mîine, tu și sfetnicii tăi veți merge acolo. Mă vei bucura fiindu-mi oaspe o zi în sihăstria mea.

— Stăpîne al meu, binecuvîntările și cuvintele tale de dragoste sînt pentru mine o sărbătoare. Ce nevoie e de mai mult? răspunse Bharata.

Bharadwaja zîmbi văzînd că Bharata nu voia să arunce povara de a hrăni oștirea pe umerii unui sărman sihastru.

— Sînt legat să te primesc într-un chip vrednic de starea și de bunătatea ta. De ce ți-ai lăsat în urmă oștirea și alaiul?

— Am urmat rînduiala după care nimeni nu trebuie să se apropie de sălaşul unui *rişi* cu un alai, a răspuns Bharata. Mulţime mare mă urmează. Dacă ar veni cu toţii aici, te-ar tulbura foarte.

— În nici un chip, îi întoarse *rişi*. Porunceşte-le să vină toţi.

Bharata dădu poruncile cuvenite.

Îndreptîndu-se atunci spre focul de sacrificiu şi rostind cuvinte tainice, Bharadwaja sorbi apă de trei ori şi, chemînd pe Viswakarma, Maya, Yama, Varuna, Kubera, Agni şi alte fiinţe cereşti, le hotărî să aducă un ospăţ mare pentru Bharata şi cei care-l urmau.

Minunea se arătă, iar ospăţul ce se ivi, gata pregătit, în sihăstria lui Bharadwaja, semăna cu cel pe care altădată Vasishtha îl dăduse lui Viswamitra. Cu singura deosebire că aici nu fu nici ceartă şi nici luptă. Fiecare a găsit tot ce-i trebuia. Pastă de santal, flori, hrană şi băutură, muzică, cîntăreţi şi dansatori cereşti, toate se aflau din belşug. Ospăţul lui Bharadwaja era mult mai bogat decît ar fi fost cel dat de un rege plin de înalte năzuinţi, altui rege. Corturi, care, slujitori, toate se iviseră dintr-o dată. Oaspeţii au uitat de ei petrecînd. Oştenii lui Bharata, aprinşi de aşa petrecere vorbeau între ei :

— Ce să mai mergem în codrul Dandaka. Nu ne mai întoarcem nici la Ayodhya. Rămînem aici pentru totdeauna.

De unde aveau ei să ştie că toate lucrurile bune de care se bucurau aveau să ţină doar o zi şi în zori urmau să dispară, la fel ca scena şi ascultătorii, cînd spectacolul s-a terminat ?

Oaspeţii au fost toţi mulţumiţi şi curînd adormiră.

În dimineaţa următoare, Bharadwaja spuse lui Bharata :

— La o depărtare de două *yojana* şi jumătate de aici curge rîul Mandakini. Pe malurile sale se află o pădure neumblată cu dealul Chitrakuta la miazăzi de ea. La poalele dealului, într-o colibă, este sălaşul fraţilor tăi şi al Sitei. Şi el îi arătă în amănunt calea pe care trebuiau să o urmeze.

Apoi au fost înfăţişate cele trei regine pentru a primi binecuvîntarea înţeleptului.

— Iată pe regina Kausalya, spuse Bharata, mama lui Rama ; în dreapta ei, sprijinind-o, e mama lui Lakshmana şi Satrughna ; sînt amîndouă lovite de durere şi fără putere ca lianele doborîte de vînturile verii. Iar aici e mama mea, pricina întregei noastre supărări, şi Bharata arătă pe Kaikeyi, care împreună cu celelalte regine şedea cu faţa la pămînt înaintea înţeleptului.

— Nu-ţi judeca mama cu asprime, cuvîntă Bharadwaja aruncîndu-şi ochii blînzi asupra femeii îndurerate. Toate cîte s-au întîmplat sînt numai pentru binele acestei lumi.

Bharata și marele lui alai străbătură codrul pe drumul arătat de Bharadwaja. De departe zăriră dealul Chitrakuta și, în timp ce înaintau, cu bucurie au văzut un stîlp de fum ce le arăta locul unde se afla sălașul prințului; mulțimea izbucni în urale pline de bucurie. Lăsîndu-i pe toți în urmă, Bharata porni înainte, însoțit doar de Sumantra și Vasishtha.

FRAȚII SE ÎNTÎLNESC

În vreme ce Bharata încerca să îndrepte răul făcut de alții, în codru, în coliba de la Chitrakuta, viața se scurgea plină de bucurie. Avînd pe Lakshmana și Sita lîngă el, Rama nu ducea lipsă de nimic. Măreția priveliștilor muntelui și codrului, cîntecele gingașe și zburdălnicia păsărilor îi bucurau inima. Uită necazul surghiunului departe de cei dragi și de oraș.

— Vezi, Sita, cum se joacă păsările de colo? spunea el. Privește cum strălucesc vinele albastre, galbene și roșii pe stînca aceea. Iată flori și liane pline de boboci. Ne temeam să trăim în codru, fără să știm că va fi atîta de plăcut. Cît sînt de fericit! Apoi mă bucur simțind că-ndeplinesc făgăduința tatălui meu. O dată cu bucuria datoriei împlinite avem și pe aceea de a duce o viață fericită. Iar pe deasupra, sînt fericit că fratele meu Bharata cîrmuiește regatul.

Astfel Rama, liniștit el însuși, o făcea și pe Sita

fericită. Coborînd de pe deal, mergeau uneori la rîul Mandakini, rămînînd un timp acolo :

— Privește delușoarele acelea de nisip, spunea Rama, uite-te la lebedele ce se joacă printre lotuși ; rîul e la fel de încîntător ca tine, iubita mea. Pămîntul reavăn colorează în roșu-aprins vadurile unde animalele se adapă. Nici rîul din împărăția lui Kubera nu poate fi atîta de frumos. Privește *rișí* ce se-mbăiază și, adorînd, înalță imnuri soarelui. Uite florile ce cad în apă de pe crengi. Vezi cascada ce răspîndește un nor de mărgăritare ? Ce fericiți sîntem, într-adevăr, aici în codru, departe de orașul forfotind de mulțimi. Acolo nu puteam vedea nici *rișí*, nici sufletele preacurate îmbăindu-se în fiecare zi, așa cum îi vedem aici. Chitrakuta e pentru noi Ayodhya. Păsările și animalele sînt supușii noștri. Mandakini e pentru noi Sarayu. Cu tine și cu Lakshmana aproape sînt fericit și mulțumit. Ce plăcut e să vezi animalele adăpîndu-se fără teamă la rîu. De ce m-aș gîndi la regat și la putere cînd mă cufund în rîu, mă hrănesc cu fructe și rădăcini, colind prin codru sau mă urc pe dealuri ? Astfel, cu Sita și Lakshmana, Rama petrecea zile fericite.

Într-o zi, pe cînd ședeau ca de obicei la poalele colinei, bucurîndu-se de pace adîncă, deodată văzură în depărtare un nor de praf, urcîndu-se în văzduh și părînd că se mișcă înspre ei. Curînd, auziră freamătul unei mulțimi numeroase. Rama văzu animalele codrului învălmășindu-se înspăimîntate care încotro. Părea că o oștire a intrat în codru.

— Auzi zgomotul ? întrebă Rama pe Lakshmana. Elefanții, zimbrii și cerbii alergau în toate părțile. Ce să fie ? Vreun rege ieșit la vînătoare ? Vreun tigru ori altă fiară sălbatică ce răscolește codrul ? Uită-te mai bine și spune-mi și mie.

Lakshmana se urcă într-un copac înalt și se uită în jur. Văzu o mare oaste apropiindu-se dinspre miazănoapte. Oștire cu toate armele, care, elefanți, cai și pedestrași. Vesti îndată pe Rama :

— Frate, ascultă. Se apropie oștire mare, întocmită, cu steaguri în vînt. Să fim cu băgare de seamă. Stinge focul. Du pe Sita în peșteră, la adăpost. Să ne punem armura, să fim gata de luptă.

— Stai, nu te grăbi așa, îi răspunse Rama. Uită-te din nou la steagul de pe carul din frunte, și spune-mi care-i regele ce-și poartă oastea încoace.

Lakshmana se uită și se mînie foarte :

— O, frate, este Bharata ! N-a fost mulțumit că a luat regatul, ne urmărește și aici. Văd acum copacul de pe steagul nostru ce flutură în vînt. A venit să ne omoare ; dar fiul lui Kaikeyi nu va scăpa astăzi cu viață din mîna mea. E oare păcat să ucizi pe cine calcă *dharma ?* Singura întrebare e dacă-l așteptăm aici sau dăm lupta în vîrful dealului ? Îl vom face noi să plătească pentru tot răul ce ni l-a făcut. Fără îndoială nu-i nici un păcat să omori pe cine vine să te ucidă. O dată cu el va

pieri și lăcomia mamei sale. Ai să vezi curînd gîlgîind pîraie de sînge pe cărările pădurii. Ca un copac scos din rădăcini de un elefant, așa va fi Bharata doborît de mine. Oștirea, i-o vom spulbera. Vom îngrășa cu ei sălbăticiunile pădurii.

Astfel Lakshmana vorbi furios peste măsură. Dar Rama începu să-l liniștească :

— Știu că poți face pulbere cele șapte lumi dacă vrei. Ascultă, poți ucide cu ușurință pe Bharata și întreaga lui oștire, dar înainte de a o face, trebuie să știm un lucru : nesupunerea față de tata și necinstirea numelui său, omorul fratelui și nesfîrșită rușine, iată ce ar fi să primim bătîndu-ne pentru regat și cîștigînd regatul. Ucigînd pe-ai noștri am avea doar hrană amestecată cu otravă. De ce și pentru cine am căuta bogăția și domnia ? Oare nu de dragul altora, a căror bucurie să fie și a noastră ? Cine are nevoie să capete un regat prin mijloace nelegiuite ? Și ce bucurie se poate afla într-o domnie pe care nu o poți împărți cu acei pe care îi iubești ? Îți spun cu adevărat, nici nu m-aș uita la bogăția și puterea de care tu și Bharata și Satrughna nu v-ați putea bucura o dată cu mine.

...Știu de ce vine Bharata aici și ți-o voi spune. Bharata cunoaște *dharma;* vine acum ca să-mi dea plin de bunăvoință regatul. Dacă el s-ar fi aflat în Ayodhya, în loc să fie în țara îndepărtată a unchiului nostru, ar fi oprit la timp pe Kaikeyi și ar fi scăpat pe tatăl nostru de marele necaz ce

a căzut asupra lui. Sînt sigur că vine acum să mă ia înapoi la Ayodhya. Nu-i bine să gîndești răul despre Bharata și să spui cuvinte aspre despre el. Dacă cumva dorința de domnie te face atît de crud în bănuielile tale, spune-mi-o. Nu am decît să-i spun lui Bharata să-ți dea domnia ție ; n-am nici o îndoială că o va face bucuros.

Rama spuse acestea rîzînd, iar Lakshmana se stăpîni atunci, rușinat.

— Poate că tatăl nostru, regele, spuse Lakshmana, a venit chiar dînsul să ne vadă.

Ascultînd pe Rama, era încredințat că teama lui era neîndreptățită. Se întreba însă de ce venea întreaga oștire și gîndea că poate Dasaratha vine să-i cerceteze în codru și regele e urmat de mare alai. Rama încurajă pe Lakshmana :

— Da, poate să fie cum spui. Crezînd că viața din pădure e grea, regele ar putea să vină să ne ia înapoi în oraș, mai ales pe Sita. Însă atunci de ce oare nu vedem umbrela cea mare și albă a regelui ? Oricum, trebuie să fim liniștiți.

Lakshmana stătu cu umilință lîngă Rama, cu mîinile încrucișate.

Oprindu-și oștirea la oarecare depărtare, Bharata trimisese cîțiva oameni să caute locul de unde ieșise fumul și să-i spună întocmai ce găsiseră. Ei se întoarseră cu vestea că era chiar locul arătat de Bharadwaja, iar coliba era, aproape fără îndoială, sălașul din codru al lui Rama.

Bharata porni atunci înainte urmat de Sa-

trughna, Vasishtha și Sumantra. Apropiindu-se, văzură semne că sihăstria era locuită. Cărarea ce ducea la rîu avea de-o parte și de alta copacii pîrliți pentru a fi ușor de găsit și pe întunerec.

Ajunseră la o colibă acoperită de frunze, lîngă care se aflau crengi și grămezi de bălegar de cerbi și de bivoli sălbatici, uscate și pregătite pentru iarnă. În colibă, pe pereți, atîrnau uriașe arcuri și tolbe pline cu săgeți ucigătoare, săbii ce sclipeau de lumina izbînzii și alte arme, toate nespus de puternice. Văzură, întinse pe ramuri de copac, ca să se usuce, haine făcute din scoarță. Bharata privea cu inima grea la aceste semne sigure ce arătau că frații lui locuiesc sihăstria. Dinlăuntru, venea fumul jertfelor ce însoțeau rugăciunile zilnice și, intrînd, Bharata văzu altarul cu focul ce ardea vîlvătăi și apoi pe Rama însuși, șezînd lîngă foc, măreț, cu părul vîlvoi ; deși îmbrăcat în piele de cerb și scoarță de copac, era stăpînul lumii, cu brațele-i puternice, lat în piept și cu o înfățișare făcută să îndemne către dragoste și supunere. Sita și Lakshmana se găseau lîngă el.

Bharata se gîndise tot timpul la urmările faptelor de ocară îngrămădite pe capul lui, întrebîndu-se ce va spune și ce va face cînd va întîlni pe Rama. Acuma însă, cînd îl văzu, uită totul, sub puterea unui val uriaș de dragoste ce se ridica din adîncul ființei lui, măturînd din cale orice gînd sau temere. Se aruncă spre locul unde ședea Rama. Nu putu să mai spună decît atît : „Frate“,

apoi căzu la picioarele lui Rama și plînse. Între timp, Sumantra și Guha veniră și ei.

Rama văzu în fața lui pe Bharata, zăcînd la pămînt cu mîinile împreunate în semn de rugă, cu părul vîlvoi și-mbrăcat în haine de scoarță. De întristare și de post trupu-i slăbise și era vlăguit de oboseală și de munci. Rama îl îmbrățișă și-l sărută pe frunte grăind :

— Frate iubit, de ce ai părăsit pe tatăl nostru și ai venit tot drumul pînă-n codru ? De ce-ai slăbit așa ?

Dar Bharata nu putu răspunde. Rama îi puse atunci întrebările obișnuite, pe care membrii familiilor regale și le pun atunci cînd se întîlnesc după o despărțire.

Abia după un timp, Bharata, adunîndu-și puterile, putu să răspundă :

— Frate, de ce mă întrebi despre domnie, așa, ca și cum eu aș fi rege ? Ce legătură e între mine și domnie ? Cînd tu ești regele adevărat, cum pot să mă numesc eu rege, sau să domnesc peste țară ? Datoria mea este să te servesc pe tine cu umilință. Dar nu mi-a fost dat s-o fac. Fiul cel mai mare trebuie să poarte răspunderea domniei. Așa e legea, așa sînt obiceiurile. Vino cu mine înapoi în Ayodhya, încoronează-te și revarsă-ți îndurarea asupra familiei noastre, a poporului. Regele cel bătrîn și-a isprăvit menirea lui pe acest pămînt și acuma a intrat în Swarga. Cînd ai plecat din Ayodhya în codru, înainte ca eu să fi venit de la Kekaya,

regele a părăsit viaţa, ucis de durerea despărţirii de tine. Nu te lăsa copleşit de supărare. Îndeplinește îngropăciunea tatălui nostru. El a părăsit viaţa, gîndindu-se la tine. Numai dacă îi vei îndeplini îngropăciunea duhul lui va fi liniştit. Astfel vorbi Bharata, stăpînindu-se.

Cînd Rama auzi că tatăl său murise, se prăbuşi ca un copac doborît de secure. Bharata nu mai avu nevoie să înceapă din nou a cere iertare şi a da lămuriri, aşa cum făcuse în faţa lui Kausalya, Guha şi Bharadwaja. Mai era oare nevoie de altceva cînd Rama îi văzuse cu ochii săi trupul lovit de întristare şi faţa răvăşită? Bharata, care era stăpînit doar de gîndul de a-l lua pe Rama înapoi la Ayodhya, vorbea numai de asta şi nimic despre sine.

Prinţii, împreună cu Sita şi Sumantra, au mers la rîu, făcînd libaţii pentru pacea sufletului plecat al regelui. Îndeplinind şi alte datini obişnuite în asemenea împrejurări, prinţii se întoarseră la colibă. Acolo, ţinîndu-se de mînă, dădură glas supărării lor, plîngînd.

Cînd Bharata întîlneşte pe Rama, aceasta o aflăm din *Ramayana* lui Valmiki, Rama îi ţine fratelui său o lungă cuvîntare despre arta guvernării.[1]

Omul, aici jos, nu făptuieşte după voia lui, nu-şi e stăpîn; soarta-l duce-ncoace, încolo.

[1] Din maximele şi sfaturile lui Rama către fratele său Bharata.

Tot ce se adună se sfîrşeşte în ruină, tot ce se ridică se termină cu prăbuşirea, împreunările se mîntuie cu despărţiri, viaţa cu moartea. Viaţa-şi are capetele-n moarte.

Poamele coapte aşteaptă doar să cadă, omul, o dată născut, aşteaptă doar să moară.

Casa cu stîlpi tari se năruie cînd s-a-nvechit, aşa cad şi oamenii, robi bătrîneţii şi morţii.

Aici jos, zilele şi nopţile trec iute, secînd viaţa fiinţelor însufleţite, aşa cum, vara, razele soarelui seacă pînzele de apă.

De ce plîngi pe altul? Plînge-te pe tine!

Viaţa se mistuie şi pentru cine umblă şi pentru cine stă.

Moartea păşeşte cu omul, moartea şade cu el; de-ai mers drum cît de lung moartea a mers cu tine.

Mădularele se zbîrcesc, părul albeşte, omul se toceşte prin bătrîneţe; cum poţi să ajungi stăpîn?

Ne bucurăm cînd soarele răsare, ne bucurăm cînd spune: oamenii nu simt, e propria lor viaţă care se duce.

Vesel e-nceputul unui anotimp, vesel e-nceputul oricărui lucru nou: dar suflarea fiinţelor se nimiceşte o dată cu întoarcerea anotimpurilor.

Două bucăţi de lemn s-au întîlnit în largul mării, au mers un timp împreună, apoi se despart. Tot astfel soţii, copiii, părinţii şi bunurile ; la început toţi la un loc, se despart apoi. E sigur, vom rămîne fără nimeni.

Nimeni aici nu-şi depăşeşte soarta ; aşadar, să plîngi pe cel mort e fără rost.

Aşa cum un om de pe marginea drumului ar spune către o caravană care trece : „Merg şi eu după voi", tot aşa sîntem siliţi a merge pe drumul urmat odinioară de părinţii şi străbunii noştri ; de ce să ne mai îngrijorăm atunci de ceea ce-i fără schimbare ?

Viaţa se duce ca un şuvoi de apă, acum îl vezi, acum nu mai e ; să ne îndreptăm inima spre căutarea fericirii ; se zice că fiinţele ar avea dreptul la fericire.[1]

[1] *Ramayana* II, 105 — 15—32, 36—42, în *Anthologie sanscrite* de Louis Renou, Paris, 1954, pp. 125—126.

Capitolul XXVIII

BHARATA DEVINE LOCŢIITORUL LUI RAMA

Cînd se răspîndi vestea că cei patru prinţi şi cele trei regine se aflau din nou împreună şi puteau fi văzuţi pe-un singur loc, strigăt de bucurie străbătu toată oştirea şi tot alaiul, iar oamenii veniră care mai de care să vadă această privelişte fericită. Părea sigur că Rama se va întoarce la Ayodhya, şi oamenii se-mbrăţişau unii pe alţii plini de-o mare bucurie.

Înţeleptul Vasishtha duse pe cele trei regine la colibă. Pe drum văzură rîul Mandakini ; Vasishtha le arătă locul de unde prinţii luau apă în fiecare zi pentru nevoile lor, iar Kausalya şi Sumitra izbucniră în hohote de plîns.

— Aşadar, din ochiul acesta de apă, Sumitra, spuse Kausalya, fiul tău duce zi de zi apa la sihăstrie. Lakshmana e gata să facă cu bucurie treaba cea mai obişnuită pentru fratele său. Nu-i pasă de greutatea vasului de apă pe umărul său de prinţ.

Văzură locul unde Rama şi Lakshmana aduseseră libaţiile pentru spiritul tatălui lor. Iarba sfîntă era aplecată spre miazăzi iar alături se aflau turtele cu untdelemn. Agăţîndu-se de Sumitra, Kausalya spuse :

— O, soră, iată hrana cu care cel mai puternic rege trebuie să fie mulţumit după moarte.

Ajunseră la colibă. Acolo văzură prinţii cu feţele înnourate de supărare, şezînd sub acoperiş de stuf. Neputînd să-ndure ce vedeau, reginele căzură jos. Rama o ridică pe Kausalya ; regina, mîngîindu-l cu mîinile ei moi ca petalele de flori, era tristă şi fericită totodată. Regina îmbrăţişă apoi pe Sita :

— Copilul meu, fiică a lui Janaka, noră a regelui din Ayodhya, cum trăieşti în coliba aceasta în codru ? O, floarea mea de lotus ofilită ! O, chip de aur acoperit de praf ! Inima mi se topeşte cînd te văd.

Rama atinse cu umilinţă picioarele lui Vasishtha, care părea un al doilea Brihaspati, învăţătorul zeilor, coborît pe pămînt, apoi şezu lîngă mama lui. Bharata stătu şi el cu modestie la o parte, privind la Rama. Bătrînii îi înconjurară, aşteptînd curioşi să audă ce va spune Bharata şi cum va răspunde Rama.

— Bharata, întrebă Rama, de ce ţi-ai părăsit datoriile regeşti şi ai venit aici îmbrăcat în piele de cerb şi cu părul vîlvoi ?

Bharata încercă de mai multe ori să vorbească, dar la început nu putu să treacă de cuvîntul „frate“. Apoi, stăpînindu-se cu multă greutate, spuse :

— După ce te-a trimes în codru, neputincios să-ndure durerea, duhul tatălui nostru a zburat către cer. Tot binele pe care mama mea l-a dobîndit prin rele uneltiri a fost că a ajuns o păcătoasă şi o văduvă cufundată în necazuri ; acum, dispreţuită de o lume, îndură iadul pe pămînt. Numai tu poţi să ne scapi. Scapă-ne de răul ce a fost făcut şi şterge lacrimile noastre, binevoind a fi încoronat. Sîntem cu toţii aici pentru a te ruga cu lacrimi în ochi ; noi, şi cetăţenii, şi oştirea, şi reginele văduve, cu toţii am venit aici şi stăm aşteptînd cuvîntul tău. Ascultă-ne rugăciunea. Numai încoronarea ta va pune capăt supărării noastre şi va aduce din nou *dharma* în neamul nostru. Fără rege legiuit, ţara e ca o văduvă, de tot mîhnită, neputincioasă. Trebuie să vii înapoi şi să o faci să se simtă din nou fericită şi apărată. Alungă întunericul în care orbecăim, cum îl împrăştie luna plină cînd răsare. Sfetnicii de aici, eu însumi cădem la picioarele tale, cu toţii te rugăm, plîngînd : nu ne izgoni, o, frate !

Spunînd acestea, marele Bharata, cu ochii plini de lacrămi cuprinse picioarele lui Ramachandra. Rama, ridicîndu-l de jos, îl îmbrăţişă şi glăsui :

— Copile, sîntem născuţi într-o familie aleasă şi am fost crescuţi aşa cum se cuvine. Nici tu, nici

eu, nu putem face nimic rău. Nu văd să fie ceva rău în tine, frate al meu neprihănit! Nu te-ntrista și nu rosti cuvinte nemiloase despre mama ta. Nu se cuvine să o învinuim. Firește, tatăl nostru avea dreptul a ne spune ce să facem și chiar să ne hotărască surghiunul, tot așa cum avea dreptul să poruncească o încoronare. Datoria noastră este să cinstim pe tatăl și pe mama noastră. Cum aș fi putut să nu ascult ori să pun la îndoială porunca lor? Aș fi putut eu să nu mă supun poruncii tatălui meu de a merge în codru? El ți-a dat domnia ție, iar mie mi-a hotărît viața în codru. Fără îndoială el a avut dreptul să hotărască felul nostru de viață. Ce drept avem noi să stricăm ori să nu primim gîndurile sale? Departe de a face rău datoria ta e să cîrmuiești țara. Iar eu îmi voi face datoria și voi îndeplini ultima poruncă a tatălui meu trăind patrusprezece ani în codrul Dandaka. De n-aș face voia tatălui meu, aș putea eu oare să găsesc mulțumire în stăpînirea chiar și a întregii lumi?

Bharata se rugă de mai multe ori și stărui pe lîngă Rama. Rama înțelese că Bharata se întristează că nedreptatea fusese făcută pentru el și mai înțelese că Bharata se silea să îndepărteze defăimarea.

— Nu te învinui singur, spuse Rama. Să nu crezi că toate aceste lucruri au avut loc de dragul tău. Soarta mînă totul. Îndepărtează-ți mîhnirea. Întoarce-te la Ayodhya și cîrmuiește regatul. Să ne îndeplinim cu toții datoriile, așa cum tatăl nostru, pe care-l iubim și îl cinstim, ni le-a împărțit.

Mulțimea, ce asculta sfatul celor doi, auzind hotărîrea prințului, se umplu în aceeași măsură de bucurie și de supărare; însă dragostea și curățenia lui Bharata îi copleșea pe toți de mîndrie și bucurie. Rama îi spuse lui Bharata hotărîrea-i de pe urmă:

— Nu-i cu putință să nu ascult porunca tatălui meu. M-ar bucura să nu mai stărui încercînd să mă schimbi. Satrughna e aici, gata să te ajute la domnie, așa cum Lakshmana e lîngă mine pentru a mă ajuta în viața din codru. Cu Lakshmana lîngă mine nu-mi lipsește nimic. Frate, să îndeplinim toți patru voia tatălui nostru.

Învățatul Jabali unul dintre preoții ce-l întovărășise pe Bharata, spuse atunci un cuvînt de înțelepciune lumească spre folosința lui Rama:

— Vorbești mereu și mereu de porunca tatălui tău. Dasaratha a fost un trup pămîntesc care s-a desfăcut acum în cele cinci elemente. E doar închipuire să glăsuiești ca și cum s-ar mai afla vreo legătură între acea ființă care nu mai este și tine. De ce vorbești fără socotință despre *dharma* și-ncerci să îndepărtezi soarta cea bună pentru care te-ai născut? Ca o femeie care geme cu părul despletit, orașul Ayodhya te dorește plîngînd și-ți așteaptă întoarcerea. Vino înapoi. Primește cununa

regelui. Bucură-te de plăcerile vieţii. Ascultă pe Bharata. Nu părăsi îndatoririle cuvenite ţie.

Cuvîntul acesta supără pe Rama care răspunse foarte tăios :

— Venerabile, pari a pune puţin preţ pe adevăr şi pe gîndul dreptăţii. Cuvintele tale lumeşti mă umplu de atîta scîrbă, încît mă mir că un astfel de necredincios a putut fi îngăduit la curte.

Jabali se grăbi să arate că, departe de a fi necredincios, toată viaţa a învăţat pe alţii *sastra* iar acum a vorbit astfel numai în dorinţa adîncă de a face pe Rama să se întoarcă. Vasishtha luă şi el apărarea lui Jabali şi întîmplarea nefericită se sfîrşi. Apoi Vasishtha cuvîntă şi el despre întoarcerea lui Rama în felul acesta :

— După socotinţa mea e bine să te întorci la Ayodhya şi să primeşti tronul. Fireşte că porunca tatălui trebuie ţinută în seamă şi împăcată cu acest pas. Fără a sta la îndoială i-ai ascultat porunca ; acuma s-a ivit o nouă împrejurare. Bharata, în neajutorarea sa, temîndu-se de-o faptă de necinste, a cerut sprijin la picioarele tale. Cum ai putea tu oare să-l dispreţuieşti ? Cu toţii ştim că ţi-e drag ca viaţa. Tu nu îndepărtezi niciodată pe cel ce-ţi cere ajutor. Cum poţi să-ţi întorci privirea de la Bharata ? Nu-i legea vieţii tale să ajuţi pe toţi ce-şi caută ocrotire la picioarele tale ? Rama însă nu dădea nici un semn de încuviinţare. Atunci Bharata se întoarse către Sumantra :

— Fratele meu nu are milă de mine. Rogu-te pregăteşte-mi aici pat de iarbă sfîntă. Voi face făgăduinţa să postesc pînă la moarte.

Sumantra şovăi privind către Rama. Atunci Bharata însuşi culese iarba, o-mprăştie şi se aşeză pe ea.

— Copilul meu, asta nu e drept, spuse Rama cu hotărîre. Ridică-te. Du-te la Ayodhya şi îndeplineşte-ţi datoriile. Să nu mergi împotriva *dharmei* unui *ksatrya.*

Bharata se ridică şi ca ultim mijloc chemă oamenii care-l însoţiseră, o mulţime de cetăţeni şi de soldaţi din Ayodhya :

— O, cetăţeni ai oraşului Ayodhya. De ce staţi fără cuvînt şi vă uitaţi ? Nu vreţi să se întoarcă Rama ? De ce nu vorbiţi ?

— Rama nu vrea să se despartă de adevăr, îi răspunseră oamenii. Va rămîne tare ţinîndu-se de făgăduinţa tatălui. Nu se va întoarce la Ayodhya. Ce rost e să-l silim mai mult ?

— Ascultă-i, frate ; ne doresc binele la amîndoi. Virtutea sălăşluieşte în inimile lor, adăugă Rama.

— Dacă-i aşa, răspunse Bharata, eu sînt tot atît de nevinovat ca şi Rama şi sînt un înlocuitor foarte bun pentru el. Dacă cuvîntul regelui trebuie îndeplinit, voi rămîne eu în codru în locul lui Rama. Să meargă Rama în locul meu şi să domnească în Ayodhya.

— Schimbul nu-şi are loc aici, spuse Rama zîmbind, aici nu-i negoţ, nici tîrg ori tocmeală. E adevărat că uneori se poate că cineva să ia asupra sa îndatoririle altuia, cînd acesta din urmă este prea slab şi e neputincios să le îndeplinească. Dar cum se potriveşte aceasta acum ? Poate cineva dintre voi să spună că nu-s destoinic pentru viaţa de codru, ci doar Bharata ?

Atunci înţeleptul Vasishtha, află dezlegarea împrejurării acesteia, unde o dreptate lupta cu altă dreptate, pentru a şti care e cea mai dreaptă.

— O, Bharata, cîrmuieşte regatul din împuternicirea lui Rama, ca locţiitor al lui. Nici o vină nu ţi se va mai aduce atunci şi făgăduinţa va fi ţinută.

Rama strînse pe Bharata la piept şi-i spuse :

— Frate, primeşte regatul ca pe un dar din partea mea. Primeşte-l aşa cum tatăl nostru a voit.

În clipa aceea un abur de lumină se lăsă asupra lui Rama şi Bharata ; fraţii străluciră ca doi sori.

— Rama, îmi eşti tată, îmi eşti Dumnezeu, spuse Bharata, dorinţa ta cea mai mică este lege pentru mine. Dă-mi încălţările tale. Acest semn al tău va domni în Ayodhya pînă te vei întoarce, iar timp de patrusprezece ani voi sta în afară de oraş şi voi îndeplini datoriile regeşti în locul tău, dînd adîncă cinstire sandalelor tale. Iar la sfîrşitul timpului hotărît, te vei întoarce şi vei primi domnia.

— Aşa să fie, a vorbit Rama.

Rama atinse sandalele cu piciorul şi apoi le dădu lui Bharata. Acesta se închină la pămînt în faţa lor, apoi, luîndu-le, şi le puse pe cap.

Despărţindu-se de Rama, Bharata şi tot alaiul s-au întors la Ayodhya. Pe drum au reîntîlnit pe înţeleptul Bharadwaja şi i-au spus toate cele întîmplate ; înţeleptul binecuvîntă pe Bharata :

— Virtutea ta nu va mai fi uitată niciodată. Nu eşti tu oare fiu al neamului soarelui ? Apa curge în jos, tot astfel virtutea neamului tău curge în tine pe-un drum ce nu poate fi ocolit. Tatăl tău Dasaratha e cu adevărat fericit. El n-a murit, trăieşte din nou nemuritor, în tine.

Întîlniră şi pe Guha ; apoi, trecînd Ganga, au ajuns la Ayodhya. Bharata şi cei care-l urmau intrară în Ayodhya. Oraşul lipsit de rege şi de Rama, păru lui Bharata cu totul deznădăjduit. Ayodhya era ca învăluită de întunecimea unei nopţi fără lună. Cînd se întorsese în grabă de la Kekaya, intrase în oraş obosit, plin de aşteptare şi frică fără o pricină anume, astăzi însă intra înţelegînd pe deplin întreaga nenorocire. Îşi aminti cele trecute şi gîndindu-se la cele de faţă se întristă din nou. Intră în palat şi duse reginele în locuinţele lor. Mergînd în sala Sfatului, cuvîntă :

— Tristeţea mea e fără margini. Dar o voi îndura. Voi locui de acum la Nandigrama şi voi îndeplini îndatoririle aşa cum am făgăduit lui Rama. Faceţi toate pregătirile pentru aceasta.

Toate au fost aduse la îndeplinire iar Bharata vesti în Sfatul cel mare al ţării :

— Acesta e regatul lui Rama. Pentru un timp, m-a însărcinat să-l cîrmuiesc. În locul fratelui meu am pus sandalele lui. De la ele îmi voi lua puterea şi voi lucra ca rege.

Credincios celor spuse, Bharata locui în Nandigrama şi cu ajutorul sfetnicilor începu să cîrmuiască regatul ca pe o datorie, pînă cînd Rama avea să se întoarcă, după terminarea şederii sale în codru.

Rama avea să îndeplinească *tapas* în codru timp de patrusprezece ani, iar în tot acest timp Bharata avea să îndeplinească *tapas* la Nandigrama, lîngă Ayodhya.

C a p i t o l u l XXIX

SFÎRŞITUL LUI VIRADHA

Nu departe de Chitrakuta, se afla Janasthana, un post înaintat al demonilor, avînd căpetenie pe un luptător vestit, Khara, frate lui Ravana ; de aici demoni fioroşi vînturau codrul, chinuind *rişii* din sihăstriile singuratice. Viaţa ajunsese primejdioasă şi *rişii* erau siliţi să-şi părăsească sihăstriile din ţinutul Chitrakuta, în ciuda încercărilor lui Rama de a-i face să rămînă.

După plecarea lui Bharata, Rama n-a mai fost fericit în Chitrakuta. Chipul înlăcrămat şi dezamăgit al iubitului său frate şi înfăţişarea tristă şi veştejită a mamei sale văduve se aflau mereu în faţa ochiului său lăuntric, iar acuma, cînd plecarea înţelepţilor îl lipsea şi de tovărăşia lor, coliba, odinioară atît de plăcută, era plină de triste amintiri ; toate-l hotărîră să caute alt loc de şedere în codrul Dandaka.

Părăsiră cu toţii Chitrakuta şi se îndreptară spre sihăstria lui Atri, un înţelept ce cunoştea ţinutul, pentru a-i cere sfatul unde să se poată aşeza

din nou. Fură primiți cu multă dragoste, iar Sita cîștigă inima soției lui Atri, Anasuya, cea cu viața sfințită, care, bucurîndu-se de a fi găsit în Sita întruparea desăvîrșită a însușirilor de soție, o binecuvîntă și o dărui cu veșminte mîndre și cu dresuri prielnice pentru a vădi farmecele tinerelor și încîntătoarelor soții. Anasuya era întruparea feminității preacurate și darurile ei adăugară frumusețe și tărie lăuntrică Sitei. Sita primi darurile și spuse :

— Stăpînul meu, prințul, mă iubește cu dragostea unei mame și a unui tată. Cu adevărat sînt fericită.

Au întrebat despre drum și au pornit din nou. Mergînd prin marele codru Dandaka, Rama și Sita și Lakshmana au ajuns într-un loc unde trăiau mulți *rișí*. Pe cînd se apropiau, au văzut cele trebuincioase sacrificiilor, haine de scoarță și piei de cerb întinse ca să se usuce, cunoscînd astfel că era vorba de un sălaș de oameni sfinți.

Locul era încîntător. Vecinătatea prietenoasă a oamenilor făcea păsările și animalele să umble fără frică. Fructe coapte atîrnau pe pomi. Se auzeau sunetele armonioase ale imnurilor vedice. Cînd se apropiară mai mult, văzură pe *rișí* cu fețe strălucind de lumină ; ei salutară pe Rama :

— O, rege ! Tu ești apărătorul nostru. În oraș sau în codru, tu ești regele nostru. *Rișii* au dat noilor-veniți loc de odihnă și tot ce aveau nevoie.

În dimineața următoare cei trei s-au despărțit de *rișí* și au intrat în codrul Dandaka ; codrul era acum mai des ca înainte, plin de tigri și alte animale sălbatice. Înaintau încet și cu grijă.

Deodată, o arătare pocită ca o bucată surpată dintr-un deal se prăvăli asupra lor, făcînd un zgomot de îngheța sîngele în vine. Era un demon mîncător-de-oameni și răgetul ce-l scoase era ca tunetul. Era nespus de hidos ; pielea de tigru ce-o purta era acoperită de sînge, iar hălci din carnea animalelor ucise se aflau încă lipite pe ea. Leșurile a trei lei și capul unui elefant ucis de curînd erau străpunse și înșirate pe-o suliță uriașă pe care namila o scutura amenințătoare în fața lor.

Demonul își ridică arma, răgi îngrozitor și aruncîndu-se, înhăță prințesa și urlă apoi prinților strîngînd-o pe Sita :

— Cine-mi sînteți voi, prichindeilor ? Cum de-ați cutezat să intrați în codrul acesta ? Arătați tineri, dar purtați păr vîlvoi și veșminte de scoarță. V-ați pus straie de sihaștri ; văd însă că purtați arcuri și săgeți și aveți cu voi și pe femeia asta. Pe cine încercați voi să înșelați ? Nu vă e rușine ? Murdăriți bunul nume al *rișilor* cu purtarea voastră, fățarnicilor ! Aflați că eu sînt însuși Viradha. Carnea de *rișí* e hrana mea zilnică. Drăguța aceasta îmi va fi soție, ați înțeles ? Și-acuma vă voi bea sîngele, nemernicilor !

În ghearele urîciunii, Sita tremura de frică. Rama își pierduse stăpînirea obișnuită :

— Lakshmana, nu mai pot să îndur. Kaikeyi a ştiut toate cînd ne-a trimis în codru! Tulburat, Rama nu ştia ce să facă pentru a ţine piept demonului. Lakshmana însă şuieră ca un şarpe mînios:

— Rama, eşti tare cît Indra, mă ai pe mine aici, nu trebuie să vorbeşti aşa, pierzîndu-ţi firea! Să vezi ce pot face arcul şi săgeata mea. Pămîntul va bea sîngele urîciunii. Furia ce n-am putut-o descărca la Ayodhya, o voi îndrepta asupra namilei chiar acuma, şi-o voi doborî cum Indra a făcut odinioară cu munţii-naripaţi. Făptura aceasta o voi lovi şi o voi ucide.

— Cine sînteţi voi? urlă din nou Viradha. Spuneţi-mi! Mintea lui Rama se limpezise. Faţa lui răspîndea lumina cutezanţei; răspunse liniştit:

— Sîntem prinţii din neamul Ikshvaku. Am venit să trăim în codru. Putem şti cine eşti tu?

— Sînteţi fiii lui Dasaratha, aşadar? făcu demonul. Numele tatălui meu e Jaya. Demonii mă ştiu cu numele Viradha. Vai de voi, războinici prichindei, mai purtaţi şi arme! Ce pot să-mi facă mie armele voastre caraghioase? Am un dar de la Brahma şi nici o armă nu mă poate răpune! Lăsaţi femeia aici şi luaţi-o la goană chiar acum, de vreţi să scăpaţi cu viaţă.

Ochii lui Rama roşiră de mînie:

— E timpul ca tu să mergi la Yama, spuse, şi încordîndu-şi arcul trimese în matahală o săgeată ascuţită. Săgeata îl străpunse, ieşi roşie de sînge

şi scînteind ca focul căzu mai departe, pe pămînt. Demonul însă nu muri. Turbat de durere, o lăsă jos pe Sita; ridicînd lancea şi căscînd botul mare se repezi asupra lui Rama şi Lakshmana. Prinţii aruncară nor de săgeţi asupra lui. Săgeţile se înfipseră adînc în trup, stînd ca ţepii unui arici uriaş. Rîzînd, demonul îşi scutură mădularele şi toate săgeţile căzură jos. Întărindu-se, îşi ridică arma din nou. Cu două săgeţi, Rama şi Lakshmana îi rupseră lancea şi năvăliră asupra lui cu săbiile în mînă. El însă, înşfăcîndu-i pe amîndoi îi ridică pe umeri şi se pierdu cu ei în codru. Văzîndu-i cum se topesc cu toţii în întunericul junglei, Sita izbucni în hohote de plîns.

Rama şi Lakshmana, fiecare pe cîte un umăr al monstrului, ştiind bine că armele lor nu-l puteau ucide, îi tăiară braţele şi i le aruncară. Apoi îl atacară cu mîinile şi picioarele. Totuşi nu putură să-l ucidă căci darul primit de la Brahma îl apăra; dar chinul pricinuit de răni era atît de mare, încît demonul urla de durere. Din nenorocire pentru el, ceruse a fi scutit de moarte, nu şi de durere.

Cei doi fraţi trîntiră jos urîciunea sleită; ca să nu se mai ridice, Rama îi puse piciorul pe grumaz. Dar atingerea piciorului lui Rama limpezi ceaţa unui blestem pe care monstrul îl suferise într-o altă naştere; blestemul îi acoperise înţelegerea şi, dintr-o dată lumina amintirii îl cuprinse, iar matahala spuse cu umilinţă:

— Piciorul tău abia m-a atins, stăpîne și ochii mi s-au deschis. Am înțeles cine ești. Mă aflu sub puterea unui blestem, dar tu mă poți scăpa. Din naștere eu nu sînt demon, sînt un *gandharva*. Darul nemuririi pe care l-am căpătat îmi împiedică acum slobozirea. Dacă poți fă cumva și ucide-mă, căci așa voi recăpăta chipul dintîi și mă voi ridica la ceruri.

Rama și Lakshmana l-au zdrobit fără arme și l-au îngropat într-un puț făcut în pămînt. Astfel, fostul demon se făcu iarăși *gandharva*, cum era, și se urcă la ceruri. Prinții se întoarseră la locul unde Sita rămăsese împietrită de groază și-i povestiră tot ce se întîmplase.

Toți trei porniră apoi către sihăstria lui Sarabhanga. Indra însuși se afla acolo, împreună cu alți zei, vorbind cu înțeleptul. Știind că Rama era cel care sosise, curmă sfatul și plecă. Rama, cu fratele și cu soția sa se apropiară de înțelept, salutîndu-l cu umilință.

— Vă așteptam, le spuse bătrînul pustnic. Rama, e timpul să părăsesc acest trup dar voiam să te văd întîi. Am rămas, așadar, să te aștept. Acum dorința mi s-a împlinit și îți trec ție tot meritul asprimilor-de-sine ce am îndeplinit.

— Stăpîne, spuse Rama, eu nu-mi voi cîștiga oare propriul meu merit ? Cum pot să primesc ce ai cîștigat tu ? Am lepădat totul ca să trăiesc în codru. Sfătuiește-mă, unde să aflu sălașul cel mai

potrivit și îndreaptă-mă acolo cu binecuvîntările tale.

Înțeleptul ce cunoștea taina întrupării lui Rama îi răspunse :

— Află de la înțeleptul Sutikshna unde vei locui în codru.

Apoi Sarabhanga aprinse un foc și se aruncă în flăcări. Netrebnica rămășiță pămîntească pieri în vîlvătaie și proaspătul chip eteric pluti deasupra rugului și se-nălță spre ceruri.

Cînd înțelepții din codru au aflat noutatea morții lui Viradha, au venit la Rama și l-au înconjurat :

— A fost norocul nostru, o, rege, spuseră, că ai venit să locuiești în ținutul acesta ! De acum înainte vom îndeplini *tapas* netulburați de nici un demon. Vezi oasele acestea răspîndite în jur ? E tot ce a rămas din sihaștrii pe care demonii i-au ucis și i-au sfîșiat. Înțelepții de pe malurile rîului Pampa și Mandakini trăiesc mereu apăsați de teamă pentru viețile lor din pricina acestor urîciuni mîncătoare de oameni.

Datoria unui rege, de la care el nu poate da înapoi fără să păcătuiască, e de a-și ocroti supușii. Așa cum gospodarii plătesc biruri, tot astfel o parte din meritul asprimilor-de-sine ce săvîrșim merge în folosul regelui. Tu strălucești ca Indra, regele zeilor. Scapă-ne de prigonirea demonilor. Tu ești singura noastră scăpare.

— Sînt legat, răspunse Rama, o, prea înțelepților, să ascult porunca voastră ! Supus voinței ta-

tălui meu, am părăsit domnia şi am venit în codru. Dacă îndeplinindu-mi datoria de fiu vă pot sluji şi pe voi făcînd puţin bine, mă voi socoti binecuvîntat de două ori. Voi sta în pădure şi voi nimici demonii slobozindu-vă de tulburare. Alungaţi orice teamă.

Făgăduind că-i va ajuta, Rama linişti şi bucură mult pe înţelepţi. Rama, Lakshmana şi cu Sita se îndreptară apoi spre sihăstria lui Sutikshna. Ajunseră la un deal mare, înconjurat de o pădure deasă în care intrară. Curînd, văzură haine de scoarţă uscîndu-se la soare şi întîlniră pe bătrînul înţelept. Prinţul îl salută :

— Numele meu e Rama, o, sfinte, înţeleptule ! Am venit să aflu de la tine înţelepciune. Dă-mi rogu-te binecuvîntarea ta.

— Fii bine venit, se ridică înţeleptul şi-l îmbrăţişă. Apărător al *dharmei* tu aduci lumină în sihăstria mea. Acum sihăstria e a ta. De cînd am aflat că ai părăsit Ayodhya şi locuieşti în Chitrakuta am ştiut că vei sosi aici ; am trăit în nădejdea că te voi vedea. Altfel de mult aş fi părăsit trupul acesta. Meritul pe care l-am adunat ţi-l trec acuma ţie. Primeşte-l pentru tine, fratele tău şi prinţesă. Faţa înţeleptului răspîndea lumina unei îndelungate vieţi sfinte.

— O, *rişi*, trebuie să cîştig merite prin propriile fapte. Cu binecuvîntarea ta, nădăjduiesc să o pot face. Vreau să locuiesc în codru. *Rişi* Sarabhanga m-a îndreptat aici pentru a primi binecuvîntarea ta şi pentru a-ţi cere îndrumare unde să-mi fac coliba pentru restul timpului ce-l mai am de petrecut în codru.

De bucurie, faţa lui Sarabhanga străluci şi mai mult ; vorbi, cu înţeles :

— Poţi trăi în această sihăstrie. În împrejurimi îşi duc viaţa mulţi *rişi*. Codrul e plin de fructe şi rădăcini. Dar pe aproape se află fiare crude ce fac rău înţelepţilor şi îi împiedică de la *tapas*. *Rişii* nu mai pot îndura tulburările din partea lor. Afară de acestea, locul e bun.

Prinţul înţelese ce voia să spună *rişi*. Îndoi arcul, îl încordă şi răspunse :

— Sfînt *rişi* ! Voi zdrobi pe făcătorii de rele. Puternic este arcul meu, iar săgeţile ascuţite. Dar totuşi nu se cuvine să locuiesc în sihăstria ta. S-ar putea să-ţi întrerup asprimile-de-sine. Vom găsi un loc doar pentru noi, pe alături. Îngăduie să facem aşa.

Noaptea rămaseră oaspeţi în sihăstria înţeleptului. În dimineaţa următoare, cei trei, sculîndu-se, se îmbăiară în apa răcoroasă, acoperită cu flori înmiresmate, şi aprinzînd focul de sacrificiu, îşi îndepliniră adorarea şi atinseră picioarele înţeleptului.

— Prin bunăvoia ta am petrecut o noapte bună. Dorim acum să vedem şi pe ceilalţi *rişi* din ţinut şi să primim binecuvîntarea lor. E bine să mergem înainte ca soarele să dogorească. Te rugăm, îngă-

duie să plecăm. *Rişi* Sarabhanga îmbrăţişă prinţii, binecuvîntîndu-i :

— Cercetaţi pe bunii *rişi* din codrul Dandaka. Au străbătut cu toţii mari asprimi-de-sine şi au căpătat puteri divine. Codrul e într-adevăr frumos, cu cerbii, cu păsările şi ochiurile sale de apă pline de lotuşi, iar dealurile — cu cascadele şi păunii lor. Lakshmana, mergi şi tu cu Rama şi cu Sita. Oricînd veţi vrea, puteţi să vă întoarceţi în sihăstria aceasta.

Cei trei, după obicei, păşiră în semn de cinstire în jurul înţeleptului, apoi îşi luară rămas bun. Sita dădu celor doi săbiile, arcurile şi tolbele, iar prinţii porniră, mai strălucitori ca înainte, fiindcă primiseră binecuvîntarea marelui înţelept.

SE SCURG ZECE ANI

Rama îşi luase o nouă răspundere ; trebuia să nimicească demonii ce hărţuiau pe *rişi* din codrul Dandaka. Dar frica se urcă, tîrîndu-se, în inima lui Sita, ca o umbră aruncată de întîmplările ce aveau să vină.

— De ce oare tu şi cu Lakshmana, care sînteţi în fapt numai sihaştri în codru, trebuie să vă luaţi răspunderea de a ocroti pe alţii ? întrebă Sita pe scumpul ei soţ. Aţi venit aici să îndepliniţi făgăduinţa dată fostului rege. A regelui care domneşte acuma e datoria de a ocroti pe înţelepţi. Nu-i rostul vostru să ocrotiţi pe *rişi*, acum cînd aţi început *tapas*. A ucide pe cineva, afară doar dacă te afli în apărare, e împotriva făgăduinţelor vieţii de sihastru. Pe cînd voi, nechibzuiţi, aţi făgăduit să ocrotiţi pe *rişi*. Mă întreb, asta unde ne va duce ?

Aşa vorbea Sita în cuvinte blînde şi drăgăstoase pe cînd se îndreptau spre alte sihăstrii din codrul Dandaka.

— Fii îngăduitor cu mine, stăpînul meu, adăugă ea, dacă-ți vorbesc așa cum te-aș sfătui. Cuget ca o femeie slabă numai din dragostea nemărginită pentru tine. Tu știi ce-i *dharma*. Se spune însă că dorința împinge pe oameni spre cele trei păcate : „minciună, poftă și silă." Minciuna e de negîndit pentru cine, de dragul adevărului, nu a primit un regat și acum se află aici în codru. În privința poftei, nu știu eu bine că nu vei îngădui să-ți intre în minte nici măcar gîndul despre o altă femeie ? Mă tem numai de al treilea păcat. Să ucidem noi oare pe cine nu ne lovește ? Dacă-i demon sau oricine ar fi, să omorîm noi pe cei care ne lasă în pace ? Eu cred că te-ai grăbit dîndu-ți cuvîntul către *riși*. A nimici pe ticălos e fără îndoială datoria unui *kshatriya* dar această datorie nu se mai poate lega de tine cînd te-ai tras de la drepturile stării de *kshatriya* și ai ales viața de pustnic în codru ? Datoriile regelui se șterg cu starea în care ești. Îmbrăcat în haine de scoarță, cu părul vîlvoi, acum tu ești sihastru, ești neprihănit, ești simplu. Firește însă, tu știi totul mai bine. Eu te rog numai, gîndește-te mai bine, înainte de a porni ceva.

Dragostea lui Rama pentru Sita crescu și mai mult, în fața acestor temeri ale ei.

— Într-adevăr, draga mea, vorbești ca o fiică credincioasă a lui Janaka. Dar, Sita, n-ai spus tu însăți că armele purtate de un *kshatriya* sînt pentru a ocroti pe alții ? Cînd oamenii neajutorați suferă prigoniri, cum poate un *kshatriya* să stea liniștit ? Cînd am venit aici, *rișii* mi s-au plîns de multe suferințe și ne-au rugat să-i ocrotim. Ei nu mai pot să îndure cruzimile demonilor pentru care *rișii* sînt doar carne și îi măcelăresc chiar în sihăstriile lor. Nu ne-au arătat ei o grămadă mare de oase ca să vedem ce s-a întîmplat ? „Tu ești fiul regelui, au spus ei. Necazurile noastre se vor sfîrși, așa cum piere întunericul în fața soarelui care răsare. Tu ești singura noastră mîntuire." Putem oare noi, prinți, să auzim această chemare vrednică de milă și să nu primim a-i ajuta ? Fiecare *kshatriya* trebuie să-și facă datoria, toți, nu numai regele. Firește, îmi porți grija, însă chiar recunoscînd că vorbele tale sînt adevărate, mi-am dat cuvîntul și nu-l mai pot lua înapoi. Ei au spus : „Tu ești mîntuirea noastră", și eu le-am dat cuvîntul să-i ocrotesc. O făgăduință făcută așa, nu poate fi luată înapoi. Nu pot să mă lepăd de ceea ce am spus. Tu și cu mine trebuie să urmăm împreună calea *dharmei*. Cum putem să fim de altă părere ? Astfel vorbind, mergeau cu toții pe o cărare din codru.

*

Vreme de zece ani, Rama, Lakshmana și cu Sita, au trăit liniștiți printre *riși*. În codrul cel mare Dandaka se afla un număr de sihăstrii în care trăiau înțelepții, ducînd o viață de renunțare și asprimi de sine. Prinții petrecură o lună într-o si-

hăstrie, trei luni în alta, poate un an în cea de a treia, ca oaspeţi bine primiţi şi fericiţi.

Codrul, încîntător cum nu se poate zugrăvi, era plin de cerbi şi zimbri, mistreţi şi elefanţi. Păsări şi copaci, liane şi nuferi albaştri, toate retrăiesc în fermecătoarea poezie a epopeei lui Valmiki.

În timpul celor zece ani, Rama a fost nespus de fericit. Bucuria vecinătăţii oamenilor mari şi sfinţi sporea bucuria de a trăi în tovărăşia liniştită a lui Lakshmana şi a Sitei. Cei zece ani se află cuprinşi într-un mic capitol. Cînd trece în fericire, timpul pare scurt şi nu are nevoie să fie povestit pe larg.

Cînd cei zece ani au trecut, apropiindu-se sfîrşitul vieţii lor în codru, Rama dori să aibă o revelaţie de la înţeleptul Agastya, care trăia spre miazăzi. Ca şi Viswamitra *rişi* era vestit „în cele trei lumi". Era obiceiul să se spună că toată înţelepciunea şi tot meritul vieţii spirituale dintre Himalaya şi Vindhya de-ar fi fost puse pe un taler iar Agastya pe altul, de greutate, talerul din miazăzi ar fi coborît mai jos. Se povestea şi despre faptele îndeplinite de Agastya cu prilejul nunţii lui Siva şi Parvati. Toţi *rişii* merseră la muntele Kairas pentru marea sărbătorire ; numai Agastya singur, rămînînd la miazăzi ţinuse pămîntul în cumpănă.

Se mai spune că odată, munţii din lanţul Vindhya se porniseră să crească îndreptîndu-se spre ceruri şi ameninţînd să oprească drumul soarelui

între miazănoapte şi miazăzi. Zeii înfricoşaţi au venit la Agastya cerîndu-i ajutor. Înţeleptul stătu înaintea munţilor care se înclinară pînă la pămînt plini de cinstire în faţa lui. Agastya îi binecuvîntă spunînd :

— Fie să rămîneţi deapururi aşa. Şi de atunci munţii se întind, foarte lungi, dar nu prea înalţi, pînă în ziua de astăzi. Aşa spune povestea.

Se povesteşte de asemeni că odată doi demoni, Vatapi şi Ilvala, făceau mult rău înţelepţilor. Cel dintîi căpătase darul ca trupul său, în oricîte bucăţi ar fi fost tăiat, bucăţile puteau să se lipească din nou şi trupul se făcea ca mai înainte, întreg şi puternic. Ilvala, luînd chip de brahman mergea din sihăstrie în sihăstrie rugîndu-se de cîte un *rişi :*

— O, prea învăţate, vino în locuinţa mea umilă şi îndatorează-mă primind hrana sfinţită pe care am pregătit-o pentru duhurile strămoşilor. După obiceiul cel vechi, nimeni nu putea, cu nici un chip, să se dea în lături de la o astfel de poftire. De aceea, înţelepţii trebuiau să vină. Ilvala le dădea să mănînce chiar pe fratele lui, Vatapi, mărunţit şi pregătit, iar după ce oaspeţii, fără a bănui nimic, mîncaseră carnea, gazda, după obicei, îi întreba : „Sînteţi îndestulaţi ?" iar răspunsul era : „Da, sîntem mulţumiţi." Atunci Ilvala, striga : „Vatapi ! vino afară !" La chemarea lui Ilvala, Vatapi învia şi ieşea afară sfîşiind pîntecele oaspeţilor. Mulţi *rişi* au trebuit să moară în felul acesta.

Într-o zi, Ilvala încercă să înșele și pe Agastya. Ca de obicei, Vatapi, preschimbat în hrană, intră în pîntecele lui Agastya. Agastya, firește, știa totul. Fiind însă un adorator al lui Ganapati căpătase puterea de a mistui orice demon.

— Sînteți îndestulat ? întrebă Ilvala.

— Da, sînt mulțumit, fu răspunsul lui Agastya. Atunci Ilvala strigă :

— Vatapi, vino afară !

Agastya răspunse, zîmbind :

— Vatapi a fost mistuit, gazda mea !

— Cum ? strigă Ilvala. Mi-ai ucis fratele ? și se aruncă asupra lui Agastya.

Supărat, *riși* deschise ochii și demonul se făcu cenușe. Nici un demon nu mai îndrăznea să se apropie de Agastya care ocrotea astfel și pe ceilalți *riși*.

Rama merse întîi la sihăstria fratelui mai tînăr al lui Agastya și căpătă binecuvîntarea lui înainte de a cerceta pe Agastya însuși. Îndreptîndu-se către miazăzi și apropiindu-se de locul unde se afla Agastya, băgă de seamă aburul de lumină ce acoperea întregul ținut, văzu cum păsările și animalele se jucau fără teamă și cum brahmanii adunau flori pentru slujbe. Rama spuse lui Lakshmana să meargă înainte și să vestească pe Agastya. Lakshmana întîlni pe unul din ucenicii înțeleptului și trimise vorbă prin el : „Ramachandra, fiul lui Dasaratha, a venit cu fratele său și cu soția sa să afle binecuvîntarea sfîntului".

Agastya primi cu dragoste pe oaspeți.

— Am auzit că ați venit să locuiți la Chitrakuta ; așteptam sosirea voastră, spuse. Sfîrșitul surghiunului se apropie. Rămîneți aici, în pace, cît mai aveți de stat în codru. În locul acesta nu ducem frica demonilor.

— Cît de fericit sînt primind binecuvîntarea ta ! Îți mulțumesc pentru cuvintele de bun sosit, a răspuns Rama. Am făgăduit însă că voi ocroti pe înțelepții din Dandaka și acum după ce am primit binecuvîntările tale, trebuie să mă întorc în codrul lor.

— Adevăr ai grăit ! vorbi Agastya. Înțeleptul dădu apoi lui Rama arcul făcut de Viswakarma pentru Vishnu și o cucură ce nu se golea nicicodată ; îi mai dădu o sabie. El binecuvîntă pe Rama spunînd :

— Rama, să nimicești demonii cu armele pe care odinioară mi le-a încredințat Vishnu.

Agastya povățui pe Rama să-și petreacă restul surghiunului la Panchavati.

— Dumnezeu să te binecuvinteze, o, prinț Rama, cuvîntă Agastya, ai grijă multă de Sita care din dragoste pentru tine îndură greutăți pentru care nu-i nici născută, nici obișnuită. Femeile, prin firea lor, iubesc moliciunea și se feresc de greutăți, însă nici o astfel de slăbiciune nu se află în Sita. Ea seamănă cu Arundhati. Oriunde vei fi, Ramachandra, cu Lakshmana și cu Sita lîngă tine

locul va fi plin de frumuseţe. Panchavati este un ţinut încîntător şi Sita se va bucura să trăiască acolo, simţindu-se apărată, ocrotită de voi amîndoi. Fructe şi rădăcini se află acolo din belşug. Rămîi dar la Panchavati pe malul rîului Godavari. Răstimpul surghiunului se apropie de sfîrşit. Curînd vei fi îndeplinit cuvîntul tatălui tău. Ca şi Yayati, Dasaratha este slujit de fiul cel mai mare.

Capitolul XXXI

EPISODUL SURPANAKHA

Prinţii împreună cu Sita, urmînd povaţa lui Agastya, se îndreptară spre Panchavati. Pe drum, văzură dintr-o dată o arătare uriaşă, cocoţată într-un arbore înalt. Întîi au crezut că-i un demon.

— Cine eşti tu ? întrebă Rama mînios. Vulturul răspunse însă cu o voce plină de dragoste şi blîndeţe :

— Fiul meu, sînt prietenul cel vîrstnic al tatălui tău. Şi începu să-şi spună povestea.

Jatayu era fratele lui Sampati, fiul lui Aruna, zeul zorilor, frate lui Garuda, vulturul cel mare, purtător al lui Vishnu.

— Cînd vei lăsa pe Sita singură şi vei pleca la vînătoare în codru, eu o voi păzi, spuse el.

Prinţul se bucură şi primi cu recunoştinţă făgăduinţa vulturului. Cei trei îşi urmară călătoria.

Rama, mişcat de farmecul ţinutului Panchavati mulţumea în gînd lui Agastya care-l îndrumase spre aceste locuri. Spuse lui Lakshmana :

— Aici ne-am putea face sihăstria și am putea rămîne oricît de mult. Dealurile de colo nu sînt nici prea departe, nici prea aproape. Vezi turmele acelea de cerbi ? Arborii înfloriți și păsările ce cîntă, rîul, nisipul curat — totul e atît de încîntător. Caută un loc potrivit și fă-ne o colibă.

La cuvîntul lui Rama, Lakshmana se puse pe lucru și dură o sihăstrie. Începu să lucreze cu dibăcie și iuțeală. Zidurile de pămînt se înălțară curînd ; deasupra, Lakshmana ridică acoperișul de stuf. Rama se minuna de priceperea fratelui său.

— Ești mai mult decît un tată pentru mine, vorbi prințul lăcrămînd de dragoste și bucurie.

În sihăstria aceasta, la Panchavati, Rama și Sita au trăit fericiți, slujiți de Lakshmana.

Într-o dimineață, la începutul iernii, cei trei se îndreptau, ca deobicei, spre Godavari pentru baie, rugăciunile de dimineață și pentru a-și lua apa trebuincioasă nevoilor de fiecare zi. Mergeau vorbind despre farmecul anotimpului. Lakshmana se gîndea la Bharata și cît trebuia să se îndeletnicească cu datinile potrivite lunii aceleia.

— Bharata era îndreptățit să trăiască în pace, spuse, dar și-a luat răspunderea unei vieți grele fiindcă și noi ducem viață grea în codru. Mi-e plină inima de supărare pentru el. Chiar pe frig, fără îndoială, bietul Bharata mănîncă puțin și doarme pe pămîntul gol. În dimineața asta răcoroasă e sigur că se îndreaptă spre rîul Sarayu. Ce norocoși sîntem cu un frate atît de nobil ! Curat

în gînd, vorbă și purtare, s-a lipsit de toate plăcerile, de dragul nostru, ducînd o viață sfîntă. Seamănă leit scumpului nostru tată și e cu totul deosebit de mama sa. Cum a putut o femeie atît de crudă, cum a fost Kaikeyi, să nască un fiu atît de bun ?

— Vorbește cît vrei despre Bharata și despre tatăl nostru, dar nu mai osîndi pe Kaikeyi, îl opri Rama. Tot ce spui despre Bharata e adevărat, azi mă gîndeam și eu, cu dragoste, la el. Oare cît mai avem pînă îl vom vedea din nou ? Cînd vom mai avea această bucurie, Lakshmana ? Cînd vom mai fi din nou împreună, toți patru frații ? Cuvintele de dragoste a lui Bharata îmi sună ca un cîntec în urechi.

Gîndind așa, cu dor, la locurile de-acasă și la Bharata, s-au îmbăiat în Godavari în dimineața aceea la început de iarnă.

După ce făcu jertfe pentru strămoși și înălță rugăciuni soarelui, Rama se ridică schimbat la înfățișare ; părea că-i zeul Siva ; apoi se întoarse la sihăstrie cu Sita și Lakshmana. Terminînd îndatoririle dimineții, își trecură timpul vorbind cu dor despre zilele de odinioară și apoi povestind despre vremuri de demult.

Pe cînd stăteau așa împreună, vorbind liniștiți și căutînd să prindă și amintească trecutul, în fața lor se ivi deodată o femeie-demon, care rămase locului privindu-i. Era Surpanakha, sora lui Ravana, ce colinda prin codru, plină de gîndurile ne-

bunești ale unei tinereți răsfățate și trăite în bogăție. Îngrozitor de urîtă, avea însă priceperea vrăjitorească de a lua orice chip, după voie. Cînd văzu frumusețea zeiască a lui Rama, se umplu de nestăpînită dorință pentru el, și intră în vorbă :

— Cine ești tu, îmbrăcat sihastru, dar purtînd săgeți și arme de război, și umblînd însoțit de o femeie ? Ce cauți aici în codrul ce se află în stăpînirea neamului demonilor ? Spune adevărul.

Cuviința vremurilor de atunci cerea ca oricine să-și spună numele, orașul, povestea sa, iar apoi trebuia să întrebe de familia și rostul sosirii noului-venit.

— Sînt fiul cel mai vîrstnic al marelui rege Dasaratha ; mă cheamă Rama, îi răspunse prințul. Acesta-i fratele meu Lakshmana, iar ea e Sita, soția mea. Ascultînd porunca tatălui și a mamei și pentru a îndeplini *dharma,* mă aflu acum în codru. Spune-mi, te rog, cine ești. Care-i familia ta ? Arăți ca o femeie din neamul demonilor. Pentru ce ai venit aici ?

— Ai auzit tu de Ravana, fiul cel viteaz al lui Visravas și rege peste neamul demonilor ? se împăună Surpanakha. Sînt sora lui. Numele meu e Surpanakha ; frații mei Kumbhakarna și Vibhishana sînt și ei războinici vestiți. Khara și Dushana, stăpîni ținutului acestuia, și ei sînt frații mei. Amîndoi sînt luptători puternici și stăpînesc cu mare strășnicie ținuturile acestea. Eu însă nu mă aflu sub stăpînirea lor. Sînt slobodă, liberă să fac

tot ce-mi place și ce mă bucură. Într-adevăr, în codrul acesta, toți se tem de mine. Vorbea astfel căutînd cuvinte pentru a-și îndreptăți rîvnirea.

— Din clipa cînd mi-am pus ochii pe tine, urmă ea, m-am și prins de chipul tău. Acum ești bărbatul meu. De ce umbli cu o pitică ca asta ? Eu sînt tovarășă vrednică de tine. Vino cu mine. Hai să colindăm în codru, după voie. Pot să iau ce chip îmi place. N-ai grijă de femeia asta, o sfîșii pe loc și scăpăm de ea. Nu șovăi.

Stăpînită de pofte, gîndea ca toți din neamul ei, de aceea flecărea așa. Vorbele ei întîi au uimit apoi au înveselit pe Rama ; zîmbi și-i spuse :

— O, preafrumoaso ! Dorința ta se va sfîrși cu necaz pentru tine. Lîngă mine e soția mea. N-am nevoie să duc viața unui om cu două soții. Iată însă, colo e fratele meu ; e zdravăn și e burlac, arată tot așa de bine ca și mine. Pentru tine ar fi un soț foarte bun. Făgăduiește-i mîna ta și lasă-mă pe mine.

Rama vorbi astfel fiind sigur că Lakshmana se va purta cu Surpanakha cum se cuvine. Surpanakha nu luă însă în glumă sfatul lui Rama și apropiindu-se de Lakshmana îi spuse :

— O, eroul meu, vino cu mine. Haide să zburăm după voie, plini de veselie, în codrul Dandaka. Lakshmana se prinse în joc și înțelegînd cum stau lucrurile îi răspunse :

— Nu fii proastă, Rama încearcă să te-nșele. Nu vezi ce stare ai tu și care-i starea mea ? Eu

sînt rob fratelui meu, iar tu ești o principesă. Cum poți tu să-mi fii soție și cum poți tu primi să fii roabă unui rob? Stăruie mai mult pe lîngă Rama să te ia ca a doua soție. N-ai grijă de Sita. Curînd Rama te va prețui pe tine în locul ei, și vei fi fericită cu el.

Împinsă de patimă, Surpanakha făcu așa cum îi spusese Lakshmana; se întoarse iar la Rama. Gîndea și se purta ca o femeie-demon, acesta era singurul fel de viață pe care îl cunoștea. Privind-o pe Sita se simțea întărîtată:

— Cum, gînganía asta neînsemnată și ticăloasă se pune între noi doi? Cum poți tu să iubești o slăbătură ca asta? Privește numai! Termin cu ea într-o clipită. Nu pot să trăiesc fără tine. Cum o înlătur din cale, vom trăi fericiți împreună. Spunînd așa se năpusti asupra Sitei.

Rama sări la timp pentru a-și scăpa soția. Gluma mersese prea departe și amenința să se schimbe în nenorocire. Rama strigă lui Lakshmana:

— Uite, abia am putut să o scap pe Sita. Vezi de urîciunea asta și învaț-o minte.

Lakshmana își luă sabia, schilodi pe Surpanakha și o alungă. Înjosită și ciuntită, Surpanakha scoase un urlet puternic și pieri în codru.

*

Sîngerîndă și înnebunită de furie și durere, Surpanakha se aruncă la pămînt în fața lui Khara, care stătea tocmai la sfat cu ai săi. Printre țipete

de durere îi povesti ce pățise. Batjocura și ciuntirea suferite de Surpanakha erau pentru tot neamul demonilor o jignire pe care numai sîngele putea s-o șteargă:

— Uită-te la mine, mă vezi? Rama și Lakshmana m-au adus în starea asta și ei mai sînt încă în viață, colindînd pe moșia ta. Iar tu stai aici și nu faci nimic.

— Scumpa mea soră, se ridică Khara, ce sînt toate acestea? Nu înțeleg nimic. Potolește-te și spune-mi ce s-a întîmplat? Cine a îndrăznit să te jignească, cine se află în codru? Cine-i acela care vrea să fie hrană pentru corbi și vulturi? Cine a întărîtat cobra neagră? Cine-i nebunul? Unde-i? Spune-mi-l și va muri pe dată. Pămîntu-i însetat după sîngele lui. Ridică-te și spune-mi tot ce s-a întîmplat.

— Doi tineri mîndri, spuse printre hohote Surpanakha, îmbrăcați sihaștri și însoțiți de-o femeie, au pătruns în codru. Spun că-s fiii lui Dasaratha. Amîndoi, sub cuvînt că se află cu o femeie, au tăbărît asupra mea și m-au sluțit în chipul acesta rușinos. Sînt însetată de sîngele acestor răi. Întîi ucide-i. Orice poate să mai aștepte.

— Mergeți chiar acum, ucideți pe cei doi și aduceți-mi hoiturile lor. Tîrîți aici și femeia. Nu întîrziați, porunci Khara căpeteniilor sale.

La porunca sa patrusprezece căpetenii porniră îndată.

C a p i t o l u l XXXII

EPISODUL SURPANAKHA DUPA KAMBAN

Şezînd pe malul rîului, Rama priveşte o lebădă cum merge, şi apoi priveşte pe Sita mergînd. Băgînd de seamă asemănarea mersului, Rama se bucură şi zîmbeşte. Sita, pe de altă parte, observînd un elefant ce se-ntorcea de la rîu, îşi aminteşte de mersul lui Rama şi zîmbeşte şi ea.

Astfel la Panchavati, pe rîul Godavari, dragostea curgea blîndă între malurile *dharmei*. Tocmai atunci însă soarta unelti împreună cu lăcomia, împingînd pe Surpanakha în calea lui Rama.

Zeul Vishnu părăsise Oceanul de lapte născîndu-se ca fiu al lui Dasaratha, pentru a scăpa pămîntul de duşmanii zeilor. Dar cum putea să ştie Surpanakha toate acestea ? Văzîndu-i înfăţişarea impunătoare se minună :

— Să fie oare Manmantha, ori Indra, ori Siva, ori Vishnu ? Manmantha însă nu are trup, Indra are o mie de ochi, iar Siva are al treilea ochi în frunte, Vishnu patru braţe : aşadar nu poate fi nici Indra, nici Siva, nici Vishnu.

...Poate că, totuşi, este Manmantha ce şi-a recăpătat trupul prin *tapas*, după ce a fost făcut cenuşă de mînia lui Siva. Dacă-i Manmantha, ce rost are ca un erou atîta de frumos să urmeze a îndeplini *tapas* ? De ce un tînăr cu aceşti ochi de lotus să-şi mai piardă timpul cu asprimile-de-sine ? Surpanakha stătea privind şi minunîndu-se, nemaiputînd să-şi ia ochii de la el. Gîndi : „Înfăţişarea mea îl va umple de scîrbă. Voi lua alt chip şi apoi voi încerca să mă apropii."

Se preschimbă pe dată într-o tînără şi încîntătoare femeie şi apăru în faţa lui ca luna plină. Trupul graţios părea o liană de aur, urcîndu-se în ceruri pe arborele Kalpaka. Gura arcuită şi dinţii albi se potriveau bine cu ochii de ciută. Avea mers de păun. Apropiindu-se, brăţările de la glezne cîntau. Ridicînd ochii, Rama văzu o făptură de-un farmec răpitor ce se-nclină adînc, atingîndu-i picioarele. Apoi se trase puţin şi plecă ochii cu umilinţă.

Rama, crezînd că-i un oaspete venit de departe, o salută întrebînd-o :

— De unde eşti ? Care ţi-e numele ? Şi care-ţi sînt rudele ?

— Sînt fiica nepotului lui Brahma ; Kubera mi-e frate, răspunse Surpanakha. Alt frate al meu este Ravana, care a cucerit Kailasa. Sînt o zînă şi numele meu este Kamavalli.

— Şi pentru ce-ai venit aici ?

— Nu se cuvine ca o femeie să vorbească despre tulburarea din inima ei. Şi totuşi bănuiesc că trebuie s-o spun. Zeul dragostei mi-a cucerit inima. Tu poţi şi trebuie să mă scapi. Aici se opri. Rama însă rămase tăcut ; ea urmă.

— Te poţi căsători cu mine după riturile Gandharva. Ştii bine că îndrăgostiţilor li se îngăduie să fie împreună în acest fel. O dată ce ne-am unit astfel, nu numai că fericirea va fi a noastră, dar va urma şi o trainică prietenie între tine şi fratele meu, marele Ravana. Eşti singur în codru şi demonii te vor strivi chiar dacă nu-i aţîţi, şi-ţi vor face multe necazuri, numai pentru că porţi haină de sihastru. Dacă mă iei pe mine de soţie, vei scăpa de orice primejdie. Nu numai atît, dar puternicul meu popor va fi gata să te slujească în multe chipuri. Gîndeşte-te bine la asta.

Şi astfel ea vorbi pentru îndeplinirea dorinţei ei, fie numind cărţi ale legilor, fie zicînd că ar vorbi pentru folosul lui Rama. Rama rîse descoperindu-şi dinţii ca perlele. Tocmai atunci Sita se întoarce călcînd peste plante agăţătoare şi liane, părînd şi ea o altă liană. Surpanakha o văzu şi se minună de drăgălăşenia ei. Neştiind cine era, Surpanakha, pe care poftele o făceau mînioasă, strigă lui Rama :

— Fata asta-i un demon sub chip de om. A venit să te înşele. Fereşte-te de ea. Nu-i chipul ei adevărat. E o femeie-demon care mănîncă carne crudă. Goneşte-o. Nimic să nu ai de-a face cu ea.

— Într-adevăr, eşti înţeleaptă, răspunse Rama rîzînd, ai şi aflat adevărul.

Între timp, Sita se apropiase şi se afla lîngă Rama. Surpanakha nu putea înţelege de ce rîdea Rama. Stăpînită de pofte, îşi pierduse cu totul mintea. Şuieră către Sita :

— Tu, femeie-demon, de ce te apropii de viteazul meu ? Pleacă de aici.

Sita, tulburată şi speriată, agăţîndu-se de umărul prinţului, părea lumina unui fulger îmbrăţişînd un nor încărcat de ploaie. Văzînd atunci că gluma a mers prea departe, îi spuse :

— Scumpă doamnă, opreşte-te, rogu-te, pînă nu te aude fratele meu. E iute la mînie şi îngrozitor cînd se înfurie. Te sfătuiesc să pleci cît poţi de iute ; ia drumul pe unde ai venit. Grăind astfel, Rama luă pe Sita cu el şi intrară în colibă.

Cu focul dorinţei nepotolit, Surpanakha petrecu totuşi noaptea prin apropiere. Dimineaţa, ea gîndi : „Voi muri dacă nu capăt pe bărbatul acesta. Cîtă vreme femeia e cu el, nu mă voi putea apropia. Trebuie să încerc s-o iau de lîngă el ; îndepărtînd-o într-un fel voi putea să-i cîştig dragostea“. Hotărîtă să facă aşa, se întoarse la sihăstrie. Rama era plecat la rîu pentru abluţiunile de dimineaţă şi pentru rugăciuni, iar Sita era singură. Surpanakha crezu că a găsit prilejul cel mai nimerit şi se repezi spre Sita. Nu băgase de seamă că Lakshmana era pe aproape, într-un crîng. Lakshmana strigă şi

se năpusti asupra lui Surpanakha. Apucînd-o de păr, o smuci și trase spada.

Cînd Surpanakha se văzu lovită astfel, își reluă înfățișarea adevărată și se năpusti asupra lui Lakshmana. Dar Lakshmana o răzbi cu ușurință, o ciunti și o izgoni. Sîngerîndă, Surpanakha fugi prin codru strigîndu-și cu voce tare neamurile :

— Oh, frate Khara ! Oh, Ravana, frate al meu ! O, Indrajit ! O, regi ai neamului demonilor ! Dormiți cu toții ! Un om și nimic altceva m-a batjocorit și mi-a tăiat nasul. N-auziți bocetele mele ?

NIMICIREA LUI KHARA ȘI A OASTEI LUI

Surpanakha se întorsese la sihăstria lui Rama însoțită de cele patrusprezece căpetenii ale lui Khara, hotărîtă să se răzbune și să bea sîngele prinților. Arătă pe Rama și Lakshmana celor care o însoțeau :

— Iată-i, acolo sînt cei care m-au batjocorit și m-au ciuntit. Ucideți-i pe loc.

Rama înțelese numaidecît cum stau lucrurile și luîndu-și arcul spuse lui Lakshmana :

— Vezi puțin de Sita, cît voi avea eu grijă de noii-veniți. Spunînd acestea, își luă arcul și, urmînd legile războiului din vremile acelea, se înfățișă căpeteniilor lui Khara :

— Spuneți-mi de ce ați venit ? Mă aflu în codru pentru că *rișii* m-au rugat să nimicesc pe dușmanii lor. De vreți să scăpați cu viață, lăsați-ne în pace.

Demonii însă nu vroiau pace, vroiau război. Bătălia începu. Rama nu pierdu mult timp pentru a răpune cu săgeți căpeteniile lui Khara.

Pentru a doua oară, jelind în gura mare, Surpanakha se întoarse la Khara. Zdrobirea unei cete atît de puternice i se părea de ne-nțeles — lui Khara nu-i venea să creadă. Încercă să-și domolească sora neliniștită prin cuvinte blînde :

— Am trimis războinici de neînvins, oricare dintre ei e asemănător lui Yama ; fără îndoială că mi-au îndeplinit porunca. De ce plîngi ? Nu trebuie să bocești cîtă vreme sînt aici.

Surpanakha se ridică și ștergîndu-și lacrimile :

— Într-adevăr, ai trimis cu mine patrusprezece luptători. Dar toți patrusprezece zac acum reci și-nțepeniți de moarte ; Rama i-a răpus pe toți, destoinicia lui în luptă nu poate fi înfățișată. Dacă ai o scînteie de mîndrie în tine pornește chiar acum. Luptă-te cu Rama și scapă neamul demonilor. Dacă nu o faci, nimicirea alor noștri nu va întîrzia. Dacă ți-e frică, spune-mi-o, te voi înțelege. Tinerii intrați acuma pe moșia ta sînt hotărîți să-ți prăpădească tot neamul, dacă nu le stai împotrivă și nu-i zdrobești tu. Cuvintele acestea, spuse de sora lui cu voce tare în fața tuturor curtenilor, îl împunseră pînă în inimă.

— Cum poți să fii atît de înfricoșată de două neînsemnate ființe omenești ? Ai răbdare o clipă, și vei putea să le bei sîngele. Spunînd acestea, Khara se ridică.

— Nu te duce singur : strigă Surpanakha. Ia oastea cu tine.

Khara dădu poruncile trebuincioase. Oaste mare, bine înarmată, porni înainte, purtată de Dushana. Mai în urmă într-un car de luptă, Khara înainta măreț. În cale întîlniră semne rele ce făcură să scadă curajul oștenilor. Khara rîse încurajîndu-i :

N-a fost luptă în care să fiu bătut vreodată. Nu luați în seamă prevestirile acestea. Vom strivi curînd pe cei doi prichindei și ne vom întoarce în triumf.

La cuvintele îndrăznețe ale lui Khara oastea recăpătă curajul. Auzind zgomotul oastei ce se apropia, Rama și Lakshmana se pregătiră de luptă. Rama îi spuse lui Lakshmana :

— Vezi semnele acelea ? E sigur că demonii din Janasthana vin aici ca să-și găsească moartea ! Văd pe fața ta lumina izbînzii ce ne așteaptă. Înarmează-te ; ia pe Sita și du-o în peștera din deal ; ai grijă de ea. Eu voi sta împotriva hoardei demonilor și-i voi spulbera. Mergi chiar acum. Nu-mi trebuie nici un ajutor. Grăind astfel, Rama își puse armura, își încordă arcul. Lakshmana făcu cum îi spusese Rama și ascunse pe Sita într-o peșteră de munte.

O mare bătălie urma să aibă loc. Zeii și *ghandharvașii* se adunară în ceruri ca să privească bătălia. Înălțară binecuvîntări și se rugară toți pentru izbînda lui Rama. *Rișii* aveau îndoieli. Cum va putea oare Rama, de unul singur, să țină piept și să zdrobească această oaste uriașă ? Cînd Rama stătu în fața demonilor, cu arcul în mînă, chipul său în-

flăcărat părea că-i însuși Rudra cînd acesta și-a încordat arcul uriaș, Pinaka.

Oastea demonilor înainta în rînduri, falnică, cu tobe și trompete, iar priveliștea cea zgomotoasă a războiului umplu cele patru vînturi de strigăte, făcînd pe locuitorii codrului să se împrăștie care încotro. Rama sta în fața lor, ținînd în mînă arcul ; coarda era întinsă. Hoardele demonilor îl încercuiră ca norii mari și negri ce tulbură uneori soarele.

Bătălia începu ; în timp ce zeii se întrebau cum va putea să se împotrivească Rama cetelor care se aruncau asupra lui urlînd, săgeți ucigătoare țîșneau din arc, în val neîntrerupt, iar rîndurile demonilor, străfulgerate, cădeau ca muștele în vîlvătaia focului.

În fața lui Rama se afla acum însuși Dushana. Încordîndu-și arcul, Rama trimetea săgeți în cele patru vînturi, șuvoi necurmat. Ca razele soarelui, cu iuțeala luminii, săgețile țîșneau din locul unde se afla Rama și, răspîndindu-se pretutindeni, puneau la pămînt ostași, care, elefanți și cai. Săgețile străbăteau trupurile demonilor și țîșneau din ele pline de sînge purpuriu, strălucind ca focul. Oastea a fost zdrobită cu totul, Rama rămase fără nici un potrivnic în preajmă ; părea că-i Siva la capătul Veacului.

Dushana veni atunci din nou cu altă oaste mare. Pentru un timp păru de neînvins. Curînd însă, săgețile lui Rama îi sfărîmară carul, cu vizitiu și cai cu tot. Dushana sări jos din car și se aruncă asupra

lui Rama. Dar săgețile lui Rama îi despărțiră brațele de trup. Urîciunea căzu la pămînt ca un elefant uriaș. Alți demoni, văzînd pe Dushana învins, se aruncară asupra lui Rama, dar fură răpuși de săgețile ce zburau din arcul său, Kodanda.

Întreaga oaste a lui Khara a fost astfel spulberată. Veniseră mugind ca oceanul și acum toți zăceau tăcuți, mormane de hoituri, mădularele tăiate, arme părăsite, care sfărîmate. Rămăseseră numai Khara și Trisiras. Khara se și avîntase în întîmpinarea lui Rama, dar Trisiras îl opri :

— Merg eu întîi să iau viața lui Rama. Dacă nu izbutesc, voi fi ucis. După moartea mea te lupți tu cu el.

Urcat pe carul său de luptă, demonul cel cu trei capete lovi pe Rama cu săgeți. Șuierînd ca șerpii ucigători, săgețile lui Rama țîșniră asupra lui Trisiras. Pînă la urmă, Trisiras, lovit de moarte, căzu scuipînd sînge. Cei care-l urmau fugiră ca cerbii.

— Stați, le strigă Khara, văzîndu-i cum fugeau, și îndreptă carul împotriva lui Rama. Îi pierise mîndria cea plină de încredere, totuși se lupta bărbătește. Săgețile trimese de cei doi luptători acoperiră cerul. În carul său Khara stătea ca și Yama, trimețînd roiuri de săgeți. O clipă, Rama se rezemă de arc. În acest scurt răstimp armura lui Rama a și fost găurită de săgețile lui Khara dezgolind trupul prințului ce strălucea ca soarele. Rama luă atunci arcul lui Vishnu, zdrobi carul lui Khara și-i rupse în două arcul. Dar Khara apucă buzduganul

și se apropie de Rama. Zeii și *rișii*, care priveau bătălia, se îngrijorară și reînoiră binecuvîntările.

— Groază și bici ai fost pentru omenire! izbucni Rama. Puterea trupului nu apără pe cine face rău. Ai prigonit și ai ucis pe *rișii* ce îndeplineau *tapas* în codru. Vei primi de astă dată pedeapsa cuvenită păcatelor tale. Acolo, în carele lor din văzduhuri, duhurile înțelepților din carnea cărora te-ai înfruptat stau martore acum pedepsei ce-o vei primi. Am venit în codrul Dandaka să nimicesc pe demonii cei ticăloși. Săgețile mele vor străpunge trupurile tuturor alor tăi. Capul tău se va rostogoli curînd pe pămînt ca un măr copt.

— Vierme omenesc! strigă Khara. Fiu al lui Dasaratha! Sfîrșește cu lăudăroșenia! Ești mîndru c-ai ucis cîțiva demoni de rînd. Un erou nu se fălește cum faci tu. Numai un *kshatriya*, surghiunit de neamul său, poate vorbi cu atîta trufie. Ai arătat că știi să te lauzi. Vom vedea acum dacă știi să te și lupți! Vorbele tale au pîlpîit ca paiele aprinse ce dau puțină căldură ori viață. Iată-mă-s aici cu buzduganul în mînă, ca Yama, gata să-ți iau suflarea. Se apropie noaptea. Te pregătește să-ți dai viața. Mă aflu aici să răzbun moartea alor mei pe care i-ai ucis. Cu aceste cuvinte, roti buzduganul și-l aruncă în Rama. Dar săgețile lui Rama făcură buzduganul țăndări ce căzură pe pămînt fără să-i facă vreun rău.

— Demonule, ai terminat cu vorba? Acuma vei muri. De aici înainte codrul va scăpa de griji și rișii vor trăi în pace, îi întoarse Rama.

Dar tocmai cînd Rama vorbea, Khara smulse din rădăcini un copac uriaș și scrîșnind din dinți îl aruncă în Rama; și de astă dată, săgețile lui Rama îl făcură țăndări. Apoi, temîndu-se să mai întîrzie, Rama izbi cu săgeți ucigătoare în Khara. Rănit, demonul sări asupra lui Rama, încercînd să-l apuce; Rama, trăgîndu-se înapoi, se feri de atingerea lui Khara și-l ucise cu o săgeată care-i despică pieptul.

Din înalt, zeii aruncară flori, strigînd cu bucurie:

— Rama a ucis demonii cei păcătoși. Acum oamenii vor putea trăi în pace în codrul Dandaka. Într-un ceas de vreme Rama a nimicit pe Khara, pe Dushana, pe Trisiras și oastea lor întreagă. Rama e cu adevărat viteaz.

Sita și Laskshmana s-au întors din peșteră. Lakshmana îmbrățișă pe Rama și se bucură; deși singur, Rama își îndeplinise făgăduința de a ocroti pe *riși*.

Cum a putut Rama singur să facă totul? Dragostea e însușirea supremă, care după împrejurări ia cele mai felurite înfățișări — cum ar fi curajul și jertfa de sine — tot așa cum aurul poate fi schimbat pentru argint sau alte lucruri de preț.

Capitolul XXXIV

DRUM SPRE RUINĂ

Akampana, unul din puţinii demoni ce scăpaseră cu viaţă din marele măcel de la Panchavati, fugi pînă în Lanka şi, cerînd să fie dus în faţa lui Ravana, vorbi :

— Aproape toţi ai noştri care stăpîneau Janasthana sînt morţi, Janasthana e acum ruină pustie. Eu singur abia am putut scăpa cu viaţă.

Ravana facu ochii mari. Se mînie cumplit şi strigă sălbatic :

— Cine a prăpădit frumoasa mea Janasthana ? Yama, Agni, ori Vishnu ? Voi ucide pe însuşi zeul morţii. Pe amîndoi îi ard ; pe zeul focului şi pe soare. Voi sugruma, voi lua suflarea zeului vîntului. Spune-mi, cine a stricat Janasthana, cine mi-a ucis oamenii, fără să ţină seama că aici mă aflu eu, gata de răzbunare ? Vorbeşte pe dată !

E primejdios să duci veşti rele tiranilor. Îngrozit de furia regelui, Akampana răspunse :

— Vorbesc, dacă-mi făgăduieşti că nu mi se va întîmpla nimic. Apoi povesti toată întîmplarea :

— Rama, fiul lui Dasaratha, un războinic tînăr, dar curajos şi însetat de luptă ca un leu, de pe acum erou plin de faimă între oameni, s-a luptat cu Khara şi Dushana la Panchavati şi i-a zdrobit.

Regele demonilor şuieră ca o cobră :

— Ce tot îndrugi ? Cum s-a putut întîmpla aşa ceva ? Nu cumva Indra şi oastea lui zeiască, coborîţi pe pămînt, au luptat de partea lui Rama ?

— Indra n-a venit, răspunse Akampana, o, mare rege, Rama a ţinut piept singur întregei noastre oştiri cu căpeteniile ei cu tot. El singur i-a zdrobit pe toţi ; înşişi Khara şi Dushana au fost omorîţi. Săgeţile ucigătoare ţîşnite din arcul lui Rama, ca şerpii cu cinci capete, urmăreau pe ai noştri oriunde s-ar fi dus şi i-au nimicit pe toţi. Akampana înfăţişă pe larg priceperea şi iuţeala cu care Rama îşi mînuia armele.

Aşa Ravana află că Rama, fiul lui Dasaratha, împreună cu fratele său mai mic, Lakshmana, erau la Panchavati şi el singur făcuse totul, fără Lakshmana şi fără ajutorul niciunui zeu.
unui zeu.

— Bine, spuse Ravana, nu înţeleg ce spui, însă pornesc chiar acum şi după ce voi strivi viermii aceia omeneşti mă-ntorc. Şi se ridică.

— Ascultă-mă, o, mare rege, ascultă-mă înainte de a pleca, se grăbi Akampana, şi-i mai arătă încă o dată cît de uriaşe erau puterile şi curajul lui Rama. Ascultă-mă. Nimeni nu poate să lupte

cu Rama, nici nu poate să-l învingă. Cînd spun „nimeni“, înțeleg „nimeni“. Nici chiar tu nu poți. Însă, fiindcă mi-ai făgăduit ocrotire, îndrăznesc să-ți spun tot adevărul. Pentru a-l răpune se află o singură cale. Soția lui este cu dînsul. În lumea întreagă nu-și află asemănare frumusețea ei. Dacă poți cumva să o răpești, despărțirea va ucide pe Rama; atît de mare-i dragostea pentru soția lui. Socotește cum poți face asta. Nici nu te gîndi să lupți cu el.

Auzind de frumusețea Sitei, dorința se aprinse în Ravana. Începu să creadă că zdrobirea lui Khara și a oastei lui a fost într-adevăr o întîmplare norocoasă care-i dădea prilejul să cîștige încă o regină și o soție frumoasă. Primi bine sfatul lui Akampana:

— Mîine dimineață voi pleca. Gîndesc că planul tău e bun.

Așa făcînd, Ravana porni în carul lui zburător, înhămat cu catîri, ce scînteia ca luna printre nori, cînd grăbește pe cer și merse drept la sălașul lui Maricha. Acesta primi cum se cuvine pe regele lui, întrebîndu-l ce grabnică trebuință îl adusese acolo. Ravana îi răspunse:

— Ascultă, Maricha. Tu și numai tu mă poți ajuta. Janasthana a fost nimicită și totodată întreaga oștire care-și avea acolo tabăra. Toate astea au fost făcute de Rama, fiul lui Dasaratha. Nu-i uluitor? Ca să mă răzbun am hotărît să-i răpesc soția. Îți cer sfat și ajutor.

Maricha, în inima căruia vitejia lui Rama era însemnată cu fier roșu, se îngrozi și încercă să facă pe Ravana să părăsească de bună voie gîndul unei încercări nebunești.

— Ce gînd mai e și acesta? Vreun dușman s-a hotărît să te piardă sub cuvînt că ți-ar fi prieten; numai un vrăjmaș te-ar fi putut sfătui să răpești pe Sita. Cine ți-a dat așa povață dorește sfîrșitul neamului demonilor. E ca și cum te-ar îndemna cineva să bagi mîna în botul unei cobre care doarme și să încerci să-i smulgi colțul veninos. N-ai cămin fericit și soții credincioase? Întoarce-te la ele, bucură-te de viață și de belșugul tău. A te agăța de soția lui Rama e drumul cel mai drept către înjosire, nimicire și ștergerea oricărei urme a neamului demonilor.

Ravana cel cu zece capete făcu cale întoarsă înspre Lanka; povața lui Maricha i se păruse bună. Poate Ravana își amintise că darurile ce le primise nu erau fără cusur. Era apărat împotriva oricăror ființe, afară de oameni. Săgețile lui Rama spulberaseră și omorîseră o întreagă oaste, împreună cu Khara, Trisiras, Dushana și cu alți luptători viteji. Gîndindu-se la toate, Ravana primi povața lui Maricha. Dar soarta vroia altfel.

Ravana ședea acum pe tronul său înconjurat de sfetnici. Pe fața lui măreția lucea așa cum strălucește flacăra focului de sacrificiu cînd se picură în ea untul topit. Pe trupul său puternic se vedeau semne multe de răni primite în lupte, unde biruise

zei, *asurași* și alte ființe. Puterea și curajul său erau fără de margini, dar tot atît de mare era și lipsa lui de virtute *(adharma)*. Nimeni nu era deopotrivă cu el în a prigoni zeii, a strica sacrificiile și a răpi femeile. Oștirile de zei și *asurași* erau înfricoșate de moarte numai la auzul numelui său. Era spaimă pentru toate ființele. Bucurîndu-se de bogăție și de toate plăcerile, scăpat de teama morții, stăpînitorul peste Lanka nu avea nici potrivnic și nici stăpîn, nu se temea nici de Dumnezeu, nici de păcat.

Cu zece capete, ochii mari, mădulare uriașe, înfățișarea sa îngrozitoare purta totuși însemnele regalității. Îmbrăcat cu măreție, acoperit de giuvaeruri, ședea pe tronul său înconjurat de sfetnici în mijlocul splendorilor adunate din jafurile lumii, cînd, deodată, în fața sa se ivi ca o arătare a ursitei atotnimicitoare, sora sa, Surpanakha, însîngerată și schilodită, întruchipare a durerii, necazului și rușinii. În timp ce toți priveau la ea cu ochii plini de groază, într-o tăcere desăvîrșită, ea începu plină de durere; vorbele-i erau cărbuni aprinși.

— Nebunule, înecat în plăceri trupești, stai cu obrăznicie sigur de puterea ta, nu vezi cum primejdia de moarte ce-ți amenință ființa te așteaptă chiar în fața ușii! Nu încape îndoială că regele, îmbătat de mîndrie, nesimțitor la semnele prevestitoare ce-i amenință tronul, e sortit rușinei și pieirii! Nu se află ceva mai de nimic și mai demn de dispreț decît un stăpînitor prăbușit, datorită însăși nepăsării sale. N-ai aflat că frații tăi, Khara, Dushana și Trisiras și armata ta vitează de patrusprezece mii de demoni cruzi au fost nimiciți de Rama, un simplu om, și că tabăra ta înaintată din Janasthana a fost spulberată? O clipă doar am văzut un singur luptător stînd mîndru în scînteietoarea priveliște a războiului și-n clipa următoare zăceau cu toții uciși de săgețile acelui om, acoperind pămîntul ca niște grîne coapte prăpădite de o grindină cumplită; și iată-mă pe mine, sora ta, înjosită, ciuntită, cu inima frîntă! N-ai nici un gînd de răzbunare tu, erou, frate, rege?

Împuns de vorbele cu care-l înfrunta și lovit în inimă de suferința și supărarea ei, Ravana îi răspunse:

— Nu-ți fie teamă, vei fi răzbunată. Dar cine-i acest Rama? Ce fel de om e? Ce arme are? Cum luptă? Ce caută în codrul Dandaka? Și cum s-a întîmplat c-ai fost schilodită cu atîta cruzime?

Surpanakha înfățișă pe cei doi frați și pe Sita, stăruind asupra frumuseții bărbătești și a puterilor celor doi frați, cu gînd de a trezi pizma rîvnitoare a celor din jur și apoi se întrecu în laude pline de înflăcărare zugrăvind frumusețea neîntrecută a Sitei.

— Nu am cuvinte îndeajuns să-ți înfățișez desăvîrșirile Sitei. N-am mai văzut întru totul minunată frumusețe ca a ei la nici una din ființele lumii, fie *ghandarva*, ori *kinnara*, ori fiică a oamenilor. Iar acum îți voi spune de ce am fost cio-

pîrţită atît de ruşinos. Văzînd pe Sita am simţit că numai tu eşti vrednic de ea, că numai ea singură merită pe deplin să-ţi împartă culcuşul ; numai de dragul tău am încercat să o răpesc şi să ţi-o aduc. Lakshmana, care era lîngă ea, m-a împiedicat, şi, sărind asupra mea, m-a ciopîrţit şi m-a înjosit cum vezi. Am suferit totul numai de dragul tău. De vrei să răzbuni ocara şi să aperi cinstea neamului, ridică-te şi pleacă numaidecît.

În afară de răzbunarea ocarei ce-am suferit-o, vei căpăta şi o soţie vrednică de tine. Dacă o răpeşti pe Sita şi-l înjoseşti pe Rama, duhurile războinicilor omorîţi în codrul Dandaka vor fi astfel mulţumite. Voi simţi şi eu puţină uşurare pentru umilinţa îndurată.

...Nu-ţi cunoşti propria putere. Poţi s-o răpeşti cu uşurinţă pe Sita şi poţi face să fie a ta. Cum să rămîi nesimţitor faţă de batjocorirea neamului tău ? Khara şi Dushana zac ţepeni la Janasthana pentru că au cutezat să se împotrivească lui Rama. Gîndeşte-te la toate şi fă cum e bine. Spală cinstea neamului nostru ! O, Ravana, scapă-ne !

Auzind cuvintele surorii sale şi lauda frumuseţii lui Sita, Ravana ridică adunarea şi se retrase pentru a chibzui singur. Trebui să cumpănească şi iar să cumpănească pentru că-şi amintea prea bine ce-i spusese Maricha. Socoti în mintea lui şi cele ce-i erau prielnice şi cele ce-i stăteau împotrivă ; pînă la urmă, ajungînd la o hotărîre, porunci într-ascuns să-i fie pregătit carul.

Tras de catîri cu feţe de demoni, carul de aur fu gata. Urcîndu-se, Ravana trecu peste mare, pămînturi şi cetăţi. Privind din carul său fermecat, în jos, la priveliştea ce-o desfăşura vara patima îi crescu şi mai mult. Ajunse la sihăstria lui Maricha şi îl găsi pe acesta, cu păr vîlvoi şi straie de scoarţă, trăind viaţă de sihastru. Văzîndu-şi regele, ruda sa, Maricha salută după cuviinţă pe Ravana şi-l întrebă :

— De ce ai venit tot drumul pentru a doua oară, fără să mă veşteşti ?

Ravana începu cu viclenie în cuvînt :

— Mă aflu în grea încurcătură ; numai tu mă poţi scăpa. Îţi cerşesc ajutorul. Ştii bine cum fraţii mei, la porunca mea, stăpîneau Janasthana şi cum toţi anii aceştia ei şi războinicii lor n-au cunoscut nici o împotrivire. Acuma însă Rama, omul acela, i-a ucis pe toţi o dată cu întreaga lor oştire. Fără car de luptă, stînd pe pămînt, săgeţile lui au străpuns şi ucis toate rudele noastre. Iar acuma, în codrul Dandaka, unde nu mai bîntuie demonii, înţelepţii trăiesc în pace. Rama e un prinţ nevrednic surghiunit de tatăl său, fără îndoială pentru vreo ticăloşie. Rătăceşte singur prin codru, doar cu soţia lui, Sita. Omul acesta, îmbrăcat ca un sihastru dar bucurîndu-se de plăcerile trupeşti, lepădat de *dharma*, mîndru de puterea lui şi fără nici o pricină, mi-a ciopîrţit la chip sora şi mi-a jignit tot neamul. Sora mea, care a suferit durerea şi ruşinea, a venit şi mi s-a plîns. Dacă, după toate

acestea, stau locului şi nu fac nimic, mă mai pot socoti eu rege ?

Ca să mă răzbun am hotărît să răpesc din codrul Dandaka pe soţia lui Rama. E datorie faţă de neamul meu să înjosesc şi să pedepsesc pe Rama. Iar pentru asta îmi trebuie ajutorul tău. Dacă eşti lîngă mine şi mă ajuţi, nu mi-e teamă de nimic. N-ai seamăn pe lume, în curaj, putere şi pricepere la vrăjitorii. De aceea am venit la tine. Nu mă pot îndepărta. Iată, îţi voi spune cum poţi să mă ajuţi. Te vei preschimba într-un cerb de aur, un cerb de aur cu pete argintii, care să farmece pe oricine l-ar privi. Sub acest chip vei zburda în faţa Sitei pe lîngă sihăstria lui Rama. Ca orice femeie, ea va ruga pe Rama şi Lakshmana să te urmărească, să te prindă şi să te aducă la ea. Cînd cei doi vor pleca în urmărirea ta şi ea va rămîne singură, o voi putea răpi cu uşurinţă.

...Sita este o femeie foarte frumoasă ; pierzînd o astfel de soţie, Rama va lîncezi de supărare şi i se va veşteji cu totul tăria bărbătească. Atunci va putea fi lesne omorît şi ne vom răzbuna.

Maricha privi ţintă la Ravana. Pălise la faţă, gura i se uscase. Groaza îl cuprinsese cu totul aflînd gîndul lui Ravana. Cu amintirea vitejiei lui Rama ce-i stăruia în minte şi cu înţelepciunea cîştigată din *tapas*, Maricha văzu prea bine toate cele ce aveau să se întîmple.

Ştia că planul ticălos al lui Ravana n-avea nici cel mai mic sorţ de izbîndă. Pentru el era limpede că ursita strîngea laţul în jurul grumazului lui Ravana, tîrîndu-l spre pierzania ce nu se mai putea înlătura. Deşi vorbise despre cinstea neamului demonilor, datoriile regalităţii şi ocara suferită de Surpanakha, Ravana era de fapt împins de dorinţa şi pofta de a stăpîni pe Sita. Maricha înţelese toate acestea.

Ravana era aidoma cu Surpanakha, ce suferea din pricina nestăpînitelor ei dorinţe trupeşti. Într-adevăr, deşi fusese schilodită de Lakshmana, nu era mînioasă pe el, ci pe Sita, care stătea între ea şi Rama ; Surpanakha ura frumuseţea şi virtutea Sitei aşa cum întunericul urăşte lumina. Singura dorinţă care mistuia inima lui Surpanakha era să se răzbune aducînd înjosire Sitei. Numai cu acest gînd înfăţişase pe Sita lui Ravana cu atîta înflăcărare, aprinzînd în el patimă neîngăduită. Cinstea neamului demonilor, primejdia ce ameninţa împărăţia, uciderea rudelor şi aşa mai departe, toate slujeau doar gîndul ei ascuns, acela de a stîrni pofta lui Ravana şi a-l face să dorească pe Sita. Şi Ravana căzuse în capcană.

Capitolul XXXV

CERBUL DE AUR

— O, regele meu, am ascultat toate cîte le-ai spus și inima mi s-a umplut de-o supărare fără margini, răspunse Maricha lui Ravana. Ușor e să lingușești. Lingușirea place întotdeauna urechilor. Puțini însă dau sfaturi amare, totuși bune ; dar și mai puțini sînt cei care le primesc așa cum se cuvine atunci cînd le sînt date. Totuși e datoria mea să-ți spun crudul adevăr. Cuvinte dulci ți-ar putea fi plăcute, dar te vor duce fără îndoială la primejdie și ruină.

Cei care ți-au adus vești nu ți-au spus adevărul despre Rama ; să nu rămîi înșelat, așadar, de ce-ai auzit de la alții privitor la Rama. Nu-i nici izgonit, nici nelegiuit ; e un fiu ascultător aflat în codru pentru a cinsti cuvîntul tatălui său. Departe de a fi neputincios sau fricos, e un războinic puternic, iar în luptă nu are asemănare.

...Nu-ți face din el dușman nemilos, ca nu cumva să aduci prăbușire alor tăi și regatului tău. Din cele ce gîndești pare că Sita a fost născută doar pentru

a aduce prăbușirea voastră. Din pricina ta întreg neamul demonilor și însuși Lanka vor fi în curînd una cu pămîntul.

Care-i dușmanul ce a strecurat aceste gînduri nimicitoare în mintea ta ? Cine ți-a dat sfatul cel rău care-ți va aduce regatul și o dată cu tine tot neamul tău, la primejdie și surpare ? Cine ți-a spus că Rama ar fi un iubitor de plăceri și de minciună ? Rama e întruparea *dharmei*. Își folosește tăria și curajul pentru a sluji *dharma*. Cum Indra e fără îndoială întîiul între zei, Rama e întîiul între muritori.

Cum îndrăznești, cum ai putut să arunci ochi pofticioși asupra Sitei ? Crezi oare că Sita va fi vreodată a ta ? Cum poți să te amăgești că ai putea s-o iei de lîngă Rama ! Poate cineva să înșele soarele și să-i fure lumina ? Cenușă te vei face de-ai să încerci să te apropii măcar de focul arzător al fiicei lui Janaka. Vezi să nu cazi pradă săgeților lui Rama. Nu-ți căuta singur moartea. Nu te apropia de focul păzit de Rama.

Nimeni nu trebuie să se grăbească la o faptă fără să fi gîndit bine mai înainte. Pe Rama n-ai să-l învingi nicicînd în luptă. O, tu, Ravana, domnitor al neamului demonilor, nu întoarce urechi surde la cele ce-ți spun. Ți-aduci aminte cum, de mult, mîndru de tăria mea, am încercat să tulbur slujbele și jertfele înțeleptului Viswamitra. Pe atunci Rama era doar un copil ; totuși Viswamitra, cu îngăduința lui Dasaratha, a luat pe tînărul Rama ca

să-i apere sacrificiul. Înțeleptul cunoștea vitejia lui Rama. M-am apropiat de locul acela voind să sting focul de sacrificiu, murdărindu-l cu sînge și cărnuri, cînd, am dat peste Rama, copilul acela. Ce crezi că s-a întîmplat ? Cu o singură săgeată l-a ucis pe loc pe Subahu, iar cu alta m-a doborît pe mine și m-a aruncat în mare. Copilul Rama e acum bărbat nemărginit mai puternic și mai destoinic în luptă.

Nu te supune mîniei lui, să nu aduci prăbușire poporului tău care acum se bucură de bogăție și putere. Nu te mai gîndi la Sita, ca nu cumva să aduci nimicire cetății tale celei frumoase și bogate, și sigură moarte pentru tine. Dacă stărui în gîndul tău nebun, o, Ravana, văd înaintea mea prăpastia ce te așteaptă. Iată, văd Lanka în flăcări, văd străzile ei așternute cu morți, văd orfani și văduve bocind cu glas mare. Ocolește dar păcatul acesta uriaș. Dacă ești mînios pe Rama, luptă cu el față-n față, întîmpină-ți moartea ca un viteaz. Nu lua drum greșit și nu mă trage după tine. Întoarce-te, fii fericit cu multele tale soții. Nu chema pe Yama oaspe țării tale și neamului tău !

Maricha vorbi deplin încredințat de cele ce spunea, pentru binele lui Ravana ; dar acesta nu era nici mișcat, nici încredințat. Cum poate sfatul cel bun să aibă ascultare la cel robit poftelor ? Ravana nu vroi să asculte sfatul lui Maricha, așa cum bolnavul îndepărtează un leac.

— Cînd regele, spuse Ravana, dorește să știe dacă ceva trebuie ori nu făcut, cine-l povățuiește poate să cerceteze și ce-i de folos și ce nu-i de folos. N-am venit la tine pentru un astfel de sfat. Sînt rege și am venit să-ți spun ce-am hotărît să fac. Aștept și trebuie să-mi dai ajutorul tău, pentru a îndeplini ce-am hotărît. Uiți credința ce mi-o datorezi și cutezi să pui la îndoială gîndul meu. M-am gîndit la toate și am ajuns la o hotărîre. Această făptură neînsemnată pe care o lauzi nu-i vrednică de cinstea unei chemări, după cerințe, la luptă cu mine. Ce e Rama mai mult decît un izgonit din țara lui, un nebun care a îngăduit să fie înșelat de o femeie și a fost lipsit de toate drepturile lui ? Ne vom purta cum trebuie cu un astfel de om, înjosindu-l prin răpirea soției lui. E un lucru hotărît și încheiat. Cele ce spui n-aduc vreo lămurire. Ce vreau eu trebuie să faci, iar asta nici nu-i prea mult.

„Te vei preschimba într-un cerb ciudat și ademenitor ; ivindu-te înaintea Sitei, îi vei lua ochii. Sita va trimete pe Rama să te urmărească și să te prindă. Trebuie să duci cît mai departe pe Rama și luîndu-ți vocea lui Rama, să strigi : „Ah, Sita ! Ah, Lakshmana !“ Auzind, Sita va crede că Rama e în primejdie și va sili pe Lakshmana să-i alerge în ajutor. Cînd va rămîne singură, o voi putea răpi și o voi duce la Lanka. După ce îmi vei fi dat acest sprijin, ești slobod să faci tot ce vrei. Dacă însă nu mă ajuți acuma, viața ta va fi pierdută, s-o știi !

Maricha gîndi în sine :

„Ravana, cuprins de nebunie, se și află sub umbra blestemului și nu-mi va asculta sfatul. Dorința păcătoasă îl trage către Yama. Mai bine să fiu ucis de Rama decît de Ravana. Cel puțin așa viața îmi va fi luată de un dușman." Și el primi să facă după gîndul lui Ravana.

— Ți-am dat sfat bun, dar nu-l asculți. Dacă fac după voia ta, sînt sigur că voi muri, dar nu sînt mai puțin încredințat că vei pieri și tu, nu după mult timp, cu toți ai tăi. Așa va fi nimicit tot neamul nostru. Dușmani ne-au fost acei care te-au pus pe drumul acesta, ne-au dorit pieirea ; a fost cineva care te-a pizmuit. De aceea e mai bine să fiu ucis de-un dușman pe care-l cinstesc decît să fiu ucis de tine. Haide, să mergem în Dandaka.

— Acuma ești din nou bătrînul și scumpul meu spuse Ravana, nemaiîncăpînd de bucurie și îmbrățișîndu-l pe Maricha.

Se urcară amîndoi în car și se îndreptară spre codrul Dandaka. Zburară peste cetăți, munți, rîuri și împărății. Ajungînd la Dandaka, cercetară pe ascuns sihăstria lui Rama aflată într-o grădină de bananieri. Coborînd ceva mai departe, Ravana luă pe Maricha de mînă, îi arătă sihăstria, și-l puse să-și îndeplinească partea lui. Pe dată Maricha se prefăcu într-un cerb minunat. Fiecare parte a animalului avea altă culoare, fiecare era de-o aleasă frumusețe. Părea curcubeul de pe cer și fermeca ochii oricui l-ar fi privit. Era ca și cum aur, argint,

diamante, nestemate și flori unduiau unele după altele pe blana lui. Puteai crede că un rîu viu de juvaieruri se joacă pe-un trup încîntător de aur. De-o mîndrețe neîntrecută, cerbul fermecat se plimba ici și colo, oprindu-se o clipă și apoi pornind din nou cu salturi grațioase. Din cînd în cînd se apleca și rupea cîteva fire de iarbă, ridica capul mestecînd frunzele gingașe ; uneori venea încet pînă lîngă sihăstrie și apoi sărea pentru a se ascunde și a se ivi mai departe. Alteori se apropia de-o turmă de cerbi ; apoi se despărțea și umbla singur. Dar ceilalți cerbi cum adulmecau o și luau la goană, înspăimîntați.

Sita culegea flori printre copaci ; văzu cerbul și căzu prinsă de vraja frumuseții nemaivăzute. Cerbul privi îndărăt la ea și zburdînd încoace și încolo, în fața ei, răspîndea farmec nou în locurile din jur.

— Veniți și vedeți ! Veniți amîndoi și vedeți ! strigă Sita voind ca și Rama și Lakshmana să vadă cerbul minunat.

Veniți repede, repede de tot ! strigă ea. Rama și Lakshmana ieșiră din colibă și văzînd grațioasa creatură, se minunară și ei ; animalul era într-adevăr încîntător.

Lakshmana însă era neîncrezător. Bănuia că nu-i cerb obișnuit ci un demon preschimbat în cerb. Rama și Lakshmana știau că Maricha, luînd chip de cerb, ademenea și prăpădea adeseori pe cei care veneau să vîneze cerbi în codru.

— Nu-i animal obişnuit, spuse Lakhsmana ; e-o viclenie a vreunui demon.

— Vă rog, urmă Sita, prindeţi cerbul pentru mine. Îl vom duce ca pe un animal răsfăţat în sihăstria noastră. E fiinţa cea mai încîntătoare pe care am văzut-o pînă acum, în codru ! Uite-l, uitaţi-vă la el ! Ce de culori ! Cum se joacă !

Ea urma astfel, vorbind despre cerb şi voind să-l aibă. Sita începu din nou să se roage de Rama.

— Fă cumva, prinde-l pentru mine ! Curînd ne vom întoarce în cetate, nu crezi că ar trebui să aducem din codru un lucru rar, la Ayodhya ? Ce frumos ar fi ca această făptură minunată să se joace în grădinile dinlăuntru ale palatului nostru ! Şi Bharata ar fi bucuros. Ce mult mi-ar plăcea să i-l dăruiesc ! Prinde-l pentru mine, iubitul meu ! Fă cumva şi prinde-l pentru mine !

Sita văzu că lui Lakshmana nu-i place stăruinţa ei. Dar asta o făcu şi mai hotărîtă în a îndupleca pe Rama să-i aducă cerbul.

Cînd în inima noastră a pătruns o puternică dorinţă, şi cineva îi stă împotrivă, toţi ne supărăm oricît de drag ne-ar fi omul acela.

— Priviţi ! strigă ea, din nou, acum e numai aur ! Uitaţi-vă acum ! E tot numai argint ! Dacă nu-l puteţi prinde viu, măcar omorîţi-l cu o săgeată ; să-i ducem blana acasă. Niciodată n-am văzut o blană mai frumoasă. Ar fi un lucru atît de drăguţ să stai pe ea ! Uitaţi-vă. Acuma fuge. Hai duceţi-vă şi prindeţi-l viu. Sau cel puţin aduceţi-mi blana lui.

Uitaţi-vă ! Uitaţi-vă încă o dată, începu ea din nou. Toţi anii aceştia lungi n-am văzut în codru nimic mai frumos. E un ciorchine de stele scînteietoare !

Rama se lăsă biruit de stăruinţele ei.

— Chiar dacă Lakshmana are dreptate şi e un demon, avem o pricină mai mult să-l ucidem, îşi spuse ; atunci de ce să ne temem ? Dacă nu pot să-l prind viu, îl dobor cu o săgeată şi-i dau blana Sitei, o doreşte atît de mult ! Nu-i datoria mea să i-o aduc ?

Spuse atunci lui Lakshmana să-i aducă arcul şi săgeţile. Inima lui Lakshmana se împotrivea, dar se supuse.

— Lakshmana, fii cu băgare de seamă, spuse Rama. Rămîi lîngă Sita şi păzeşte-o cu grijă. Mă întorc numaidecît, cu cerbul, viu sau mort. Nu te îngrijora. Chiar dacă e un demon, ce însemnătate are ? Va împărţi soarta lui Vatapi. Dacă a venit cumva să mă înşele, aşa cum Vatapi a încercat să înşele pe Agastya, atunci va cădea prins în laţul lui. Ce poate să-mi facă acest animal ? Cerb sau demon, pentru mine e tot una.

— Ia seama. Ai grijă de Sita. Oricînd se poate întîmpla ceva. Stai de veghe, îi spuse Rama încă o dată.

Ursita pregătise totul pentru nenorocire. Ciudat, în această împrejurare tocmai el, Lakshmana,

care prin firea lui era mai grăbit și mai iute la faptă, fusese cel bănuitor, iar Rama, de obicei cu luare-aminte, nu se împotrivise de astă dată dorinței nebunești a Sitei, și, disprețuind cuvîntul lui Lakshmana, porni în urmărirea lui Maricha preschimbat în cerb.

Maricha, pentru a-i da lui Ravana timp de ajuns și prilej cît mai bun, rămase tot timpul în bătaia privirii lui Rama, însă așa ca Rama să nu-l poată atinge, purtîndu-l tot mai departe, așa cum te poartă ursita. Cerbul făcea cîțiva pași, apoi se oprea și, întorcîndu-se, se uita la urmăritor. După aceea, dintr-o dată, fugea cuprins de teamă. Ciulindu-și urechile, sărea atunci cu copitele la piept. Pierea apoi pentru o clipă printre copaci. Îndată apărea în vîrful unei movile înalte, arătîndu-și umbra gingașă zugrăvită pe-un nor care trecea. Cîteodată, ca și cum ar fi fost obosit, lăsa pe Rama să se apropie gata-gata să-l prindă, dar, repede, sărea în sus și fugea depărtîndu-se.

Maricha urmă astfel, purtînd pe Rama pînă departe. Atunci demonul înțelese că jocul nu mai putea să se lungească și că sfîrșitul lui era aproape. Obosit de urmărire, Rama încordă arcul și trimise o săgeată. Cerbul căzu străpuns. Maricha își recăpătă atunci chipul obișnuit și cu glas aidoma glasului lui Rama, strigă :

— Ah, Sita, ah, Lakshmana ! Apoi căzu mort.

„Lakshmana a avut dreptate, cugetă Rama. Cerbul acesta a fost într-adevăr un demon. Auzindu-i strigătul se poate ca Sita să se fi înșelat. Teama o cuprinde atît de lesne !"

„Dar, își spuse tot el, ce însemnătate are dacă Sita-i cuprinsă de temeri zadarnice ? Lakhsmana e acolo, lîngă ea."

Inima lui se umplu de mîndrie și bucurie la gîndul că are un frate ca Lakshmana, un frate de nădejde și iubitor. Cum putea Rama să bănuiască ce se întîmpla chiar în clipa aceea în sihăstrie și ce vorbe dureroase i-a fost dat lui Lakshmana să audă de la Sita ?

Într-adevăr, crude sînt căile ursitei.

Capitolul XXXVI

JATAYU — PASĂREA CEA BUNĂ

„Ah, Sita ! Ah, Lakshmana !" Așa strigase Maricha, împrumutînd vocea lui Rama. Iar Sita fusese înșelată. Tremurînd ca un platan în furtună, strigă :

— Lakshmana, ascultă, n-auzi vocea fratelui tău ? Aleargă, fugi chiar acum, ajută-l !

Răpusă de teamă și văzînd că Lakshmana nu vrea să se miște, ea îl strigă iar și iar, copleșită de chin și de grijă :

— Aud vocea stăpînului meu, e-n primejdie. Du-te, du-te te rog ! Nu mai întîrzia ! striga ea. E în mare primejdie. N-ai auzit cum strigă după ajutor ? Cum poți sta liniștit ? Fără îndoială fratele tău e înconjurat de demoni, ne cere ajutor. În loc să alergi în ajutorul lui, tu stai aici nemișcat !

Lakshmana cunoștea însă vicleniile neamului demonilor și-și amintea porunca fratelui său. De aceea, nici nu se mișca. Sita, cuprinsă de chinul fricii și îndoielii, era din ce în ce mai copleșită de

furie. Bătîndu-și pieptul cu mîinile, strigă, cuprinsă de-o mînie pe care nu o mai putea stăpîni :

— Fiu al lui Sumitra ! te-ai făcut și tu dușmanul nostru ? Sau n-ai făcut altceva decît să ne înșeli, toții anii aceștia ? Ai stat aci doar ca să aștepți moartea lui Rama dîndu-te drept prieten al lui ? Ai nădăjduit tot timpul ca să moară numai ca să mă cîștigi pe mine ? Pentru ce altfel ai sta aici, mincinosule ! în loc să alergi în ajutorul lui acuma cînd te cheamă ? Trădătorule ! Fățarnic ticălos !

Cuvintele nemiloase se împlîntară ca săgețile otrăvite în inima lui Lakshmana care-și acoperi urechile cu mîinile. Vorbi cu blîndețe Sitei care plîngea cu lacrămile mîniei :

— Vaidehi, Rama poate sta împotriva oricărui dușman de pe lumea asta, și-l poate învinge el singur. N-ai teamă, o tu, care ești mai mult decît mamă pentru mine ! Liniștește-te. Nimeni pe lumea asta nu e destul de puternic să atingă pe Rama al nostru ori să-i facă vreun rău. Cuvintele ce mi le-ai spus nu-s vrednice de tine, măicuța mea, nu-ți fie teamă, nu te întrista. Fără îndoială, ai să vezi pe Rama întorcîndu-se cu cerbul pe care l-ai dorit.

...Vocea pe care ai auzit-o nu-i vocea lui. Este o viclenie a unui demon ; nu te lăsa înșelată și nu te întrista. Fratele meu mi-a poruncit să stau aici să te păzesc. Nu-mi cere să te părăsesc, să plec și să te las singură. Nu pot să nu-mi ascult fratele. De cînd a ucis demonii din Janasthana, ceilalți de-

moni încearcă să se răzbune în orice fel. Nu trebuie să ne lăsăm amăgiţi de chipuri ori voci înşelătoare. N-a fost strigăt de ajutor de la Rama. Nu trebuie să te îngrijorezi nicicît.

Dar frica o scosese pe Sita din fire şi, cu ochii roşii de furie, rosti cuvinte îngrozitoare :

— Cauţi să tragi folos din ceea ce numeşti porunca fratelui tău, de stai acum nemişcat la strigătul lui de durere ; eşti hotărît să-l laşi să piară ! O, cum am mai fost înşelaţi, Rama şi cu mine, în toţi aceşti ani ! Josnic şi ticălos ce eşti, nemernic ce ţii numai la tine, şi te mai numeşti frate ! O, tu prieten mincinos, te bucuri că Rama se află în primejdie cumplită ? Înţeleg acum de ce ne-ai urmat în codru. Ai fost pus de Bharata. Aţi ajuns cu toţii duşmanii stăpînului meu ! V-aţi adunat cu toţii într-o uneltire ticăloasă ? Crezi cumva că după ce am fost a lui Rama, mă voi mai uita la tine ori la altul ? Dacă Rama moare, voi muri cu el. Să ştii că asta e neîndoielnic.

Izbucnirea de mînie a Sitei îl copleşi cu totul pe Lakshmana. Vorbele crude i se împlîntau în inimă şi-l frigeau ca săgeţi înveninate. Părul începu să i se ridice. Împreună mîinile în semn de adorare :

— O, mamă ! O, zeiţă ! Cum este cu putinţă ca astfel de vorbe să-ţi iasă din gură ? Îmi ard urechile ca fierul topit. Crude şi nedrepte sînt gîndurile tale. Iau martori pe toţi zeii şi-ţi jur că bănuiala ta e neîntemeiată. Văd acuma că pînă la urmă eşti o femeie ca orişicare alta, iute în a gîndi rău de alţii. Teamă mi-e că o mare nenorocire va cădea asupra ta. Altfel n-ai fi putut să ai atîtea gînduri nepotrivite şi să vorbeşti atît de rău de mine. Lakshmana, simţindu-se nevinovat, tremura de teama vreunei cumplite nenorociri ce-ar fi putut să se abată asupra lor.

— Uite ce-i, îi spuse însă Sita, aici sînt vreascuri destule. Aprind un foc şi mă azvîrl în el. Sau mă arunc în Godavari ; sau mă spînzur — dacă nu alergi chiar acum în ajutorul lui Rama. Te întreb încă o dată, vrei să pleci, sau nu vrei ? De nu, voi pieri ! Şi Sita ţipa bătîndu-şi pieptul.

Pînă la urmă, Lakshmana nu mai putu să îndure. Îşi ridică mîinile în semn de înaltă adorare, spunînd :

— Foarte bine, soră, te voi asculta pe tine şi voi călca porunca fratelui meu. Te voi lăsa singură. Rămîi cu bine şi fii apărată ! Fie ca zeii codrului să te păzească ! Voi face ce vrei tu. Îmi apar însă semne rele. Tare mult mă tem. Mă-ntreb dacă te voi mai vedea vreodată împreună cu Rama. Totuşi, voi pleca !

Şi plecă fără voie, privind din cînd în cînd în urmă.

Mergînd, Lakshmana avea inima tulbure şi grea de mînie şi supărare. De ce nu putuse îndura cuvintele crude ale Sitei ? Cum va putea să le mai uite ? Inima prinţului care lăsase tot pentru a fi împreună cu fratele său era adînc rănită.

Şi Lakshmana plecă înspre Rama.

Atunci Ravana, care atît aștepta, se apropie tiptil de sihăstria lui Rama. Luase înfățișarea unui sihastru cerșetor, îmbrăcat în pînză curată, galbenă ; buzele îi rosteau frumoase imnuri vedice, în vreme ce inima îi era plină de răul cel mai hîd.

Sita era în pragul colibei, cu ochii spre pădure, așteptînd cu nerăbdare pe Rama. Ravana o privi.

Văzînd-o, dorința sădită în inima lui de către Surpanakha prinse rădăcini și mai mult și se umflă repede cuprinzîndu-l cu totul. Era hotărît mai mult ca niciodată ca Sita să fie a lui.

Văzînd pe sihastrul rătăcitor îmbrăcat în pînză de culoarea șofranului, purtînd vasul pentru apă și toiagul, Sita îl salută cu toată cuviința datorată oamenilor sfinți. El dorea găzduire. Era datoria Sitei să-i dea loc pentru a se odihni și să puie înaintea lui cîteva fructe și rădăcini, după obicei. Sihastrul șezu și privi din nou la Sita. Dorința lui crescu, și mai puternică. Păcătos și demon cum era, mai nutrea totuși un gînd ce-i dădea ghes : să încerce a-i cîștiga inima ; dorea nu s-o răpească, ci să capete învoirea nesilită a Sitei și să și-o facă apoi soție.

Regele din Lanka nădăjduia să izbutească a cîștiga pe Sita. Credea că ea îl va primi de dragul puterii și bogăției lui, întorcîndu-și fața de la Rama cel lovit de sărăcie. Gîndea, de asemenea, că acesta ar fi drumul cel mai bun spre a-l înjosi și pedepsi pe Rama. Se aștepta ca Sita să se poarte ca și alte femei pe care le cunoscuse. Șezînd în fața fructelor și rădăcinilor puse înaintea lui de Sita, sihastrul începu să-i laude frumusețea, în cuvinte prea înflăcărate pentru un sihastru adevărat. Stăruind asupra farmecelor Sitei, o întrebă :

— Cine ești tu ? De ce te afli singură în codrul acesta bîntuit de fiare sălbatice și demoni ?

Deși mirată, Sita îi răspunse ; nădăjduind că prințul se va întoarce curînd se uita țintă spre ușă.

Treptat, musafirul se dădu pe față și zugrăvi măreția părinților și a familiei lui, puterea și bogăția sa. După ce se înălță singur astfel, începu să coboare pe Rama și încheie :

— Fii soția mea și vino în Lanka să trăiești cu mine o viață slăvită. Vino, hai să mergem !

În această neașteptată împrejurare, neprihănirea Sitei îi dădu curajul să înfrunte pe monstrul cel puternic, pe care acum îl cunoștea cine este :

Ochii Sitei — scăpărare, trupul Sitei — tremur numai
Cînd răspunde lui Ravana cu disprețul de regină :

— „Știi tu cine-i Rama, zeul nentrecut în luptă, mare
Ca oceanul ? Eu lui Rama sînt prin cununie doamnă !

Ştii tu cine-i prinţul Rama, cast în viaţa-i şi mă-
reţ ca

Nyagrodha? Eu lui Rama sînt prin cununie
doamnă!

Piept puternic, braţ puternic, sabie şi arc puternic,
Între oameni leu! O, Rama-i domnul meu prin
cununie!

Vorba, fapta-i nu au pată, ca lumina lunii pline,
Brav şi virtuos e! Rama-i domnul meu prin
cununie!

Soartă groaznică te paşte!... Dacă vrei în aiurarea
Patimii să te apropii de o doamnă de războinic,

Smulge leului turbatul colţ cînd sfîşie viţelul
Şi atinge-al cobrei dinte-n timp ce prada-i sînge-
rează,

Dezrădăcinează-un munte din temeiul lui de piatră
Dac-o vrei pe a lui Rama cel viteaz şi pur soţie,

Cu un ac străpunge-ţi ochiul pînă o să-ţi crape
ţeasta,
Limba trage-ţi-o pe gura lucie a unui brici,

Zvîrle-te-n ocean din piscul ce domină înălţimea,
Din orbita lor înşfacă ochiul zilei şi al nopţii,

Înfăşoară-n faldul hainei vîlvătaia uriaşă
Înainte de-a răpi-o pe-a viteazului soţie,

Calcă pe-un răzor de cuie ca pe-o iarbă mătăsoasă,
Înainte — o, vai ţie! — de-a batjocori pe Rama!"

Demonul începu să se mînie, lăsă la o parte orice prefăcătorie şi cuviinţă şi îşi reluă adevărata sa înfăţişare.

În zadar fusese ruga, căci o înşfăcă Ravana
Precum Budha-n drum o prinse pe Rohini
preafrumoasa...

Tremurînd înfipse stînga-n volbura de păr; cu
dreapta
Aburcă în car pe Sita, întrutot lipsit de milă.

Nevăzuţi, locuitorii codrului vedeau năpasta,
Demonul furînd în grabă neajutorata doamnă.

Carul lui sclipind de aur, înhămat la patru cai,
Fulgera în zbor asemeni telegarilor lui Indra.

El strîngînd la piept femeia gingaşă, zbătîndu-şi
trupul,
O-mbia cu dulce rugă, o ameninţa nemernic...

Toate în zadar, căci doamna striga-ntr-una:
— Rama, Rama!
Spre pădurea-ntunecoasă unde domnul ei fugise.

Carul se-nălță deasupra muntelui și-a văii negre,
Sita se zbătea asemeni unui șarpe prins de vultur,

Și era un țipăt toată, tremurîndă și sleită,
Un ecou pierdut în codri și în cerul cel mai nalt...

— „Scapă-mă, neprihănite și puternice Lakshmana,
Smulge o femeie castă lăcomiei unui demon !

Ți-a fost dreaptă prevenirea, mi-a fost rea învinuirea !
Iartă sora-ți rătăcită, vorba spusă de-o femeie !

Rama, scapă-ți doamna, Rama ! Tronul l-ai lăsat la-ndemnul
Datoriei care-ți spune să lovești în rău ! M-ajută !

Rege ce nu cruți minciuna și păcatul, drepte Rama,
O, răzbună-te pe-un demon ce-ți jigni cinstita doamnă !

Necinstitule Ravana, ce-i păcat — pedeapsa cheamă,
Cum sămînța vie urcă grîul tînăr, deși-i mică !...

La ocara ta, Ravana, la disprețul tău nebun,
Raghu îți va da prin fiu-i moarte neamului întreg...

Negre codre Panchavati, vis al văii Janasthana,
Pomi în floare, voi liane, spuneți ce-ați văzut lui Rama !

Și voi, prieteni ce lumină în surghiunul meu din codru
Ați adus, vorbiți cum Sita fu răpită de Ravana !

Dealuri păduroase, piscuri mîndre și înalte, coame
Verzi, întinse peste zare pînă-n cerul de azur,

Voci de tunet, tunet groaznic ridicați către stăpînu-mi,
Căci Ravana nemilosul a răpit pe Sita lui !

Nevăzuților din codri, spirite din stînci, din munți,
Sita se închină vouă, bun rămas luîndu-și tristă.

Murmurați cînd s-o întoarce la sălașu-i soțu-mi Rama,
Că Ravana, nemilosul, a răpit pe Sita lui !

Blînde Rama, Rama blînde, m-ai iubit mai mult ca viața,
Scapă soața ta cinstită de la necinstitul demon !

Răzbunarea să-ți grăbească pasul, înarmate Rama !
Sita neajutorată e răpită de Ravana !

Pasăre împărătească, martor faptei lui Ravana,
Jatayu, privește doamna credincioasă a lui Rama!

Rama și viteazul Lakshmana vor afla în grabă
prada —
Sita, credincioasa care fu răpită de Ravana!"

Sita lăcrămă zadarnic pradă spaimei; Jatayu
A înfipt zadarnic gheare, clonțu-n carnea celui
demon.

Vulturul căzu în sînge; demonul fugi cu Sita
Spre oceanu-n care Lanka își înalță măreția!

Se întîmplase atunci că bătrînul Jatayu, ce picotea într-un copac, văzu carul cum trecea în zbor. Trezit pe jumătate de țipetele deznădăjduite ale unei femei se dezmetici cu totul în clipa cînd recunoscu vocea Sitei. Îl văzuse și ea și îl chemase în ajutor. Sîngele lui Jatayu se aprinse la vederea stării în care se află nefericita și tăind calea carului ceresc strigă:

— Stați, stai pe loc! Ce înseamnă asta?

— Regele din Lanka mă răpește, se tîngui Sita, dar ce poți tu să faci ca să-l împiedici, bunul și bătrînul meu prieten? O, zboară la Rama și Lakshmana și spune-le cît sînt de deznădăjduită!

Sîngele de luptător al lui Jatayu, sîngele multor neamuri de strămoși regești ce stăpîniseră văzdu-

hurile și nu știau ce-i teama se înfierbîntă; nu se mai gîndi că în fața lui era puternicul Ravana, văzu numai o principesă în nenorocire; își aduse aminte de prietenul său Dasaratha și de făgăduința făcută odată lui Rama. Pe loc se hotărî că nelegiuirea aceasta nu trebuie să se întîmple atîta vreme cît el se mai afla în viață. Jatayu vorbi atunci de-a dreptul lui Ravana:

— O, rege, eu sînt Jatayu, regele vulturilor, sînt rege ca și tine, ascultă-mă dar, frate rege! Oprește-te de la o faptă ticăloasă. Cum te poți numi tu rege, făcînd o răutate ce te va acoperi de rușine? Nu-i datoria regilor să apere cinstea femeilor? Iar Sita e o prințesă; află că vei pieri fără îndoială dacă nu-i dai drumul chiar acum și nu pleci mai departe singur. Numai privirea ei te poate face scrum. Duci cu tine o cobră veninoasă. Lațul lui Yama e în jurul grumazului tău și te tîrăște spre pierzanie.

...Sînt bătrîn și fără arme, iar tu ești tînăr, înarmat, ai car de luptă. Nu pot sta însă nemișcat în timp ce-o duci pe Sita. De ce faci un lucru atît de ticălos, încercînd să lovești în Rama pe la spate? De ai supărare din partea lui, întîlnește-l față-n față! A, ai vrea să scapi de mine zburînd, nu-i așa? Află că nu-mi scapi cîtă vreme mai trăiesc! Nu-mi pasă de carul tău, de cele zece capete ale tale, de armele-ți scînteietoare! Căpățînile ți s-or rostogoli pe pămîntul ce l-ai spurcat destul cu ară-

tarea ta. Dă-te jos din car și luptă, dacă nu ești un becisnic sau un tîlhar!

Ravana izbucni plin de mînie și se aruncă asupra lui Jatayu. Se izbiră, ca un vînt puternic cu un nor uriaș de ploaie. Bătălia se încinse turbată în văzduh, deasupra codrului; Jatayu lupta ca un munte înaripat. Ravana ținti cu săgeți ucigătoare în Jatayu. Dar vulturul le prinse pe toate în timp ce, cu ghearele, smulgea din trupul lui Ravana. Îndîrjit, demonul, aruncă sulițe ascuțite, asemenea șerpilor, împotriva lui Jatayu.

Groaznic rănită, pasărea cea vitează lupta într-una, cu bărbăție, în vreme ce Sita privea lupta cea nedreaptă cu inima bătînd și ochii plini de lacrimi. Văzînd-o, Jatayu se făcu și mai sălbatic, lovind năpraznic pe Ravana. Dar anii grei își spuseră cuvîntul și vulturul trebui să-și adune toate puterile, într-o ultimă încercare de a învinge. Neluîndu-și în seamă rănile, izbi pe Ravana și, cu aripile, îi sparse și-i zvîrli jos coroana încărcată de nestemate, lipsindu-l de arc. Se aruncă asupra carului și omorî catîrii cu fețe de demoni; răpuse vizitiul și sfărîmă carul în mii de bucățele. Ravana căzu pe pămînt, ținînd însă strîns pe Sita. Toate elementele se bucurară de căderea lui Ravana.

Bătrîna pasăre vitează se năpusti în spatele lui Ravana, smulgîndu-i hălci mari de carne și încercînd să-i rupă brațele cu care ținea pe Sita. Însă Ravana avea douăzeci de brațe și în clipa cînd

unul era rupt altul îi lua locul, iar în tot acest timp Sita se zvîrcolea fără să poată scăpa. În cele din urmă, Ravana dădu drumul Sitei și, scoțîndu-și sabia din teacă, tăie aripile și ghearele lui Jatayu. Neputincioasă, bătrîna pasăre se prăbuși pe pămînt; nu se mai putea mișca.

Janaki alergă și îmbrățișă pe Jatayu:

— O, tată! ți-ai dat viața pentru mine. Tu, al doilea tată al stăpînului meu! Și iată, acuma nu mai ești. O, prietenul nostru bun și adevărat! Ravana coborî din nou pentru a o lua cu el. Sita alergă neajutorată încoace și-ncolo, plîngînd:

— O, Rama al meu, unde ești? O, Lakshmana, unde ești tu? Unde sînteți de nu puteți veni să mă scăpați? Pînă la urmă Ravana o prinse și se ridică cu ea în văzduh.

Ravana, matahală neagră, zbură cu ea pe cer, iar Sita, zvîrcolindu-se în încleștarea lui, părea lumina unui fulger de-a lungul unui nor uriaș întunecat. Ducînd-o, demonul părea un munte acoperit de o pădure-n flăcări. Trupul lui Ravana, aprins de Sita, străbătea cerul, stea căzătoare aducătoare de nenorocire.

Astfel, demonul răpi pe Sita. Soarele se întunecă și o negură neobișnuită coborî pe pămînt. Toate ființele plîngeau:

— *Dharma* a fost nimicită. Dreptatea a pierit. Virtutea și mila nu mai sînt. Făpturile cele fără glas ale pămîntului priveau în sus și lăcrămau.

Ravana, strîngînd crud pe Sita, zbura — către pieirea lui. Și, în timp ce Sita era dusă departe, petale din florile ce le purta tot timpul cădeau, încercînd să însemne pe pămînt drumul urmat pe sus de ea, și părînd să vestească la rîndul lor, spulberarea norocului și bunăstării lui Ravana.

CUPRINS

Vasiliu N.
V. I

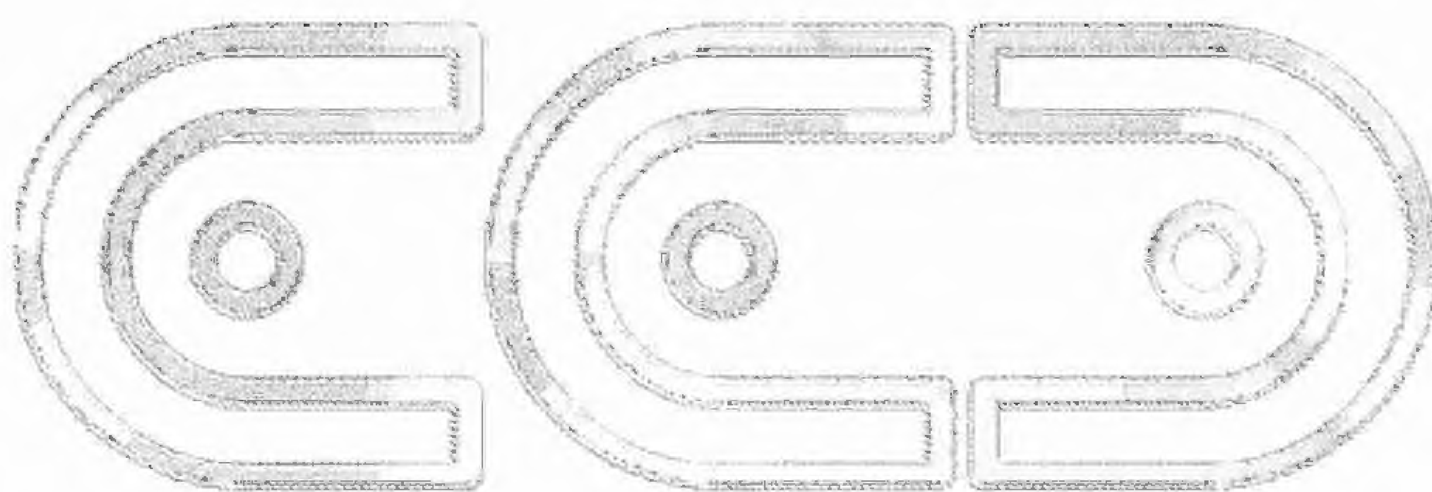
Redactor responsabil : BIANCA SCHĂCHTER
Tehnoredactor : TRAIAN ARGETOIANU

Dat la cules 05.04.1968. Bun de tipar 12.07.1968. Apărut 1968. Tiraj 58 175 ex. broşate. Hîrtie ziar de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 10,04. Coli tipar 9,75. A. nr. 177/1968. C.Z. pentru bibliotecile mari şi mici 89—34=59.

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti — Republica Socialistă România, comanda nr. 80 303

1/2 4
6

Scanare și prelucrare digitală

de

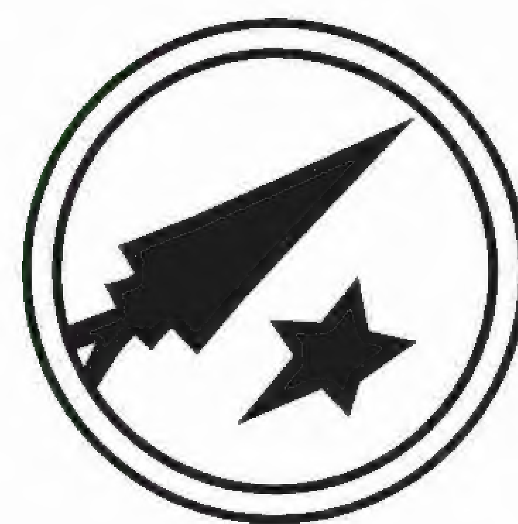

Anonim

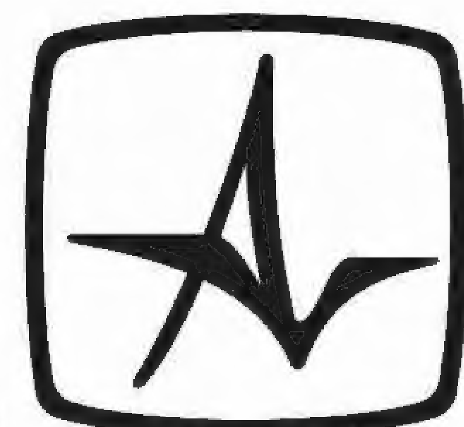
și

CAT Graur

Antwerpen

2024

